

L'ORGULL DE SER BADALONÍ

GRUP D'ESTUDIOSOS
PER AL RECONEIXEMENT HISTÒRIC DE BADALONA

Recopilació i aportació texts: Josep Maria Padròs Cuyàs
Revisió lingüistica: Margarida Abras Pou
Maquetació: Jordi Núñez Adán

BAETULO
museubadalona
VENUS s.I dC
CIUTAT
ROMANA
MUSEU DE BADALONA

L'ORGULL DE SER BADALONÍ

Aquest llibre el dediquem a Josep Guitart i Duran i a Pepita Padrós i Martí, autèntics pioners de la arqueologia científica a Badalona.

Segona edició
Publicació sense afany de lucre (gratuïta)
Setembre 2023

BADALONA I LA SEVA HISTÒRIA

Recopilació de texts, dibuixos i fotos per presentar de forma entenedora i breu la història de la nostra ciutat.

ÍNDEX

Capìtol	Segle		Página
1	XXX aC a VII aC	Breu resum dels primers habitants a Badalona des de finals del neolític fins a l'edat de ferro	**26**
2	V a II aC	El primer poble amb muralles, carrers i temple construït a Badalona (els ibers)	**36**
3	I aC	Fundació de Baetulo	**58**
4	I aC a Segle II dC	El creixement urbanístic durant 300 anys El barri de les cases benestants Els edificis monumentals Els carrers, les cases Evolució de Baetulo al pas dels anys	**72**
5	I aC a III dC	El comerç local a Baetulo: professions i sous. El mercat d'aliments de Baetulo. Els negotiator al fòrum o mercat complementari	**140**
6	I aC a III dC	La gran riquesa de la nostra ciutat. El negoci del vi	**204**
7	I dC a VII dC	Les necròpolis a Baetulo. Decadència i final de l'Imperi romà...	**248**
8	V dC a IX dC	La Badalona dels segles V a VII. Les grans invasions Els visigots de Roma a Barcino L'arribada dels musulmans Els francs i Carlemany, rei de Bitulona	**256**
9	IX a XV	Les ràtzies d'Al-Mansur i el naixement de Catalunya. El feudalisme a la nostra vila i comarca. Badalona protegida pel castell del turó de Montgat	**278**
10	XIV a XVII	Masies del voltant de Badalona. La Torre Vella i presència dels reis catalanoaragonesos a la nostra ciutat	**294**
11	XV i XVI	El monestir de Sant Jeroni de la Murtra i les visites dels Reis Catòlics, Felip II i Carles I	**328**
12	XV a XVII	Incursions pirates. El creixement de Dalt de la Vila. La nova parròquia. Badalona i el sorral	**358**
		Consideracions finals	**376**

PREFACI

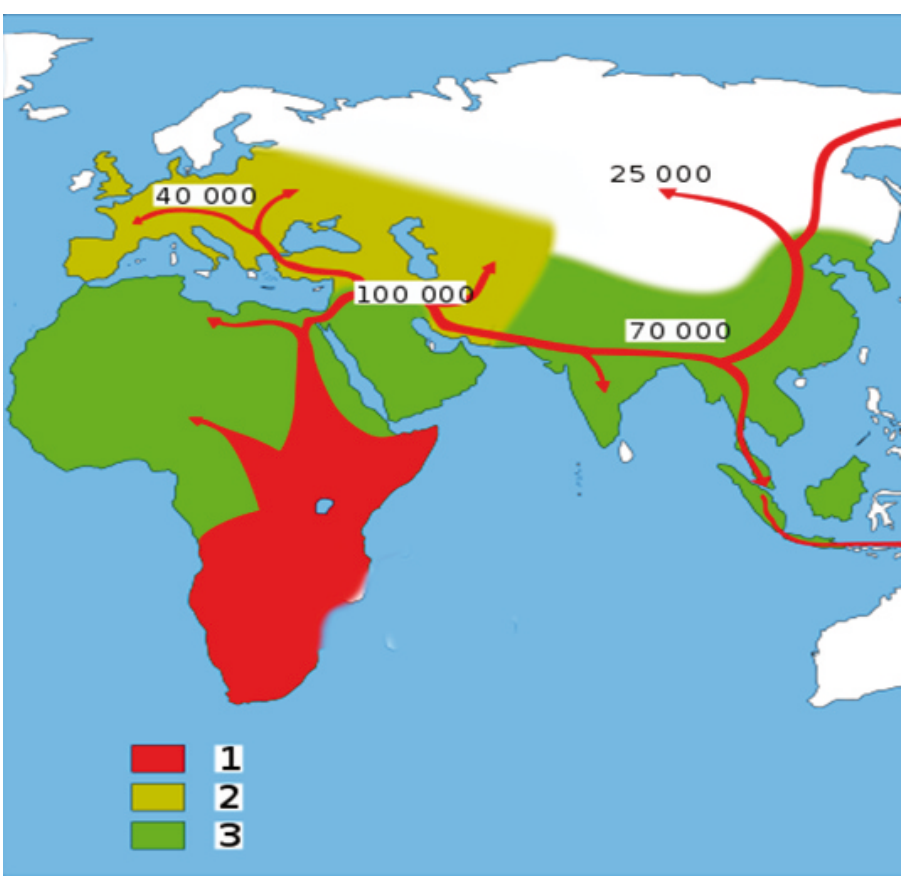
EVOLUCIÓ DE LA RAÇA HUMANA

Figura com a primer ésser intel·ligent *l'homo sapiens amb comportament modern* que va evolucionant a l'Africa (color vermell) des de fa 165.000 anys
En color groc tenim les migracions que des d'Àfrica passen a Europa i Àsia, iniciades fa 75.000 anys i que continuaren fins fa 20.000 anys i que a continuació desglossem:

Fa 75.000 anys tenim la migració en què passà d'Àfrica a Euràsia,
Fa 40.000 anys arriba a Europa, amb la denominació primer d'home de Neanderthal i després de Cromanyó.
Fa 20.000 anys arriba a la península ibèrica.
Ultimes troballes arqueològiques a Grècia avancen les dates, però cal confirmar-ho.

Finalment en color verd les migracions a partir de fa 20.000 anys.

Cal citar que a Badalona l'home i la dona apareixen aproximadament l'any 3.000 abans de Crist amb la cultura neolítica i quan ja conreaven els camps i cuidaven el bestiar.

PRESENTACIÓ

Estudiosos del passat de la nostra ciutat, animats per les iniciatives del nostre Ajuntament i del Museu, en voler dignificar la nostra història, cada vegada més soterrada per les televisions que presenten Badalona només per notícies d'ocupes de fàbriques abandonades, aldarulls veïnals, etc. etc. vam voler col·laborar-hi fent una publicació de la nostra història resumint tot el que s'ha investigat, excavat, estudiat i publicat sobre la nostra ciutat.

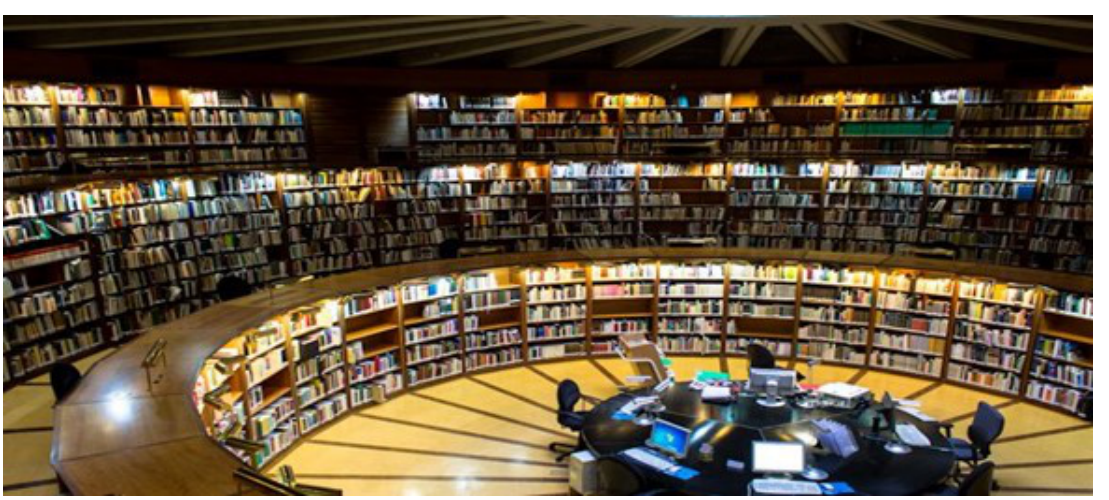
EL NOSTRE OBJECTIU: CONEIXEU i ESTIMEU BADALONA

Fidels a aquest objectiu, hem fet aquest treball (autors innominats) i sense afany de lucre, el dediquem a tots els estudiosos del passat històric de Badalona i a les noves generacions perquè se sentin orgulloses de ser badalonines.

Aquest és un treball que no és mèrit nostre, ja què són molts els arqueòlegs, historiadors, dibuixants i fotògrafs que han fet la feina d'estudiar i publicar.

El nostre mèrit ha sigut saber recopilar tot el publicat, estudiar-ho i arribar a conclusions.

Diverses de les imatges són copiades d'Internet, canals culturals o empreses de canals televisius o de divulgació.

REFLEXIONS FINALS

S'ha escrit molt i bé sobre Badalona, però vam creure que ens mancava un llibre de tota la nostra història, ja que normalment els llibres parlen només dels romans o de la història moderna o acostumen a ser de molt de text i poques fotografies.

Nosaltres pretenem facilitar la comprensió de la història de Badalona i començarem a mitjan període neolític, any 3000 abans Crist amb els nostres primers avantpassats i seguirem fins a l'any 1800 després Crist, explicant com van viure a Badalona els seus habitants durant els 4800 anys de la nostra història.

Evidentment no parlarem del període paleolític (ara fa 200.000 anys) perquè em tenim poques dades i això sí que són èpoques antigues.

Però pensem que en aquella època, en les nostres muntanyes de la Conreria, hi podien córrer lleons, hipopòtams i rinoceronts.

Sí, et pot sorprendre... però a Moià prop de Manresa a només 50 quilòmetres de Badalona, s'han trobat restes inequívoques d'aquells animals en els anys citats.

Abans d'entrar en la nostra història, fem un homenatge als que fundaren BADALONA amb el nom de BAETULO, un record i memòria als que portaren el nostre nom per l'Imperi romà.

A Badalona tant els que hi vam néixer com els que hi portem anys vivint, som descendents dels victoriosos romans que van ser capaços de crear un imperi més gran que l'actual unió europea i mantenir-lo durant set-cents anys.

Fundaren una ciutat que denominaren BAETULO (Badalona) que va ser durant cent anys (segle I aC) un dels exportadors de vi més importants de l'Imperi romà, enviant els nostres vins a les Gàl·lies (França), Germània (Alemanya) i Britània (Anglaterra) quan aquells països tenien poca producció vinícola. I tantes i tantes coses importants a explicar, que per aquest motiu podem dir ben fort i amb orgull.

SOM BADALONINS

PENSAMENT

Isabel Rodà, catedràtica emèrita d'arqueologia, va dir *El món romà és tan modern que fa feredat*.

I té tota la raó; quan parlem dels romans que visqueren durant 700 anys en el nostre terme municipal ens sembla una cosa llunyana, quan és molt propera i només cal fer un forat als carrers del voltant de Santa Maria per trobar mosaics de les cases romanes.

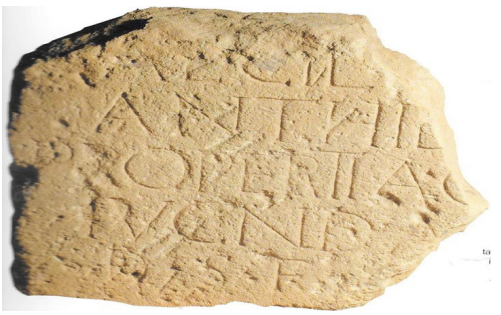
Si calculéssim quantes generacions tindríem per enllaçar-nos amb l'època final dels romans, només serien 45 generacions, per tant algú de nosaltres pot ser descendent dels Licini o haver-se casat amb una descendent dels Aemilianis que en aquella època vivien a Baetulo (Badalona).

Aquest espai tan petit de cementiri és el que necessitaríem per enterrar una família que actualment viu a Badalona i a tots els seus ancestres que des del segle VI (final època romana) han viscut a Badalona (45 nínxols) i ara fem un símil:

FAMÍLIES.*Tombes per ordre d'antiguitat*

Cecil Anthidorus i la seva muller Propertia lucunda
Anthidorus (any de naixement 620)
Anthidoros: 650
Anthidoros:670
Carolus 700 (el canvi del cognom era perquè varen tenir filles)
Carolus: 730
BenAli:760
Ben Ali 780
Gauseric 810
Gauseric 840
Gauseric 870
Gauseric 900
Gauseric 930
Cimbellat 960
Cimbellat 990
Cimbellat 1030
Casagemes 1050
Casagemes 1080
Casagemes 1120
Casagemes 1150
Casagemes 1180
Casagemes 1210
Llucià 1240
Llucià 1270
Llucià 1300
Llucià 1330
Llucià 1360
Llucià 1390
Llucià 1420
Soler 1450
Enríquez 1480
Enríquez 1510
Enríquez 1580
Enríquez 1610
Arbós 1640
Arbós 1680
Torrents 1710
Torrents 1740
Torrents 1770
Pascual 1800
Pascual 1830
Pascual 1860
Núñez 1890
Núñez 1910
Núñez 1940
Núñez 1975

La pedra del primer nínxol diu que a*questa làpida la van ordenar fer Cecil Anthidorus i la seva muller Propertia Iucunda per dedicar-la a Quint, el pare d'ella.* Trobada a Badalona.

Quan parlem dels romans molta gent fa l'orni tot dient: *i a mi que m'expliquen, no em vingueu amb historietes*

Doncs hauríeu de pensar-hi més ja que molts dels problemes actuals són repetició dels que passaren els nostres ancestres. Vivim com ells a excepció del que destrueix el planeta: la gasolina, el poder atòmic, l'escalfament global...

Aquest any un dels premis Nobel s'havia distingit pels seus estudis sobre l'home de Neanderthal i malalties derivades de l'home que va viure fa 75.000 anys.

Desitgem que un dia concedeixin el premi Nobel a un estudiós que hagi treballat sobre *Per què es va acabar l'Imperi romà i per què avui seguim el mateix camí i s'acabarà la Comunitat Europea*.

Recordem la misèria de les tribus que envoltaven l'Imperi romà i que a causa de les lluites internes del Senat s'oblidaren del perill de les tribus veïnes, i ara què passa? NO COMENT.

I que no triguin massa a recordar-ho.

Premis Nobel

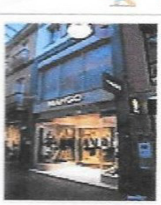

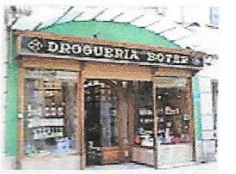
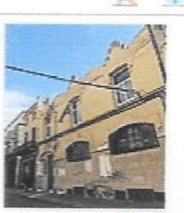
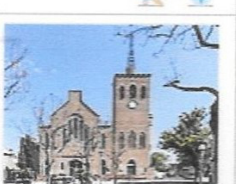
PER CONÈIXER LA IMPORTÀNCIA DEL PATRIMONI HISTÒRIC DE BADALONA, PRESENTEM LA LLISTA DE MONUMENTS DE CARÀCTER NACIONAL, LOCAL O EN ESTUDI (extret del catàleg municipal)

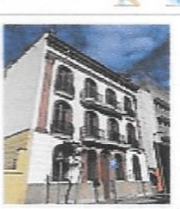
Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Monestir de Sant Jeroni de la Murtra o de Sant Jeroni de la Vall de Betlem	BCIN 9-MH-EN	Gòtic, renaixement XV-XVI	Badalona Camí a Sant Jeroni de la Murtra	
Can Canyadó	BCIN 10-MH	Obra popular XVI-XVII	Badalona C. Pompeu Fabra, 28-50. Pomar de Baix	
Casa Enric Pavillard	BCIN 11-MH	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1906)	Badalona Av. Martí Pujol, 23 (Riera de Canyet)	
Castell de Godmar, o Cal Comte	BCIN 288-MH	Gòtic, historicisme XV-XIX	Badalona Carretera de Pomar	
Torre Vella	BCIN 496-MH	Gòtic-renaixement XV-XVI, XVIII	Badalona Pl. Barberà, 13	
Can Bofí Vell	BCIN 907-MH	Obra popular XV-XVI	Badalona Travessera de Montigalà (sobre el carrer Sant Fermí)	
Aqüeducte de Sant Jeroni de l'Aigua de Dosrius		Obra popular XIX Final	Badalona Sota Sant Jeroni de la Murtra	
Casa Consistorial	BCIL 1984	Historicisme Francesc de Paula Villar i Lozano XIX Final	Badalona Pl. de la Vila	
Estació Vella	BCIL 1984	Eclecticisme Salvador Soteras i Taberner XX	Badalona Pl. Roca i Pi	

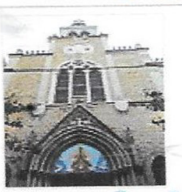
Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Conjunt de cases del carrer Pujol	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona C. Pujol, 1-31	
Casa Santiago Domènech i Montserrat Planas o Casa de Francisco de A. Planas	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1917 1932)	Badalona Av. Martí i Pujol / Gaietà Soler	
Casa Planas	BCIL 1984	Obra popular XIX	Badalona Pl. de la Constitució	
Edifici d'apartaments Gama		Darreres tendències XX Mitjan (1965)	Badalona C. Laietània, 16-18	
Parròquia de Sant Jaume		Darreres tendències Antoni de Moragas i Gallissà XX (1957)	Badalona Av. Marquès de Montroig, 130	
Torre Mena	BCIL 1984	Eclecticisme XIX Final	Badalona Pl. Trafalgar	
Masia de Can Cabanyes	BCIL 1984	Neoclassicisme XVII, XVIII	Badalona Rambla de Sant Joan	
Can Miravitges	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona Barri Pomar	
Mas Boscà	BCIL 1984	Obra popular XVI	Badalona Barri Pomar	
Masia de Can Colomer	BCIL 1984	Obra popular XVI	Badalona Barri Pomar	

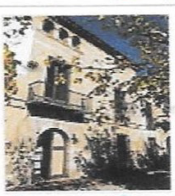
Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Grup escolar Lola Anglada, abans Martínez Anido	BCIL 1984	Noucentisme Adolf Ruiz i Casamitjana XX (1925)	Badalona C. Jacinto Benavente, 13. Pomar de Baix	
Masia de Ca l'Arquer	BCIL 1984	Obra popular XVI-XVIII	Badalona Riera de Pomar, Pomar de Dalt	
Antic escorxador municipal	BCIL 1984	Noucentisme Josep Fradera i Botey, Enric Casas i Casals XX (1924-27)	Badalona C. Arquitecte Fradera, la Salut	
Mas Ram	BCIL 1984	Historicisme Enric Sagnier i Vilavecchia XIX, XX	Badalona Cta. de la Conreria	
Tallers i magatzem		Darreres tendències XX Mitjan	Badalona Av. Navarra	
Fàbrica Giró Hnos. de productes tèxtils		Darreres tendències XX Mitjan	Badalona C. Occitània - C. Jaume Ribó	
Fàbrica Piher[nb 1]		Darreres tendències Grup R XX Mitjan (1959-1971)	Badalona Riera Canyadó - C. Occitània	
Ermita de Sant Climent		Obra popular XVII	Badalona Prop del coll de les Ermites	
Pont del Petroli		Obra popular XX Mitjan	Badalona Platja del Pont del Petroli	

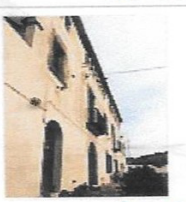
Mercat Maignon	BCIL 1984	Arquitectura del ferro, modernisme Pere Falqués i Urpí XIX Final (1889)	Badalona Arnús, 41 - Pl. Maignon	
Mercat Torner	BCIL 1984	Arquitectura del ferro, modernisme Josep Fradera i Botey, Enric Casas i Casals XX (1926)	Badalona Pl. de Torner	
Col·legi de Sant Andreu	BCIL 1984	Historicisme, modernisme Francesc Rogent i Pedrosa XIX (1889)	Badalona C. Arnús, 16-18	
Església i convent de Monges Clarisses		Neoclassicisme XIX Mitjan	Badalona C. Arnús	
Casa Francesc Prat i Bosch	BCIL 1984	Noucentisme, modernisme Joan Amigó XX (1922)	Badalona C. de Mar, 15	
Farmàcia Serentill	BCIL 1984	Noucentisme Joan Amigó i Barriga XX (1924)	Badalona C. de Mar, 23	
Antiga Ferreteria Badalonesa	BCIL 1984	Joan Padrós i Fornaguera XX (1927)	Badalona C. de Mar, 44	
Sabateria Gubern		Darreres tendències XX Final	Badalona C. de Mar, 54-56	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Drogueria Boter	BCIL 1984	Joan Amigó i Barriga XX	Badalona C. de Mar, 71	
Farmàcia Surroca	BCIL 1984	Art Déco Joan Amigó i Barriga XX (1930)	Badalona C. de Mar, 76	
Escola Gitanjali, Casa Leonard Le Prévost	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1908)	Badalona Av. Martí i Pujol, 37-39	
Conjunt de cases de la Riera d'en Folch	BCIL 1984	Noucentisme Josep Maria Ribas i Casas XX (1923)	Badalona Av. Martí i Pujol, 32-38	
Casa Enric Mir i Carreras	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1910)	Badalona Av. Martí i Pujol, 45-47	
Casa Rafael Gafarel·lo	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1923)	Badalona C. Enric Borràs, 26 - Dos de Maig, 38	
Casa i taller Joan Tolrà	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1909)	Badalona C. Enric Borràs, 19-25	
Parròquia de Sant Josep	BCIL 1984	Historicisme Joan Amigó XX (1921)	Badalona C. Enric Borràs - Av. Sant Ignasi	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Casa Cascante	BCIL 1984	Historicisme, modernisme Àureo Bis Mas de Xaxàs XX (1903)	Badalona C. Canonge Baranera, 115	
Escola del Treball	BCIL 1984	Noucentisme Adolf Ruiz i Casamitjana XX (1924-25)	Badalona C. Francesc Layret - C. St. Antoni Maria Claret	
Can Pepus, Casa Antoni Lleal	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1924)	Badalona C. Francesc Macià 104, Miquel Servent	
Ca l'Eco, o Casa Miquel Badia	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1907)	Badalona C. Sant Pere, 4	
Casa Empar, Escola d'acolliment Maria Assumpta	BCIL 1984	Noucentisme XX (1926)	Badalona C. Sant Bru, 23-25	
Castell de Ca l'Arnús	BCIL 1984	Eclecticisme XIX	Badalona C. Sant Bru, 205	
Casa dels mestres de les Escoles Ventós i Mir	BCIL 1984	Noucentisme Josep Fradera i Botey XX (1925)	Badalona C. Mossèn Anton, 78-80	
Conjunt de la Rambla	BCIL 1984	Obra popular XX	Badalona La Rambla	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Ca l'Escanya-ralets	BCIL 1984	Eclecticisme Joan Baptista Pons i Trabal XIX Final	Badalona La Rambla, 5	
Cor de Marina	BCIL 1984	Eclecticisme XIX Final	Badalona La Rambla, 12	
Casa del Dr. Agustí, o Casa del Doctor Eduard Agustí	BCIL 1984	Modernisme Lluís Domènech i Montaner XIX Final	Badalona Pl. Pep Ventura - c. Roger de Flor	
Casa Matamala, o Josepa Umbert	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1902)	Badalona C. Santa Madrona, 28	
Convent i església dels Carmelitans Descalços		Historicisme XX Inici	Badalona C. Sant Miquel, 44	
Casa Pere Busquets	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1912)	Badalona C. Temple, 25 - Via Augusta	
Col·legi del Sagrat Cor, Germans Maristes, o Joventut Catòlica	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX Inici	Badalona C. Temple, 15-19	
Casa Pau Rodon	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1905)	Badalona C. Museu, 18	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Masia de Cal Dimoni	BCIL 1984	Obra popular XV-XVIII	Badalona Antic camí a Vallensana, Canyet	
Ruïnes de la masia de Ca l'Alemany	BCIL 1984	Obra popular XV-XVIII	Badalona Vall de Sant Jeroni, Canyet	
Aqüeducte de Ca l'Alemany		Obra popular XIX-XX	Badalona Entre Sant Jeroni i Ca n'Alemany	
Aqüeducte de Can Ferrater		Obra popular Edat moderna	Badalona Sota l'església del Canyet	
Església arxiprestal de Santa Maria	BCIL 1984	Barroc, historicisme XVIII Mitjan, XIX Final	Badalona Pl. Barberà, 1	
Rectoria de Santa Maria	BCIL 1984	Obra popular XVII, XVIII	Badalona C. de Dalt, 47	
Escola Jungfrau, Casa Jaume Botey, o Ca l'Amigó	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1916)	Badalona Pl. Pau Casals	
Finestra gòtica a Cal Matalasser	BCIL 1984	Gòtic XV-XVI	Badalona C. de Dalt, 29	
Can Busquets, o Casa Josep Busquets	BCIL 1984	Historicisme, modernisme Áureo Bis Mas de Xaxàs XX (1901)	Badalona C. St. Felip i de Rosés, 41-43	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Masia de Can Pujol o Can Canyet	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona Canyet	
Torre Codina	BCIL 1984	Obra popular, modernisme Josep Maria Jujol i Gibert XVI, XX (1943-49)	Badalona Ctra. de Badalona a Montcada, Canyet	
Capella de Can Ferrater		Neoclassicisme XIX Inici	Badalona Ctra. del Canyet (BV-5011) entrada al nucli de Canyet	
Masia de Can Móra	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona Camí de Sant Jeroni de la Murtra, Canyet	
Masia de Can Butinyà	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona Camí de Sant Jeroni de la Murtra, Canyet	
Masia de Can Ferrater	BCIL 1984	Obra popular XV	Badalona Ctra. de Badalona a Montcada, Canyet	
Can Barriga, antic Mas Soler	BCIL 1984	Obra popular XVI-XIX	Badalona Av. Martí Pujol, 457, Canyet	
Mas Amigó	BCIL 1984	Obra popular XV	Badalona Canyet	
Mas Oliver, Can Ribó	BCIL 1984	Obra popular XVII	Badalona Ctra. de Badalona a Montcada, Canyet	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Casa per a Lluís Paquín	BCIL 1984	Modernisme secessió Joan Amigó i Barriga XX	Badalona C. Enric Borràs, 27	
Can Casas	BCIL 1984	Obra popular XX	Badalona Av. Martí Pujol, 218	
Antic Ajuntament	BCIL 1984	Obra popular XIX	Badalona Pl. de la Constitució, 6	
Casa per a Fèlix Gallent, Can Clapés	BCIL 1984	Noucentisme Joan Amigó i Barriga XX	Badalona C. del Temple, 27 - Via Augusta	
Masia al carrer Sant Sebastià	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona C. Sant Sebastià, 46	
Plaça Barberà	BCIL 1984		Badalona Pl. Barberà	
Can Rovira	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona C. del Rector, 40-44	
Masia Casas	BCIL 1984	Obra popular	Badalona C. Sant Sebastià 53 - c. Barcelona	

Monument	Protecció	Estil/època	Localització	Imatge
Institut La Llauna, Fàbrica G. de Andreis	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1915)	Badalona C. Sagunt - c. Indústria	
Fàbrica Giró o fàbrica Casacuberta	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1907)	Badalona C. Enric Borràs 47 - C. Colom - C. Mossèn Anton	
Casa Andreu Clarós i Creixell, Can Tanet	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó XX (1904)	Badalona C. de la Pietat, 12	
Grup escolar Ventós Mir	BCIL 1984	Noucentisme Adolf Ruiz i Casamitjana XX (1924)	Badalona Pge. Ventós Mir, 27-29	
Cementiri del Sant Crist, Cementiri Vell	BCIL 1984		Badalona C. Prim	
Panteó de la família Bosch	BCIL 1984	Modernisme Joan Amigó i Barriga XX (1907)	Badalona Ptge. Matamoros	
Asil Roca i Pi	BCIL 1984	Modernisme, obra popular XIX-XX	Badalona Av. Martí Pujol, 654	
Masia de Ca l'Andal, Casa del Delme	BCIL 1984	Obra popular XV-XVI, XVIII	Badalona C. Independència, 57-59	
Masia de Can Trons	BCIL 1984	Obra popular XVI	Badalona Canyet	

Can Tiranasi	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona C. Sant Sebastià, 12	
Can Farigola	BCIL 1984	Obra popular XVII	Badalona C. de les Eres, 1	
Can Blanch de les Eres	BCIL 1984	Obra popular XVII-XIX	Badalona C. de les Eres, 24-28	
Can Rocasalva	BCIL 1984	Obra popular XVIII	Badalona Pl. de l'Oli, 1	
Ca l'Umbert	BCIL 1984	Obra popular	Badalona C. Santa Bàrbara, 61	

Com a monuments declarats d'interés nacional en l'última publicació de 14 de desembre de 2022 tenim a Badalona:

PATRIMONI ARQUEOLÒGIC

Ciutat romana de Baetulo
Turó d'en Boscà.
Monestir de Sant Jeroni de la Murtra

PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

Can Canyadó
Casa Pavillard
Castell de Godmar
Torre Vella
Can Bofi Vell

1

SEGLE XXX aC A SEGLE VII aC

Breu resum dels primers habitants a Badalona des del neolític fins a l'edat del ferro.

ANYS 3000 AL 700 ABANS CRIST

Les restes més antigues de la presència humana a les terres badalonines són de l'any 3000 aC, en què humans de la cultura denominada neolítica vivien en coves en el turó d'en Seriol, a Pomar, i en rústiques cabanes pel barri de Manresà. Excavacions en aquestes àrees han localitzat destrals de pedra, punxons d'os, gran nombre de sílexs (raspadors, ganivets etc.) i ceràmica.

Cap a l'any 2500 aC arriben lentament a Badalona tribus del centre i sud d'Europa que s'estableixen a l'actual barri de Llefià i al pla de Sant Jeroni, a Canyet.

Del període anterior queden algunes tribus tant a les muntanyes com als boscos de la Vallensana i a la vessant sud de la Coscoiada de l'Amigó.

Les noves tribus, en practicar l'agricultura, són ja pobles sedentaris, és a dir que habiten permanentment al mateix lloc.

Són petits grups que construeixen cabanes, formant petits poblats (tres exemples a la vall de Sant Jeroni són Can Butinyà, la Miranda i Can Mora) que practiquen:

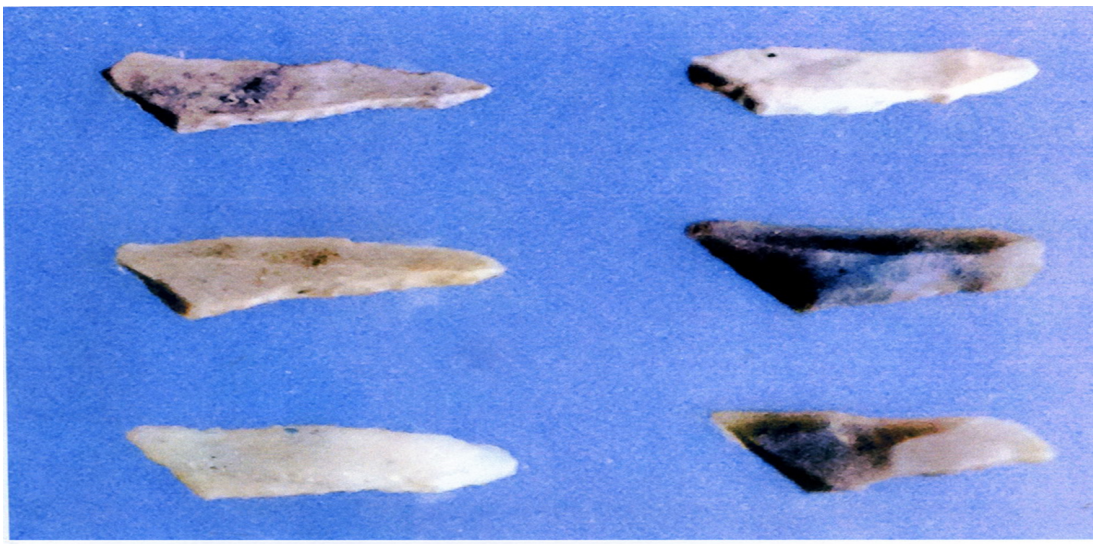
Agricultura: cereals (blat ordi, sègol llúpol), llegums (llenties, cigrons, pèsols).

Ramaderia: cavalls, vaques, ovelles, cabres, gossos, porcs. També cacen cèrvols i senglars.

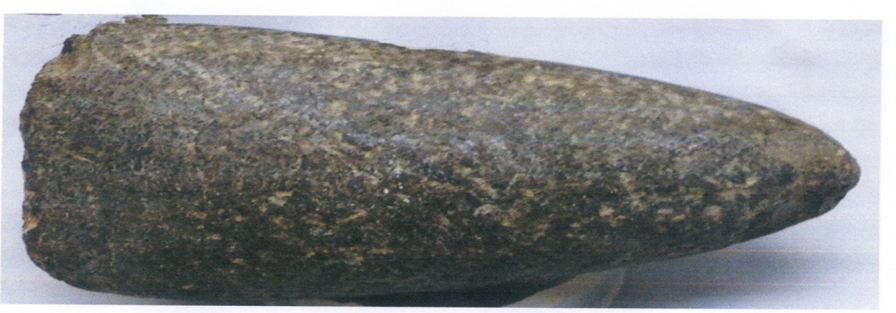
Al neolític final (2700 aC), tenim a Badalona el període megalític amb dòlmens, menhirs i monuments funeraris. Ens queden als voltants de la nostra comarca el dolmen de Coma d'Oms, el menhir del Frare Blanc, el monument funerari de la Coscoiada, i als voltants de Badalona, el paradolmen de Sentromà, el dolmen de Castell Ruf i la cova funerària d'en Genís, etc.

Poblat neolític al barri de Manresà aprofitant els aiguamolls del riu Besós

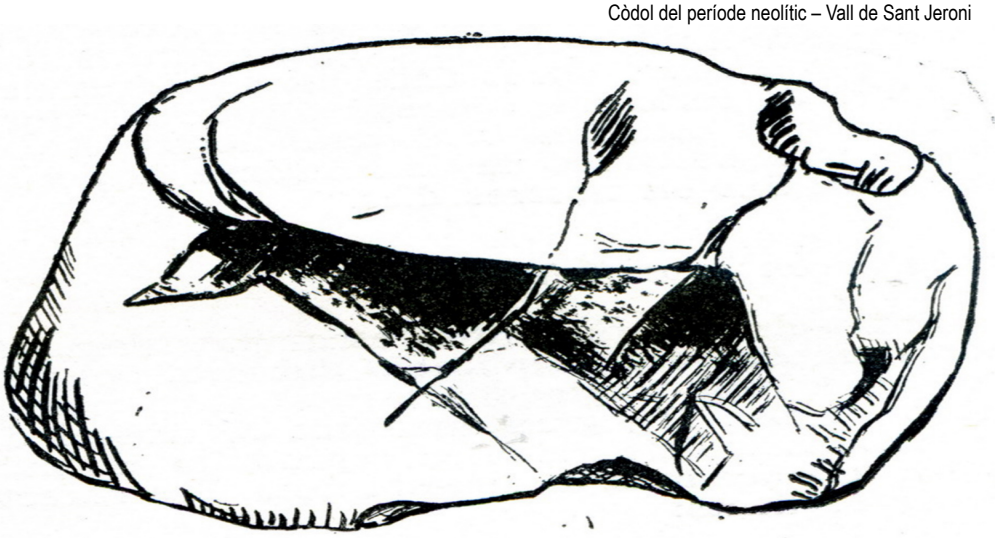

Sílexs del període neolític – Vall de Sant Jeroni

Destral del període neolític – Vall de Sant Jeroni

Còdol del període neolític – Vall de Sant Jeroni

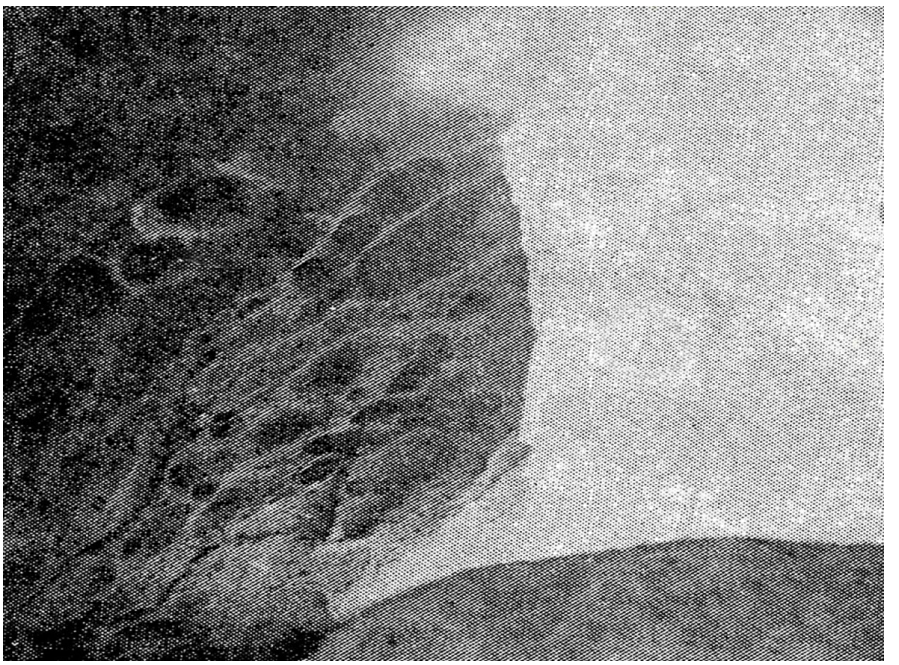

Dolmen de Coma d'Oms en fase d'excavació. Badalona

Menhir del Frar Blanc
Vallensana-Badalona

Cassoletes megalítiques. Possiblement l'ànima del difunt retallada en una gran pedra. Monument funerari Coscoiada de l'Amigó (Badalona)

VOLTANTS DE BADALONA

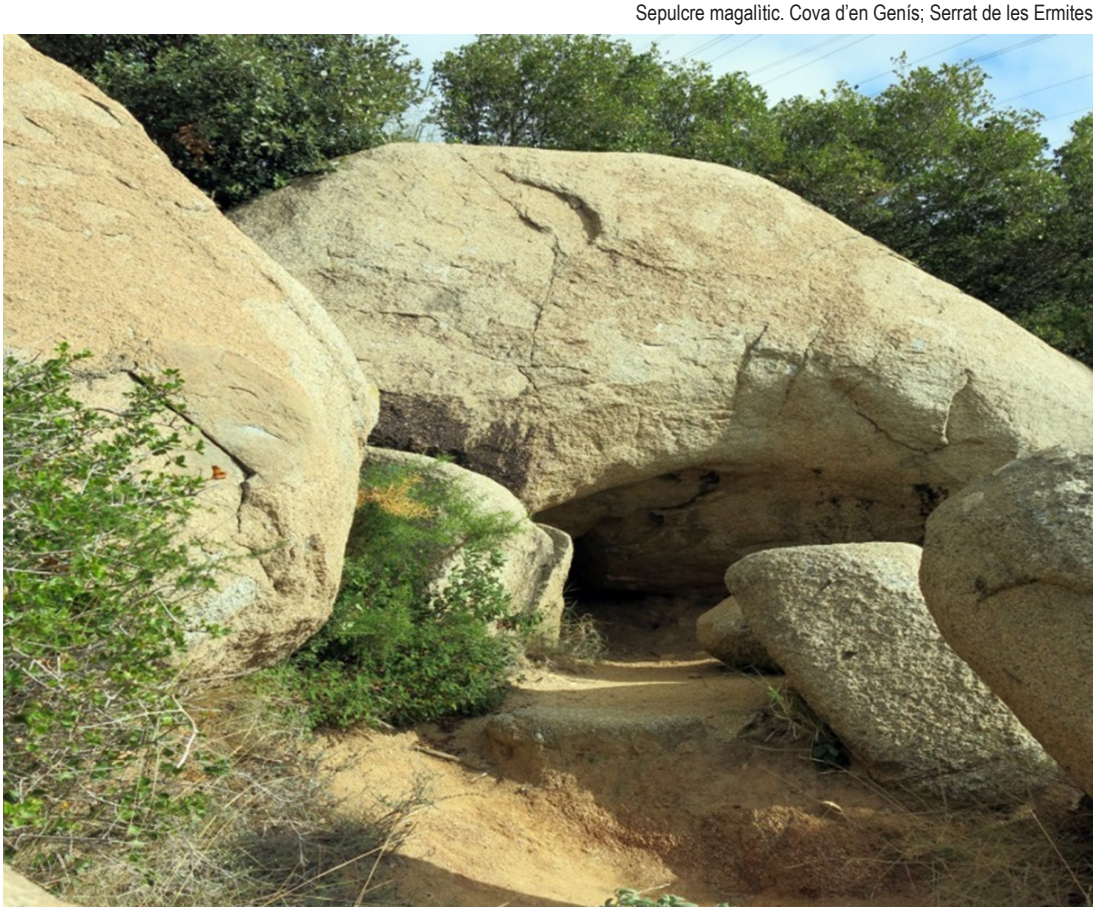
Paradolmen de Sentromà. Turó de l'Arbret, (Tiana)

Dolmen de Castell Ruf excavat pels seminaristes de la Conreria

Sepulcre magalític. Cova d'en Genís; Serrat de les Ermites

EDAT DELS METALLS

Coure 2200 al 1500 - Bronze 1500 al 900 - Ferro 900 al 700

Amb el pas dels anys la població practica la foneria de metalls aprofitant que a les veïnes muntanyes de l'entorn de Badalona es troben rics jaciments al turó de l'Amigó, malaquita (mineral de coure); al Serrat de les Ermites, mines de pirita (per a joies o ferro), i prop del Puig Castellar, mines de galena de plom.

Els enterraments són en coves o en sepultures de fossa i el cadàver s'acompanya amb ofrenes (ceràmiques, collars etc.). La darrera època practiquen la cremació i evidentment creuen en el més enllà com ho demostren els enterraments.

Restes de cabanes, ceràmiques i utensilis de foneria són senyals evidents del pas dels homes de l'edat dels metalls a les nostres terres i en especial al pla de Sant Jeroni i muntanyes circumdants.

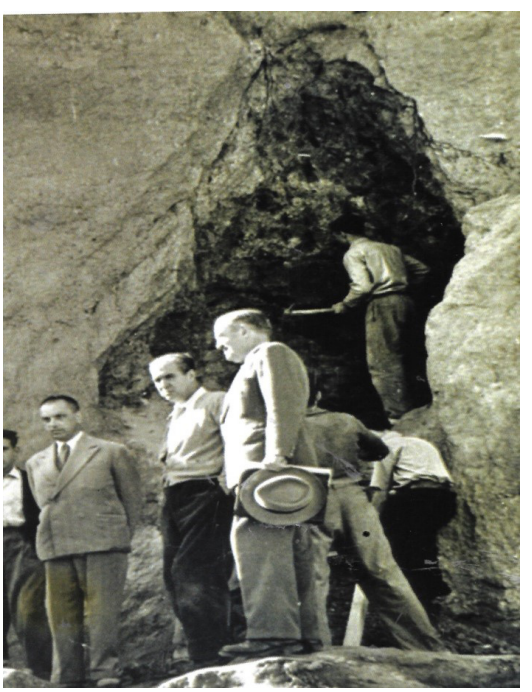
Per estranyes circumstàncies, al segle VII abans de Crist, abandonen precipitadament la vall de Sant Jeroni, però abans amaguen tot l'aixovar pesat com gerres i ceràmiques de cuina, en sitges que fins al moment servien per emmagatzemar blat.

La coincidència que quasi tota la ceràmica sigui de la cultura hallstàttica (celta) ens fa pensar que en la seva fugida s'incorporen a les tribus de l'esmentada cultura que dominaven tot el centre i est de la península Ibèrica.

EDAT DEL FERRO

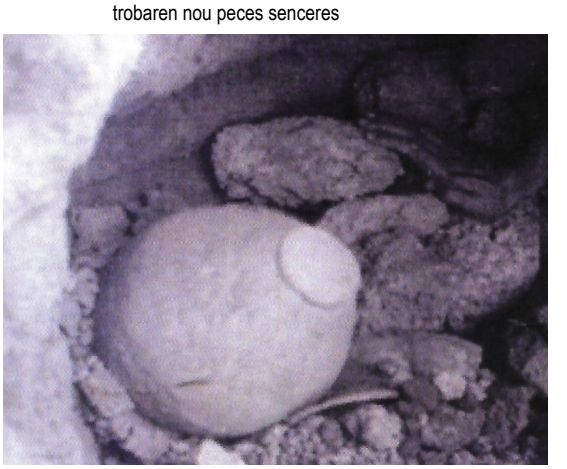

Sitja descoberta a la bòbila de Can Mora a Canyet amb més de 80 gerres de la cultura hallstàttica (any 750 abans Crist)

El Dr. Serra Ràfols i Epifani de Fortuny, responsables de l'arqueologia a la província de Barcelona visiten l'excavació de Can Mora (1954)

La majoria de gerres estaven trencades pel pes dels materials mal guardats a la sitja, però a la part inferior es trobaren nou peces senceres

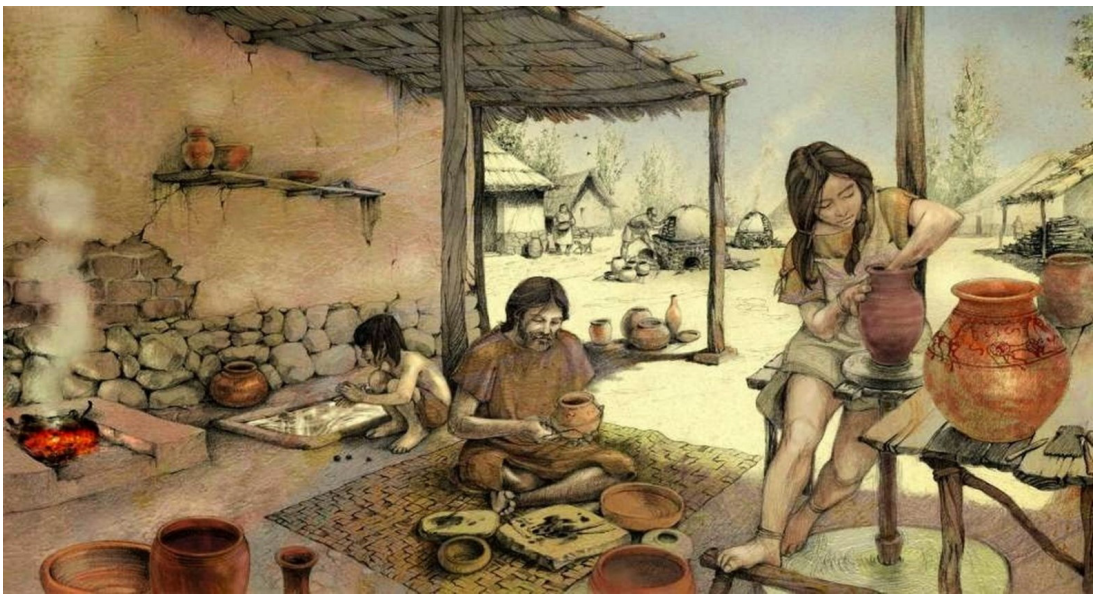
Suport cilíndric de cultura hallstàttica

Vas globular (segle VIII abans de Crist)

Fotografia de les cabanes de l'edat del ferro. Se'n trobaren restes de: 7 properes a la sitja de Can Mora, 3 properes a l'ermita de la Miranda i quatre properes a Can Butinyà, (Vall de Sant Jeroni - Canyet)

Poblat de l'edat del ferro

Collita del llúpol en camps propers al poblat per elaborar cervesa

2

SEGLES V aC A II aC

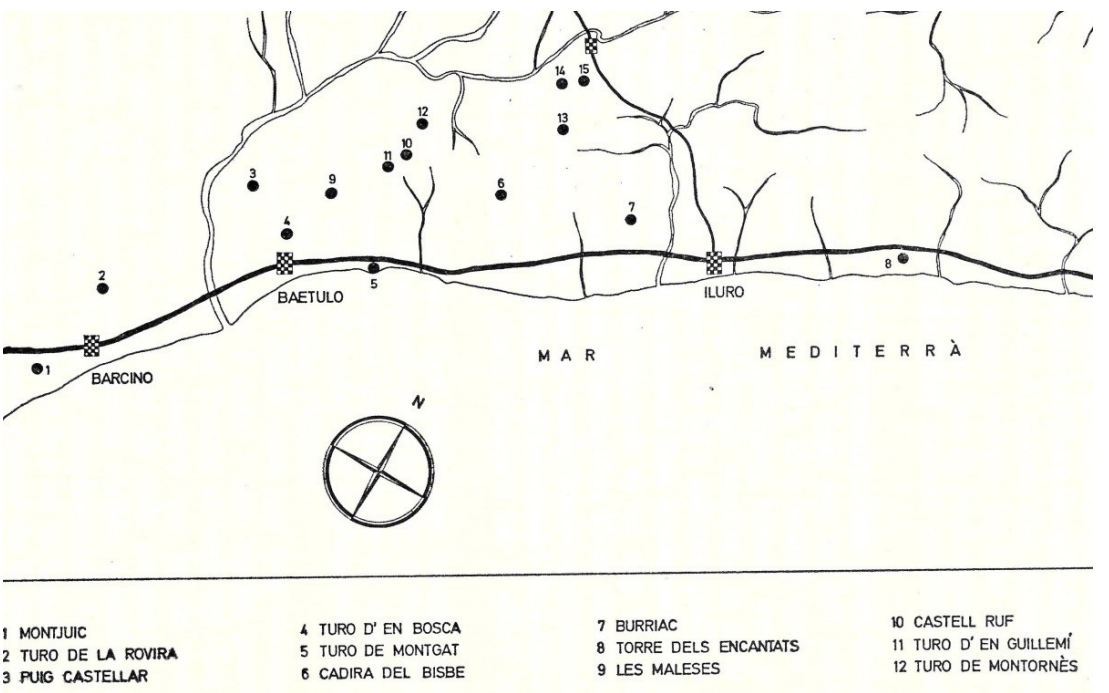
El primer poble amb muralles, carrers i temple construït a Badalona.

Els ibers.

ELS IBERS
ANY 450 AL 100 AC

Al segle V abans de Crist arriba a Badalona una cultura denominada IBERA, que agrupa la gent que vivia en terrenys plans a finals de l'edat dels metalls i noves tribus indogermàniques que arriben al Mediterrani.

Aquesta civilització acabà al segle II abans de Crist amb l'arribada dels romans quan voluntàriament o per la força abandonaren els poblats i es varen integrar a les ciutats i vil·les romanes. Els ibers habitaren les nostres terres uns quatre-cents anys.

Poblats ibers propers a Badalona

Territori del ibers

Les seves característiques són:

S'agrupen a viure a dalt de turons fortificats i ho fan no tan sols per motius de defensa, sinó també per la situació. Un turó ofereix la possibilitat de controlar els conreus del pla i les rutes de comunicació.

El seu territori comprenia grans àrees de la zona mediterrània, des del Rosselló fins al sud d'Alacant. A part que el nom genèric que posaren els grecs era *iber*, la realitat és que eren tribus diferenciades per comarques, a la nostra terra, del Besòs a la Tordera eren laietans.

Tenien escriptura pròpia de la qual sabem llegir els signes, però encara no hem descobert com traduir-la.

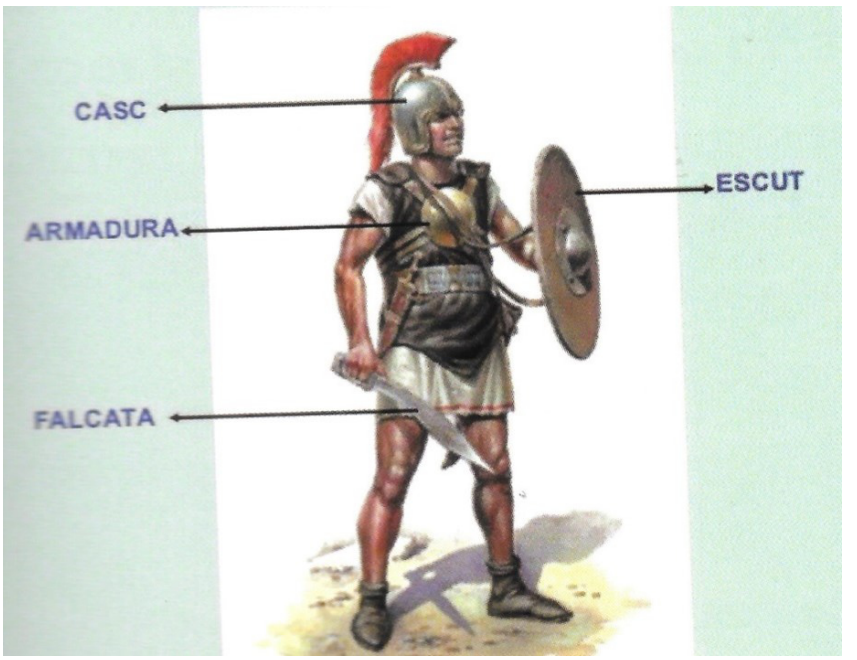
Era un poble organitzat en jerarquies, amb infraestructura administrativa i religiosa. Adoraven la deessa Mare Terra, a vegades en la figura de Demèter, la protectora grega dels camps i sembrats.

Conreaven els camps en grans extensions que els permetien tenir excedents de cereals, blat, llúpol (per fer cervesa) i altres productes del camp.

També explotaven les mines de metalls i els intercanviaven, amb els productes agrícoles, amb els grecs d'Empúries (Emporium = Mercat) i a canvi dels seus productes rebien teixits, ceràmiques de luxe, joies i complements, i tot el necessari per a l'aixovar de la casa.

Esteles amb escriptura ibèrica trobadas a Baetulo (Badalona)

Guerrer iber

Per tota la costa els ibers tenien poblats-magatzems, en llocs de fàcil amarratge dels vaixells grecs (els ibers no practicaven la navegació) i en aquell poblat, normalment amb un temple protector, desembarcaven els productes ja demanats als grecs o ells muntaven parades de venda a les quals assistien els compradors de diversos poblats.

Al Turó de Montgat probablement citat per Ptlomeu com a Promontorium Lunarium, anaven a recollir les mercaderies que portaven els grecs d'Empúries amb els seus vaixells als poblats veïns: Turó d'en Boscà-Badalona, Puig Castellar-Santa Coloma, Les Maleses-Montcada i Reixac, Castell Ruf-Montornès, etc.

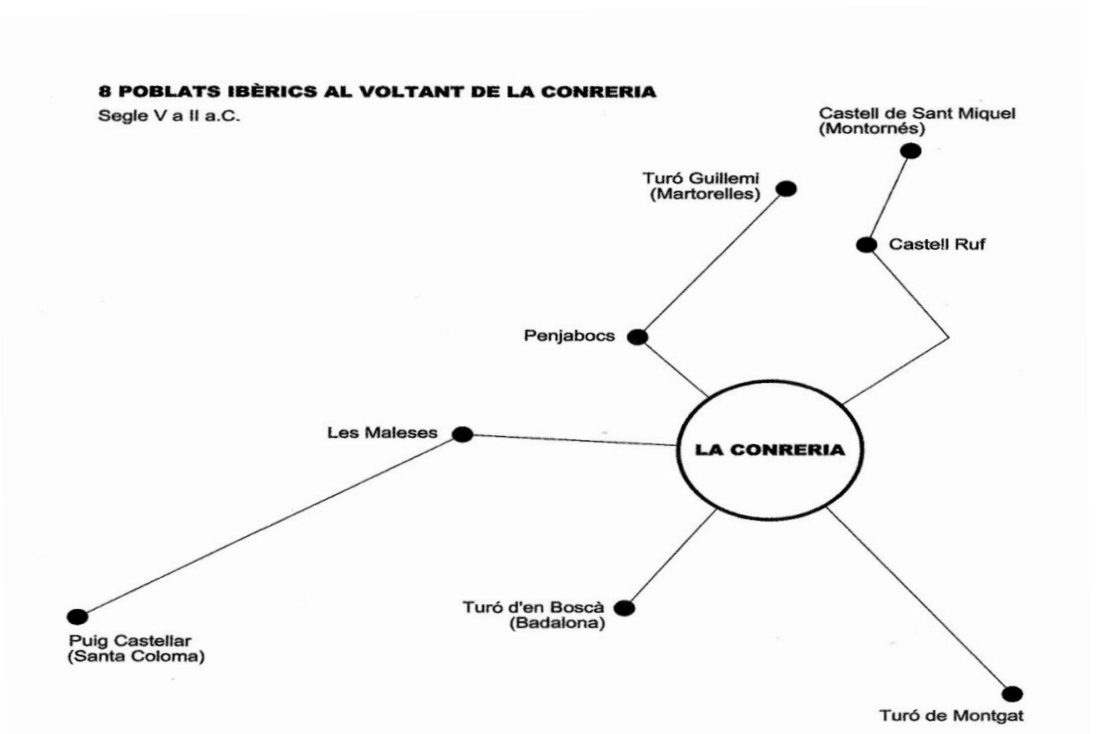
Turó de Montgat en època ibèrica, lloc de comerç entre Empuries i les tribus

Curiosament a Badalona l'any 2021, a les excavacions de la plaça de l'Alcalde Xifré, aparegué un tram de la Via Augusta, i a uns metres per dessota un camí carreter iber (segle IV aC). En l'excavació es trobà al costat de dita carretera, un edifici interpretat possiblement com a punt de control de trànsit de mercaderies.

Plans de Badalona i el Turó d'en Boscà en època ibèrica. Proper a la costa seguiria una via o camí carreter que enllaçava la Tordera i el Llobregat. *Dibuix J. Surroca*

Dels poblats ibers dels voltants de la Conreria, en parlarem de tres:

Turó d'en Boscà (Badalona)

Les Maleses (a 100 metres del terme municipal de Badalona)

Puig Castellar (Santa Coloma de Gramanet)

Poblat iber del Turó d'en Boscà (Badalona)

A Badalona hem de fer referència al poblat iber del Turò d'en Boscà, situat entre Pomar i Canyet (segle IV a II abans Crist). Una petita ciutat emmurallada, amb dues torres de defensa, tres carrers paral·lels amb cases, cisternes per a l'aigua, i un petit temple, parcialment destruït per la pedrera que va obligar, per parar-la. a tramitar d'urgència la declaració de Monument Nacional per la Generalitat. Ac-- tualment està declarat bé cultural d'interès nacional.

Els ibers conreaven els camps del voltant del turó (Canyet est i Pomar nord)

També explotaven les mines de malaquita a la Coscoiada de l'Amigó (curiosament les mines van estar en funcionament fins als anys 1920)

Comerciaven amb els grecs d'Empúries i eren poblats amb autonomia pròpia sota un cabdill que governava amb ajuda del gran sacerdot.

Curiosament és dels pocs poblats ibers a on es localitzaren tres àmfores amb restes de vi, cosa poc habitual en els poblats ibers.

Cal remarcar la importància que representa el Turó d'en Boscà per a nosaltres, ja que és el primer poblat a Badalona on tenim documentat tant l'hàbitat com la necròpolis situada a la plana baixa i al cantó sud.

Estrabó, al segle I abans de Crist, ens explica que els ibers cremaven els morts en presència de la família. En la cerimònia sacrificaven animals i bevien la seva sang, mentre un grup tocava música amb flautes. Les cendres es posaven en urnes i s'enterraven en sitges en les quals també es depositaven armes o gerres amb ofrenes

La riquesa del que encara queda en el subsòl és important per la mostra del trobat en les poques excavacions fetes. Font i Cussó, 2 sitges; Cuyàs, 1 sitja; Serra Ràfols, 1 sitja.

Moneda ibèrica amb el nom de Baitolo

Poblat iber del Turó d'en Boscà

Troballes a les excavacions del Turó d'en Boscà

Vas iber amb dibuixos incisos d'una nau grega i al fons muntanyes que recorden les que envolten el Turó d'en Boscà

Kalatos

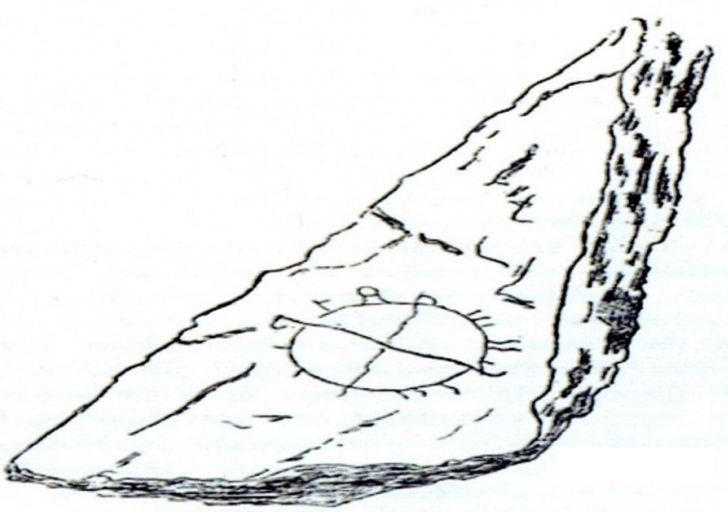
Monedes emporitanes

Broc de gerra per a l'elaboració de cervesa

Materials trobats al Turó d'en Boscà - Museu de Badalona

Ara solar

RESTES DEL POBLAT IBER DEL TURÓ D'EN BOSCÀ

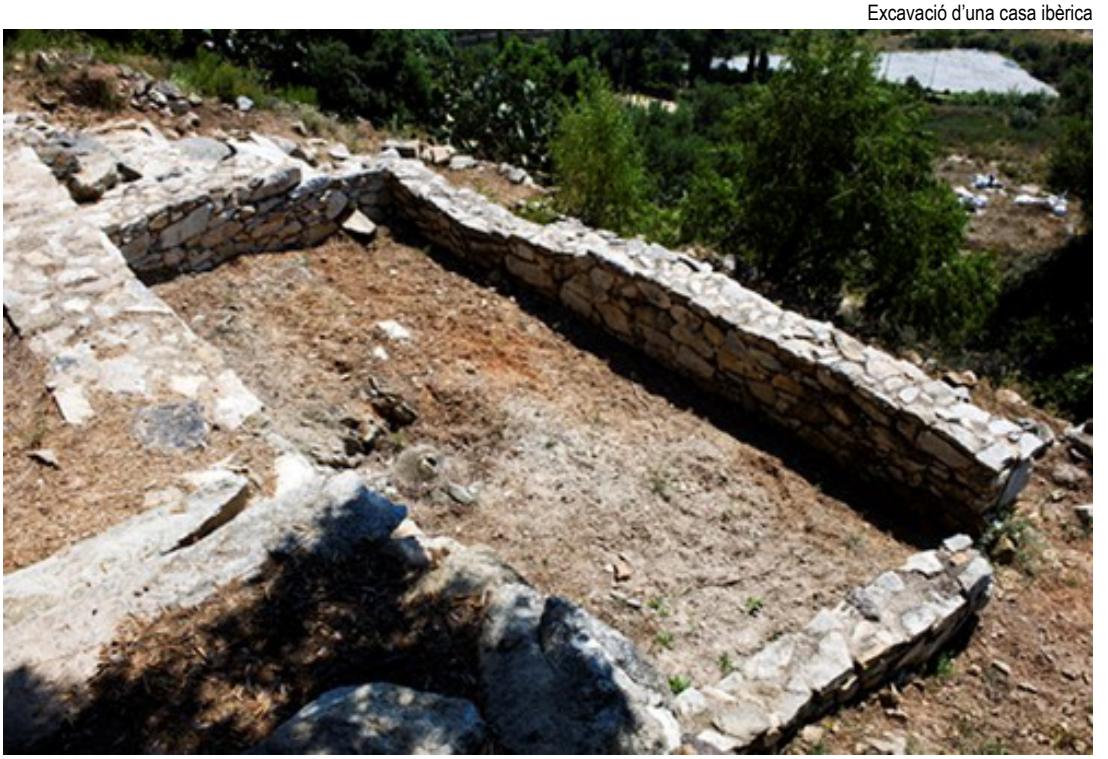
Escala d'accés al poblat ibèric

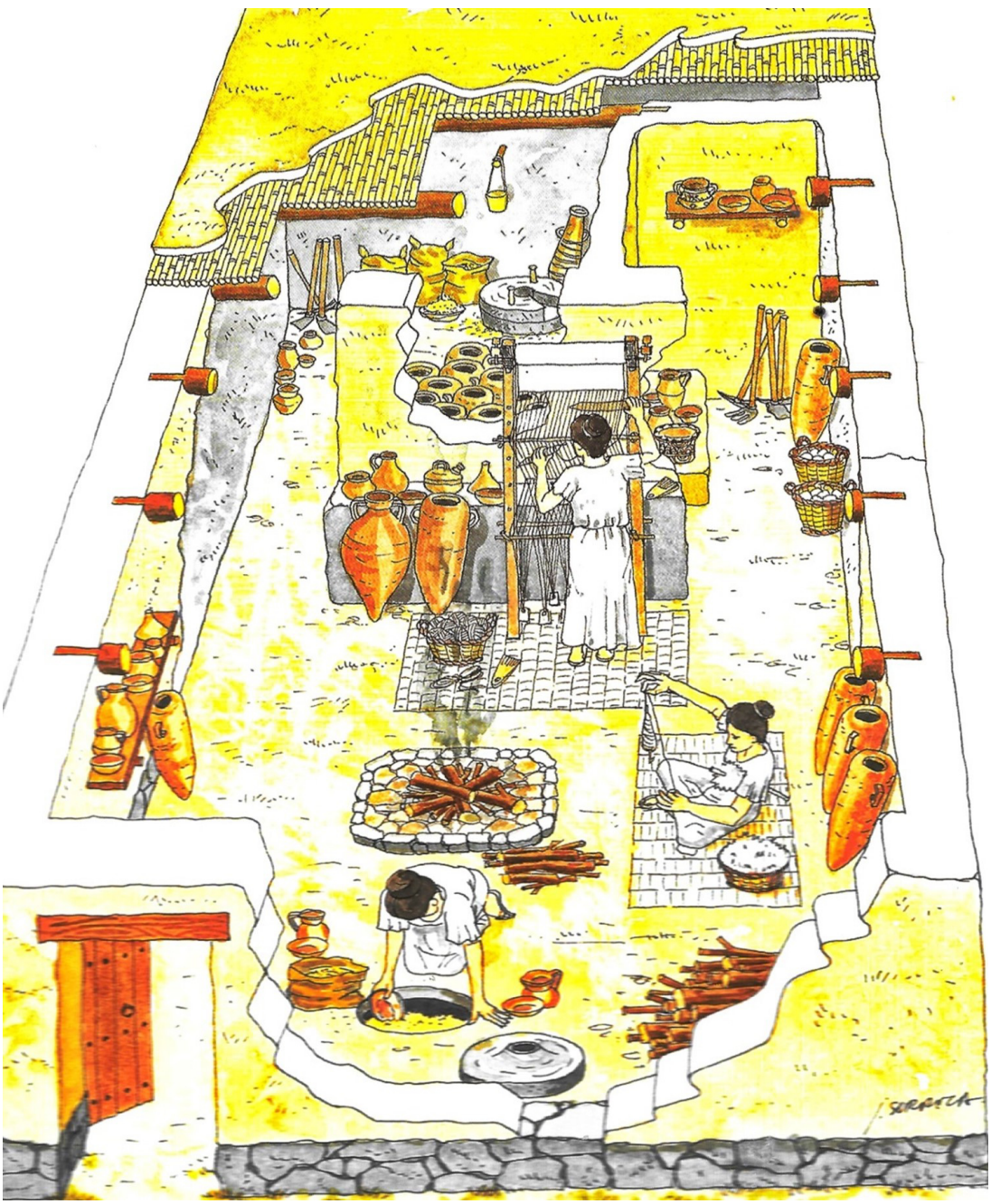
Muralla

Excavació d'una casa ibèrica

Com era una casa ibèrica al Turó d'en Boscà (Badalona). *Dibuix J. Surroca*

Enterrament iber.

Les Maleses (Montcada) a 100 metres del terme municipal de Badalona

Al final nord-oest del terme municipal de Badalona i amb la denominació de Vallensana, tenim una planúria envoltada de muntanyes que llinda amb la vall de Sant Pere de Reixac. Una de les muntanyes que és fita geogràfica entre Badalona, Montcada i Reixac i Sant Fost de Campsentelles té per nom *Les Maleses.*

L'any 1932 l'Agrupació Excursionista de Badalona hi va descobrir un poblat iber.

En aquells moments la fita cadastral que limitava les tres poblacions estava clavada en el centre del descobert poblat iber.

Immediatament es va definir un programa d'excavacions amb la troballa d'un pebeter molt malmès amb la figura de la deessa Astarté, sis pesos de teler i ceràmiques iberes, materials que es van dipositar al Museu de l'Agrupació.

Curiosament la definició cadastral dels anys 1940 va variar la fita geogràfica i la situà dins del terme de Montcada i Reixac i a 100 metres de Badalona

Les campanyes d'excavació del poblat iber han sigut:

1932,1933 i 1935 Joaquim Font i Cussó.
1943 i 1956 Josep M. Cuyàs Tolosa.
2000 i durant 13 anys Museu de Montcada i Reixac amb el suport del Consorci de la Serralada de Marina.

Habitacions del poblat cantó nord. *Excavació any 2000*

Ferreria del poblat de les Maleses. *Dibuixos Museu de Montcada*

Activitats de la vida del poblat iber: confecció de teixits, amb teler o amb fus, i cuidadora del cabell

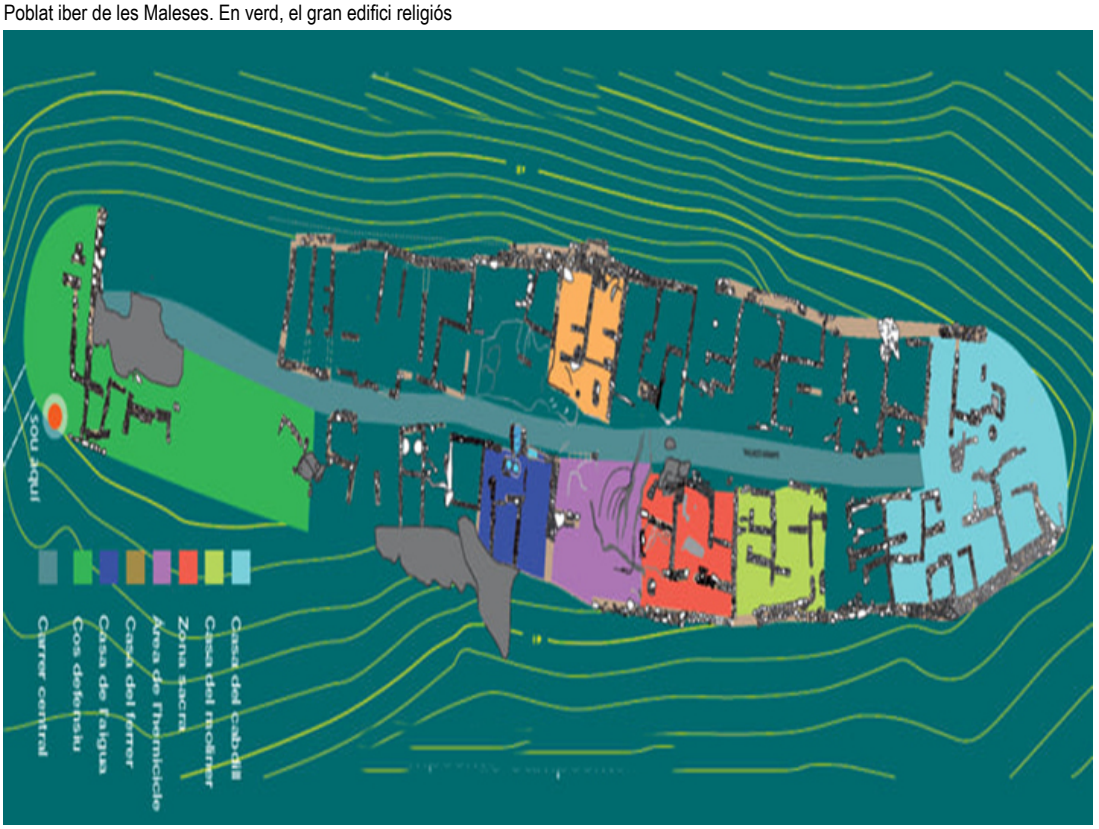
És un poblat del segle IV aC molt ben estudiat, amb un gran edifici destinat a rituals i cerimònies religioses, en el qual s'ha pogut documentar la vida dels darrers dies del poblat quan, obligats per les tropes romanes al segle II aC, decideixen abandonar-lo.

En el citat edifici, temple de la tribu i sobre l'altar es va recollir una arracada d'or masculina trencada i una agulla de monyo també d'or i trencada que es creu feta expressament per al cabdill i la seva muller com a ritual d'un final del poblat.

Era habitual, en abandonar una casa o un poble, trencar la peça estimada dels cabdills com a senyal de comiat. Al seu costat, molts vasos i gerres d'ofrenes als déus, i a sobre cendres de llenya aromàtica.

Se suposa que en acabar la cerimònia, el sacerdot va encendre la gran pira de llenya i va cremar el poblat mentre la tribu l'abandonava davant la imposició romana.

Poblat iber de les Maleses. En verd, el gran edifici religiós

Les restes del poblat

Recreació de l'abandó del poblat de les Maleses, organitzada pel Museu de Montcada

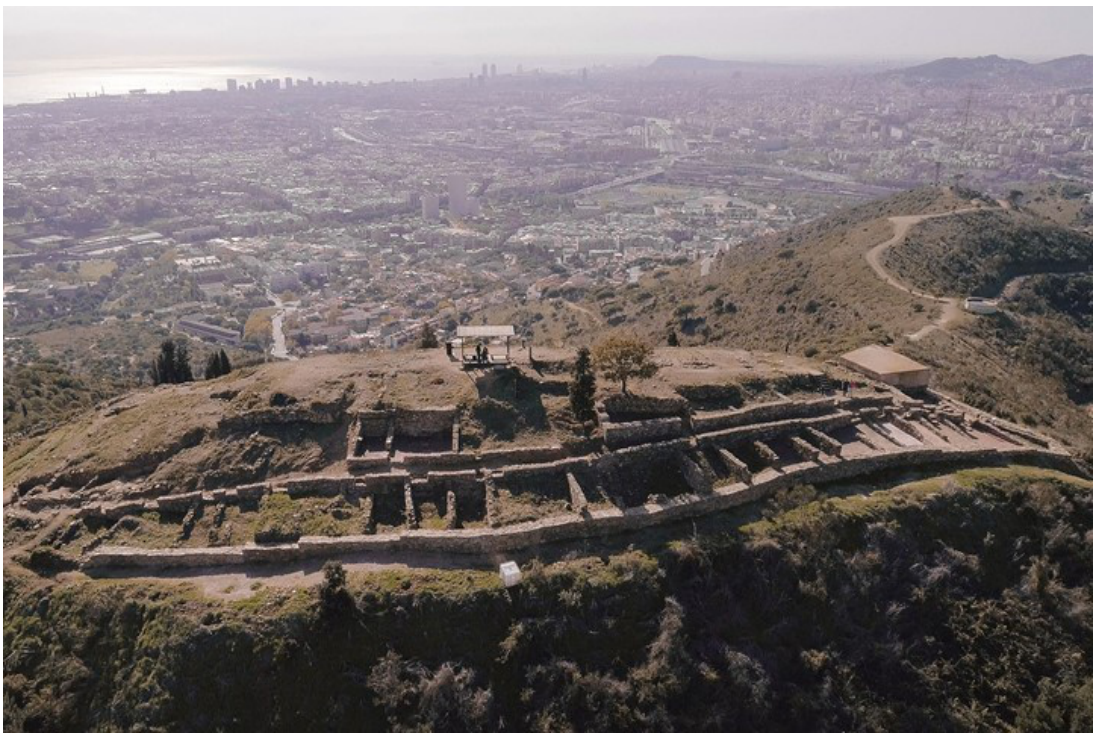

Símil del final del poblat iber

El poblat iber de Puig Castellar Santa Coloma Gramenet

Puig Castellar o Turó del Pollo està situat veí a Badalona i a 303 metres d'alçada.

Devia ser un poblat important per la magnífica situació amb una panoràmica excepcional tant cap al Barcelonès i Maresme com cap al Vallès.

En aquella època el riu Besòs formava al peu del turó, una zona d'aiguamolls que arribava fins al mar i enfortia les línies defensives del poblat.

Les cases eren construïdes formant terrasses amb tres carrers per salvar els desnivells del cim.

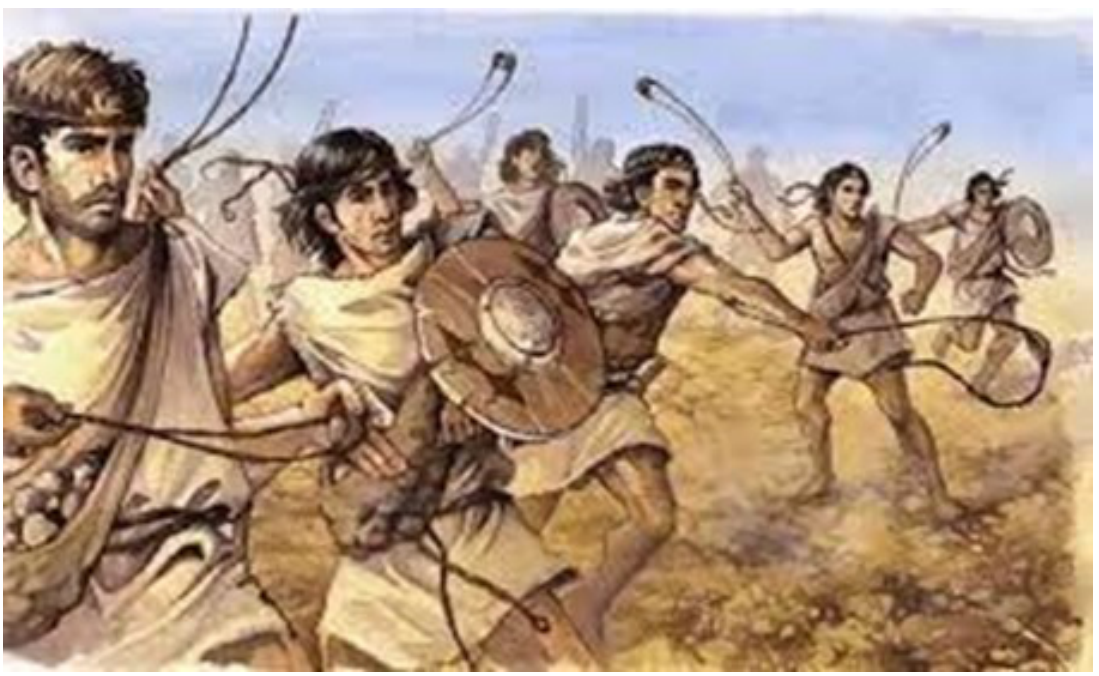
Podia haver-hi unes 40 cases amb un total de 200 habitants.

S'han trobat edificis comunitaris destinats a activitats d'emmagatzematge de gra i metal·lúrgia.

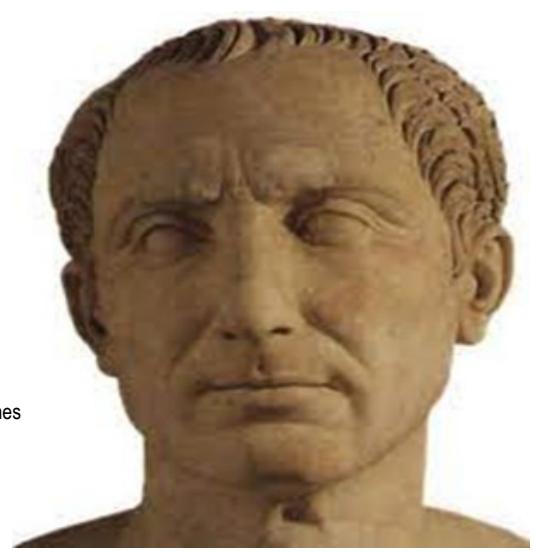
El poblat va ser fundat al segle V aC i destruït per les tropes romanes del general Marc Porci Cató al segle II. *Recordeu per a més endavant el nom de Marc Porci.*

Aquest general va obligar a abandonar tots el poblats ibers normanlment encimbellats i baixar al pla els seus habitants, molts poblats hi van accedir (Turó d'en Boscà, les Maleses, etc), però el Puig Castellar no, i va ser destruït.

En les excavacions es van trobar tresorets amagats que demostren (a part de les restes d'incendi i destrucció) que el poblat volgué resistir-se a les tropes romanes i que alguns habitants van morir en la lluita, ja que no varen anar a recollir les seves pertinences.

Guerrers ibers

Marc PorciAtó, apodat *el Censor*, cap de les tropes romanes

Legions romanes desfilant per Badalona. *Museu-Magna Celebratio*

3

SEGLE I aC

Fundació de Baetulo

ELS ROMANS ARRIBEN A BADALONA

L'any 218 aC els romans desembarcaren a Empúries i van començar la conquesta de la península Ibèrica, que es consolidà l'any 195 aC.

Ja pacificat el territori l'any 110 aC a Roma, Caius Marius que va ser governador de la Tarraconense i set vegades cònsol del Senat de l'Imperi romà, va aconseguir que el govern de Roma aprovés una sèrie de lleis com la fundació de ciutats per establir-hi els soldats que es llicenciaven, ja que la majoria es quedaven a Roma amb els corresponents aldarulls i problemes.

Conseqüentment no tan sols eren noves ciutats, sinó la distribució de terres per als veterans de l'exèrcit cada vegada més nombrosos. La fundació de vil·les al camp permetia consolidar els terrenys conquerits.

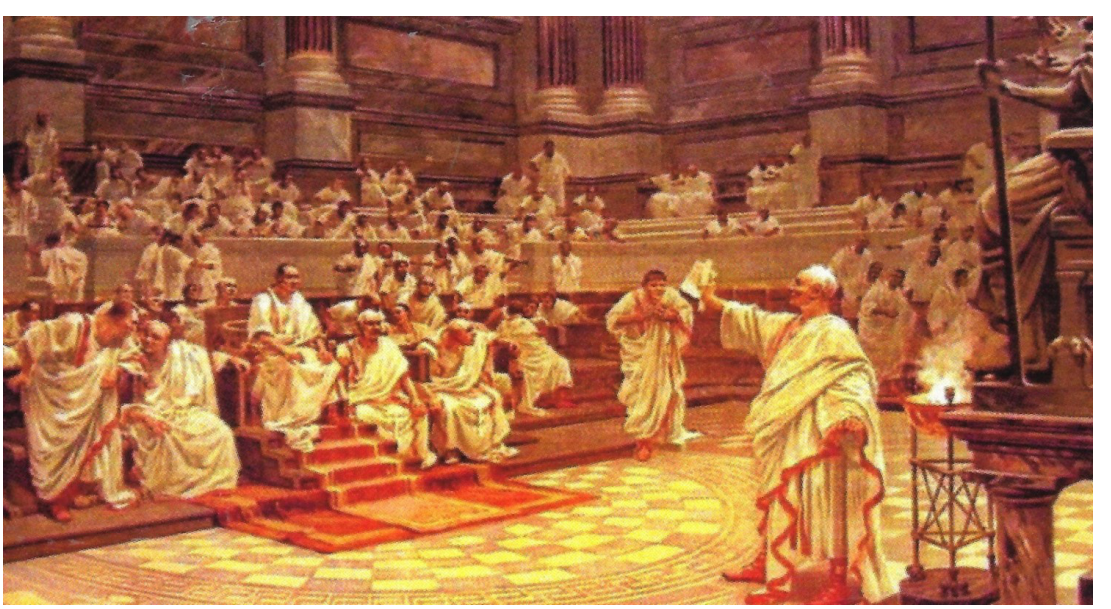
Caius Marius a qui devem la fundació de Baetulo (Badalona)

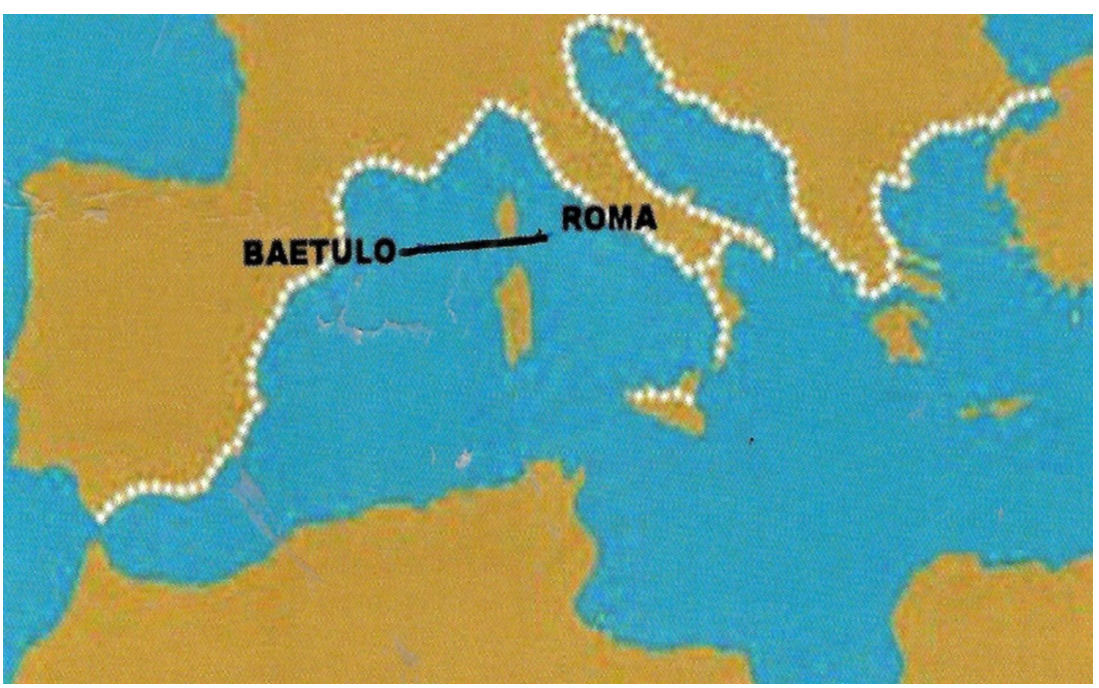
La primera institució mundial que va legalitzar i organitzar la jubilació va ser el Senat de Roma per als legionaris de l'Imperi.

A finals del segle II i principis del I abans Crist, el Senat va aprovar la construcció de tres ciutats a la costa Laietana, que eren Baetulo (Badalona), Iluro (Mataró) i Blanda (Blanes) per acollir legionaris jubilats i facilitar el conreu de la vinya.

Enviaren vaixells amb veterans, topògrafs, arquitectes i mà d'obra qualificada.

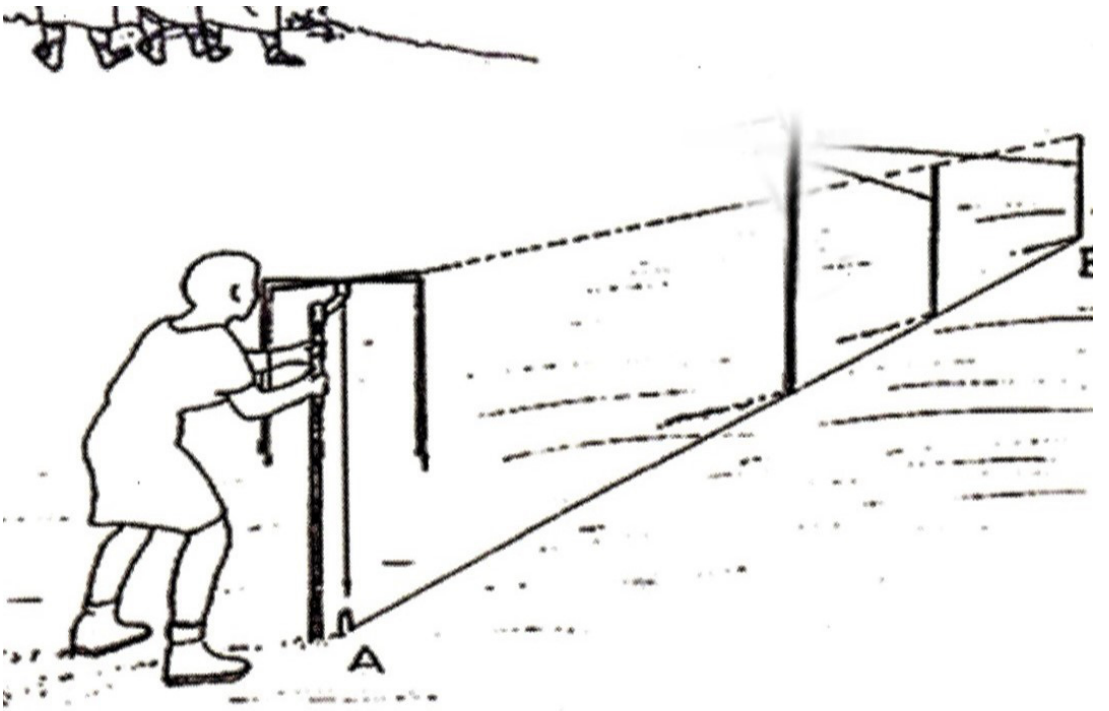
61

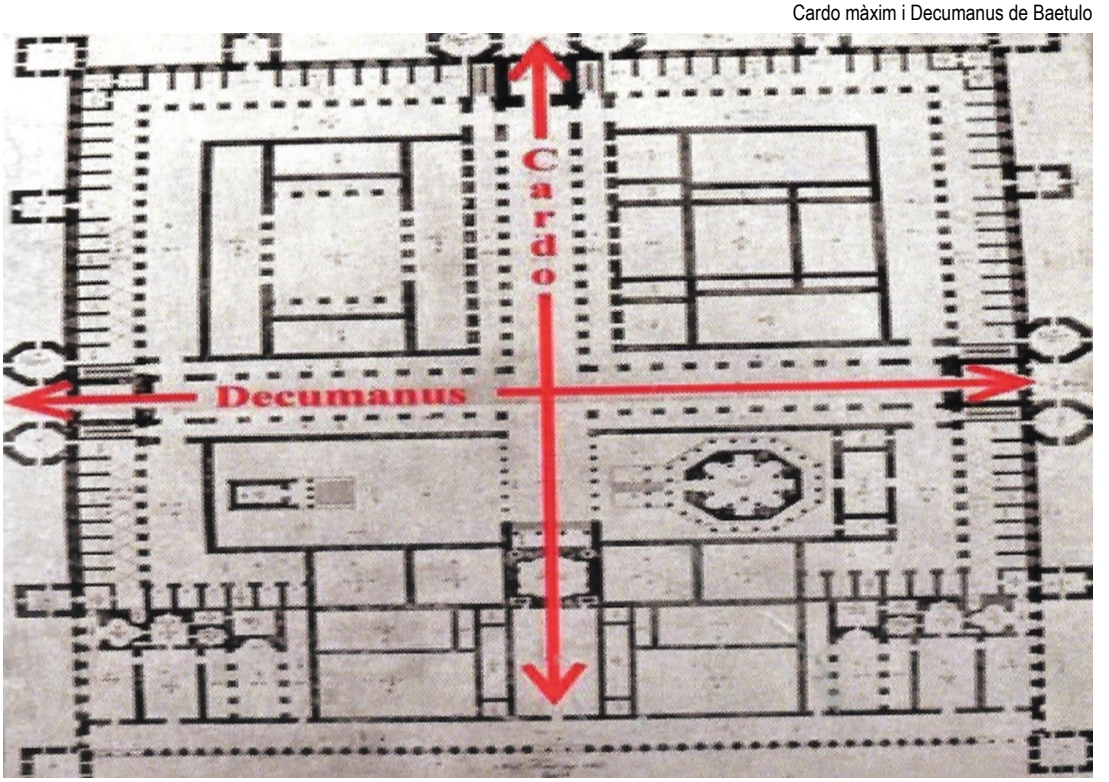
En arribar al pla on es volia edificar la nova ciutat de Baetulo, el màxim sacerdot, analitzava les vísceres d'un animaló trobat a la zona, i si era favorable als déus, començaven amb una arada de llaurar a marcar el territori en què edificarien.

Els topògrafs i arquitectes marcaven les línies de dos carrers, un de nord a sud (denominat cardo màxim) i un altre de est a oest (denominat decumanus màxim) que assenyalarien l'urbanisme de la ciutat.

Cardo màxim i Decumanus de Baetulo

63

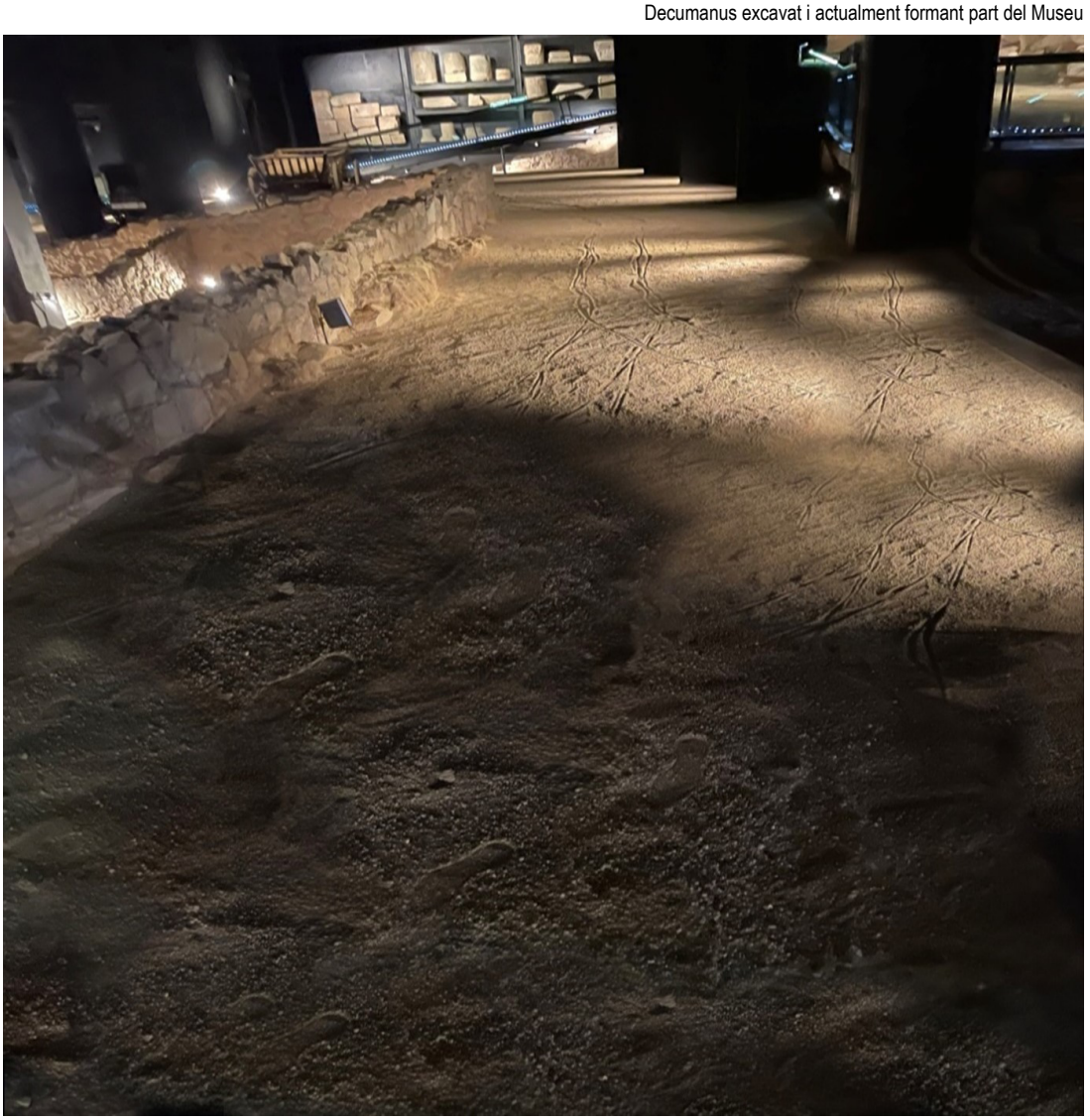
La fundació de *Baetulo*
90 aC-70 aC

Els romans, que havien arribat a la Península el 218 aC, van fundar la ciutat de *Baetulo* de nova planta, als primers decennis del segle I aC, en una zona propera al mar i amb grans possibilitats agrícoles. L'autor llatí Plini la va definir com un *oppidum civium romanorum* o fortificació de ciutadans romans. Efectivament, estava emmurallada i s'organitzava urbanísticament segons un pla ortogonal, seguint els models itàlics. De manera lenta i pacífica, i aplicant l'estratègia d'aliar-se amb les elits ibèriques, el romans van aconseguir que els ibers s'adaptessin als canvis en l'economia, la religió, la llengua i els costums que la seva presència va produir. Aquest procés, que es coneix com a romanització, va comportar, a la llarga, la desaparició de la cultura ibèrica que, en un principi, convivia amb la romana.

A Badalona (Baetulo) a l'actual plaça Pompeu Fabra entre els anys 2006 i 2009, es va poder fer una gran excavació arqueològica facilitada per l'enderroc dels habitatges i l'enjardinament de tota la plaça, i es van trobar al subsòl les restes d'un gran edifici públic i grans magatzems de principis del segle I abans de Crist, amb restes d'estris que van apuntar que en ser fora muralles però properes a les noves construccions, podia ser el centre de treball dels tècnics urbanistes vinguts de Roma, per dissenyar i controlar la construcció de la nova ciutat romana.

Decumanus excavat i actualment formant part del Museu

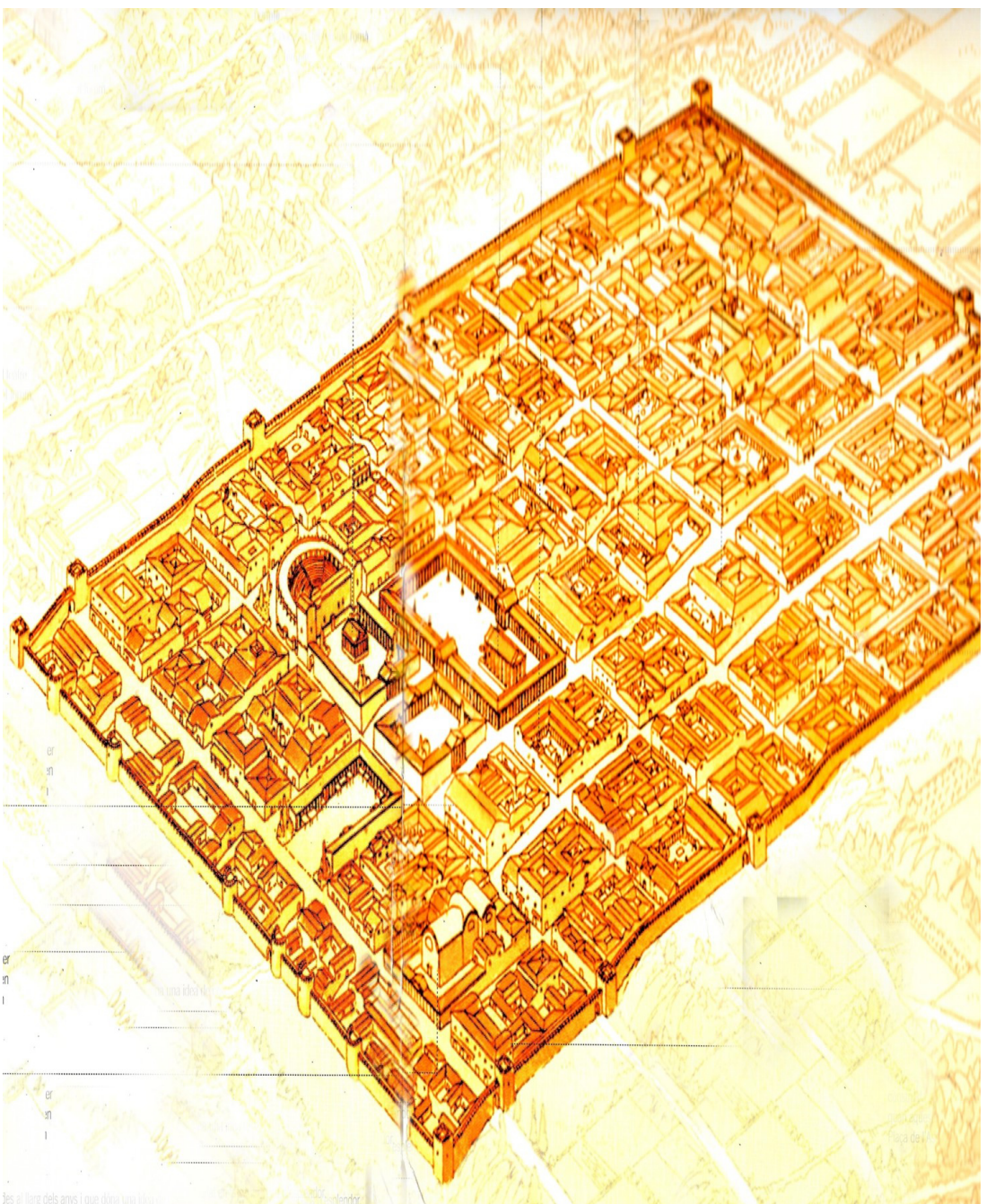

Muralla plaça Assemblea de Catalunya (davant Museu)

Muralla de la ciutat romana trobada a les excavacions del solar situat al costat de l'antic Cine Victòria i que configura el perímetre de la ciutat

BAETULO
Segle I

Porta de la muralla per on entra la Via Augusta a Baetulo. A l'encaix de les portes de l'entrada a la ciutat, es trobaren intactes les pollegueres o eixos de la gran porta.

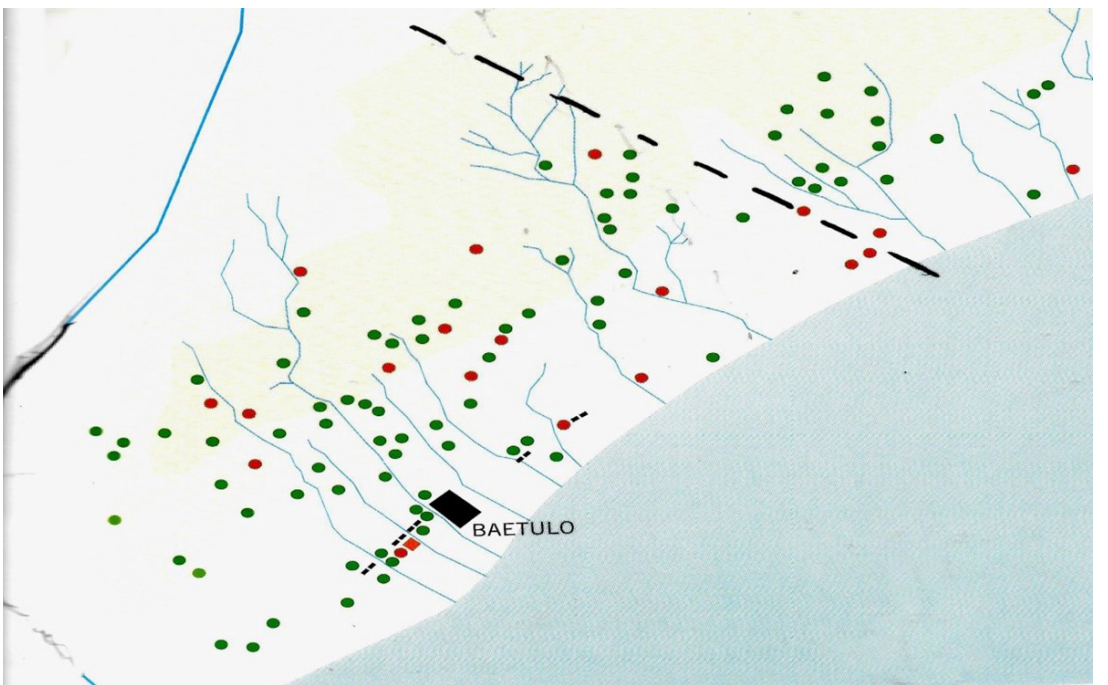

De les veïnes muntanyes es dissenyà el proveïment d'aigua a la ciutat romana amb mines des l'actual Pomar i Conreria. Conducte romà trobat al carrer Pujol, construït en època de l'emperador Tiberi (14 aC) i utilitzat fins a inicis del segle II dC. Se'n coneix un tram de 92 metres.

Aprofitant que la ciutat feia baixada, ja que s'iniciava en el actual turó d'en Rosés i acabava a mar, es dissenyà i construí tota una xarxa de clavegueram.

Per decisió dels governants romans, el terme municipal de Baetulo (Badalona) anava del Besòs a l'actual Montornès del Vallés i baixava per la riera de Teià. Comprenia els actuals municipis de Badalona, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet, Montcada i Reixac, Vilanova del Vallès, Sant Fost de Campsentelles, Santa Maria de Martorelles, Montornès, Vallromanes, Alella, Teià, Tiana, el Masnou i Montgat.

Els punts del dibuix son les vil·les agrícoles romanes, algunes repartides entre els militars romans jubilats

Pedra amb inscripció parcial *Baetulonensis* trobada a Montornès

BAETULO QUANTA FUIT

Baetulo al segle IdC

I així va néixer Baetulo que, amb el pas dels anys, derivà en Badalona, i per facilitar el creixement i el benestar dels habitants romans, els organismes d'estudis econòmics del Senat de Roma, adjudicaren a les nostres terres el cultiu de la vinya i la producció de vi, que va facilitar el desenvolupament, a les muntanyes properes, de gran quantitat de vinya. A les vil·les escampades per tot el terme municipal es produïen quantitats de vi per vendre com a excedent de producció i es va arribar a acords per distribuir-lo a campaments militars romans escampats per la Gàl·lia (França) Britània (Anglaterra) i sud de Germània (Alemanya). Al segle I abans de Crist i els següents I i II de la nostra era, Baetulo es va enriquir amb aquest negoci. Pensem per un moment que la Gàl·lia i la Britània en aquella època encara no tenia grans vinyes i per tant produïen poc vi.

Cal recordar que la nostra ciutat va ser citada en documents d'època romana per Pomponi Mela, Caius Plini i Claudi Ptolomeu.

Finalment Baetulo ha estat declarada pel govern de la Generalitat de Catalunya *BÉ CULTURAL D'INTERÈS NACIONAL.*

4

SEGLES I aC a II dC

El creixement urbanístic durant 300 anys

El barri de les cases benestants

Els edificis monumentals

Els carrers i les cases

Evolució de Baetulo al pas dels anys

El creixement urbanístic

Aproximadament a partir dels anys 80 abans de Crist, la ciutat de Baetulo ja està en ple creixement urbanístic.

S'han dissenyat i construït els carrers de cinc metres d'amplada a excepció dels districtes perifèrics, on són de tres metres, i les insules o espais entre carrers per construir les cases que son quasi quadrats de 45 metres per 43 metres.

Les cases del centre tenien un cert luxe, mentre que les properes al turó d'en Rosés són més discretes.

S'ha garantit l'arribada d'aigua a la ciutat amb mines des de les muntanyes veïnes; diverses fonts al carrer subministren aigua als veïns, i encara es conserva una gran cisterna romana a l'actual carrer Fluvià amb una capacitat de 67.000 litres.

Com a tota ciutat romana la llengua és el llatí. L'alfabet és igual a l'actual però els números són diferents.

La legislació es regula per la Lex Romana a tot l'Imperi romà.

Durant tres-cents anys (segles I abans de Crist i els dos segles següents) no hi ha misèria en la ciutat gràcies al negoci floreixent de l'exportació de vi.

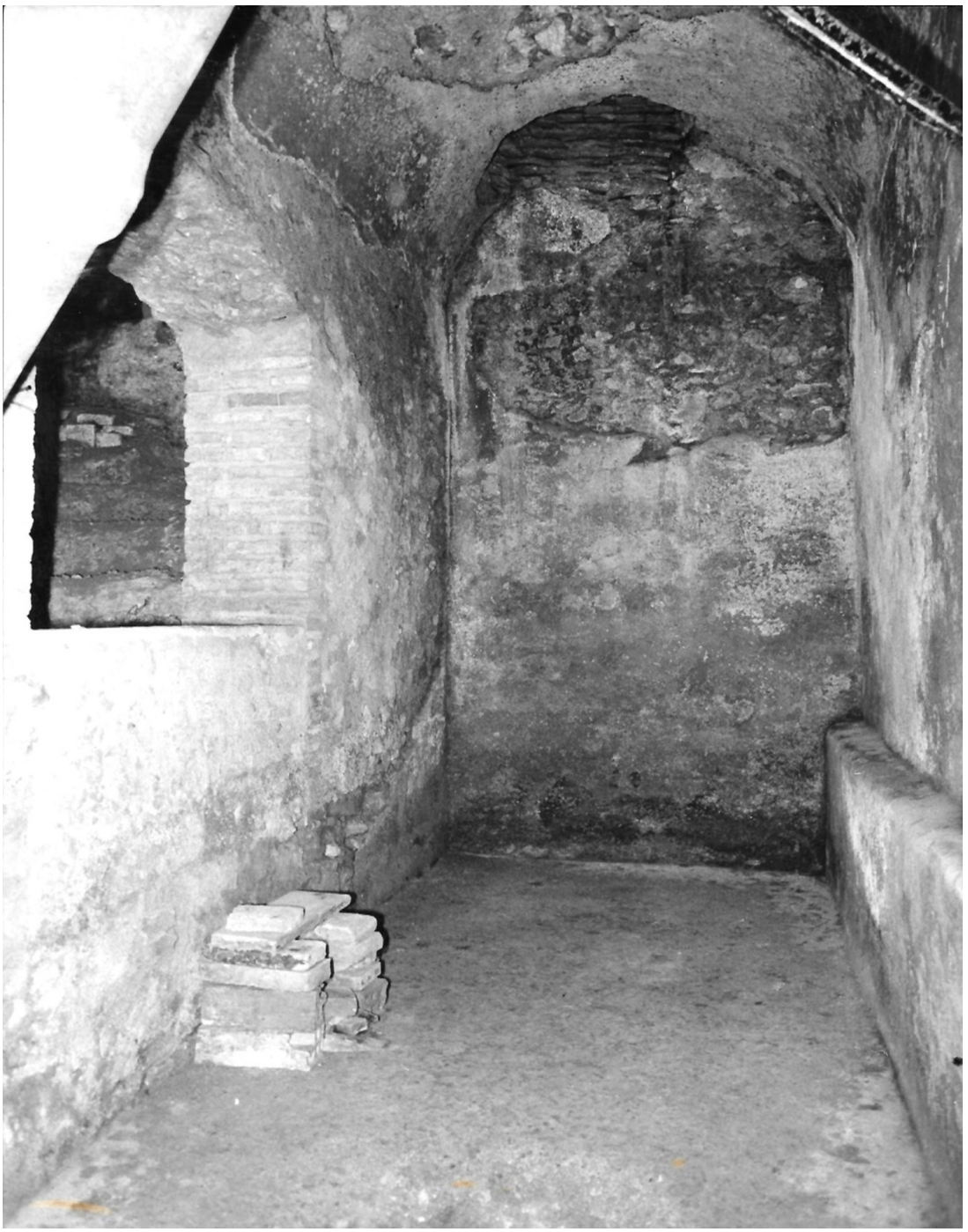

Carrers

Font pública

Cisterna romana del carrer Fluvià, coneguda com la presó de Sant Anastasi

EL BARRI DE LES GRANS CASES BENESTANTS

A Baetulo corresponen aquestes grans cases a la part alta, darrere l'actual església de Santa Maria, cases dins de les quals s'han trobat mosaics de tessel·les de marbre, o parets amb elegants pintures, i aquesta zona comprèn els actuals carrers Laietània, Fluvià, Lladó, Pujol i circumdants.

Les cases benestants tenien aigua corrent i molts dels propietaris eren terratinents de grans vinyes o comerciants de vi.

La distribució normal era:

Vestíbul: l'espai d'espera de les visites abans que els sortissin a rebre.

Atrium: era un gran espai descobert envoltat d'un pòrtic amb columnes i amb una font al mig i amb parterres o testos amb quantitat de flors com narcisos, violetes, roses, lliris, margarides etc. Era el gran pati interior que articulava la casa romana.

Al seu voltant es distribuïen les diferents habitacions:

Tablinum: era el despatx de treball del senyor de la casa, *Triclinium:* el gran menjador, *Culina:* la cuina i C*ubicula:* els dormitoris.

Vestíbul

Atrium

Tricliniumm. Dibuixos *J. Surroca*

Culina

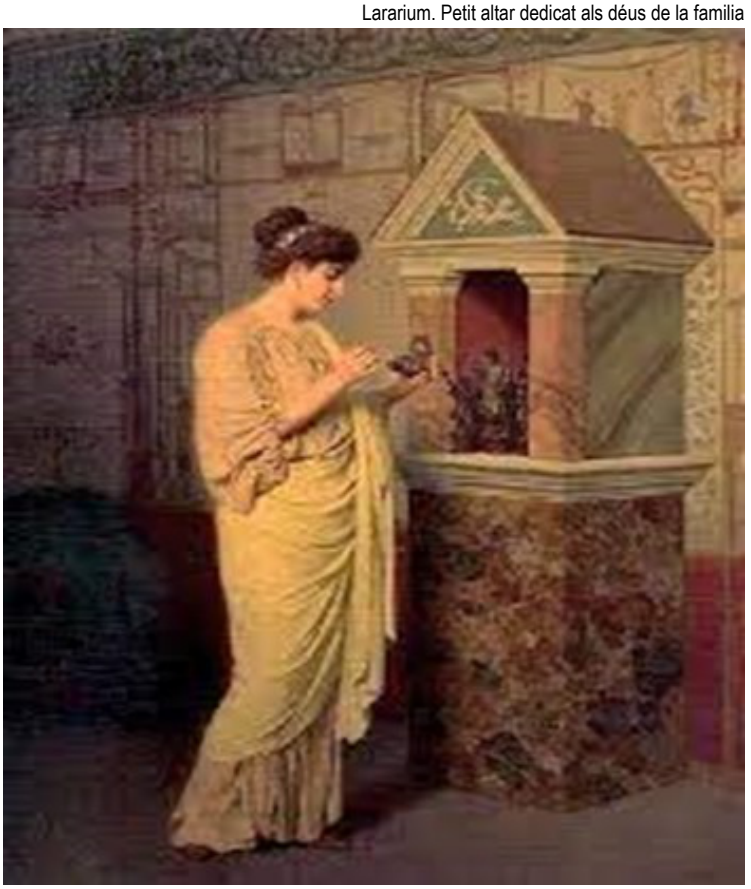

2. Recreació d'una cuina romana.

Cubiculum

Lararium. Petit altar dedicat als déus de la familia

BAETULO, CIUTAT D'ACOLLIDA

Ja des de la fundació a inicis del segle I abans Crist, Baetulo va ser lloc d'acollida tant per als que cercaven millorar l'estatus social com per als que volien una ciutat confortable amb termes, fòrum, teatre, biblioteques, palestres, etc.

A més, el gran avantatge eren les qualitats de les terres de conreu que envoltaven la ciutat romana, aptes especialment per a la vinya, i el mar que afavoria el transport de mercaderies en vaixells.

Penseu per un moment en la qualitat de vida dels vostres ancestres. Sense contaminació, sense tele que a cada moment ens recorda el canvi climàtic o les guerres del nostre món. Tot tragèdies. Unes aigües del mar no contaminades, uns carrers sense cotxes ni camions, sense telèfons que ens acceleren la vida per ser més infeliços, etc.

La pau que es respirava a Baetulo i el negoci del vi, van fer que famílies benestants i amb recursos econòmics s'establissin a la nostra ciutat especialment als segles I abans i després de Crist (dos-cents anys).

Sumptuoses domus amb varietat de mosaics, grans habitacles amb pintures i una discreta il·luminació amb quatre gresols a l'habitació. També hi trobem aigua corrent i latrines familiars.

I no és una casa el que trobem a Baetulo, sinó diverses cases, cosa que demostra la quantitat de famílies benestants que vivien a la nostra ciutat fins a principis del segle II dC.

Podríem parlar de les famílies vinculades a Baetulo i conegudes per làpides mortuòries o per làpides honorífiques, però hem seleccionat una de les més Representatives, que és la familia de *QUINTUS LICINIUS SILVANUS GRANIANUS*.

Curiosament era una família procedent de Tàrraco (Tarragona) amb parents molt vinculats a l'emperador Trajà i amb càrrecs importants en les altes esferes del govern a Roma.

Necessitaríem molts fulls per explicar tot el seu historial, però en farem un resum per no estendre la publicació.

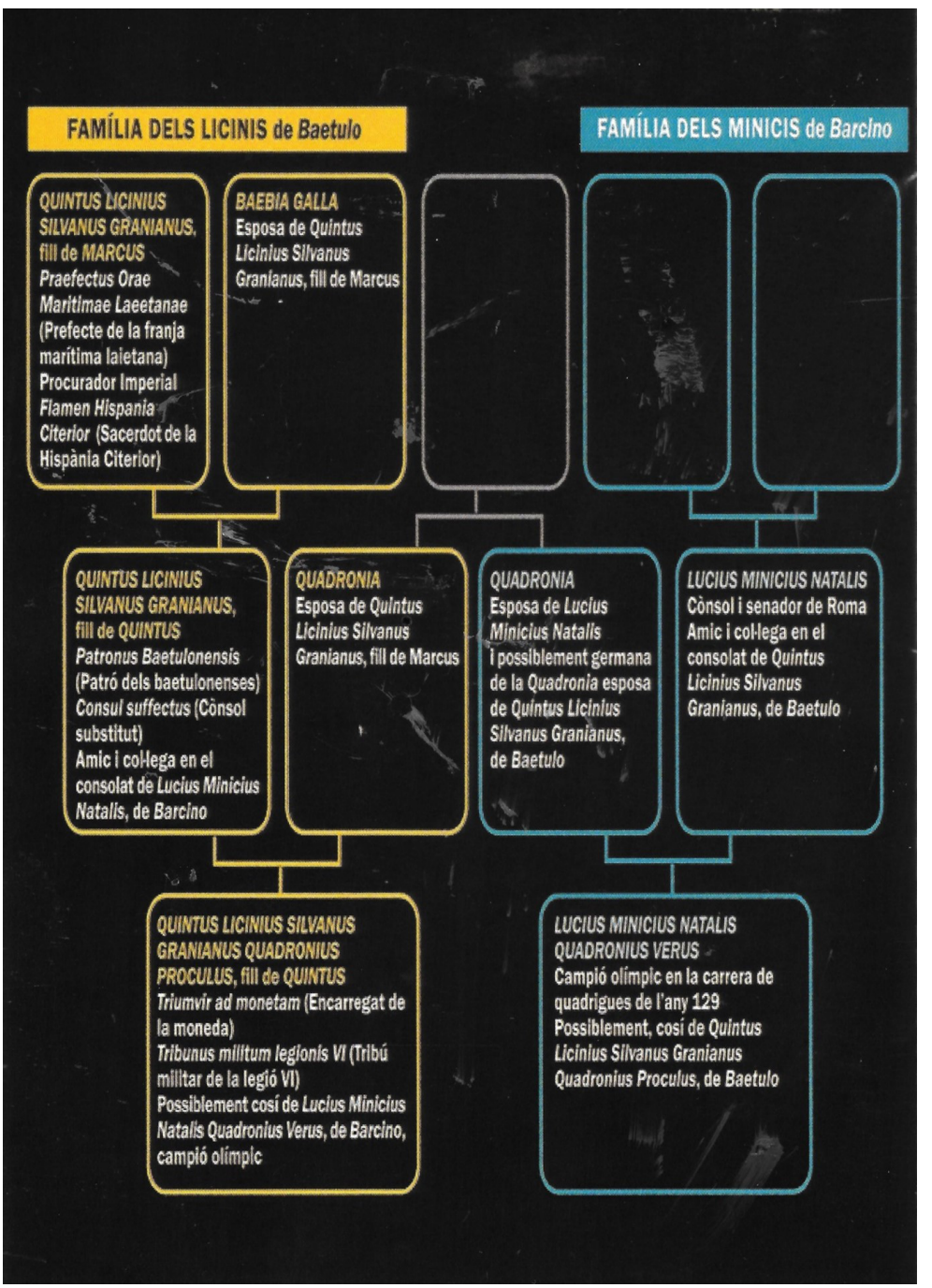
La casa la tenien al costat de l'actual Museu. Era una casa semipalau ja que per fer-vos-en una idea agafaria pràcticament els actuals carrers Termes Romanes, Laietània i plaça Assemblea de Catalunya.

En les primeres excavacions de Font i Cussó (plaça de l'Assemblea de Catalunya), anys 1934-1935, es van trobar els magatzems, la culina i el més important una placa de bronze de caràcter honorífic, coneguda amb el nom de *tabula hospitalis.*

Cuyàs (1955 i 1957) va excavar un conjunt d'habitacions properes al carrer Termes Romanes.

Al cantó nord va trobar el peristil amb un jardí i la piscina. Cosa que dona una idea de la grandiositat.

ARBRE GENEALÒGIC DE QUINTUS LICINIUS SILVANUS GRANIANUS (Museu de Badalona)

Si ens fixem en els detalls de la família, veiem que el primer Quintus Licinius Silvanus Granianus era prefecte de les Orae Maritimae Laetanae, és a dir, responsable militar de la costa laietana: ports, tràfic marí, la platja i el mar.

El fill va ser cònsol suffectus i per part de la seva dona estava emparentat amb Lucius Minicius Natalis, cònsol i Senador de Roma.

La tabula hospitalis va ser dedicada a aquest personatge el 8 de juny de l'any 98.

La tabula era un document jurídic en forma de placa de bronze que testimoniava pactes entre una comunitat (en aquest cas el municipi de Baetulo) i un patronus que es comprometia a protegir-la a canvi d'un certa contraprestació.

El tercer Licinius es va veure honorat amb una làpida de marbre al fòrum de Baetulo. Era cosí de Lucius Minucius Natalis el qual, amb la seva quadriga de Cavalls, va guanyar els Jocs Olímpics de l'any 129 a Olímpia (Grècia) i a qui Barcelona té dedicada una estàtua al costat de l'estadi olímpic.

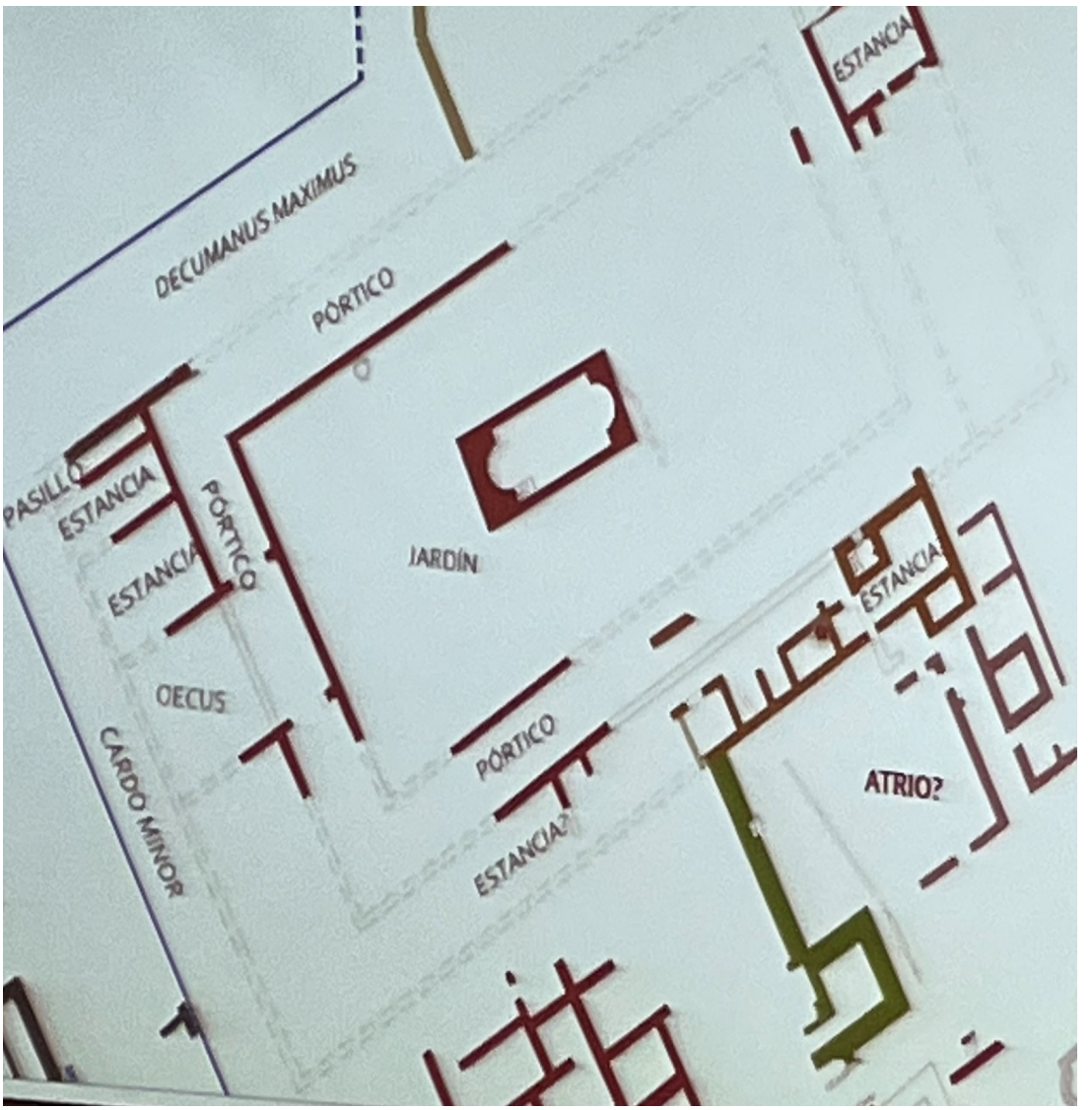
Precisament l'eminent historiador Marc Mayer va demostrar que al nostre Museu tenim una làpida difícil de llegir, però amb ajudes tècniques va poder esbrinar que és una dedicació del nostre municipi, anomenant Minicius Natalis *Patronus Baetulonensis,* el mateix privilegi que el seu antecessor de la tabula.

Excavacions de l'atrium de la casa de Quint Licini

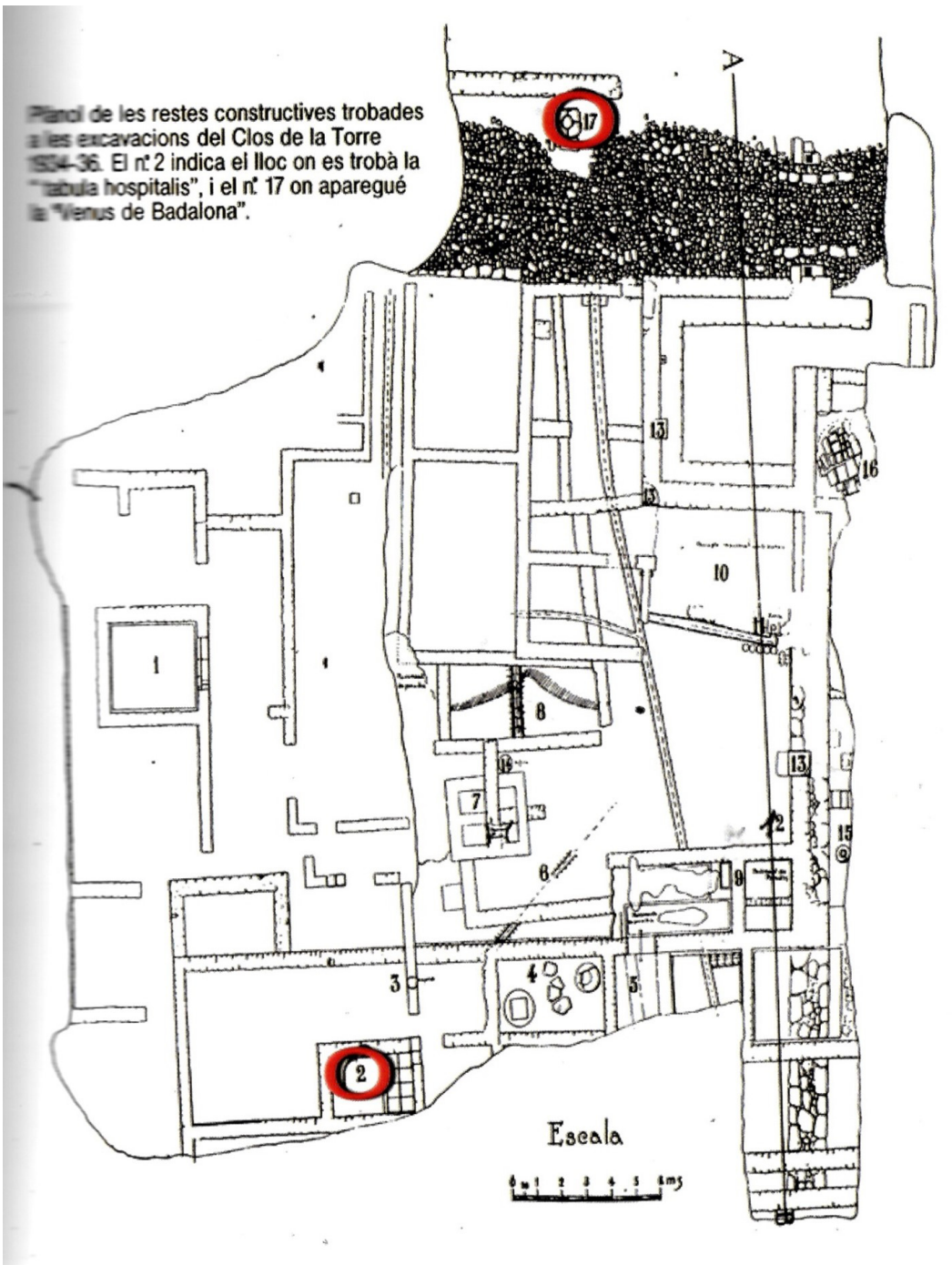

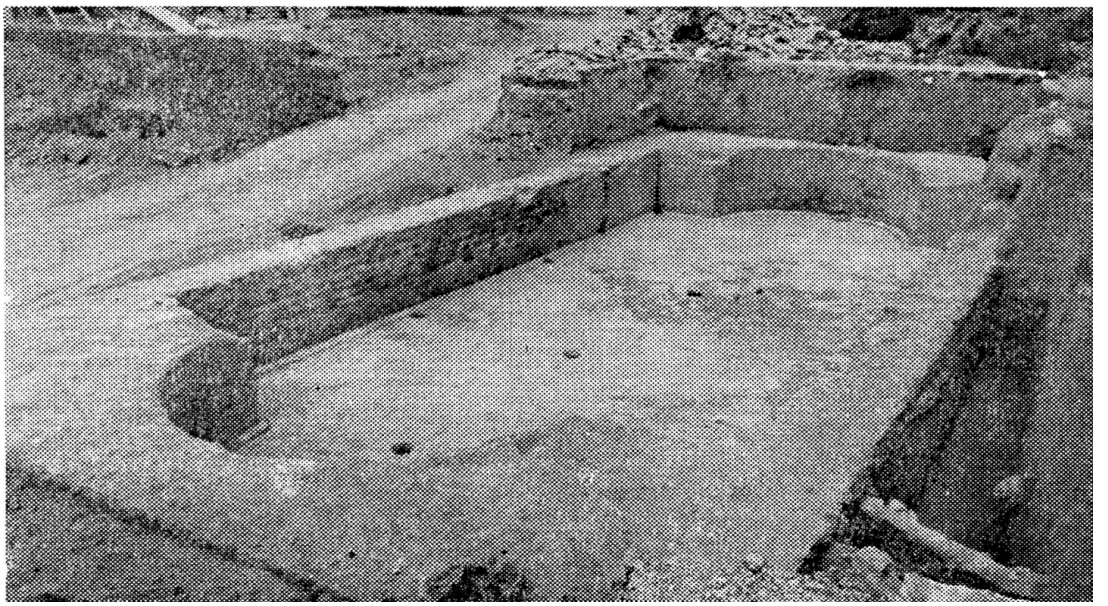
Excavacions de les estances laterals de la casa de Quint Licini (2011)

Per fer-nos una idea de la grandiositat de la casa de la família dels Licini, l'arqueòleg Jacinto Sánchez va presentar. en una conferència al Museu de Badalona, el plànol de la casa amb 3.300 m² de superfície i amb la possibilitat que les troballes d'unes petites termes, sota les noves oficines municipals (no publicat amb detall) fossin les de la casa de Quint Liicini.

Part sud de la casa de Quint Licini amb el lloc de troballa de la Tabula Hospitalis (Excavacions 1935)

Piscina de la casa de Quint Licini (Excavacions 1954)

Museïització de la piscina

Reconstrucció ideal del peristil de la casa de Quint Licini

Oscilum o marbre treballat en forma de pelta que es penjava entre dues columnes del peristil

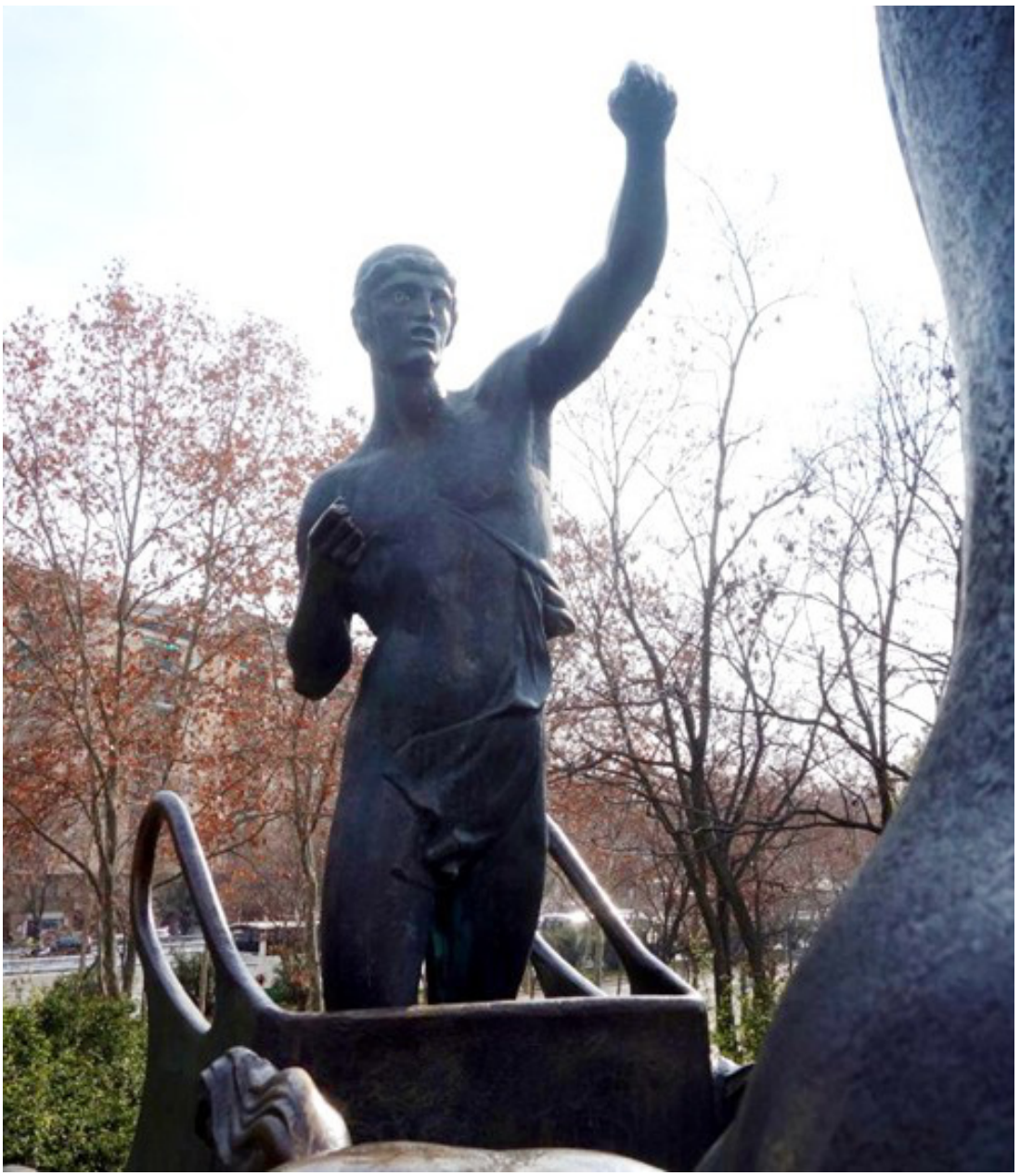
Tabula Hospitalis dedicada al segon Q. Licini de Baetulo

Làpida de marbre dedicada al tercer Q, Licini (Fòrum de Baetulo)

Làpida trobada a Barcino dedicada a Lucius MinIcius. honorat a Baetulo (Badalona) com a Patronus Baetulonensis segons les investigacions de l'arqueòleg Marc Mayer

Estàtua dedicada a Lucius MinIcius, campió olímpic (la seva quadriga no ell), està situada al costat de l'estadi olímpic de Barcelona

I ara una curiositat de la família dels Licini

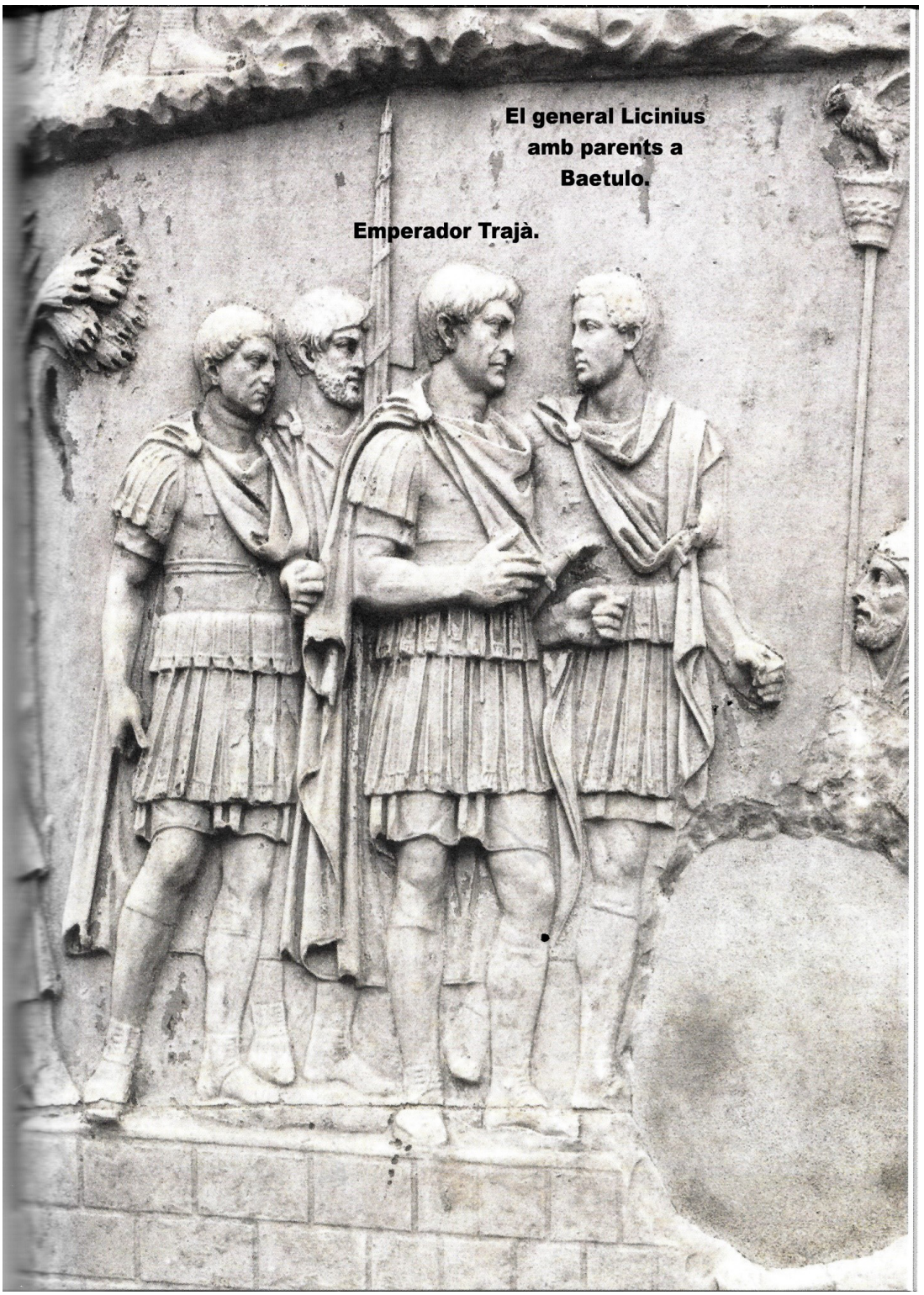
A Tarragona, Isabel Rodà, una de les més brillants arqueòloges del moment, va estudiar la vida del poderós Licini Sura, que va oferir a l'emperador Trajà l'arc de Berà, que estava emparentat amb la família dels Licini de Badalona.

Aquest Licini Sura va ser general a les ordres de l'emperador Trajá i lluità al seu costat en les guerres càntabres, salvant-li la vida en dues ocasions.

Quan la ciutat de Roma va homenatjar l'emperador Trajà per les seves victòries i les obres dutes a terme en la capital, entre elles el primer centre comercial complet (roba, calçat, mobiliari, menjar, complements de la casa etc.), és a dir el primer Corte Inglés de la història, li va erigir una columna Triomfal amb dalt l'estàtua de l'emperador a dalt.

La columna estava revestida d'escultures amb escenes de la vida de Trajà, i a la part final Isabel Rodà va demostrar que la figura que està al davant de l'emperador és Licini Sura,el parent dels nostres Licinis de Baetulo.

El general Licinius
amb parents a
Baetulo.
Emperador Trajà.

Com a testimoni de les cases benestants de Baetulo, exposarem una mostra de la seva riquesa

Mosaics

Cal remarcar els mosaics que totes les cases benestants tenien amb tessel·les de marbre i també les pintures a les parets amb policromia.
Els mosaics eren autèntiques obres d'art, i normalment s'encarregaven a tallers locals que tenien magatzems amb peces de marbres de colors o normalment en blanc i negre, importats de diversos països.

El propietari de la casa explicava a l'artista (aedificator) com la volia, i a partir de l'encàrrec es construïa el mosaic.

Classes de mosaics

OPUS TESSELLATUM. Petites peces de marbre

Termes romanes

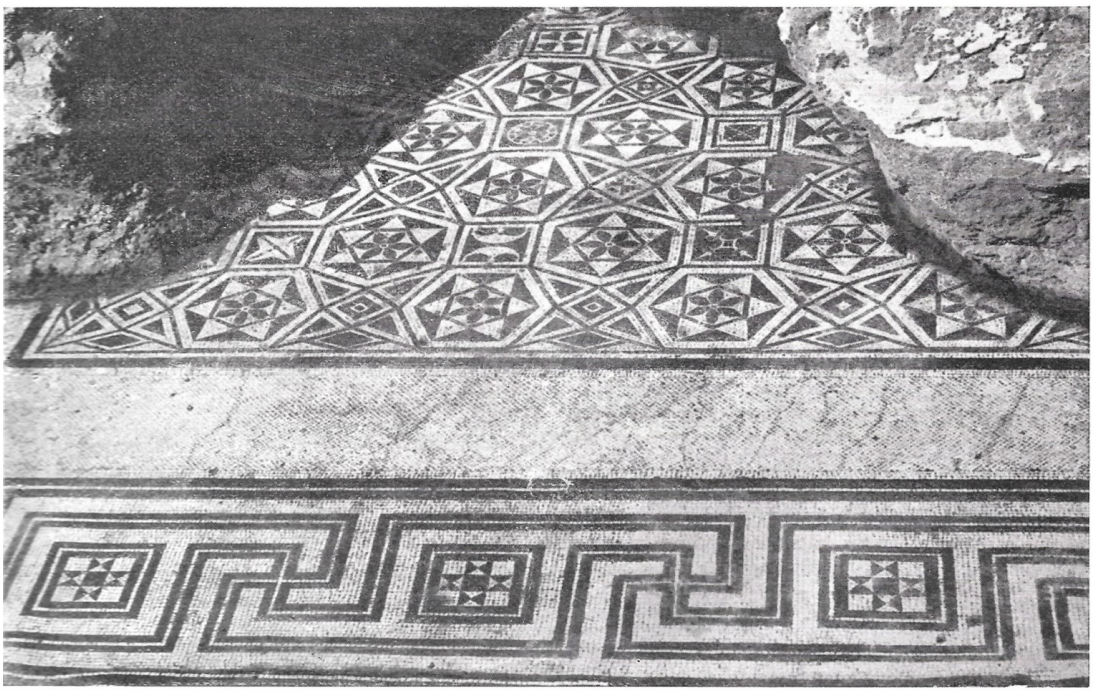
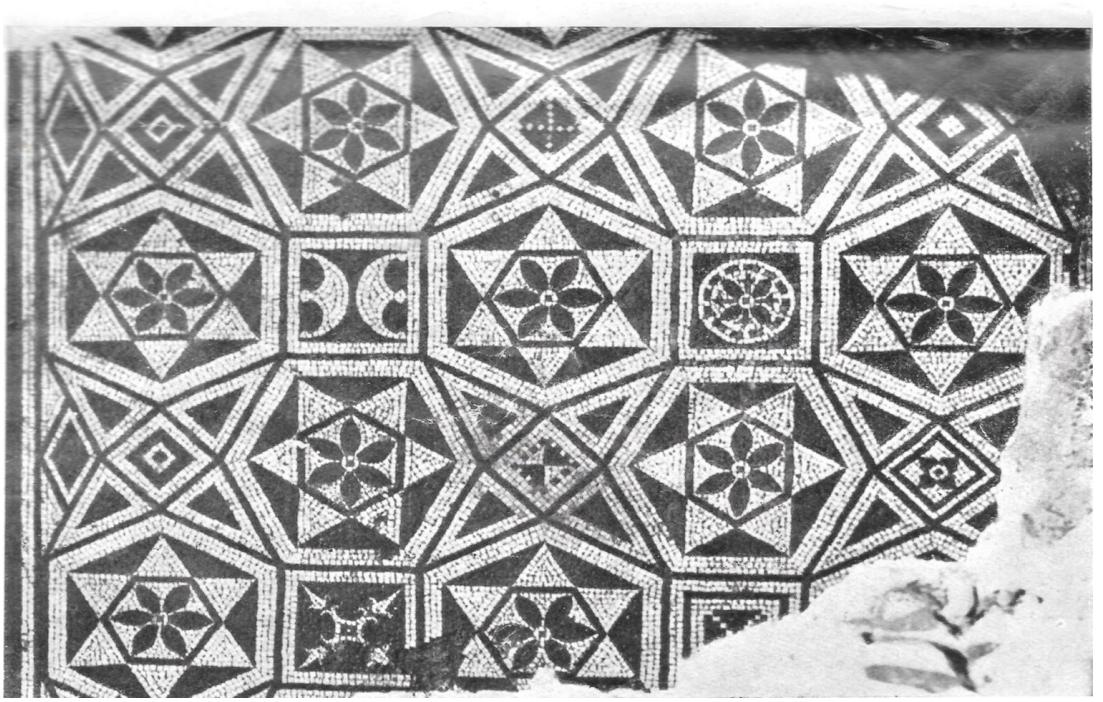

Fig. 163. — Excavacions de Badalona : Entrada del *tablinum*

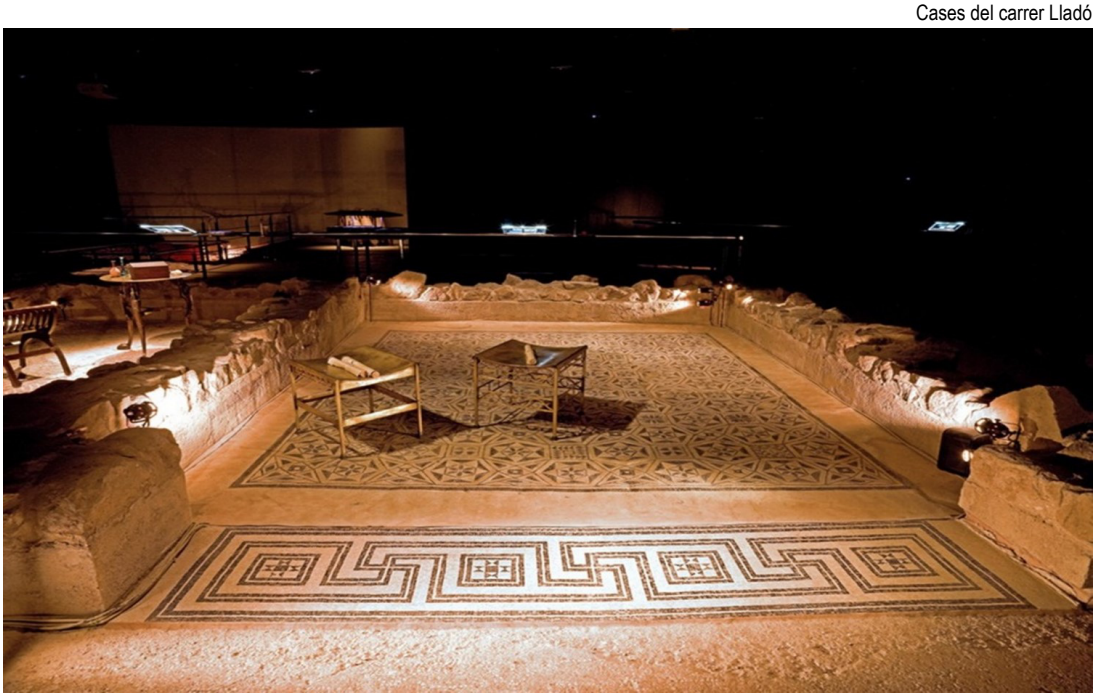

Torre Vella. *Procedent del Clos de la Torre*

Casa del carrer Lladó

Cases del carrer Lladó

Carrer Laietània

Carrer Sant Felip i de Rosés

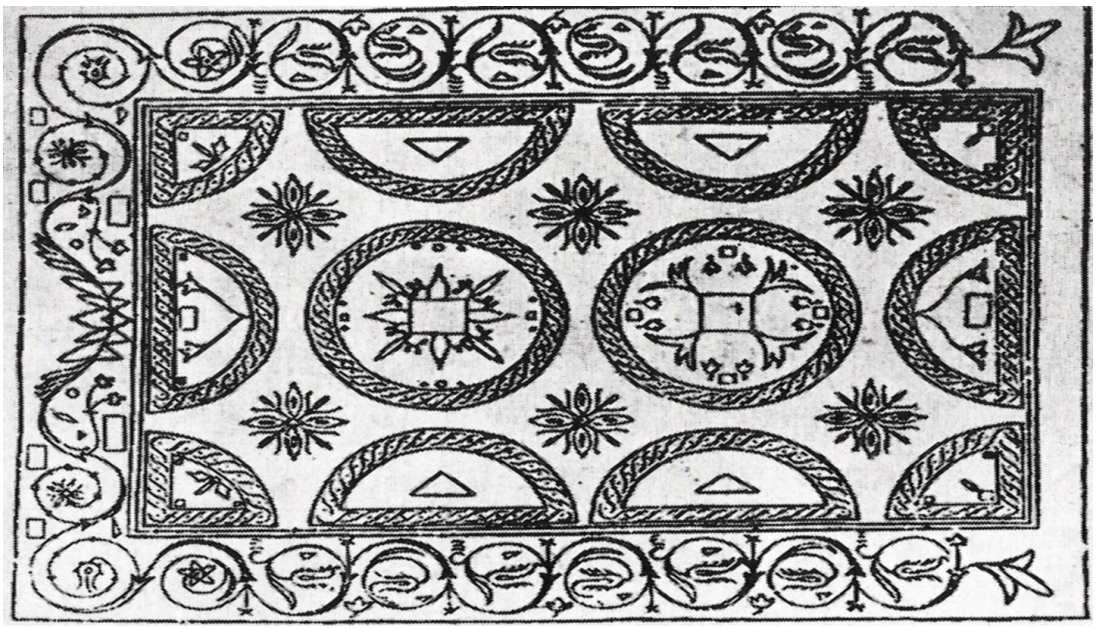

Casa romana del carrer Lladó

Casa romana del carrer Lladó

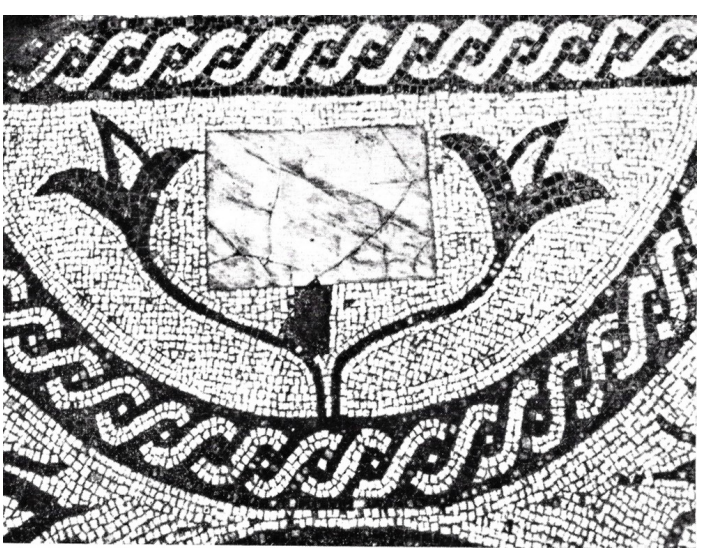

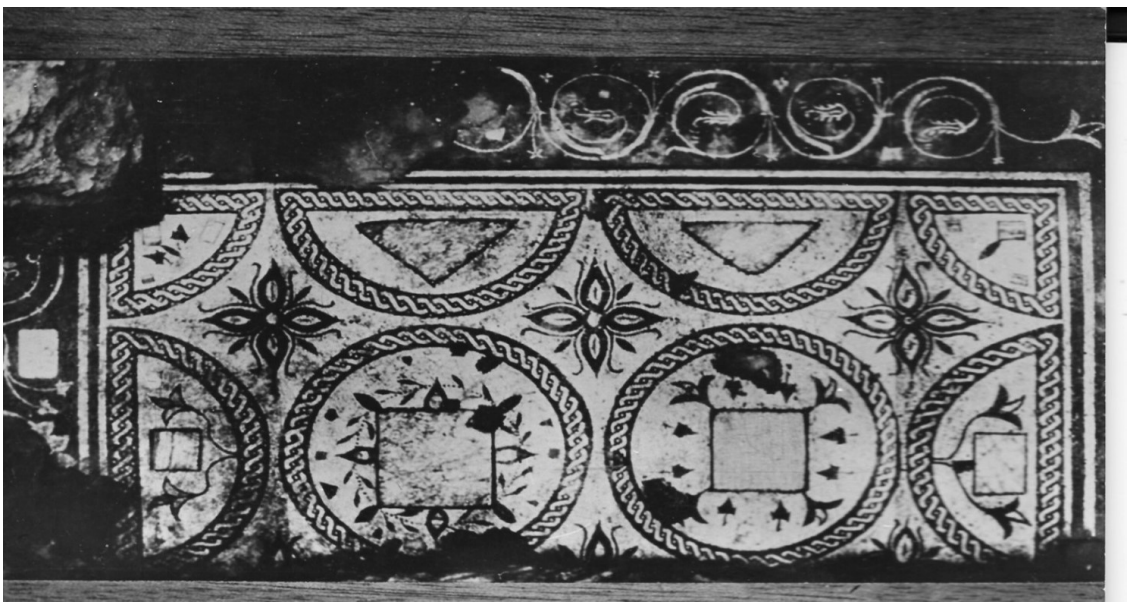
Mosaic de Can Mencion, actualment encara enterrat al pati de la casa al C. Fluvià

Mosaic de Can Mencion amb tessel·les de colors (foto blanc i negre)

Mosaic de Can Mencion amb tessel·les de colors (en estar encara soterrat les fotos són antigues, en blanc i negre)

Comentari general dels mosaics d'opus tesellatum:

Uns són amb peces petites de marbre en blanc i negre, altres de color. El lloc de procedència dels marbres a Baetulo són Itàlia, Bèlgica, Jordània, Turquia i Alps italians.

OPUS SECTILE
Combinació de marbres de diferents colors i formes geomètriques

Cases carrer Lladó

OPUS SPICATUM
Peces de ceràmica cuita formant espigues molt utilitzat en les termes ja que era absorbent de l'aigua

Termes de Baetulo

OPUS SCUTULATUM

Sobre uns superfície allisada aplicant ciment o morter, es col·locaven els trossos de marbre i es reomplien els espais buits amb morter i pols de marbre

Via Augusta

Les darreres troballes de mosaics a Badalona

Mosaic amb la flor de la vida. Lateral de l'autopista

Mosaic amb dos peixosLateral de l'autopista

Una mostra de les pintures de les cases de Baetulo

Els nostres parents, els romans de Baetulo (Badalona), fa dos mil anys trepitjaven els mosaics que heu vist i contemplaven aquestes parets.

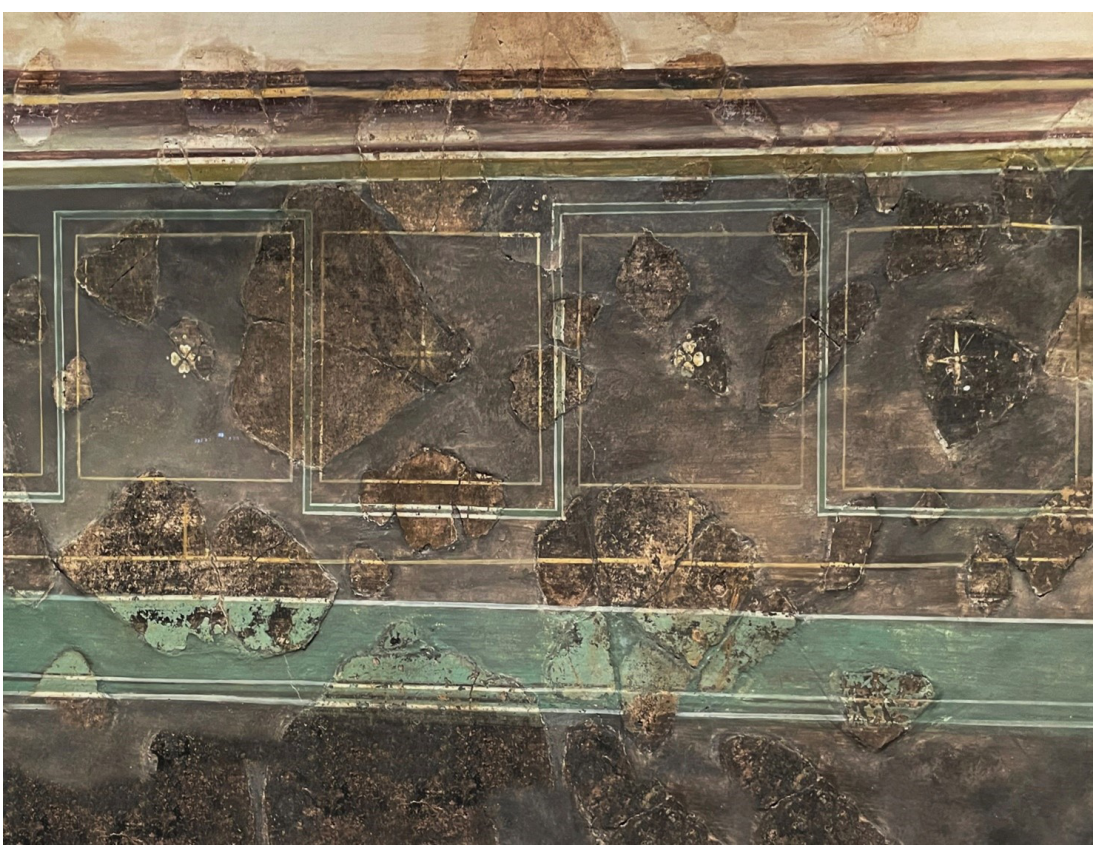
Aquestes pàgines no són il·lustracions d'un llibre qualsevol, són la NOSTRA HISTÒRIA

Les clavegueres de Baetulo

ELS EDIFICIS MONUMENTALS

Comprenia la zona delimitada per: al nord carrer de Dalt, al sud Francesc Layret (la platja romana), a l'est Eduard Flò i Termes Romanes i a l'oest carrer Sant Sebastià.

En aquest perímetre teníem les dues termes (unes al Museu i les altres a l'Hort de les Monges). Al centre de la ciutat (actual església de Santa Maria) trobàvem una gran plaça amb estàtues i làpides honorífiques, que era el fòrum o lloc de reunió dels ciutadans tant per a trobades familiars com per a negocis.

A un costat hi havia el temple i proper a ell la seu sacerdotal i la casa de govern del municipi.

Finalment, cal citar el teatre descobert al carrer de les Eres.

Recordem que l'emperador Vespasià va concedir a Baetulo i altres ciutats romanes el *IUS LATII*, és a dir, l'estatus de municipi amb tots els mateixos drets dels ciutadans de Roma.

EL TEMPLE i EL FÒRUM

Del temple construït al segle I aC poques restes ens en queden. Tots els indicadors assenyalen que estan sota l'actual església de Santa Maria.

L'arqueòleg Dr. Josep Guitart va fer petites cates en la capella del Santíssim i va trobar restes inequívoques del temple romà: bases de les pilastres de dos murs fent cantonada que estaven construïts amb grans pedres regulars i molt ben tallades.

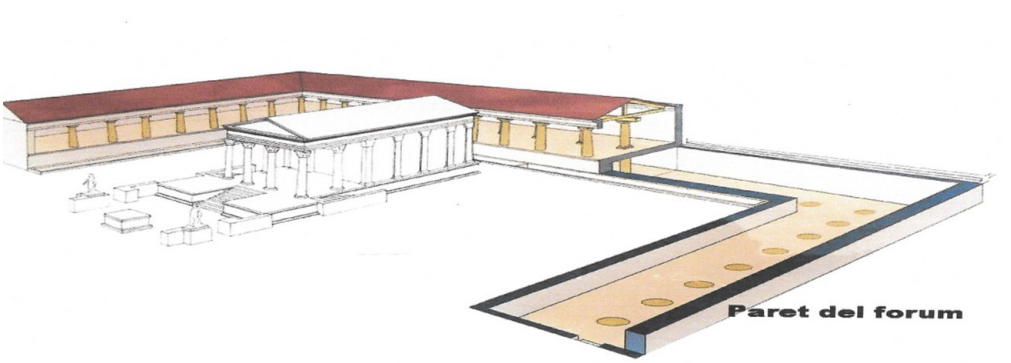

Paret lateral del temple Romà

Quant a l'organització sacerdotal del temple romà, es coneixen:

Els flamines o membres del col·legi sacerdotal dedicat al culte imperial i que inicialment passaven per la magistratura civil del municipi.

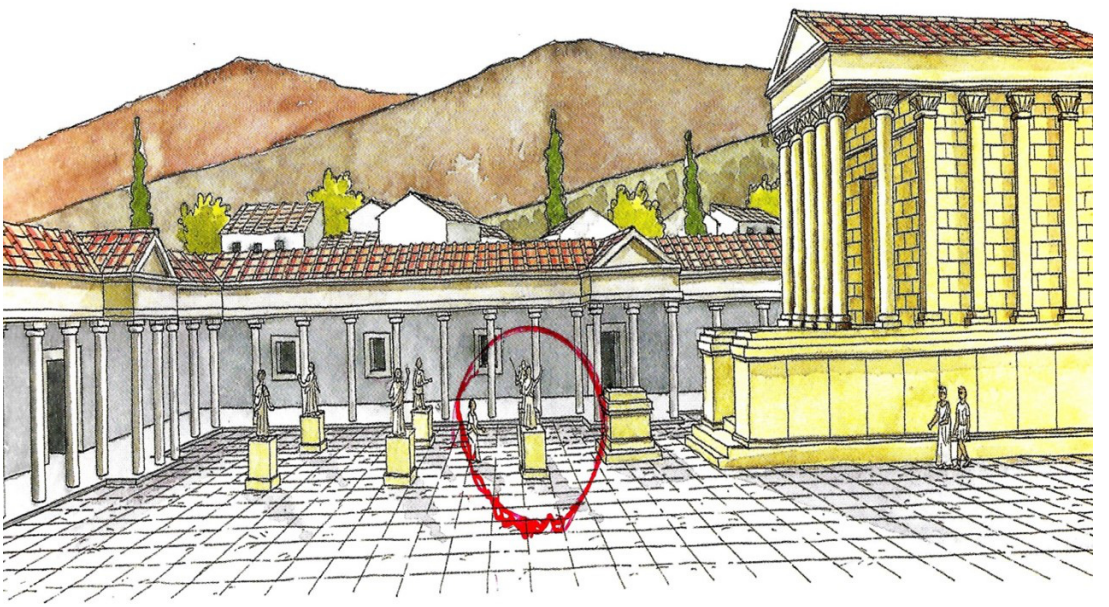
També trobem un sacerdot involucrat en el culte al déu Sol escrit en una làpida trobada a Montigalà i relacionada amb el culte a Mitra (religió oriental molt estesa entre les legions romanes).

FÒRUM

Al voltant del temple hi havia el fòrum, lloc de reunió dels nostres avantpassats per parlar de temes polítics o de negocis.

En el fòrum s'alçaven les làpides commemoratives i pedestals amb estàtues del personatge a qui se li dedicava.

Làpida dedicada a l'emperador Gordià

Una mostra de les dedicacions que els nostres ancestres veien en passejar pel fòrum

De les cinc làpides recuperades del fòrum de Baetulo hem triat les dedicades a l'emperador Marc Antoni Gordià i a la seva muller Sabina Tranquilina, com a record del nostre fòrum.

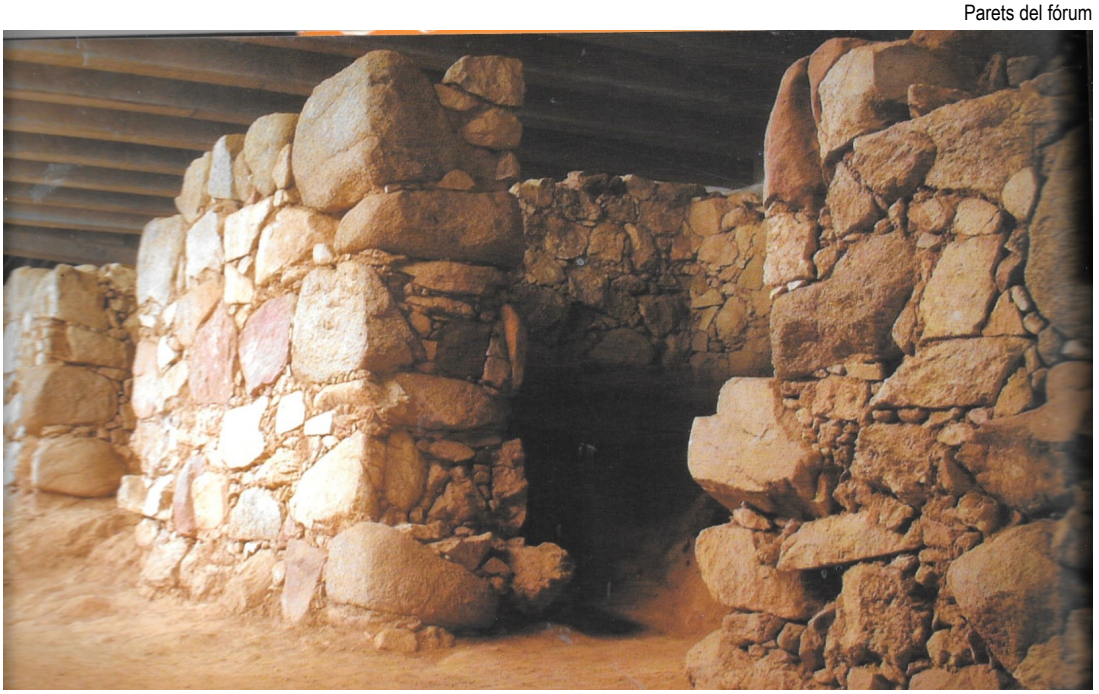
SABINIA (e)
TRANQVILLINAE·
SANCTISIMAE·AVG(ustae)·
CONIVGI·D(omini) N(ostri)·
M(arci) ANTONI GORDIANI
PII FELICIS·AVG(usti)·
ORDO BAETVLONENS (ium)
·DEVOTISSIMVS NVMINI
MAIESTATIQVE·EORVM·

A Sabina Tranquilina,
Santíssima augusta,
esposa del nostre senyor
Marc Antoni Gordià,
Pius, feliç, august,
l'assemblea dels baetulonenses
devotíssima del seu numen
i majestat (li dedica aquesta ara)

Làpides dedicades als emperadors romans

Parets del fórum

LES TERMES

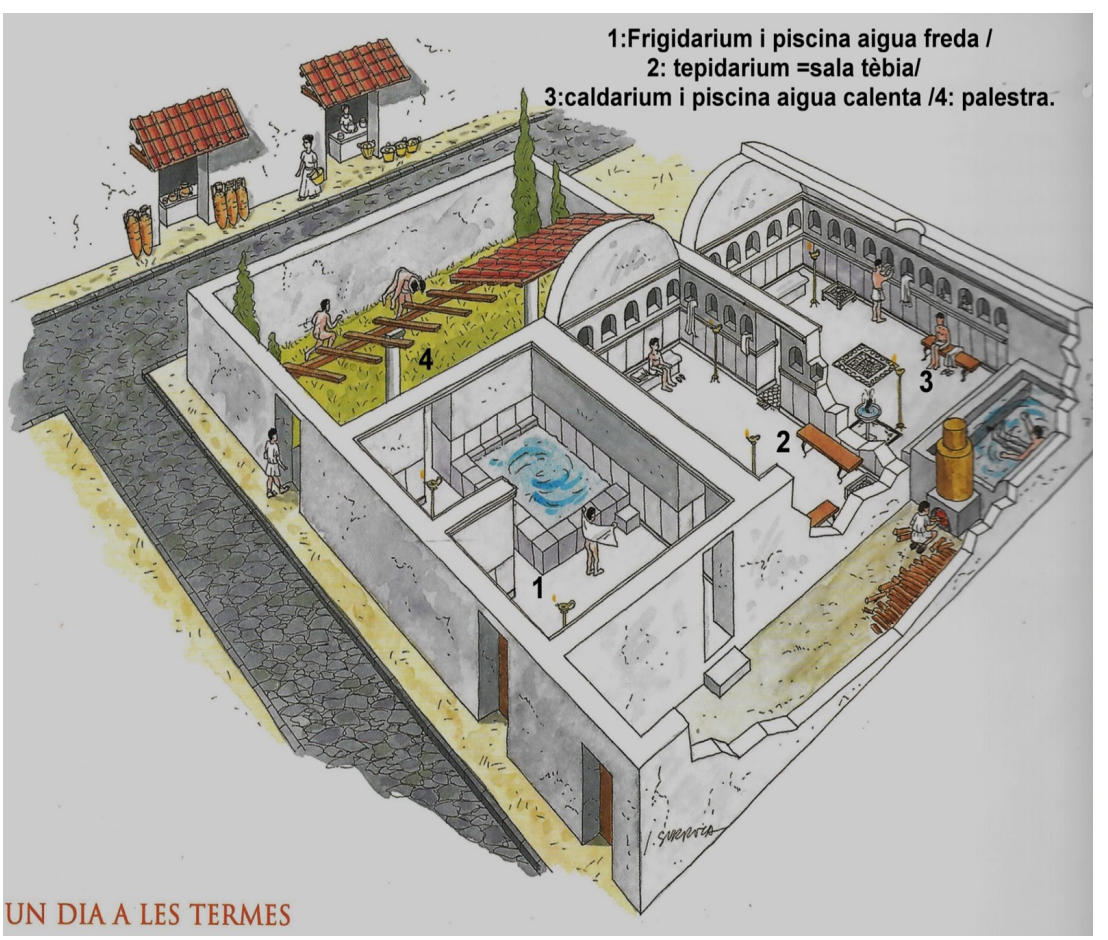
Les termes fundacionals de la ciutat de Baetulo

Tenint present la manca d'aigua corrent en la majoria de cases de la ciutat de Baetulo, la gent freqüentava les termes per motius higiènics i de salut, però també com a lloc de reunió d'amics i de negocis.

Homes i dones tenien horaris diferents, de deu a una del matí per a les dones, i d'una a deu de la nit per als homes.

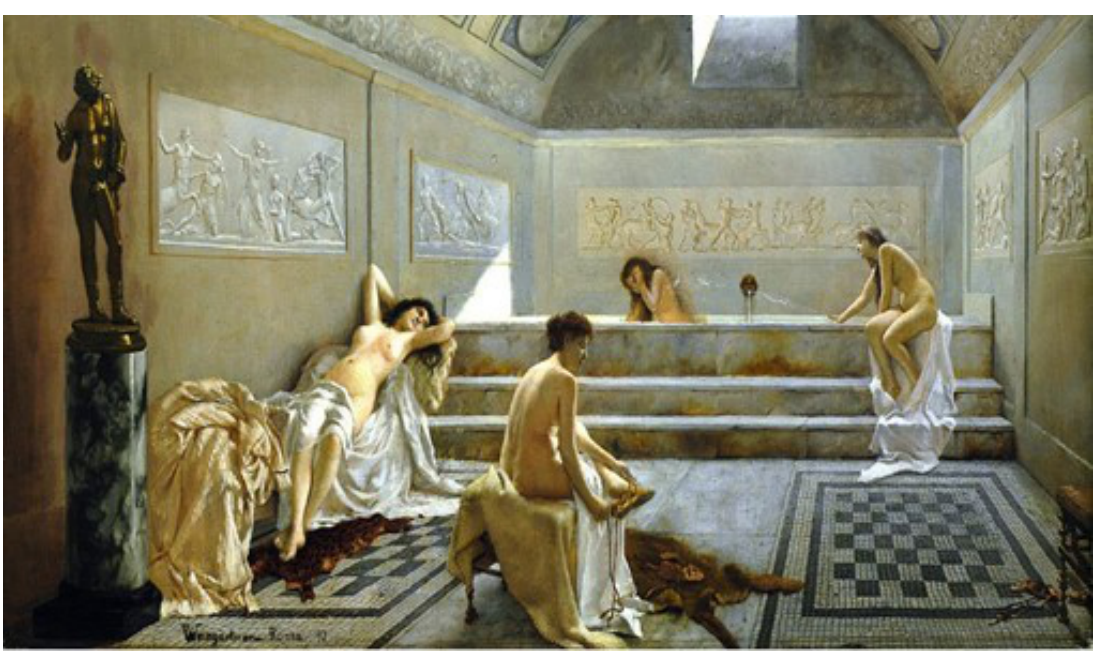
Les termes fundacionals de Baetulo daten del segle I abans de Crist. Van funcionar fins el segle II dC.

Termes de Baetulo. *Dibuix J Surroca*

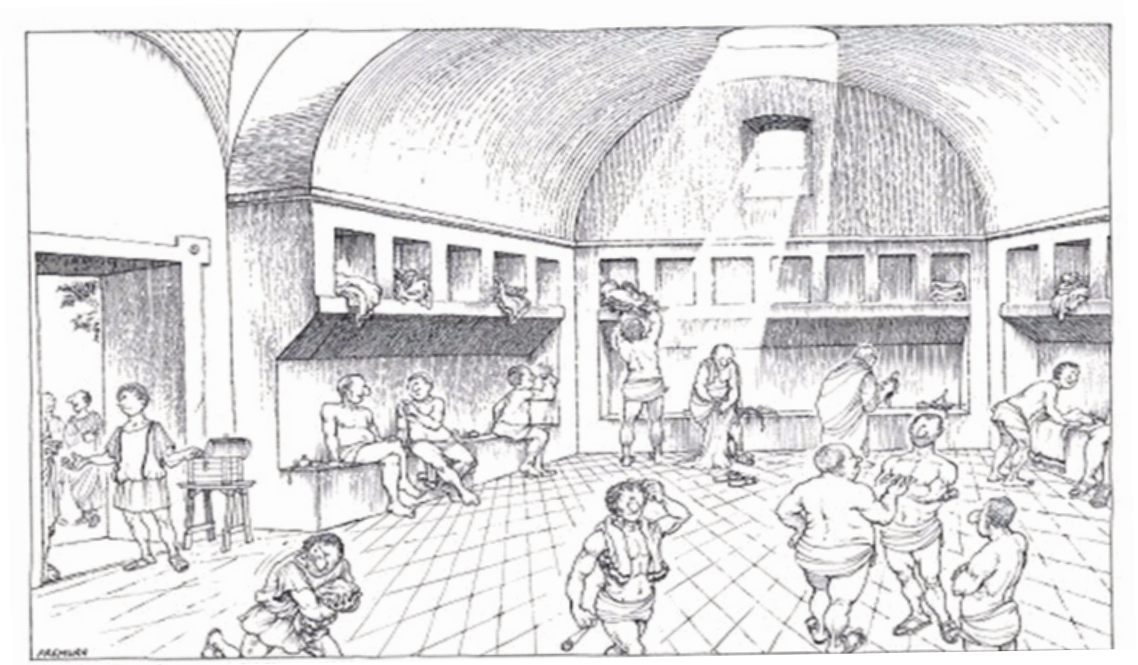

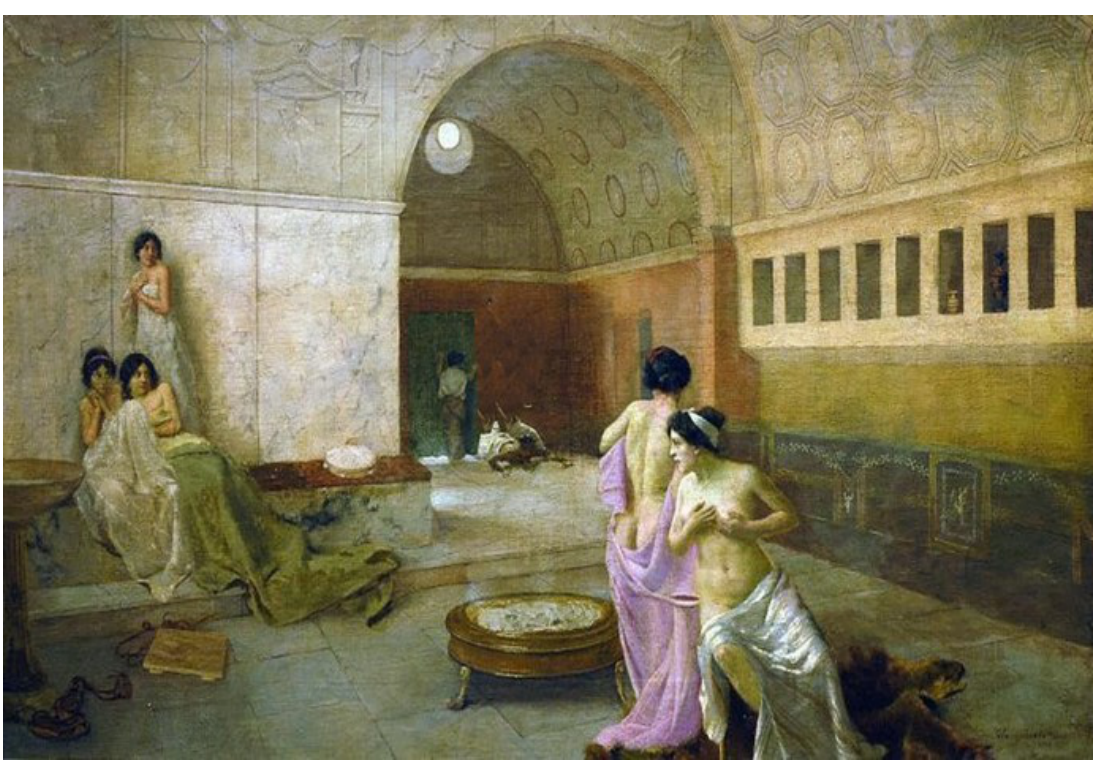
Frigidarium (sala freda) amb natatio (piscina) d'aigua freda

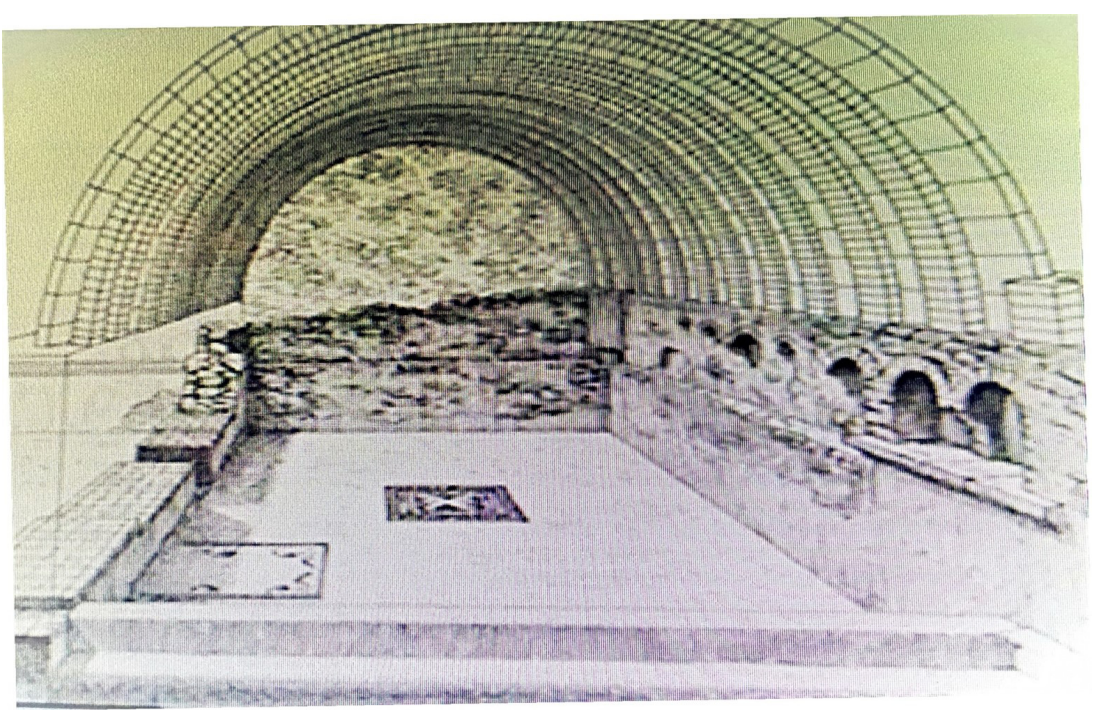
Apodyterium o vestidor, sala de tertúlia i per assecar-se

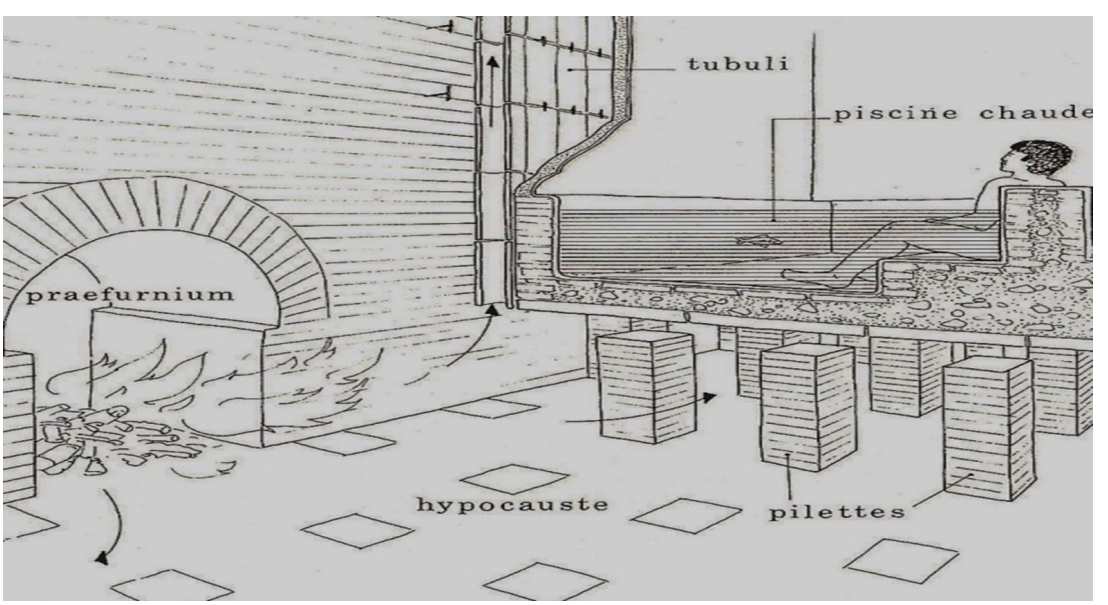
Caldarium en primer terme i apodyterium al fons. *Badalona*

Piscina reclinatòria

Detall del caldarium

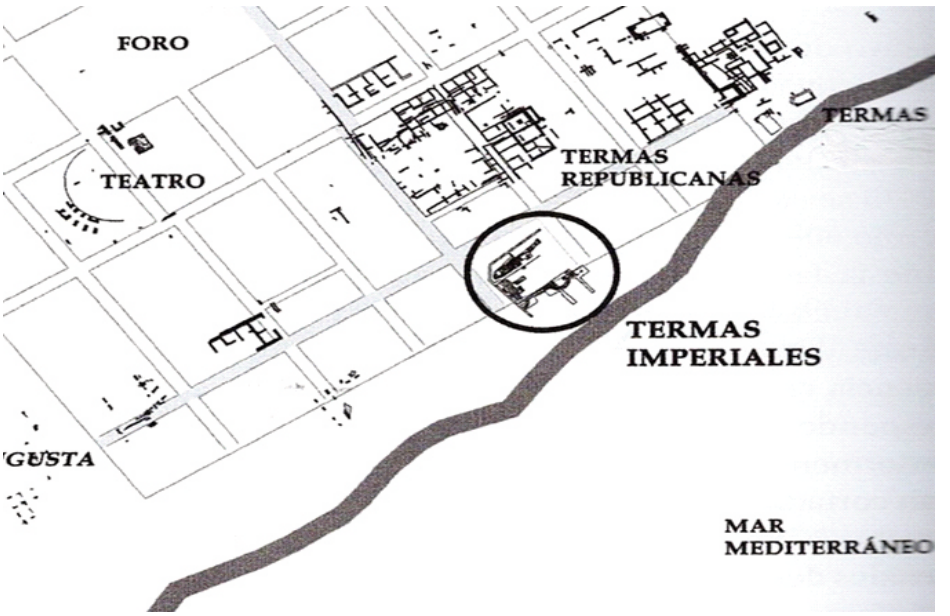
LES NOVES TERMES MARÍTIMES DE BAETULO
Finals segle I a III

La primera notícia sobre unes noves termes a la ciutat en època romana la trobem en una làpida dedicada a Marc Fabi Nepos, que és l'encarregat o supervisor dels banys nous de Baetulo: c*urator balinei nov*i.

Va ser aedil i duumvir, cosa que significa que havia estat en el govern de la ciutat de Baetulo i era sacerdot municipal del culte imperial.

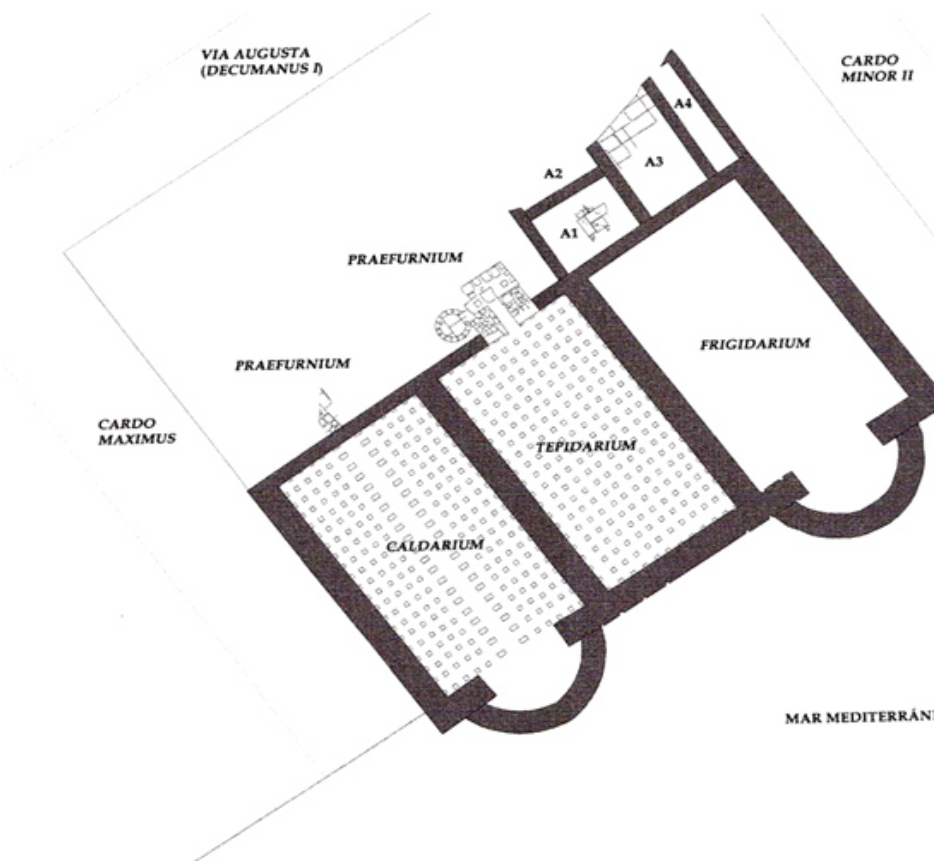
Pels seus mèrits, els decurions de la ciutat, que en l'actualitat serien els regidors de l'Ajuntament, li van dedicar dita placa.

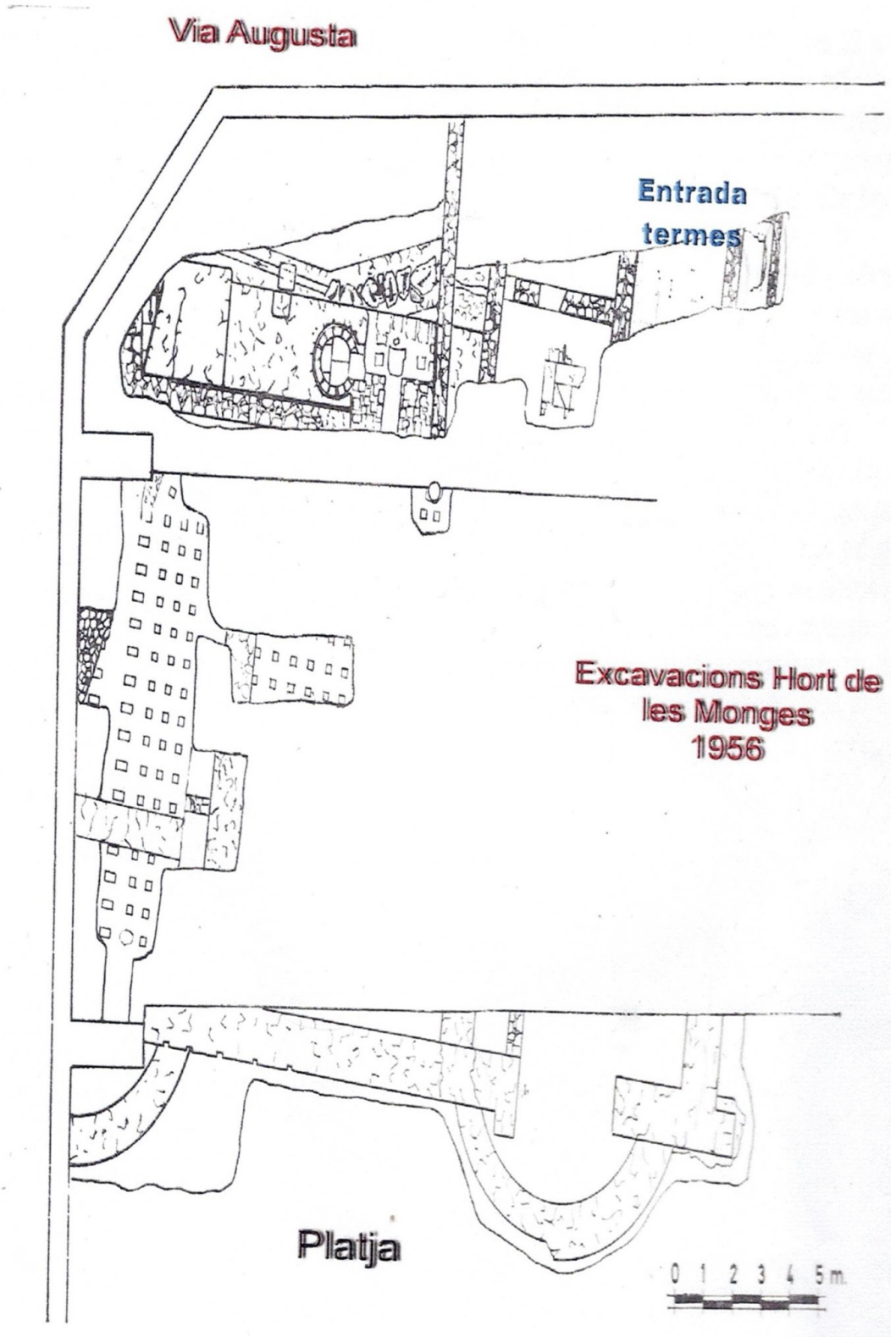
Els banys nous es van localitzar l'any 1955 a l'Hort de les monges, actualment pati del col·legi marista del carrer del Temple.

Situació a Baetulo de les dues termes públiques.

Frigidarium, tepidarium i caldarium de les termes de l'Hort de les monges

Via Augusta
Entrada termes
Excavacions Hort de les Monges 1956
Platja
0 1 2 3 4 5 m.

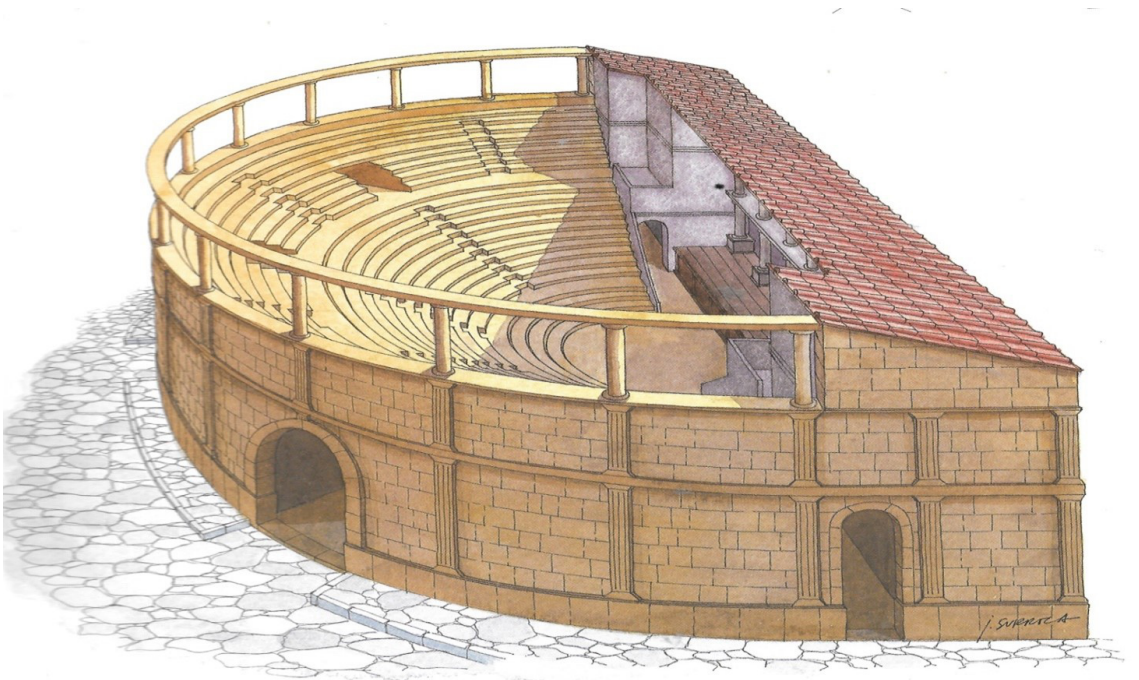

Parets de final de les termes limitant amb el mar

Forn calefactor de les termes

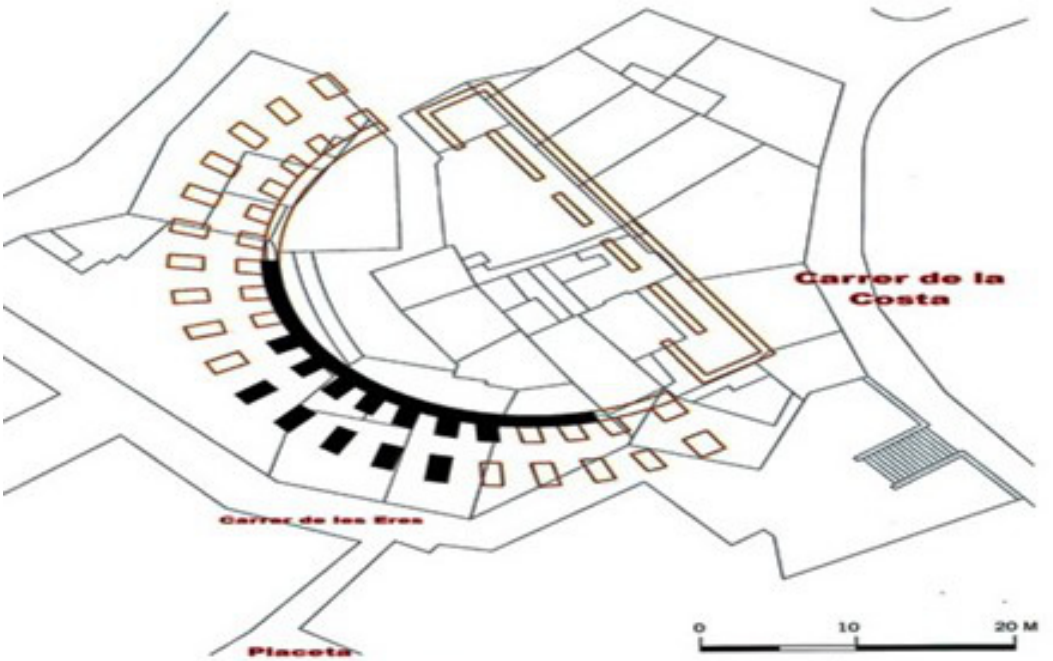
EL TEATRE

Maqueta del teatre de Baetulo excavat al carrer de les Eres

Restes del teatre de Baetulo

1. Planta del teatre amb les restes conservades, on es poden apreciar el mur semicircular i les fonamentacions radials.

Llàntia amb màscara teatral

COM ERA EL TEATRE DE BAETULO

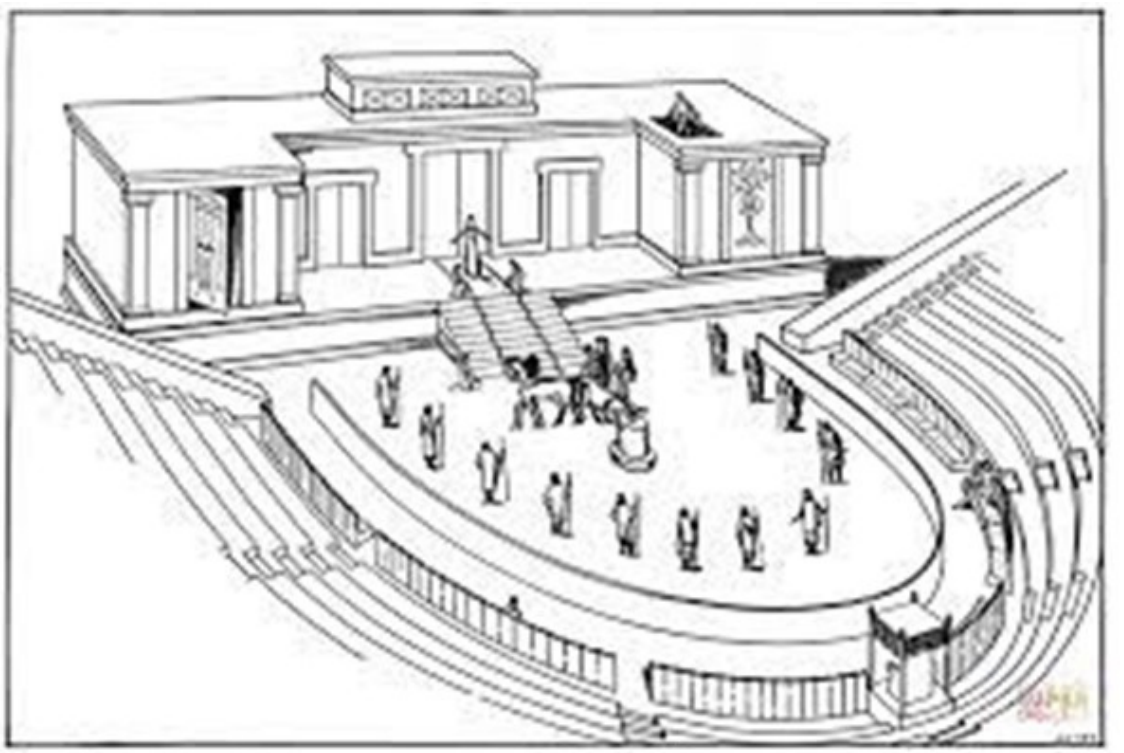
A l'excavació del teatre de Baetulo i el corresponent estudi portat a terme per l'arqueòloga Pepita Padrós i l'arquitecte Lluís Moranta, podem considerar que el que s'ha trobat és la *cavea* que seria la graderia en què seien els espectadors i estava limitada per un mur semicircular. A la part alta trobaríem un espai per passejar la gent durant els entreactes.

Les primeres grades eren per als senadors del municipi i la resta l'ocupava el poble.

La part més alta de la graderia estava reservada a les dones.

A la part baixa hi havia *l'orchestra*, que era un espai semicircular, finalment teníem la *scena* que seria pròpiament l'escenari, on es podien veure comèdies d'autors grecs o llatins, i especialment sàtires que agradaven al poble, ja que en el teatre era l'únic lloc permès per criticar les institucions.

El vomitatori o sortida del teatre romà

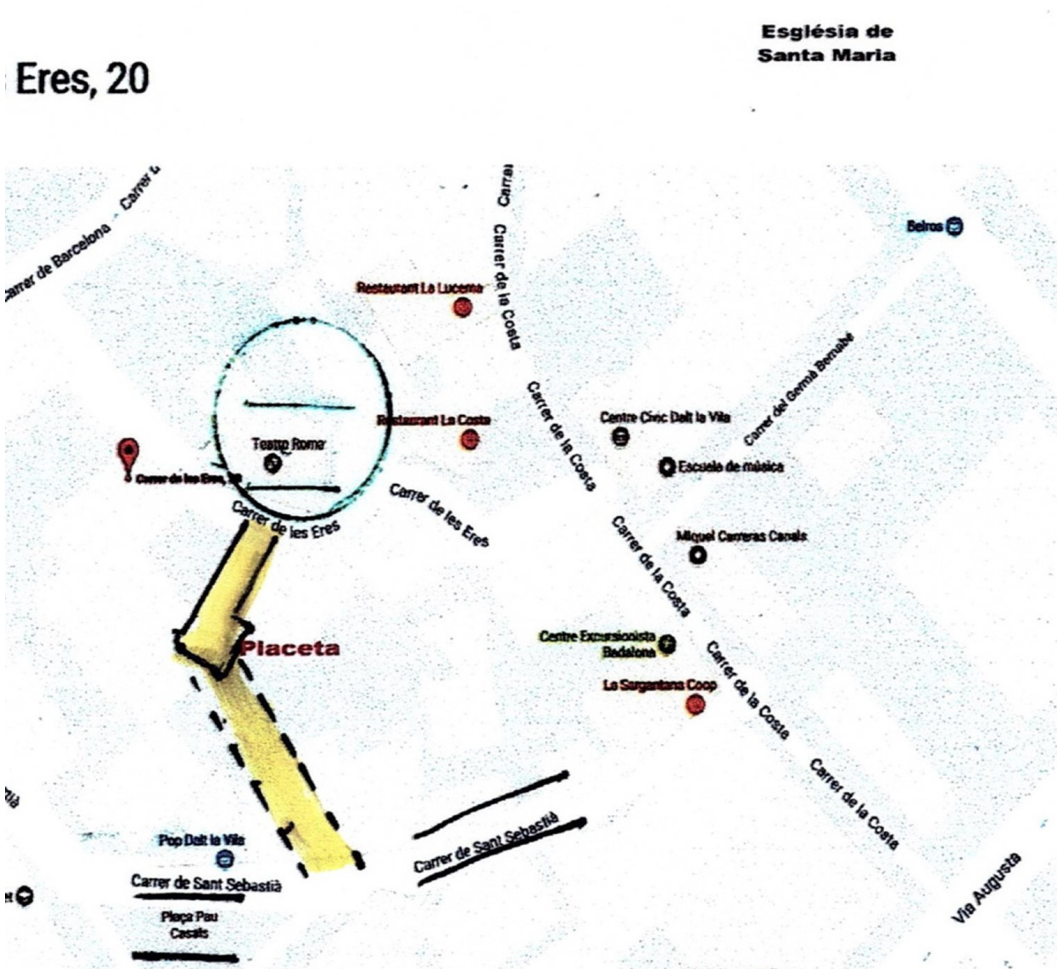
Les nombroses obres que a Dalt la Vil·la de Badalona s'han fet al llarg dels anys, ens han aportat sorpreses i descobertes arqueològiques,

L'any 1930, en fer un buidat per ampliar el pati de la casa del carrer de les Eres 21 i construir els fonaments de la paret al costat de la placeta mig amagada que té el carrer de les Eres, es va descobrir el que es va interpretar com una gran cloaca romana.

El seva mida permetia, segons els seus descobridors, passar un carro amb vela i tot.

No fa gaires mesos que en una tertúlia d'estudiosos d'arqueologia es va parlar del tema, que de generació a generació havia quedat en la memòria. La conclusió era que el més probable es que fos el vomitatori de sortida del nostre teatre.

Cert és que l'entrada i sortida majoritària seria pel carrer Barcelona, molt proper al teatre, però el nombre de públic faria necessari una sortida complementària.

MOTIVACIONS

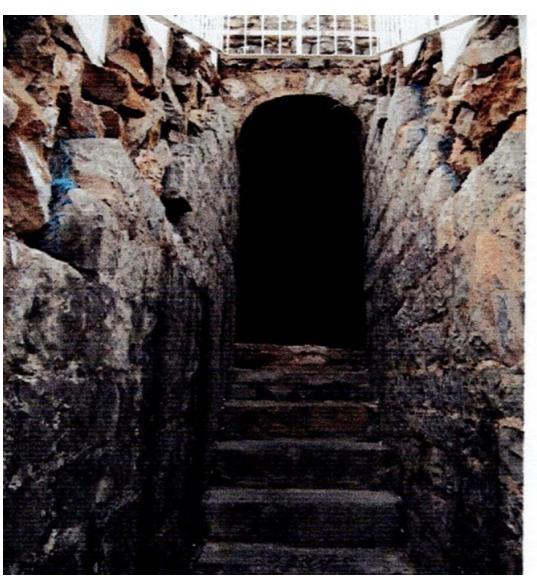
S'estima que el teatre tenia una capacitat per a mil cinc-cents espectadors per tant era lògic que es disposés d'una sortida ràpida que orientés la gent cap a la Via Augusta (a la cantonada carrer de la Costa amb Via Augusta podia haver-hi l'aparcament de carruatges de la gent que venia de les vil·les).

La ruta seria: placeta del carrer de les Eres, baixada a la plaça Pau Casals, baixada carrer Sant Sebastià, tros final del carrer de la Costa - Via Augusta (evidentment el tros cobert seria a uns metres del teatre i fins a l'actual plaça Pau Casals.)

Vomitatori teatre Marcello Roma

Vomitatoris dels teatres de Sagunt i Mèrida

ELS CARRERS i LES CASES

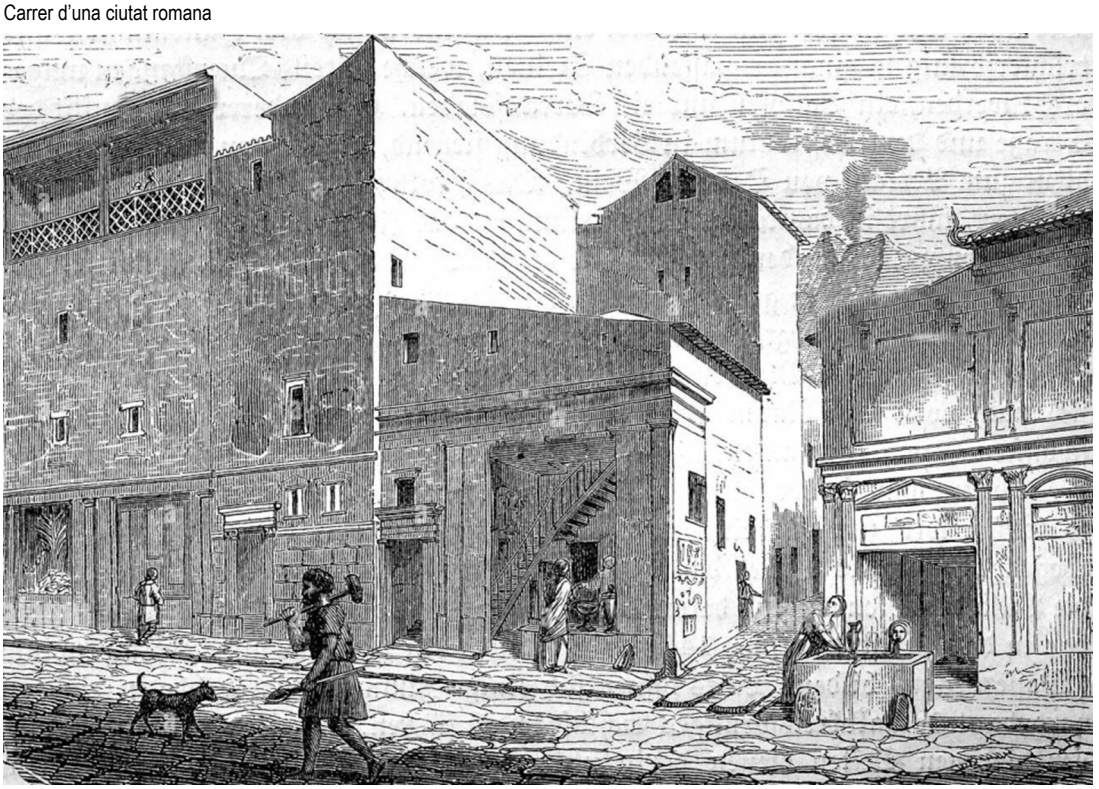
Els habitatges normals eren de planta baixa i pis.

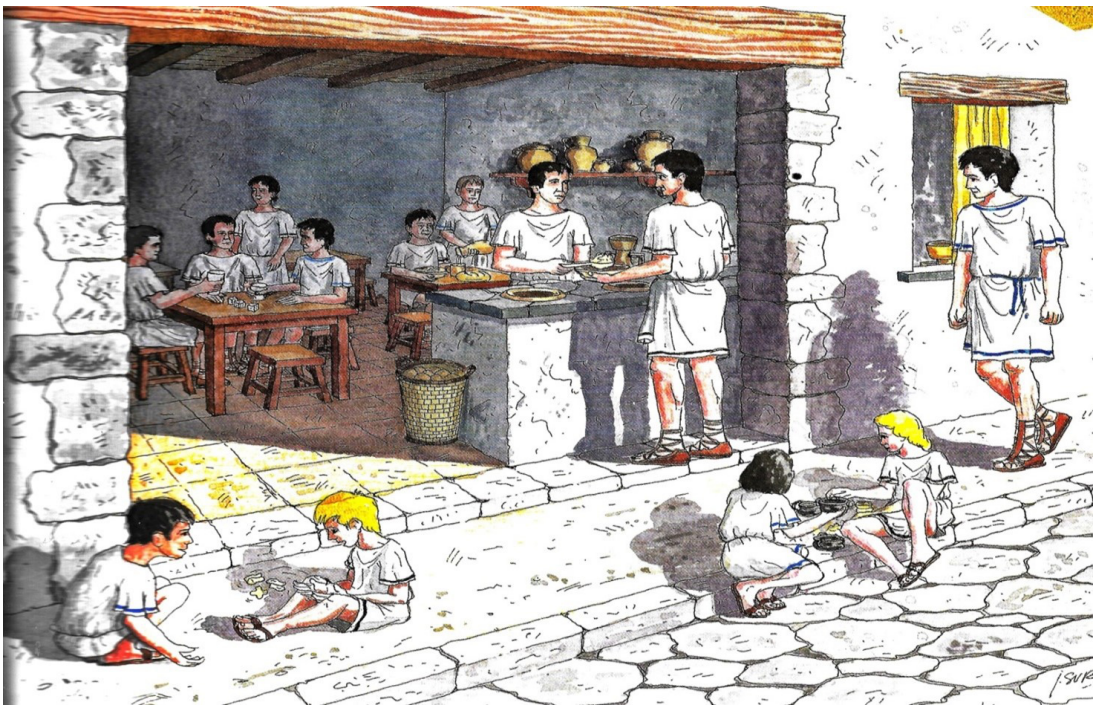
Habitualment a la planta baixa, aprofitaven per posar-hi una *taberna,* que era la denominació que tenien els petits establiments comercials que tant podien vendre vi, menjar cuinat, queviures en general, sabates, ceràmica, etc.

Moltes cases no tenien aigua corrent i els seus habitants anaven a les fonts públiques, molt abundants a la ciutat, per omplir els càntirs i les gerres.

Tampoc tenien latrines i utilitzaven les públiques amb servei de neteja constant i diferenciades per a homes i dones.

Carrer d'una ciutat romana

Thermopilium romà o casa de menjars, normalment situat en la planta baixa d'una casa. *Dibuix J. Surroca*

Esquema d'una casa normal. *Planta baixa negocis i pis habitatge*

Latrines públiques amb esponges per netejar-se el cul

Evolució de Baetulo al pas dels anys

El primer quart del segle I abans de Crist, es caracteritza per les obres de construcció de la ciutat, primer les públiques mentre les privades comencen en les parts altes de la població (turó d'en Rosés).

Quan acaba el primer quart del segle I, comença l'arribada d'inversors en el negoci del vi que, en viure a Badalona, es construeixen majestuoses cases amb rics mosaics de marbres.

La segona meitat del segle I abans de Crist correspon al període de màxima esplendor de la ciutat, moment de la màxima riquesa pel negoci del vi. Aquesta prosperitat dura cent anys.

A mitjan del segle II després Crist comencen grans transformacions a la ciutat. Es nota l'èxode de les classes riques que abandonen Baetulo.

Dues en poden ser les causes. Primera: per anar a viure a la veïna Barcino (Barcelona) que, com a seu administrativa de la regió, atrau els homes de negocis i donava més seguretat davant de possibles invasions a l'imperi de tribus bàrbares, per la fortalesa de les seves muralles, que a Badalona estaven en estat d'abandó.

Segona: necessitat de viure al camp no per plaer sinó per reduir les despeses que les sumptuoses cases els portaven. També per reestructurar els negocis agrícoles, molt afectats pel decret de l'emperador Domicià que per afavorir la Península itàlica, va ordenar tallar la meitat de ceps de vinya a la resta de l'Imperi, amb prohibició de replantar-ne més. L'edicte va estar en vigor 188 anys.

Això comportá que es tanquessin molts negocis per culpa de la crisi del vi.

L'època tardoromana del segle IV al VI es caracteritza per la presència de poques estructures a la ciutat i l'establiment de petites necròpolis en el centre de Baetulo.

La maledicció arriba a Baetulo (Badalona): Gaius Octavius que es va canviar el nom per *Cèsar August*

Feia uns cent anys de la fundació de Baetulo quan un personatge imperial es va enamorar de les nostres terres, que va visitar en repetides ocasions .

Era l'emperador August que fins i tot va fixar, els anys 26 i 24 abans de Crist, la seu imperial a Tàrraco (Tarragona).

A finals del segle I abans de Crist va visitar amb tota probabilitat Baetulo i les terres planes del que ara és el Barcelonès i va decidir fundar una nova civitas romanorum molt propera a nosaltres i com a seu administrativa de tipus

provincial amb el nom de BARCINO (Barcelona), ja que va convèncer el Senat de Roma de la necessitat de descongestionar la capital, Tàrraco, de la feixuga càrrega d'administrar tan extens i ric territori.

Amb la fundació al segle I després de Crist, Barcino es convertí en el centre religiós, polític i administratiu del nostre territori i agrupa inicialment les actuals comarques del Barcelonès, Maresme, Vallès, Baix Llobregat i Bages.

La proximitat amb Baetulo (Badalona) inicialment no va perjudicar la nostra ciutat, més orientada al negoci del vi que a la política.

És a partir de finals dels segles II i III i fins l'actualitat que notarem la desgràcia que va representar per al nostre territori la fundació de Barcino, especialment per les potents muralles amb què les va dotar l'emperador August, quan les nostres ja estaven enderrocades.

Barcelona ha estat sempre la nostra ruïna, cal només recordar que quan Badalona va ser la primera ciutat d'Espanya per la varietat de les seves industries, molts dels seus propietaris vivien a Barcelona i la seu social cotitzava a Barcelona.

Trista memòria per a nosaltres el nom de *CÈSAR AUGUST.*

Barcino, fundada l'any 15 dC, cent anys després que Baetulo (Badalona)

5

SEGLES I aC A III dC

El comerç local a Baetulo

Professions i sous

El mercat de la ciutat

Negotiatiores del fòrum

COMERÇ LOCAL A BAETULO

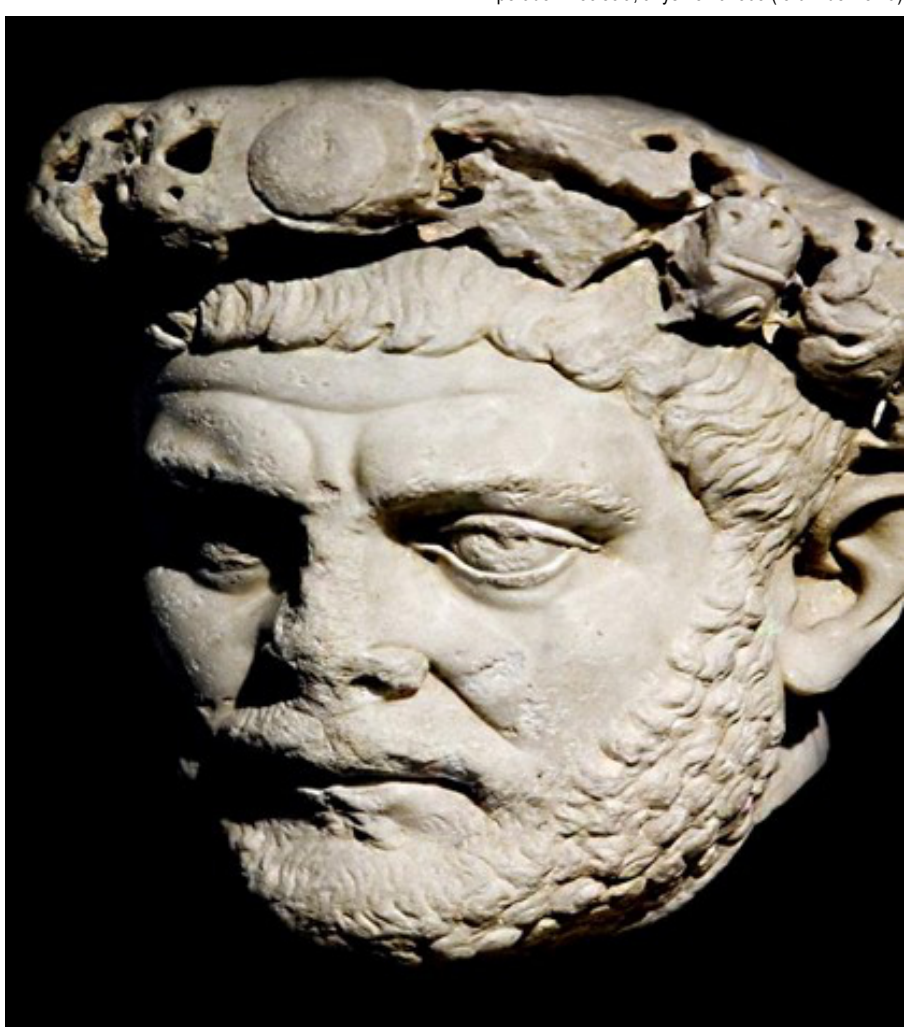
L'estructura econòmica de Baetulo era semblant a la d'altres ciutats importants de l'Imperi. Per facilitar la comprensió dividirem el capítol en tres apartats.

PRIMER APARTAT: Professions i sous

Farem un comparatiu dels oficis o activitats professionals dels habitants de la nostra ciutat en època de l'emperador Dioclecià, reconvertint els salaris que cobraven en moneda romana en aquella època, als euros actuals.

El canvi ha estat possible en conèixer el valor de l'or en aquella època i el valor actual de l'or, facilitat pel Banc d'Espanya, i que l'emperador, per posar ordre financer a l'Imperi, va publicar edictes regulant sous i condicions laborals.

L'mperador Dioclecià, anys 284 al 305 (fòrum de Roma)

MONEDA ROMANA

1. Denari, actualment equivaldria a 6 euros.
2. Sesterci, actualment equivaldria a 1'60 euros
3. As, actualment equivaldria a 0'64 euros.

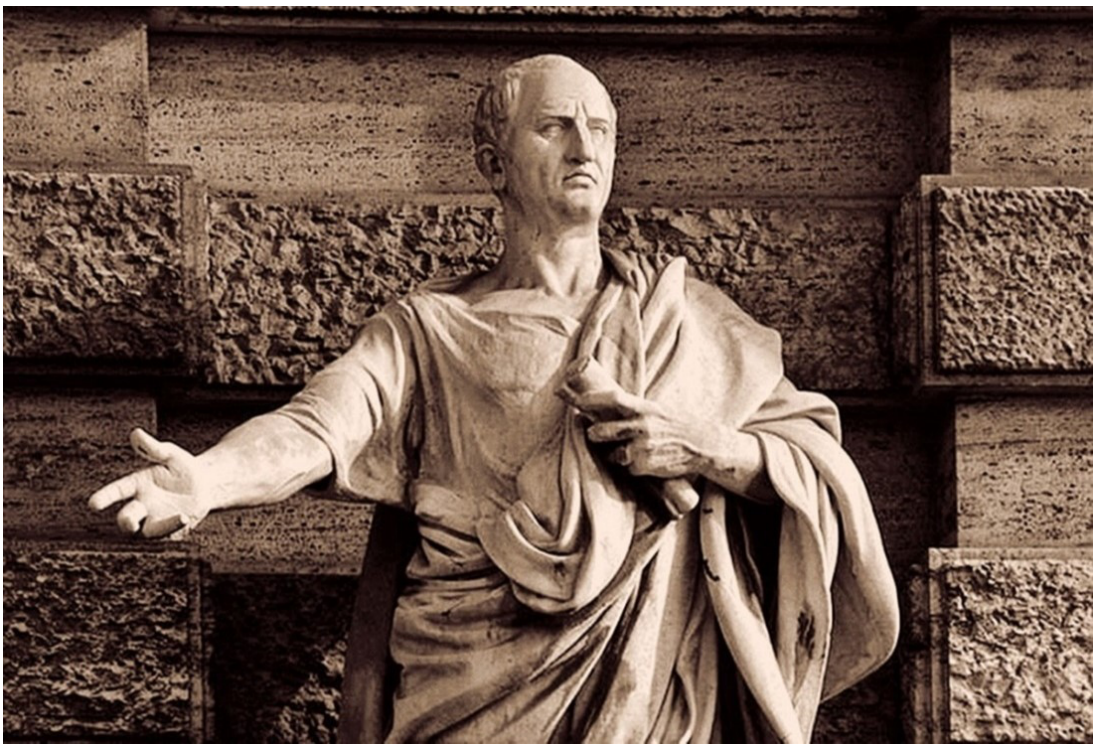
QUÈ GUANYAVEN A BAETULO ELS ASSALARIATS FA DOS MIL ANYS?

Primer recordar que la paraula salari és un derivat de sal, ja que a l'inici l'exèrcit cobrava en sal, molt valorada per l'escassetat i la facilitat d'intercanviar amb menjar amb les tribus bàrbares.

L'estudi és orientatiu perquè ja en aquella època existien molts pagaments en diner *negre* o sense contracte.

Recordem que els romans tenien regulats els impostos sobre guanys controlat per l'estat.

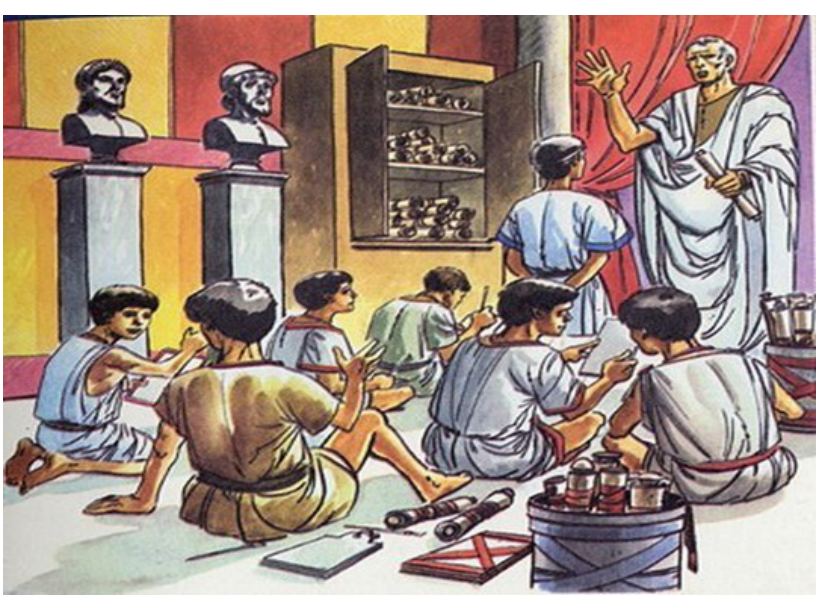

Advocat amb prestigi: guanyaria 4.500 euros mes.

Mestre (magister) amb prestigi: guanyaria 3.300 euros/mes. (L'eina de l'estat romà perquè tothom parlés LLATÍ).

Ensenyava: llatí, matemàtiques, geografia, història i literatura (les lletres eren igual que les nostres, els números eren diferents).

Legionari: tindria menjar, dormir i botí de guerra, més 200 euros al mes. (En època de Dioclecià passà a 650 euros/mes.)

Metge cirurgià reconegut: guanyaria 3.700 euros mes.

Un pagès a sou en una finca guanyaria 500 euros / mes més menjar i dormir.
Un *tesselárium* o artesà de mosaics cobraria 2.800 euros/mes.

Un paleta qualificat cobraria 1.080 euros/mes
Un pastisser, 1.200 euros/mes (MBad MC)

Nota aclaratória: MBad MC = Museu Badalona Magna Celebratio.
Són fotos de la festa anual del Museu al carrer, titulada Magna Celebratio

Un còmic conegut, 2.100 euros/mes en període de contractació. (MBad MC)
Perruquer de categoria, 1.600 euros mes.

Prostituta: variable segons nombre de clients. L'estat els cobrava un impost fix per la dificultat del control monetari.

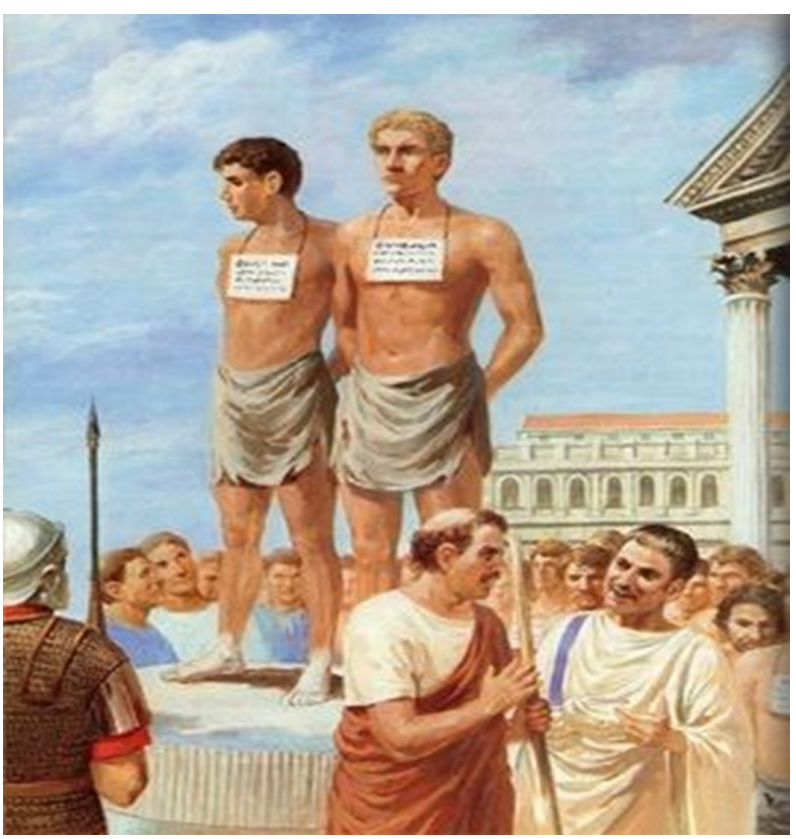
Music contractat en un teatre, 2.100 euros/mes en la temporada

Perruquera i maquilladora de luxe, 2.700 euros al mes

Tractant d'esclaus (majorista). L'estat fixava l'impost en 2.000 euros/mes ja que era incontrolable.

Dida o alletadora: es desconeix en ser un sou no declarat.
Cosidora treballant per *sutura civitatem,* 800 euros/mes.

Teixidora, 900 euros/mes. (MBad MC)

Confecció de nanses per pescar: tant per peça (MBad MC)
Terrissaire: cobrava segons peça (MBad MC)

Ferrer d'època romana: 1.700 euros/mes (MBad MC)

SEGON APARTAT: El mercat d'aliments a Baetulo

Acabat aquest capítol de professions i sous orientatius a la Baetulo romana, passem a veure com era el mercat o centre de vendes d'aliments.

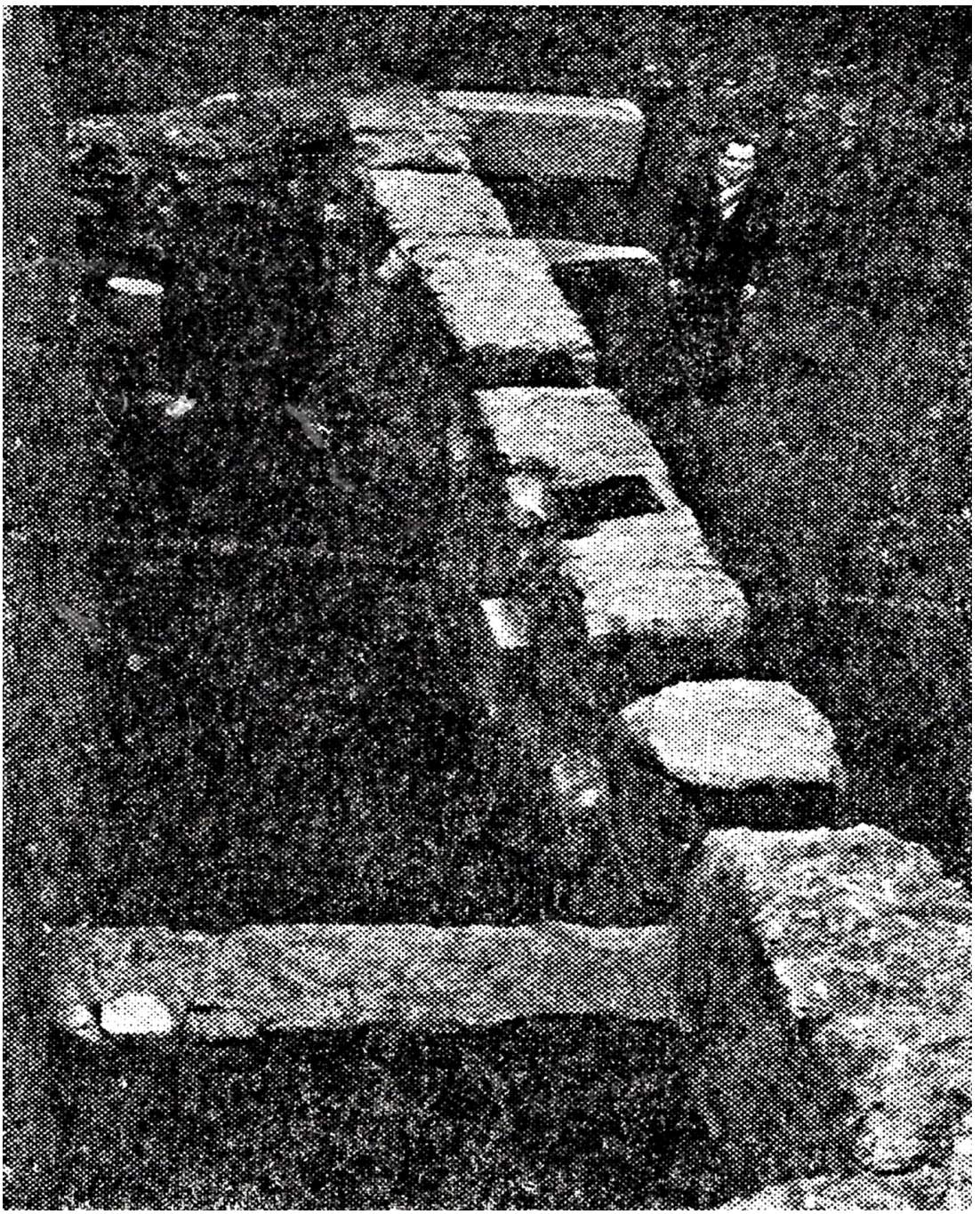
En l'encreuament del que avui és el carrer del Temple i Via Augusta l'any 1932, Serra Ràfols va fer una gran excavació i va trobar una plaça amb el pedestal en el centre d'una figura eqüestre. També proper a la plaça, un abocador amb trossos de peces de ceràmica, llànties, peces de marbre, d'os, de metalls, quasi tot trencat o amb defectes.

Ell va creure que, proper a aquesta zona hi havia d'haver el mercat, ja que era normal destinar una àrea de recollidor.

Anys més tard, Cuyàs va excavar l'àrea i, en efecte, trobà les grans parets del mercat i en racons peces caigudes o abandonades (possiblement el mercat va patir un saqueig de les invasions). També unes grans parets indefinides que podrien ser les botigues annexes per a la venda de complements de la llar o arquitectura.

Tanqueu els ulls i poseu una mica d'imaginació i veureu Badalona en la retrospectiva de fa dos mil anys. Una gran plaça i en el centre una estàtua eqüestre d'un personatge important per la ciutat. Les dones amb cistells anant al mercat, unes caminant, altres en grup parlant, els nens en un parc acotat jugant, i ara digueu-me SI TRAIEM COTXES I MOTOS, LA VIDA FA DOS MIL ANYS A BADALONA NO ERA COM ARA ?

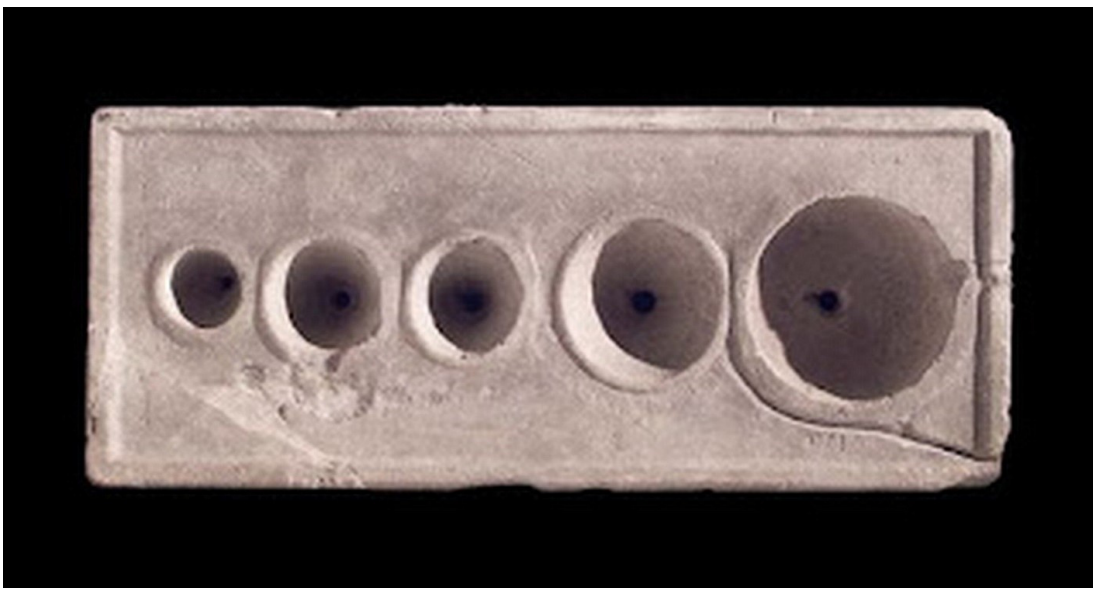
Restes de les parets del mercat de Baetulo amb els encaixos per a les grans bigues i arcs de les cobertes.

De les botigues en deien *tabernae* i en el Mercat el control era total per part de l'estat.

Per pesar tenien les balances o bàscules que encara avui es denominen *romanes* i el gra o fruita es venia amb mesura fixa, per tant a l'entrada del mercat existia el servei de control o burots que tenien balances i mesuradors per controlar el que havien pagat les betulonenses en cas de dubte.

Mercat de verdures

Mesurador oficial de gra

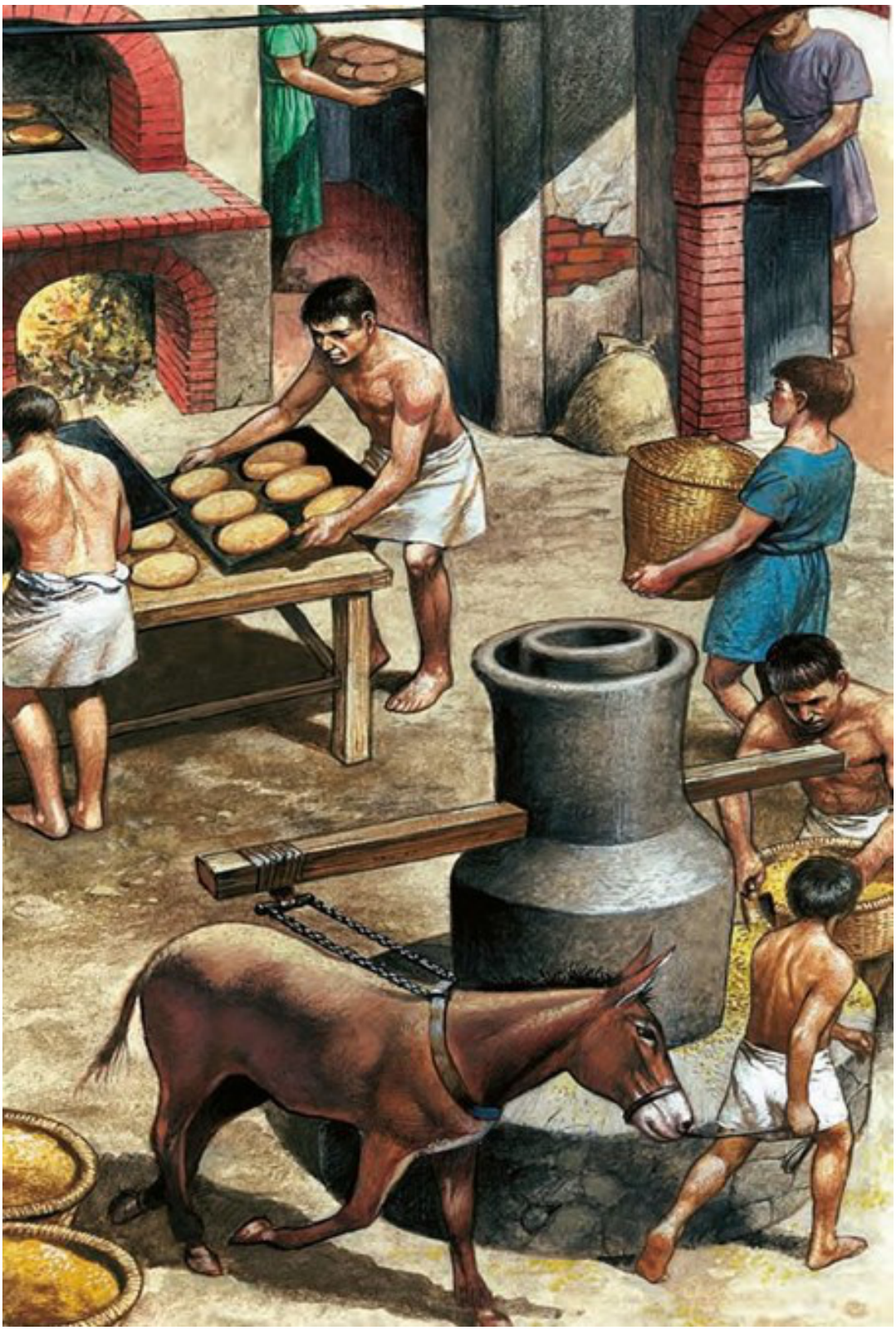
Romana per pesar

Romana

Remeiera (MBAD. MC)

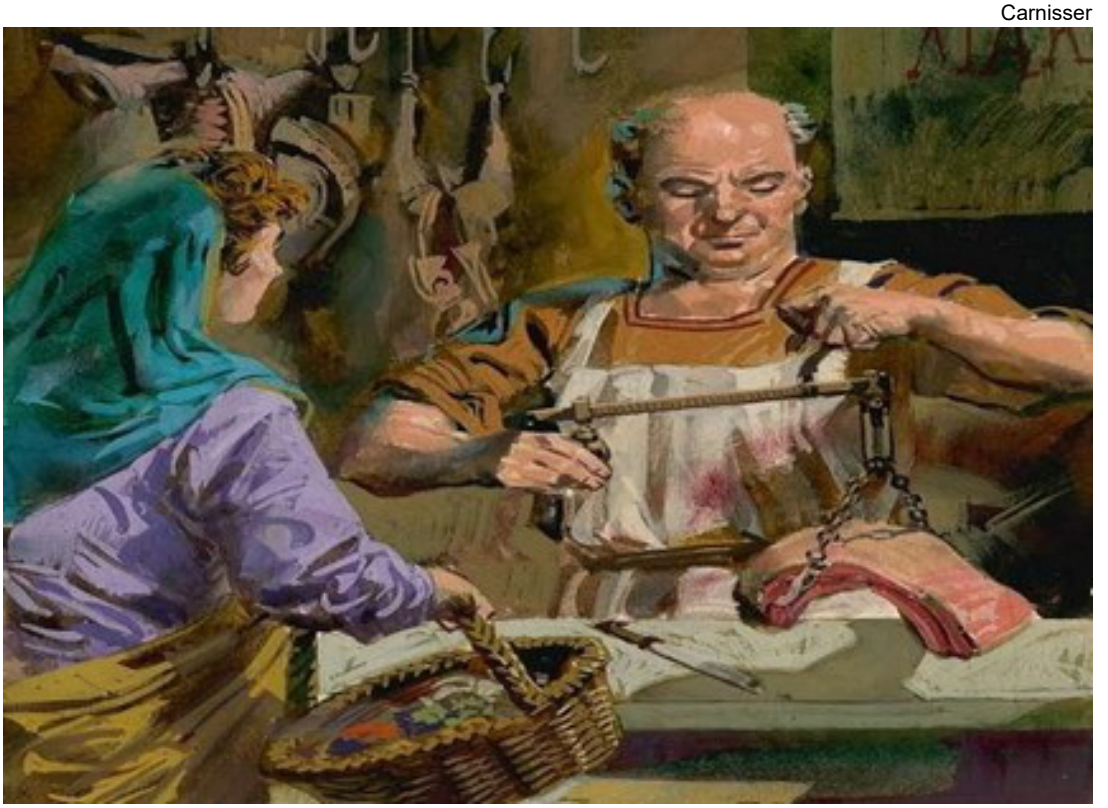

Forn de pa

Venda de verdures (MBAD– MC)

Carnisser

Cansaladeria (MBAD. MC)

Fruites i verdures

Peixateria (MBAD. MC)

Venta de vins

Creieu que hi ha alguna diferència entre el mercat de fa dos mil anys enrera i l'actual? Penseu Penseu...

TERCERA PART

El Negotiator del forum o mercat complementari

El r*omanum negotiator forum* estava al costat del mercat de productes alimentaris.

Acollia tendes i magatzems destinats a la venda de productes aliens a l'alimentació i normalment d'importació d'altres zones de l'Imperi Romà.

Per les troballes dels abocadors excavats per Serra Ràfols, podem fer una mostra de les tendes que aquest complex tenia: gresols (llums per il·luminar la casa), agulles d'os i ivori, joieria, productes de bellesa, teixits, vidres, i ceràmiques tant de fabricació local com les esplèndides sigil·lades i escultures.

Presentem una mostra dels gressols del Museu de Badalona

Els gressols (lucernae, en llatí) eren alimentades amb oli d'oliva i tenien un ble subjecte a la llàntia al forat del davant.

En el centre un altre forat servia per posar-hi l'oli amb ajuda d'un embut,

Als primers anys de la romanització, a les cases es feien servir espelmes, però a mesura que es va anar culturitzant la població, es va imposar la llàntia, més fàcil de desplaçar i peça emblemàtica de la casa.

Gresol amb la figura de la deessa egípcia ISIS

Fragment de gresol

Suport romà de gresol

Encenedor romà : la pedra de sílex i el ferro imantat per frotació produïa flama

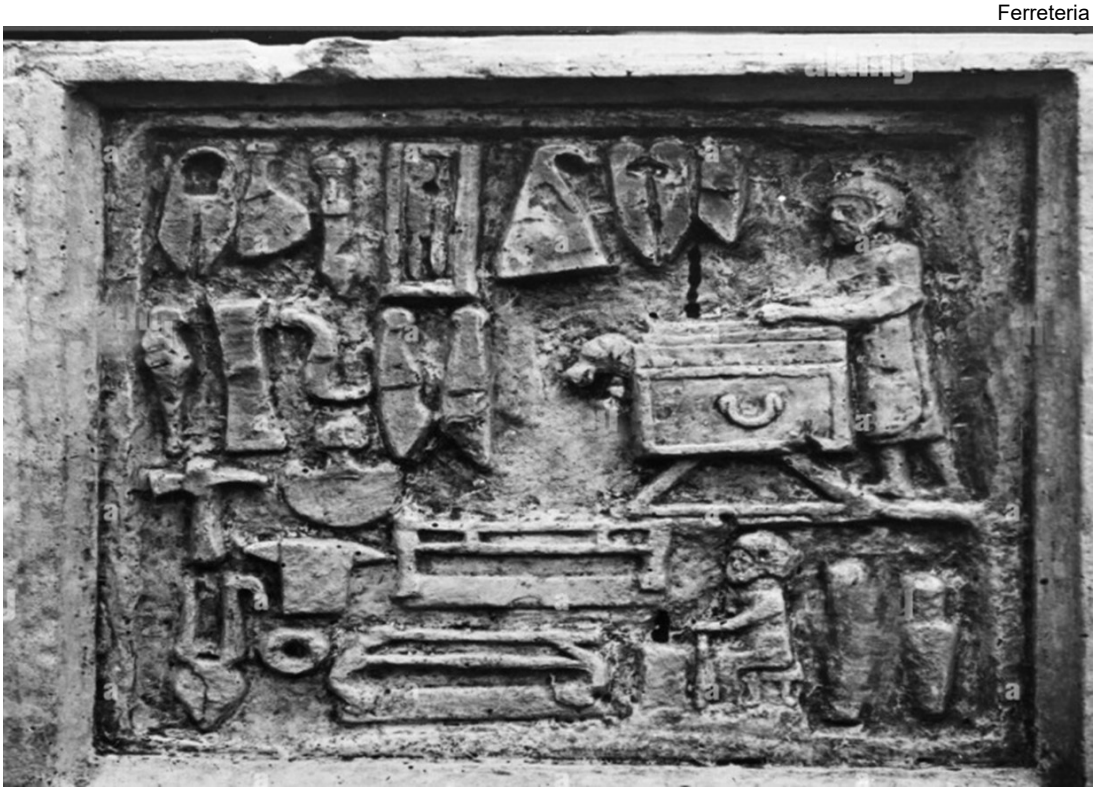
Al pas que anem i veient els pocs resultats de les cimeres dels governs del món, acabarem amb l'encenedor i els gresols o llànties.

Seguim amb tendes...

Tenda romana de vestits i llanes (MBAD. MC)

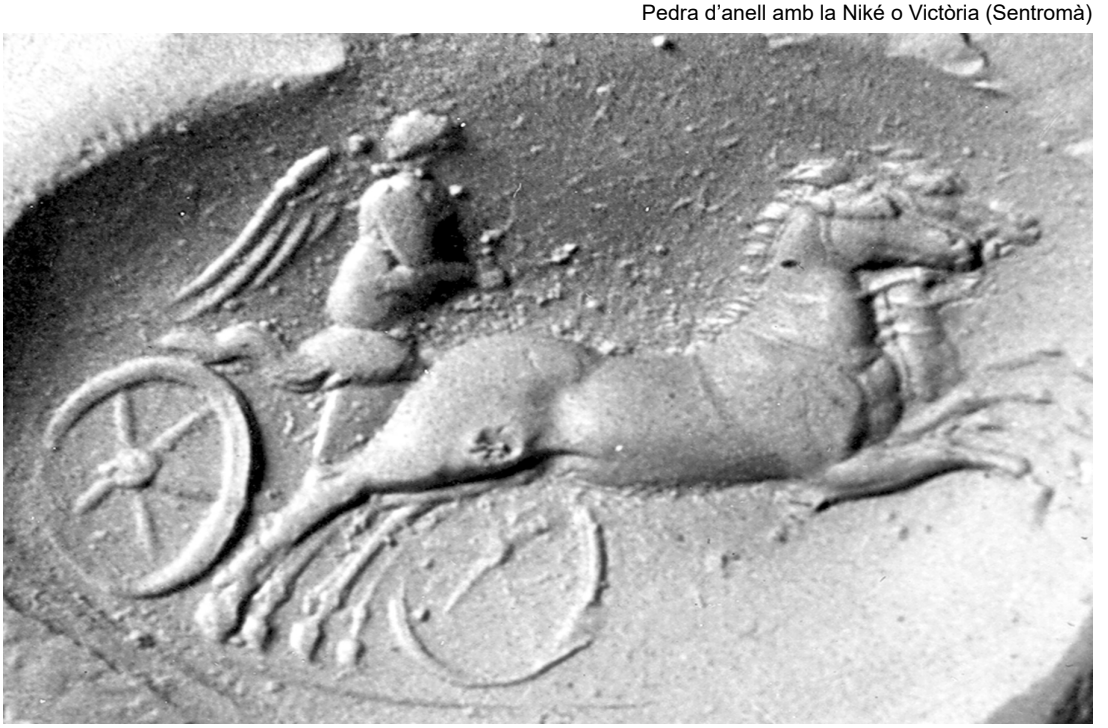
Ferreteria

Joieria (amb joies, peces d'os i d'ivori)

Pedra d'anell amb la Niké o Victòria (Sentromà)

Pedra d'anell amb copa de libacions (Museu de Badalona)

Ametista per a anell amb la figura de la Victòria (Museu de Badalona)

Joies i anells trobats en les excavacions de Badalona

Pedres d'anells romanes trobades a Badalona

Anell d'or

Anells - Col·lecció Museu de Badalona

Punxons per escriure sobre tauletes de cera (Museu de Badalona)

Penjoll de collar. Figura del déu Eros o Cupido

Fus i fusaiola

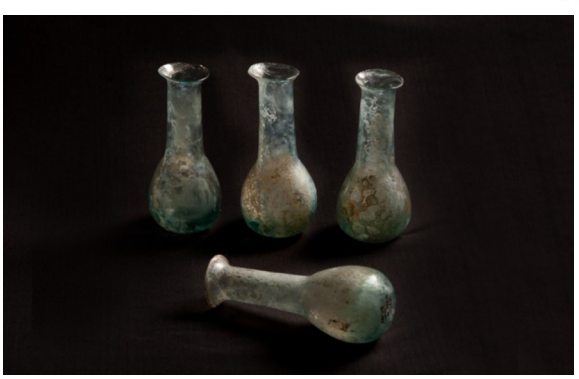
Agulles per al cabell (Museu de Badalona)

Instruments de medicina (Museu de BADALONA)

Botigues d'objectes de vidre i alabastre

Peces Museu de Badalona

Bol de vidre (Museu de Badalona)

Col·lecció de peces d'alabastre (Museu de Badalona)

Perfums i cremes de bellesa (Museu de Badalona)

Agulles per a mantells i collaret (Museu de Badalona)

Claus de cases de Baetulo

Forrellats: peça del pany de la casa on encaixava la clau

Col·lecció d'hams per a la pesca (Museu de Badalona)

Jocs romans casolans, trobats a les excavacions de Badalona

Elements per a la confecció de teixits: cànem, peses de teler i fusaiola

Sortint del taller de confecció de roba

Les ceràmiques de fabricació local

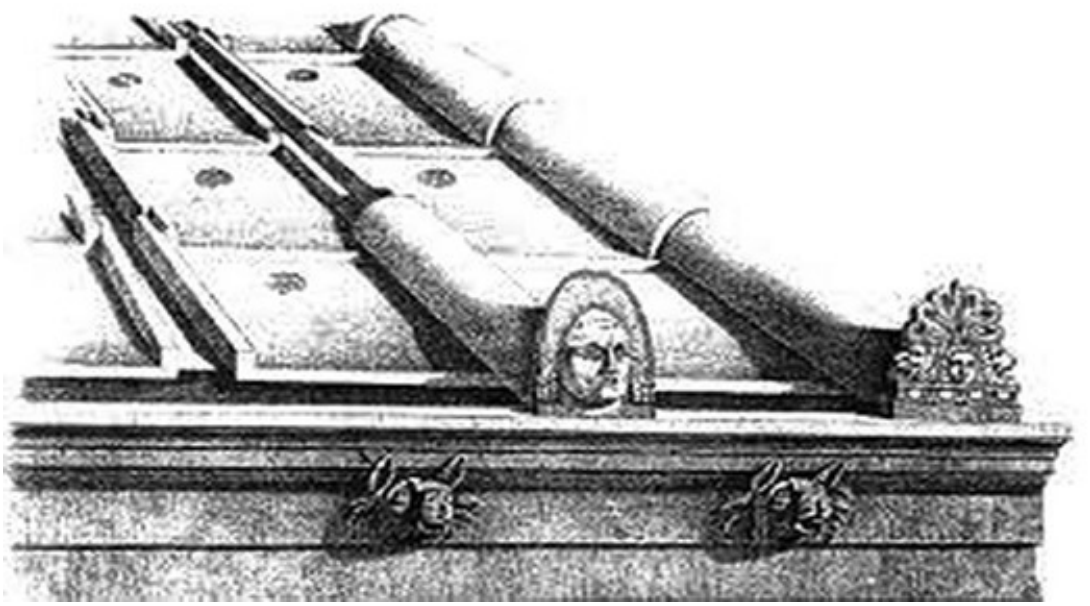

Botiga de venda de ceràmiques de fabricació local propera al fòrum (Museu de Badalona)

Antefixes de ceràmica per incrustrar a l'extrem de les teules (excavacions plaça Pompeu Fabra. Museu de Badalona)

Ceràmiques d'importació (sigil·lades)

Tenda de ceràmiques d'Importació. Dibuix J. Surroca

Signum o marca sobre la peça ceràmica que dona el nom a la sigil·lada. Marca del taller de Titus Rufus (Arezzo ITÀLIA)

Un dels grans èxits de l'arqueologia als anys 50 va ser el rigorós estudi dels forns de ceràmica romana a on es fabricava les denominades sigil·lades que en definitiva, eren peces normalment amb l'estampilla amb el nom del fabricant i de caràcter luxós.

Del rigorós estudi encapçalat pel professor Nino Lamboglia amb seu a Bordiguera (Itàlia) en podem treure dues conclusions:

Primera: la fabricació de ceràmiques envernissades de luxe (o sigil·lades) era un privilegi que concedien les Institucions oficials de Roma a determinades regions de l'Imperi.

Un cop creat un model de plat, vas, copa, safata, etc. se'n feien grans produccions per abastar tot l'Imperi romà.

Segona: cada centre de fabricació es va diferenciar per la classe de vernís de la peça, el tipus de cocció (molt visible quan es trenca la ceràmica) i pels dibuixos dels vasos.

Per tant, podem fer una classificació en funció dels grans centres de producció.

Cal remarcar que a Baetulo i a les vil·les del voltant, s'ha trobat una quantitat notable d'aquestes ceràmiques, gràcies a les quals s'ha facilitat poder datar les diverses facetes de la vida de la vil·la o ciutat pels estrats (o diferents capes de terra) i les ceràmiques. També evidenciava la riquesa del territori ja que era un luxe de les classes riques.

El privilegi de fabricació es va concedir en el següent ordre:

Primer, al sud d'Itàlia (CAMPANIANA) a partir segle II aC

Segon, va ser el nord d'Itàlia (ARETINA) a partir l'any 10

Tercer, el Sud de les Gal·lies (SUD-GÀL·LICA) a partir l'any 90

Quart, Hispània (HISPÀNICA) a partir del segle II

Finalment, el Nord d'Àfrica (NORD-AFRICANA) a partir del segle III

Petita mostra de les ceràmiques trobades a la ciutat de Baetulo i el seu entorn

CAMPANIANA

ARETINA

SUD-GÀL·LICA

Museu de Badalona

Sentromà

HISPÀNICA

Sentromà

NORD-AFRICANA

Les botigues d'estàtues

Botiga i exposició d'estàtues romanes

Escultures romanes del Museu de Badalona i voltants

Cap d'Agripina, mare de l'emperador Calígula

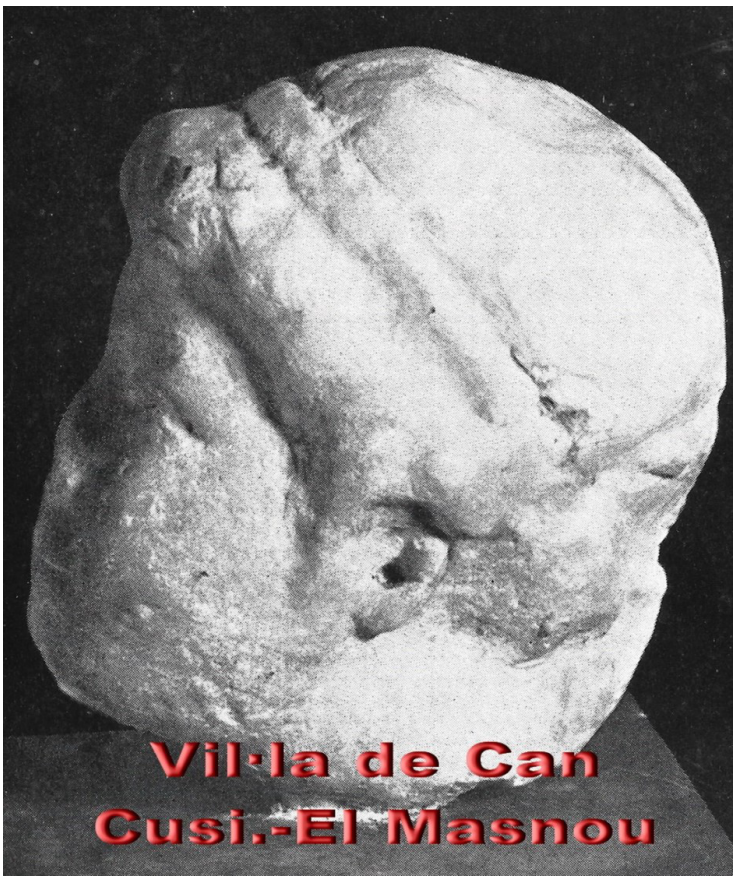
Déu Hermes. Déu Dionís

Cap de vella

Dama oferent

Vil·la de Can
Cusi.-El Masnou

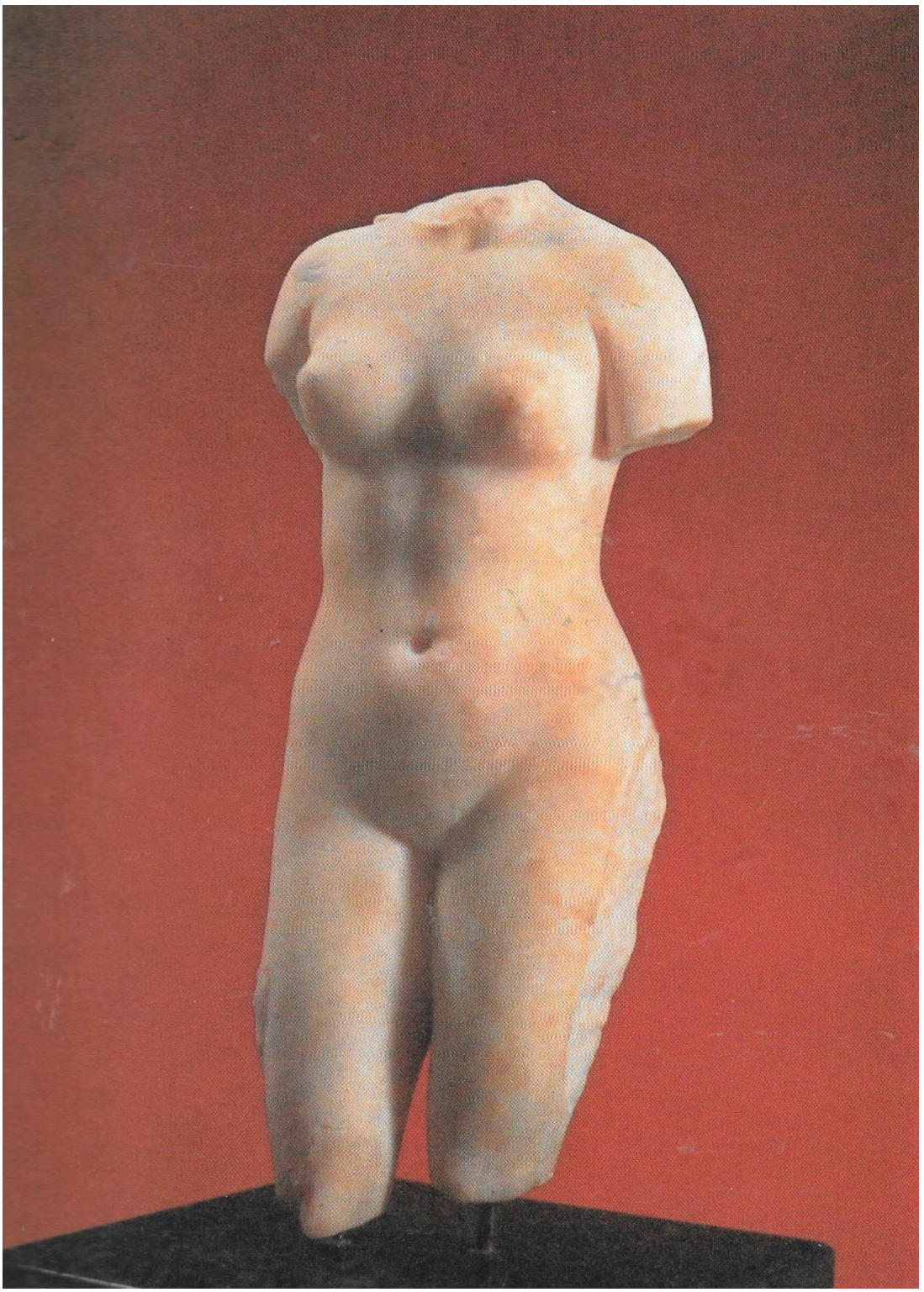

Bacus, el déu del vi

Hermes–Pan (Sentromà-Tiana)

Acabem el capítol amb la nostra figura emblemàtica *LA VENUS DE BADALONA*

6

SEGLES I aC A II dC

La gran riquesa de la nostra ciutat el negoci del vi

EL NEGOCI DEL VI

Introducció

Un dels grans negocis de l'Imperi romà va ser el vi, ja desenvolupat pels grecs i els etruscs, però no pel el 90 % de la gent que vivia a Europa.

Des del segle VI al II abans de Crist, les tribus iberes, celtes, germàniques i nòrdiques, que eren el noranta per cent de la població europea, bevien cervesa i el vi era reservat a les grans cerimònies perque el preu era prohibitiu.

El fet de que la cervesa fos la beguda dels *bàrbars* va generar en els romans un sentiment anticervesa, però no vol dir que no en beguessin ocasionalment ja que en els campaments militars romans de Germània i la Gàl·lia s'han trobat restes de la seva fabricació.

Però cap persona que es qualifiqués de ciutadà romà prenia cervesa.

Per exemple, podem citar un poema de l'emperador romà Julianus que exaltava les virtuts del vi com a nèctar i deia que la cervesa feia pudor de cabra.

El vi era considerat estimulant i medicinal. Sota control, deien els metges romans, curava la depressió, la pèrdua de memòria, la tristesa i també alleujava les malalties intestinals, la gota, la diarrea, l'estrenyiment, la picada de serp i els problemes urinaris.

Era recomanat tant per a rics com pobres, tant per mantenir la salut dels legionaris com la dels esclaus però la qualitat del vi variava segons la classe social. El vi nou era per les classes pobres en tant que el vi vell era per a la gent amb recursos econòmics.

La qualitat del vi depenia del envelliment i de com és feia.

En el cas del vi nou, l'envelliment no passava de tres setmanes, i en el del vi vell, podian ser anys.

El normal no era distingir vi blanc o negre ja que la majoria era la mescla dels dos tipus de vi a excepció de les classes altes que el preferien blanc envellit durant cinc anys i endolcit amb herbes aromàtiques.

Els legionaris, del vi, en dèien Posca, tenia molt poc envelliment (tres setmanes), era rebaixat amb aigua i lleugerament avinagrat.

L'objectiu era evitar un excés de consum i que degenerés en borratxera.

Cada legionari tenia assignat litre de vi diari amb prohibició de passar la beguda a altres companys.

I la dona? Aquest és un altre tema, ja que es pensava que la tornava frígida i portava problemes als embarassos.

Per tant, prohibit beure vi. I fins al segle II dC no s'aixeca aquesta prohibició. I com ho controlaven? Quan la dona sortia a visitar els familiars o amics o de compres, en tornar a casa havia de fer un petó al marit o a dos familiars que certificaven que no es notava olor de vi (fins a aquell moment el petó es feia a les galtes, no als llavis).

Per tant, el petó conjugal no era signe d'amor, sinó de control marital.

Si la dona era reincident el marit primer podia assotar-la i, si hi tornava quatre vegades, podia demanar la separació.

El negoci del vi en el terme municipal de Baetulo

Primer hem de detallar qui i com participava en el negoci del vi a la comarca de Baetulo:

Propietari de la vil·la *(dominus):* a l'inici del segle I aC, era l'agricultor que vetllaba pel control de la vinya i dels cellers de vi. Negociava amb el mercator per vendre la collita i feia preparar els carros de transport per dur el vi a la ciutat

Agricultor i recolector *(curator):* a mesura que les vinyes agafaven més extensió per compra de finques veïnes o per unions familiars, es contractaven pagesos, moltes vegades famílies iberes, que s'ocupaven de plantar la llavor, cuidar i regar la vinya, podar els ceps, recollir el raïm, i cuidar del premsat, depuració i emmagatzematge del vi a la vil·la.

Mercator: era el que comprava vi de diverses vil·les, i en aquest cas normalment tenia el domicili a Baetulo (Badalona) i el vi el venia als negotiatores que podien tenir la residència a Narbo (Narbona), Roma, Pompeia o altres localitats. Arribava a acords amb els *Naviculari* o propietaris de vaixells per transportar el vi en àmfores cap al destí acordat amb els negotiatores.

La quantitat de vi que produïa la nostra comarca va atraure a inversors forans que s'establiren a Baetulo i hi construïrent sumptuoses cases amb esplèndids mosaics.

Creiem que un d'ells va ser Marc Porci, un dels més famosos inversors i comerciants, ja que els Porci eren un poderós clan familiar i creiem que tenien el centre *mercator* a Baetulo i el centre n*egotiator* a Narbo (Narbona).

Home de negocis (negotiator): normalment establerts en ciutats en què tenien contacte amb grans mercats de venda de vi (ciutats sense vinyes i, per tant, no productores de vi)

Acabariem el cicle amb les botigues de venda de vi al públic o amb els cellers dels campaments de les legions.

Vinyes del voltant de Badalona

Per produir vi, el primer que necessitem són vinyes amb raïm de qualitat.

Amb la fundació de la ciutat romana de Baetulo l'any 80 abans de Crist les terres dels voltants, analitzades pels agrimensors romans i considerades òptimes, es van repartir entre legionaris jubilats i nous colons addictes als romans.

Molts dels ibers que es van veure obligats a abandonar els seus poblats acceptaren treballar a les vil·les com a agricultors.

Seguint el programa de les Institucions romanes el cultiu predominant era el raïm.

Produïen tres classes de vi. El vi blanc i envellit per a la gent adinerada, el normal per al poble, que era barreja de blanc i negre amb un envelliment normal, i el posca o vi negre sense envelliment i rebaixat amb aigua (de fonts o de mar) de baixa qualitat, destinat a les legions de la Gal·lia i de la Germània.

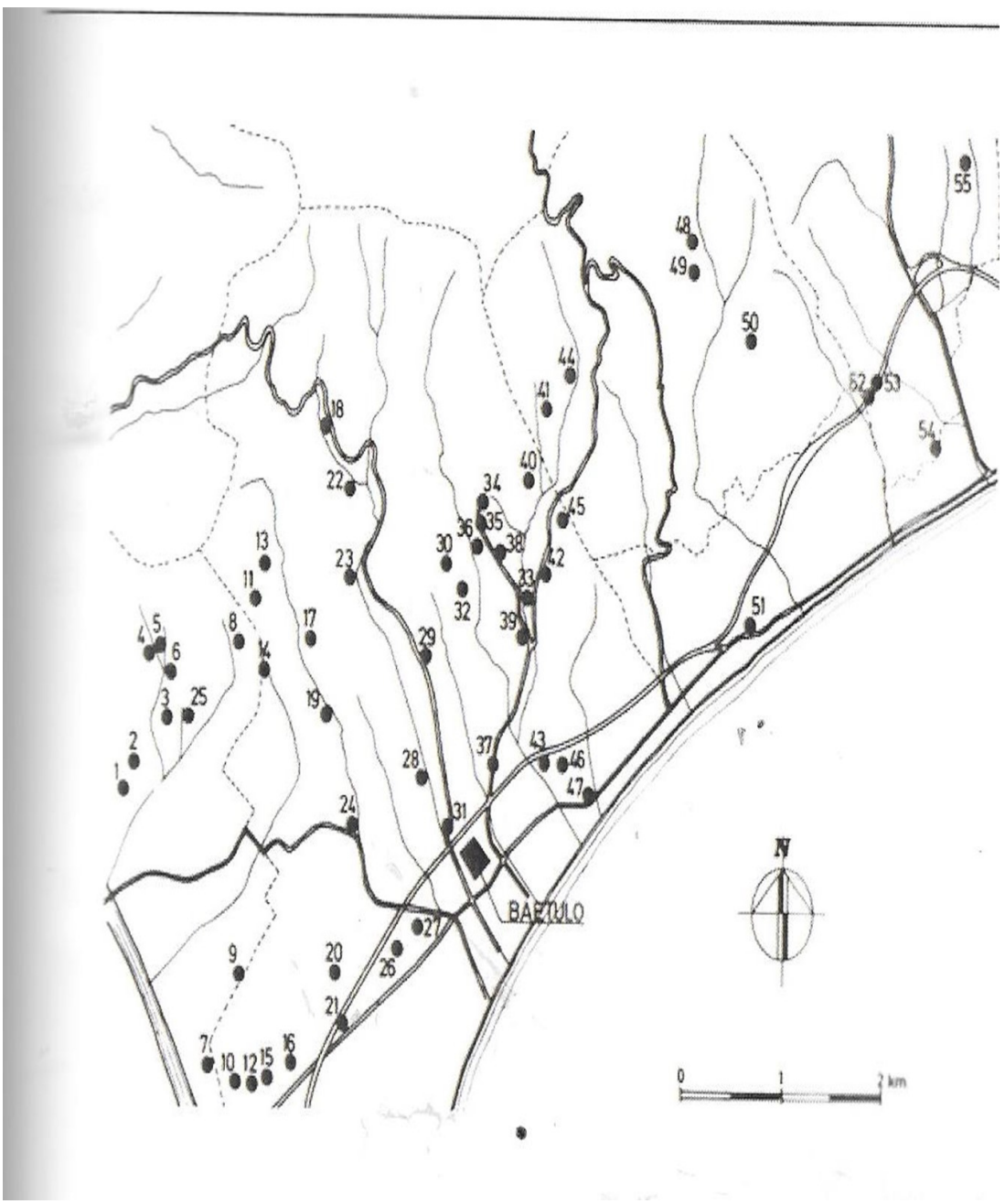
A dins del terme de Baetulo (en època romana) tenim localitzades 56 vil·les que demostren la riquesa vitivinícola de la nostra comarca.

Alguna, amb instal·lacions completes per produir el vi, ha pogut ser estudiada amb profunditat com Can Sentromà, a Tiana, de la qual parlarem més endavant.

Finalment cal dir que el nostre vi era apreciat pels compradors, ja que si bé algun escriptor de l'època el va criticar (Marcial), era per antagonismes personals, o perquè només havia provat el vi destinat als soldats (el posca).

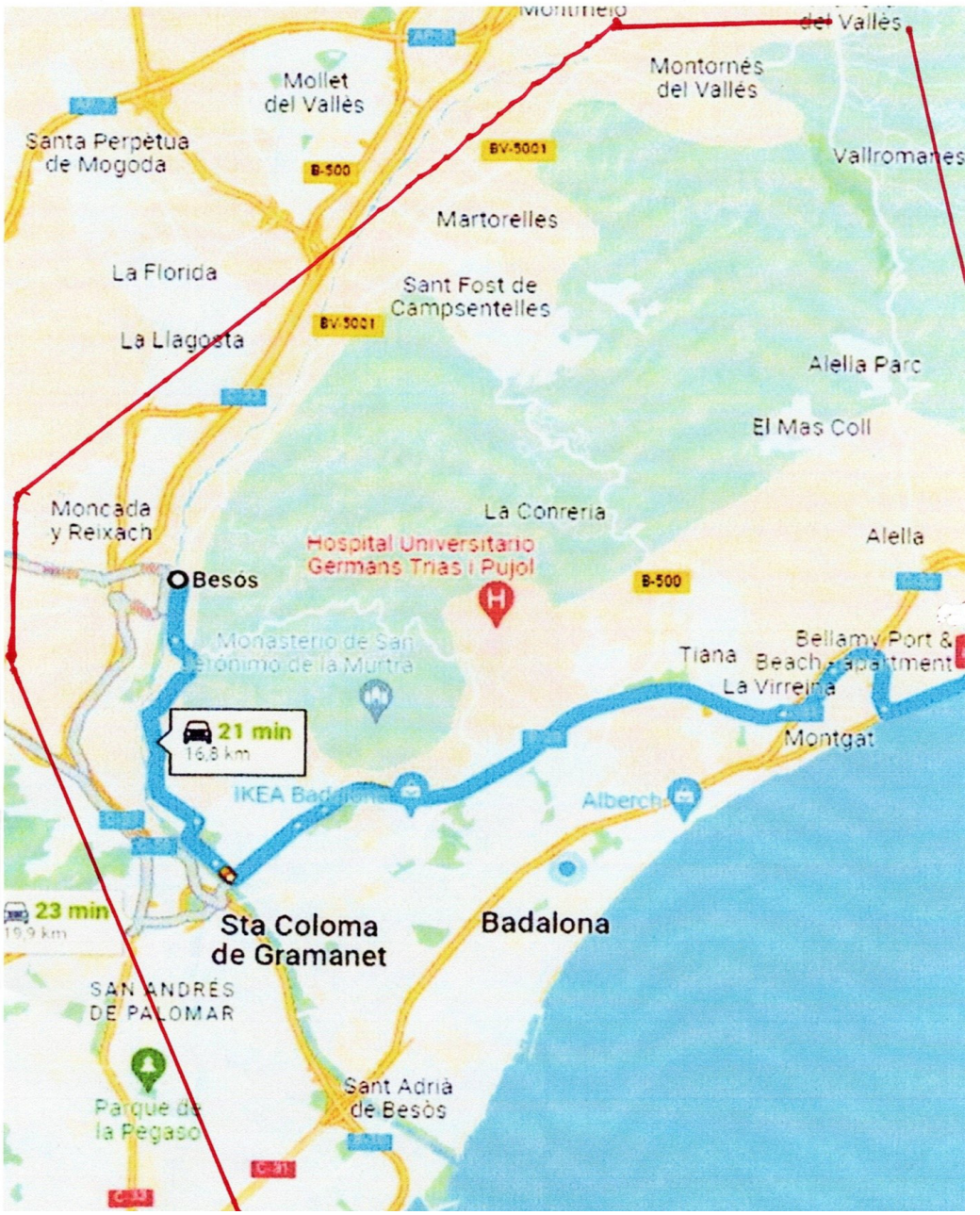
Les vil·les romanes

Les vil·les romanes

1— Can Zam
2— Carrer d'Amèrica
3— Can Calvet
4— Vinya d'en Sol
5— Vinya d'en Martí
6— Sitges carrer d'Extremadura
7— Sanatori de l'Esperit Sant
8— Torre Pallaresa
9— Circuits Motocross
10— Bòbila Elias
11— La Miranda
12— Bòbila Serret
13— Sant Jeroni
14— Can Butinyà
15— Bòbila El Submarí
16— Can Renom
17— Ca l'Alemany
18— Vinya d'en Trias
19— Molí d'en Grau Marimon
20— Forn d'en Moliné
21— Can Ramon de l'Hort
22— Can Pepet Pujol
23— Can Mora
24— Can Sunyol
25— Clínica Mental de la Torre Rivera
26— Can Valls
27— Can Paxau
28— Can Barriga
29— Can Pontons
30— Vinya del Mas Boscà
31— Ca l'Andal
32— Camí de can Boscà
33— Can Trencalòs
34— Mas del duc de Solferino
35— Can Colomer
36— Pomar de Dalt
37— Vinya de Mn. Marsal
38— Pomar de Dalt
39— Vinya de la Carretera de Pomar
40— Mas Ram
41— Les Flors
42— Turó d'en Seriol
43— Can PIHER
44— Can Sentromà
45— Pedrera
46— Can Canyadó
47— Can Ribó
48— Can Fàbregues
49— Ca l'Alegria
50— El Rocar
51— Can Cutxet
52— La Serreta
53— La Plana
54— Can Teixidor
55— Can Llinàs

Estudi de les vil·les romanes dels voltants de Baetulo dirigit per l'arqueòloga Pepita Padrós.

Terme municipal de Baetulo (Badalona) en època romana

Per ser la vil·la més ben estudiada, hem seleccionat a Can Sentromà de totes les vil·les de la romana Baetulo i com a exemple d'un centre productor de vi

Can Sentromà de Tiana

Al segle I aC, s'aixeca a la vall actualment denominada Montalegre, una petita masia i annexes unes instal·lacions de premsat i emmagatzematge amb *dolia* per a vi, i evidentment quantitat de vinyes a tot el voltant.

Al pas del temps es van ampliar les instal·lacions fins que a la primera meitat del segle II dC, tenim ja completat tot el procés d'elaboració del vi.

A la part del darrere de la casa (actualment amb una piscina) teníem el c*alcatorium* o habitació per trepitjar el raïm, al seu costat l'habitació de la gran premsa o *torculari*, d'allà passava el vi a la part sud de la casa per una canaleta als dipòsits depuradors i acabava al magatzem de dolias per l' envelliment.

A la segona meitat del segle II dC, es construeix una nova masia amb patis, termes i gimnàs, un clar indici d'habitatge ampliat pel probable canvi de residencia dels propietaris, que fins aleshores vivien a la ciutat i que passen a viure al camp.

Continua l'explotació agrícola fins al segle IV dC, en què s'abandona i es destrueixen les premses i instal·lacions vinícoles i resten les parets de la quadra.

La casa mostra senyals de parcial ocupació fins al segon quart del segle V dC en què es destrueix, però tres petites construccions fetes de pedres, fang i encanyissat, al pati nord, indiquen que la vida a Sentromà continua fins a el segle VI.

La vil·la ha estat excavada sistemàticament sota la supervisió inicial del professor Serra-Ràfols i és un clar exemple de com estudiar un jaciment romà, que a la vegada va ser escola d'arqueologia.

Petita masia Any 50 aC

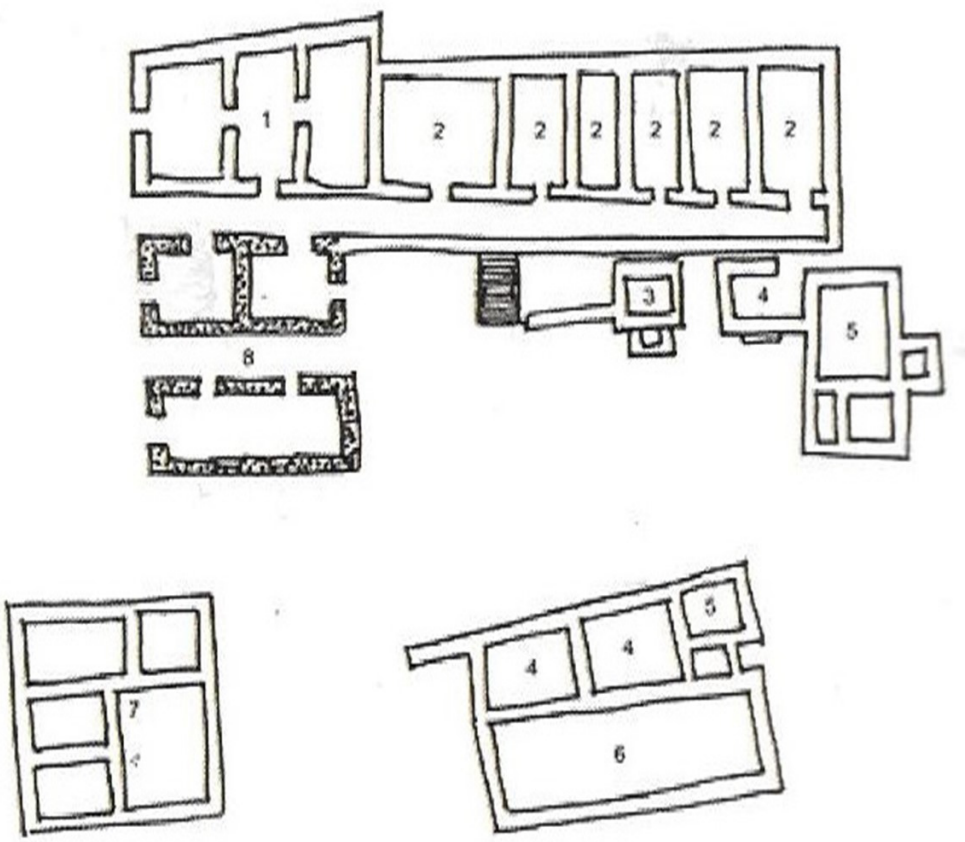
Masia de mitjan segle II dC

CAN SENTROMÀ

CROQUIS DE LA VILA ROMANA

Segle III a IV d.C.

1 Dependències agrícoles
2 Habitacions de la casa
3 Dipòsits i decantadors de vi
4 Dipòsits de gra
5 Premses
6 Quadra i Magatzem
7 Termes
8 Zona no excavada

Procés del raïm a vi a la vil·la romana de Sentromà

1. Premsat: podia ser manual trepitjant el raïm (per a més qualitat) o amb premsa (més industrial).
2. Decantació: netejar d'impureses el vi premsat.
3. Envelliment dins dolia, grans recipients ceràmics amb capacitat de 600 litres o, a partir del segle II dC, en botes de roure,
4. Trasllat del vi a Baetulo, al domicili dels *mercatores* (majoristes)

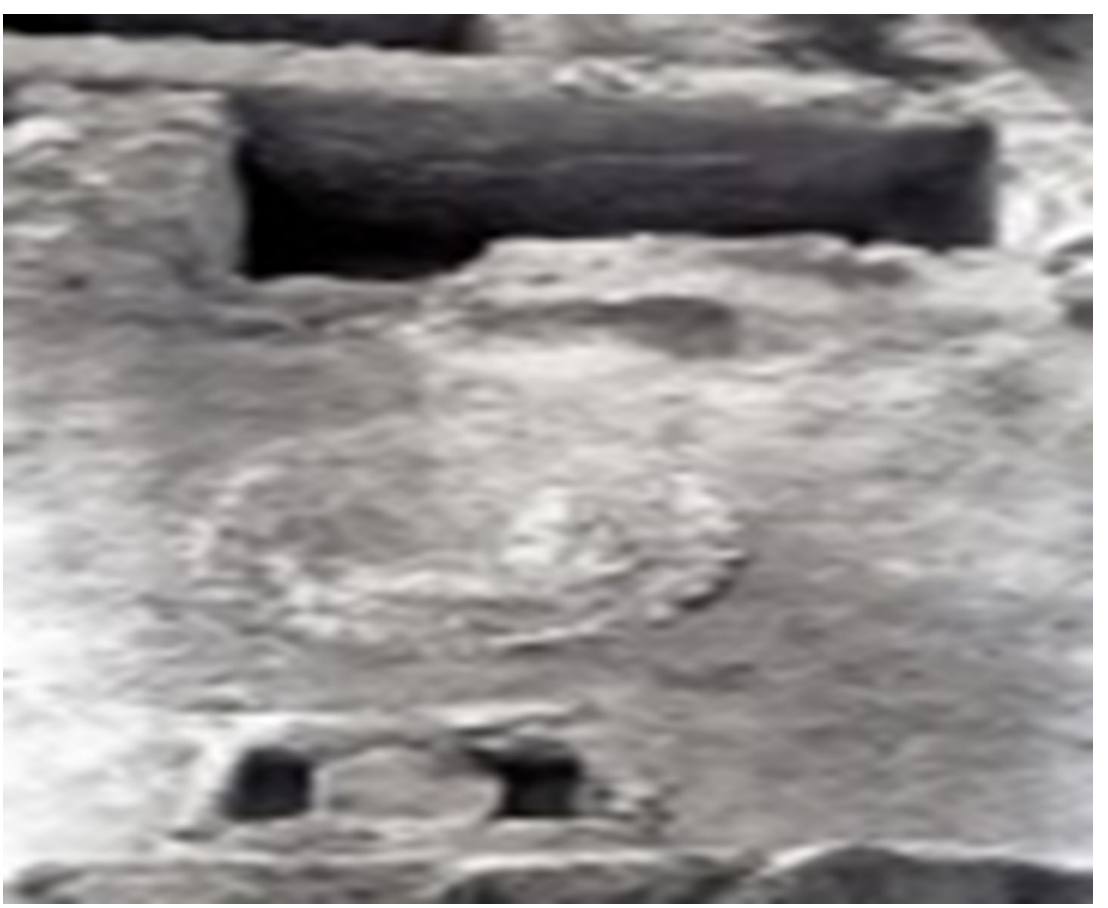

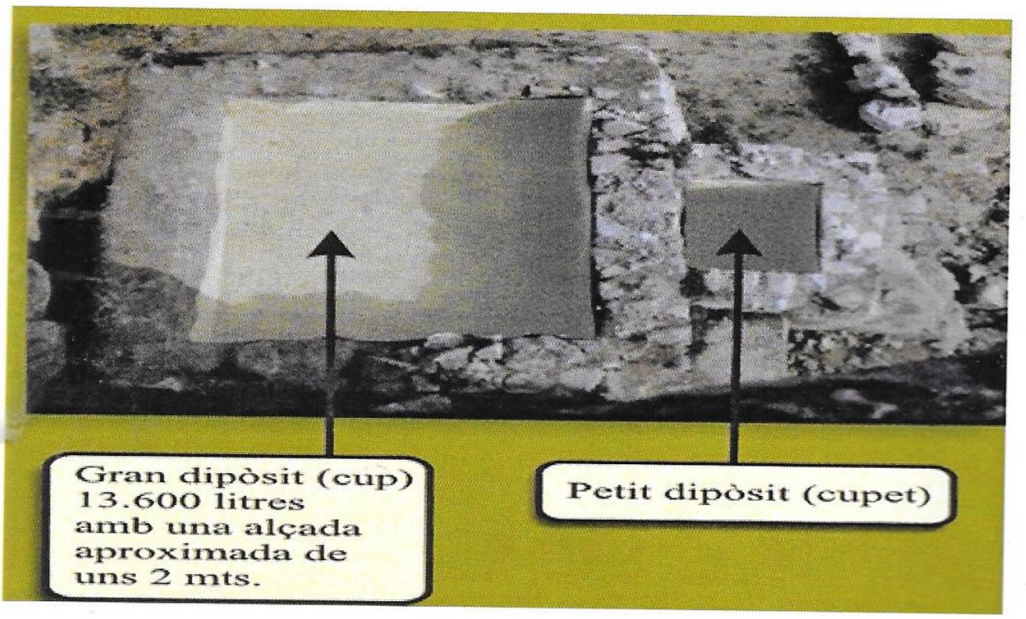
Reconstrucció d'una premsa romana per a raïm (Mas Tourelles) Fase 1

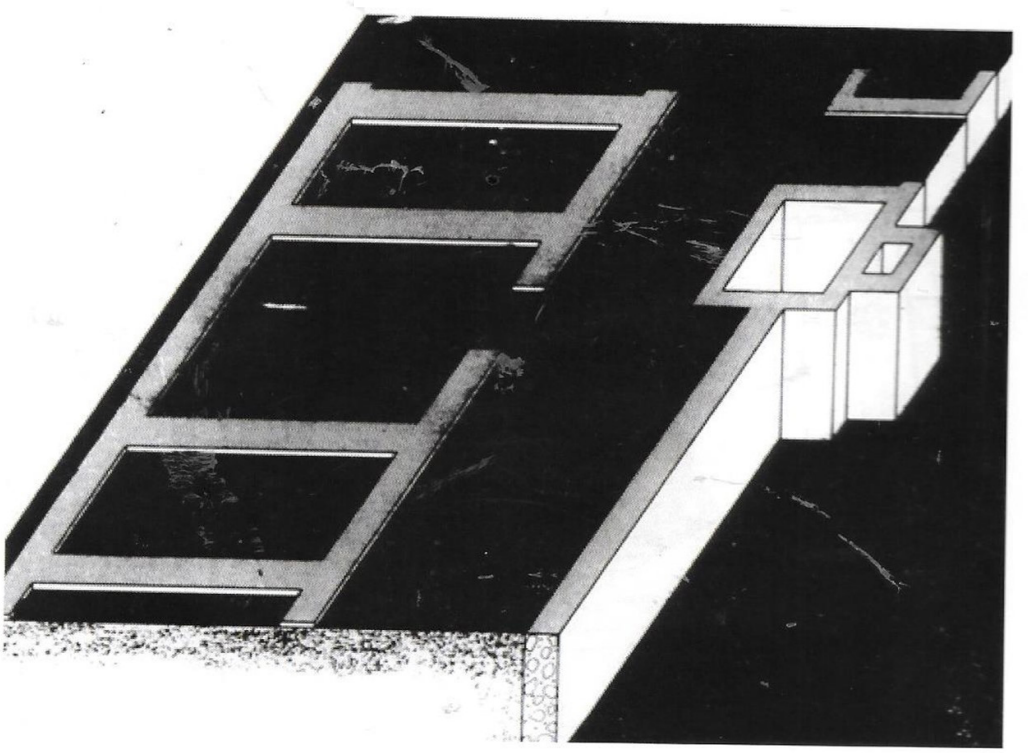

Habitacions de premsat a Sentromà (manca la superior, destruïda al construir-se una piscina). Fase 1

Cups de decantació de vi, vil·la de Sentromà

Esquema dels cups de Sentromà segons l'arqueòleg Josep M. Gurt
Fase 2

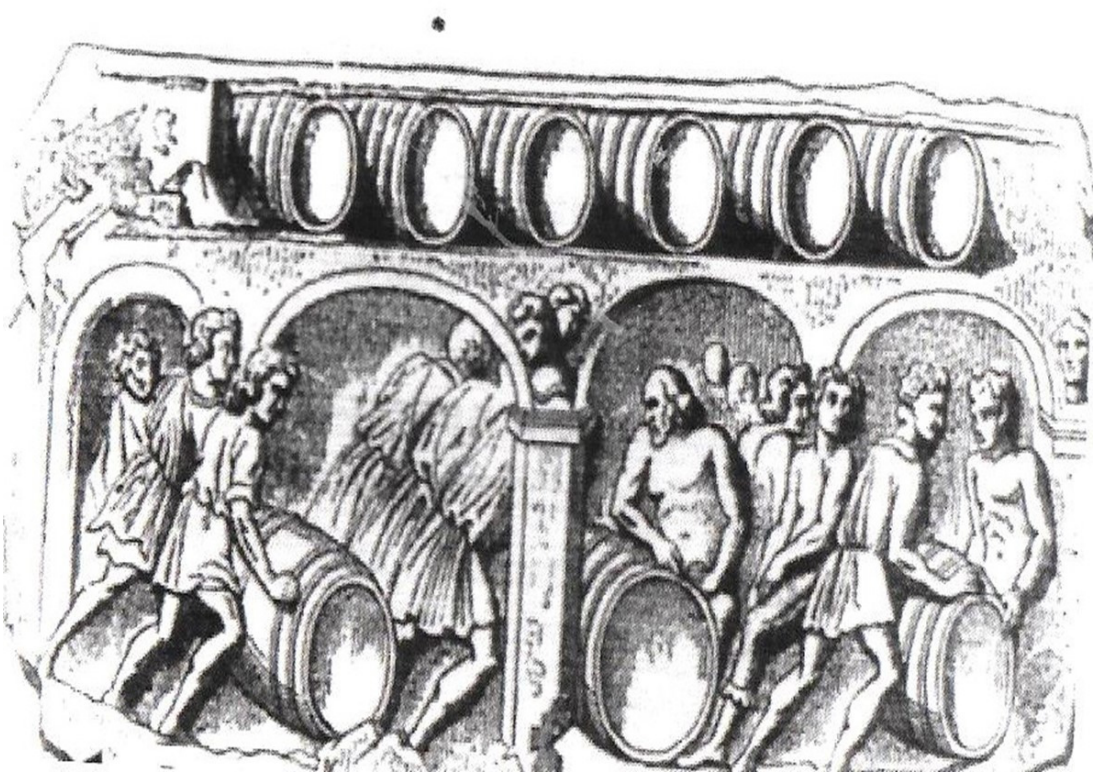
Envelliment del vi en *dolia* (Can Sentromà). Fase 3

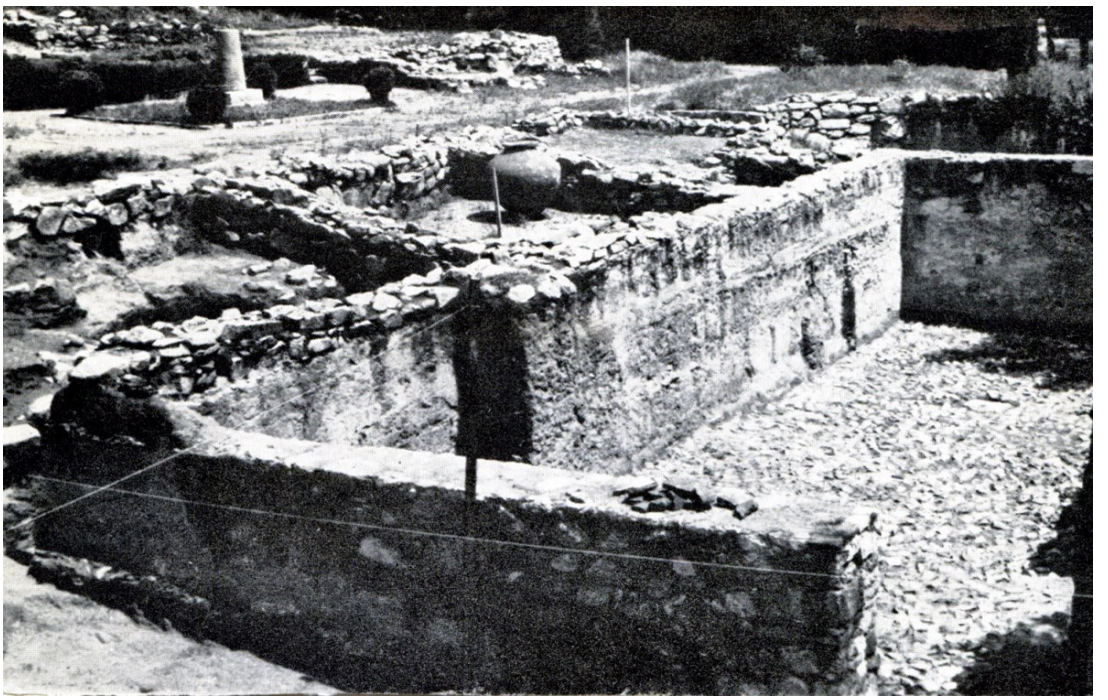

Restes d'un magatzem de *dolia* (Cal Ring 54 *dolia* amb capacitat de 600 litres

A partir de la segona meitat del segle II dC, el vi s'emmagatzemava en botes de roure (fase 3). Celler de Can Sentromà

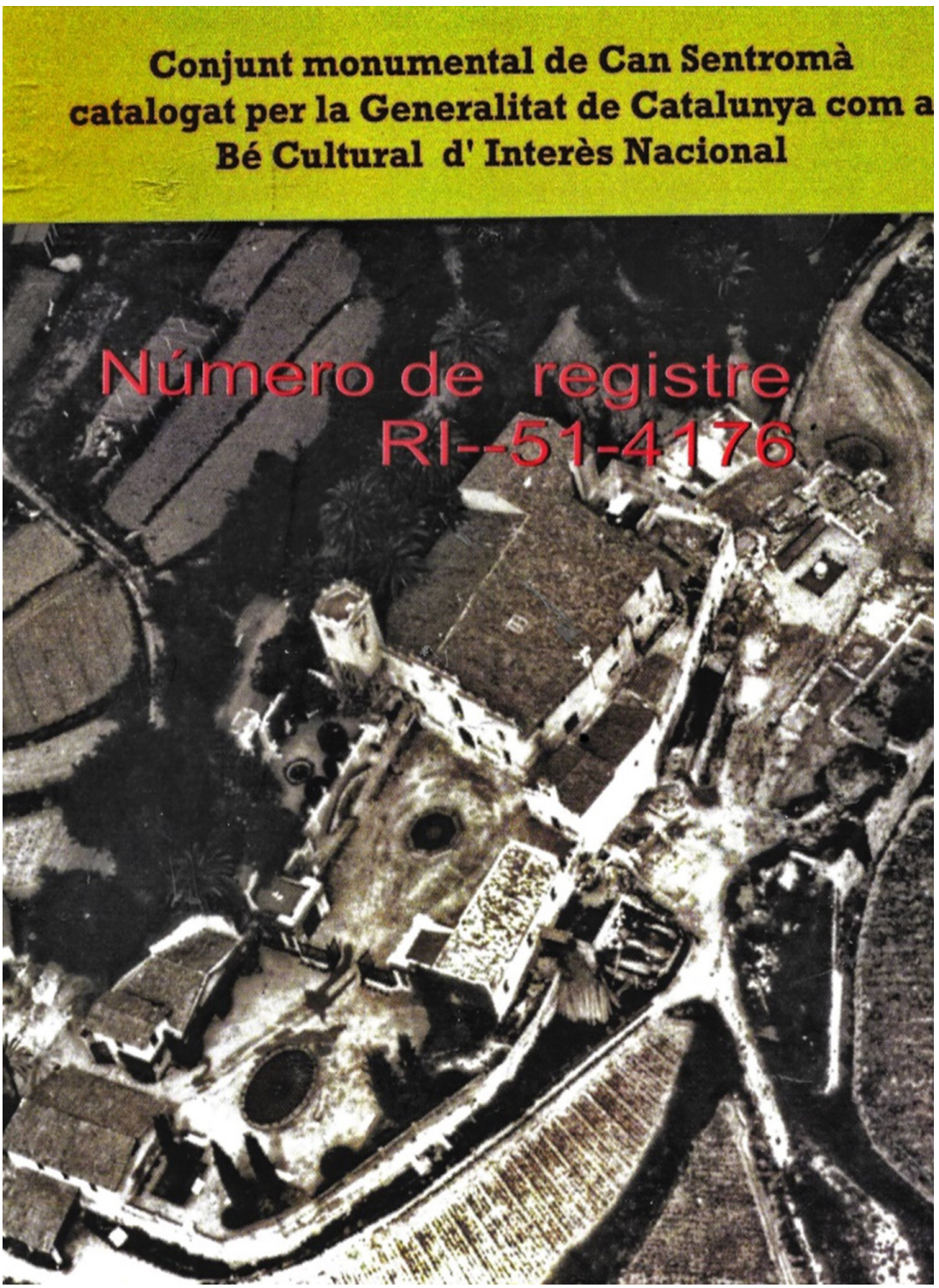

Quadra de carruatges i cavalls de la vil·la de Sentromà, (fase 4)

Trasllat del vi a Baetulo. Podia ser en *dolia*, amb bots de fusta o amb bots de pell.

Conjunt monumental de Can Sentromà
catalogat per la Generalitat de Catalunya com a
Bé Cultural d' Interès Nacional
Número de registre
RI--51-4176

Del camp a la ciutat. La millora del vi. Els cellers de Badalona. La preparació per exportar el vi

Arribat el vi de les vil·les del camp a la ciutat de Baetulo, passava als cellers que algunes de les cases benestants teníen.

Algunes disposaven de premses, cosa que indica que eren propietaris de vinyes al camp i fent el premsat i envelliment a casa controlaven la qualitat del vi.

Els cellers amb premses documentades a Badalona són:

La Casa de l'Heura, la casa dels Dofins (totes dues al carrer Lladó)

La casa romana del carrer Fluvià, 23

Les termes del Museu un cop abandonades i convertides en centre industrial

La casa romana de Via Augusta 12

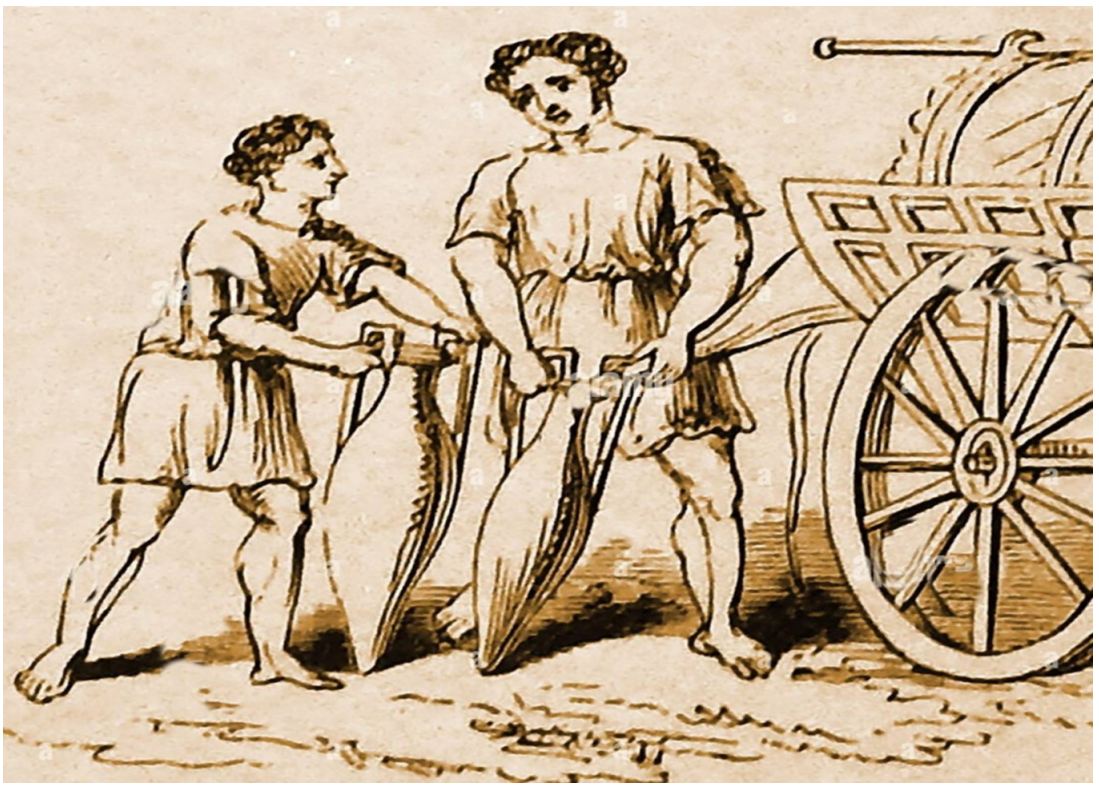
Al final del carrer Termes romanes al costat del pati de l'escola Cultural

La bòbila denominada El Submarí

La casa romana situada a l'avinguda President Companys i Germà Juli amb la troballa de les restes de 236 àmfores

Casa de l'Heura (Badalona)

Arribada dels carros de les vil·les a la Casa de l'Heura. Transvasament del vi (dels bots a les àmfores)

De totes les instal·lacions vinàries, cal destacar la Casa de la Heura amb tres dipòsits per a vi, un petit fogar, quatre filades d'àmfores en posició recte a causa d'estar empitrades en una base de fusta amb els forats per a les bases d'àmfores i una premsa.

Tot aquest material podria situar-se al voltant dels anys 20-10 abans de Crist.

Les dependències annexes a les cases vinícoles de Baetulo tenien premses i decantadors per a la pròpia collita de raïm, i cellers d'envelliment per al vi que compraven als propietaris de les vil·les veïnes a Baetulo.

Ens podem preguntar com és que, al costat d'una casa benestant amb mosaics al terra i pintures a les parets i amb espaioses sales, pogués funcionar una premsa triturant raïm i que se sentís el soroll dels operaris i l'olor dels dipòsits de vi. Doncs cal entendre que el propietari de la domus es va enriquir amb aquest negoci que li permetia tenir una alta posició social.

Cal remarcar que tant la casa de l'Heura com la dels Dofins van ser abandonades al segle II dC quan l'edicte de l'emperador Domicià perjudicà el negoci del vi i és quan la ciutat experimenta un important canvi urbanístic.

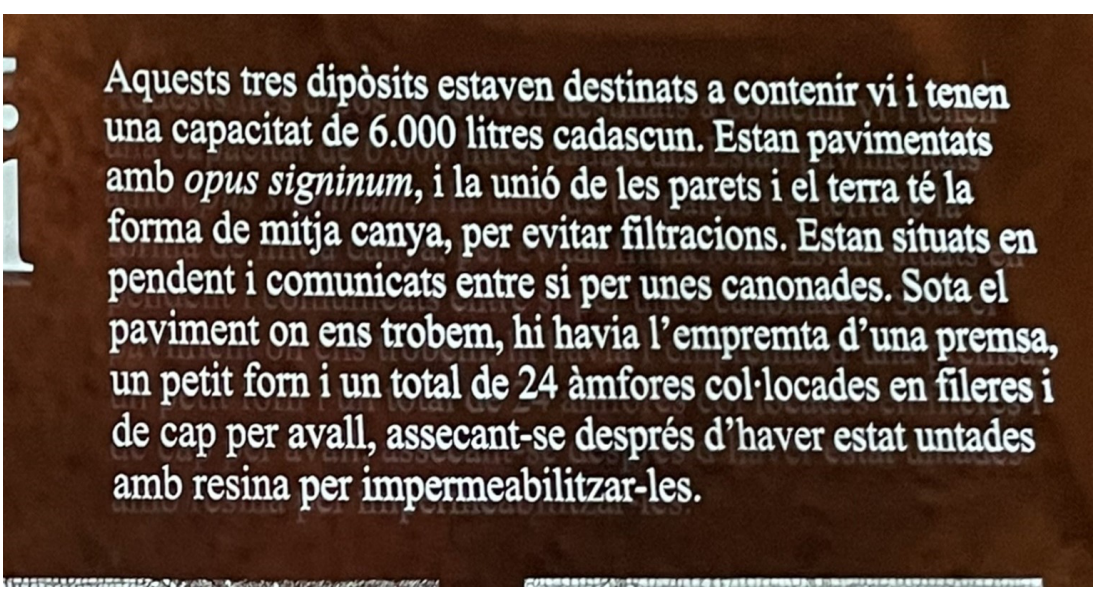
Façana de la casa dels Dofins

Dipòsits per vi - Casa del Dofins

Casa de l'Heura

Casa de l'Heura: carregant àmfores de vi cap els vaixells

LES GRANS TERRISSERIES A BAETULO (figlinae)

Les dues terrisseries més estudiades a Baetulo (Badalona) han estat Can Peixau i la plaça Pompeu Fabra (figlina és una terrissera completa amb tot el procés, des del premsat fins al lliurament als vaixells).

CAN PEIXAU

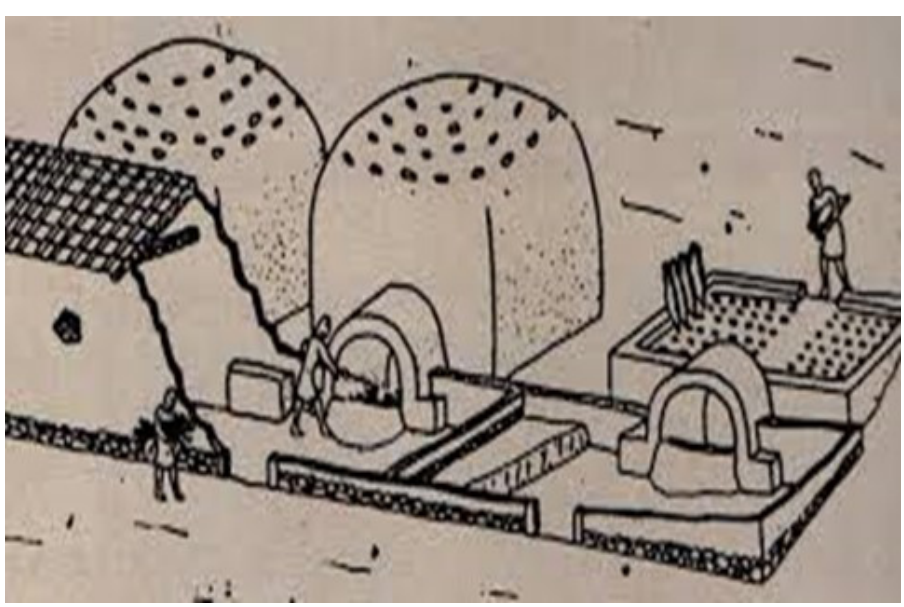
Situada al barri de Llefià, entre els carrers Baldomer Solà, Font i Escolà, Miquel Servet i Galileu, hi havia la masia de Can Peixau, avui derruïda. A sota d'ella les excavacions trobaren una vil·la romana construïda a meitat del segle I abans de Crist, que era una de les més importants de Baetulo.

La vil·la tenia el pòrtic columnat, un gran pati de 45 m2 i sis habitacions pavimentades: dues amb *opus signinum,* una amb *opus sectile* i una amb restes de mosaic d'*opus tessellatum*.

Les habitacions nobles de la vil·la estaven envoltades de grans jardins i una piscina. Propera a ella, diverses parets amb estucs de color vermell que podria correspondre a les termes.

Al costat de la casa, la gran instal·lació de terrisseria per a la fabricació d'àmfores del tipus Pascual 1, amb un clar predomini de les marques Marcus Porcius i Cantestius, dos importants homes de negocis afincats a Baetulo a mitjan del segle I aC.

Entre les instal·lacions per a l'elaboració d'àmfores cal destacar els dipòsits per barrejar aigua i terra per fer el fang, les naus industrials per a la elaboració de les àmfores, els forns de cocció i els patis d'assecat. Cal remarcar la importància de la terrisseria amb l'amuntegament de restes de més de mil àmfores.

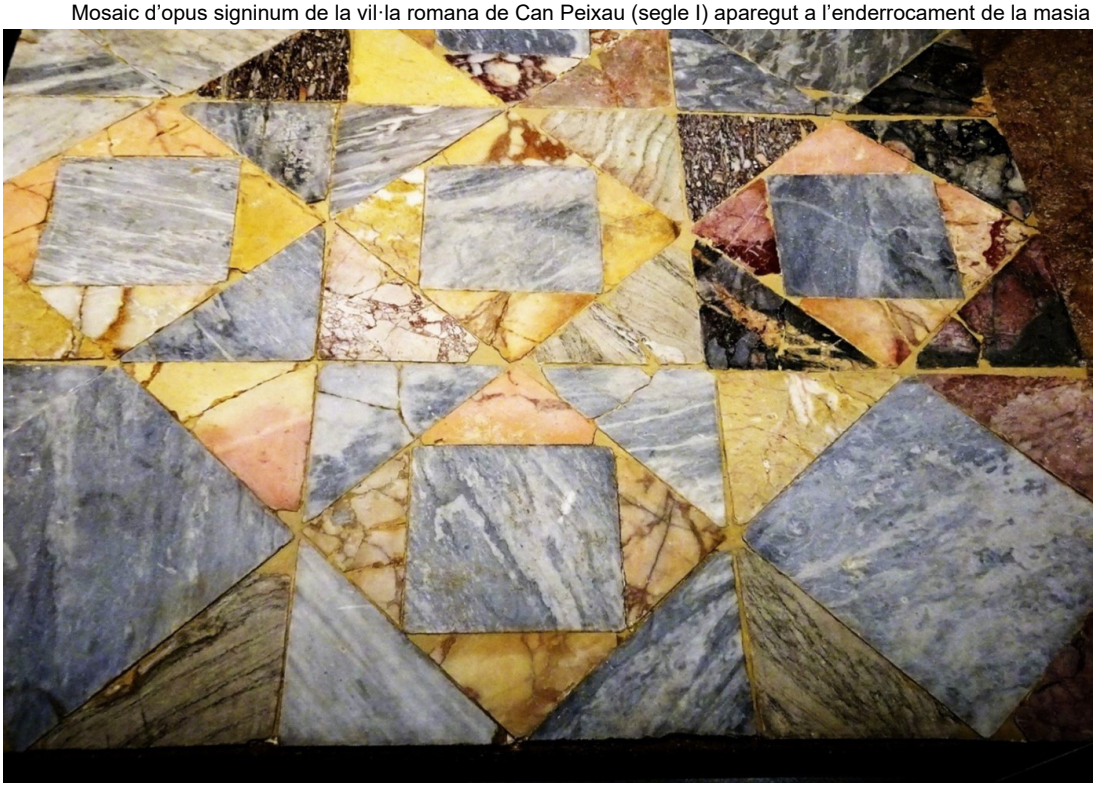

Forns de la terriseria

Masia de Can Peixau abans de l'enderrocament al segle XX

Mosaic d'opus signinum de la vil·la romana de Can Peixau (segle I) aparegut a l'enderrocament de la masia

La vil·la va ser abandonada al segle IV dC, però la terrisseria continuà fins al segle V dC.

La desaparició de les àmfores al segle II dC ha portat a considerar que era el final del negoci del vi, però és un error, ja que continuen com a recipients les *dolia* de molta més capacitat que l'àmfora, el bots de pell de fàcil transport i comencen les botes de fusta que en poder rodolar simplifiquen l' emmagatzematge.

Al segle V la producció de vi és molt minsa i creiem que era per autoconsum

Àmfora Pasqual 1. model que es fabricava a la terrisseria de Can Pexau el segle I aC. Tenia una capacitat de 80 litres

Dolia, grans recipients de fang cuit amb capacitat de 600 litres utilitzats per a l'envelliment del vi i transport a partir del segle II C. Entre els llocs de fabricació, cal destacar LA FORNACA , a Vilassar.

LA TERRISSERIA DE LA PLAÇA POMPEU FABRA

L'enderrocament d'alguns edificis per a la construcció d'una gran plaça que en aquell moment l'Ajuntament anunciava com a centre vertebrador de la ciutat de Badalona, va permetre excavar una gran superfície del que en el futur seria la plaça de Pompeu Fabra.

La primera troballa per antiguitat va ser la de les grans naus i despatxos de l'etapa de la construcció de la ciutat, suposades oficines dels arquitectes i equips de treball per al disseny de la ciutat de Baetulo, i quan a mitjan del segle I són abandonats per haver acabat la feina es construeix una terrisseria o figlina complerta.

La seva evolució ve marcada per tres etapes.

Primera any 40 aC al 50 dC, amb sis forns de cocció per a àmfores.

Segona: any 50 dC fins a finals del segle II dC, amb tres forns per a àmfores.

Com a instal·lacions fixes, trobem dipòsits per a aiguabarreig i fer el fang, tendals per a la fabricació de les àmfores, forns i dues naus per a dipòsit d'àmfores.

Curiosament, les àmfores fabricades els anys anteriors al 50 dC tenien marques del negociator o fabricant, però a partir d'aquella data desapareixen les marques.

Forns de cocció d'àmfores (Illa Fradera)

Excavacions a la plaça Pompeu Fabra (en primer terme els forns)

L'ENIGMA BAETULO-NARBONA I LA FAMILIA PORCI

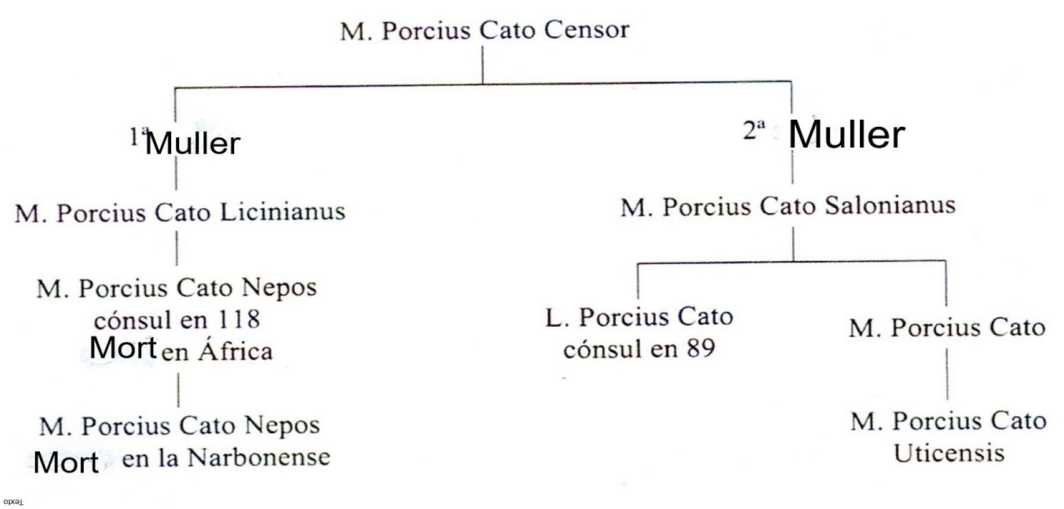
Per millor comprensió dels lectors, dividirem en tres capítols les notes que tenim sobre la família Porci (traduït seria el Porc) que, gràcies a una brillant carrera militar del primer Marc Porci i les qualitats i intel·ligència dels seus successors, es convertiren en una família important dins l'Imperi romà i en especial a Baetulo (Badalona).

A) Qui eren els primers Porci?

Marc Porci Cató, anomenat el Censor, militar, estadista i escriptor del segle II aC, es va distingir per la brillant victòria contra els ibers de la nostra terra (l'hem citat en presentar l'escultura del seu cap en el capítol dels ibers).

Va escriure molts tractats sobre agricultura amb detalls innovadors sobre economia i aprofitament dels recursos naturals.

Es va casar dues vegades i va tenir una llarga descendència. Presentem el seu arbre genealògic:

És cert que d'àmfores amb la marca Porci en trobem a Pompeia i també a Ostia. Ambdues àmfores amb vi envasat procedent de Baetulo.

A Narbona trobem la família Porci i àmfores fabricades a Baetulo, però allá era el gran magatzem distribuïdor del vi de Baetulo i, per tant, el vi era per a enviar a altres punts de la Gàl·lia no per la venda a Narbona.

I finalment, Baetulo (Badalona), on hem trobat més de 90 àmfores amb la marca Porci.

B) Els Porci de Baetulo (Badalona)

El gran productor-mercator i negociator de vi a Baetulo: Marcus Porci

De tot el negoci del vi el segle I a Baetulo sobresurt un nom MARCUS PORCI, el negociant més famós de la nostra ciutat.

Se n'ha trobat la masia, amb una extensió de més de 2.600 metres quadrats, que era el centre de producció, emmagatzematge del vi, i de preparació d'àmfores per carregar als vaixells.

La masia o explotació vinària s'ha localitzat a l'antiga fàbrica l'Estrella, derruïda al segle XX, a la riera de Sant Joan de Badalona.

En les instal·lacions excavades destaquen quatre dipòsits, un per a aigua i tres per a la decantació del vi, un camp de *dolia* per a la fermentació del vi, i un gran edifici o magatzem.

Però la troballa més sorprenent ha estat un tros de làpida amb el nom Porci, que si bé creiem que ell possiblement tindria la domus en el centre de Badalona, indica que les instal·lacions vinàries eren amb seguretat en aquest punt, on tindria el despatx i la placa honorífica.

Excavacions al complex vitivinícola de M- Porci

Mostra del seu poder comercial és la gran quantitat d'àmfores trobades amb el segell estampillat a tot França, sud d'Alemanya i sud d'Anglaterra.

Mapa i estudi de Montserrat Comas

El grup d'estudiosos, que hem treballat aquest llibre, volem expressar-te la nostre admiració i el nostre agraïment, ja que ens vas obrir el camí per conèixer l'expansió del vi de Baetulo. **Gràcies Montserrat.**

Llocs a on s'han localitzat àmfores amb la marca M. PORCI i que en algunes s'han fet les anàlisis de ceràmics que demostren que es van fabricar a Baetulo.

Quina alegria dona pensar que en tots aquests punts, fa dos mil anys, venguéssim els nostres productes, AL·LELUIA !!!

Per completar l'expansió del vi de Baetulo (Badalona), reproduïm el llistat publicat pel Museu de Badalona de les destinacions de les nostres àmfores amb el nombre trobat amb la marca M. Porci:

HISPANIA: Badalona (77 ej), Can Peixau[23], Gavà, Mataró, Tarraco[24], Menorca, Premià
Andreu de Llavaneres, Cap de Volt
GALLIA: Ruscino[25], Narbona (varios)[27], Cebazan, Enserune, Auterive, Saint-Miche
Toulouse, Vieille Toulouse, Albí, Lescar, Saint-Jean-de-Castets, Lamothe-Cap
Le Mas-d'Agenais, Bourdeaux, Le Canet, Perigoux, Saintes (4), Poitiers,
Fesenzac, Bram, Llemotges, Rodés, Lyon
GERMANIA: Neuss
ITALIA: Pompeya

Com enviaven el nostre vi a Itàlia, França, Alemanya, Anglaterra

Des de la terrisseria, les àmfores es carregaven en carros i uns per l'actual riera de Sant Ignasi de Loiola les de la figlina de Can Peixau i per la l'actual riera de Martí Pujol les de la figlina de Pompeu Fabra arribaven al port romà.

Totes dues convergien a l'actual riera de Martí Pujol cantonada amb la carretera Francesc Layret a on tindríem a pocs metres mes avall, el port tal com ho indiquen les excavacions al antic taller Teixidó al costat del cine Victòria i les excavacions a la delegació d'Hisenda.

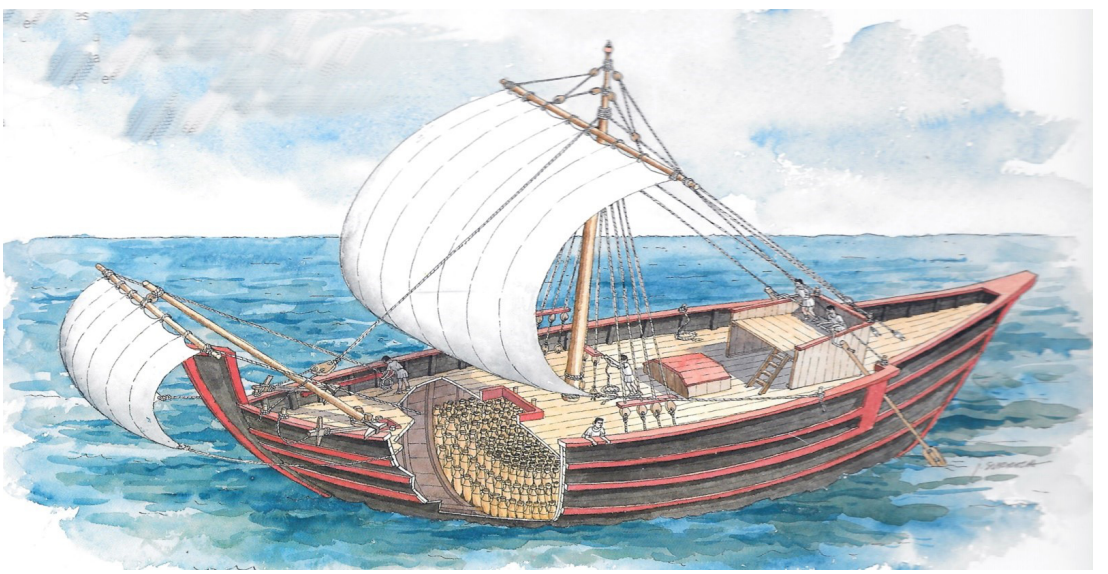
Tenim dubtes de si els vaixells pujaven a la sorra o bé disposaven d'un pont de manera que carros o carretons arribaven als vaixells de més calat.

Per il·lustrar la possibilitat de com era el port romà de Baetulo posem una fotografia moderna del denominat Pont del Petroli de Badalona.

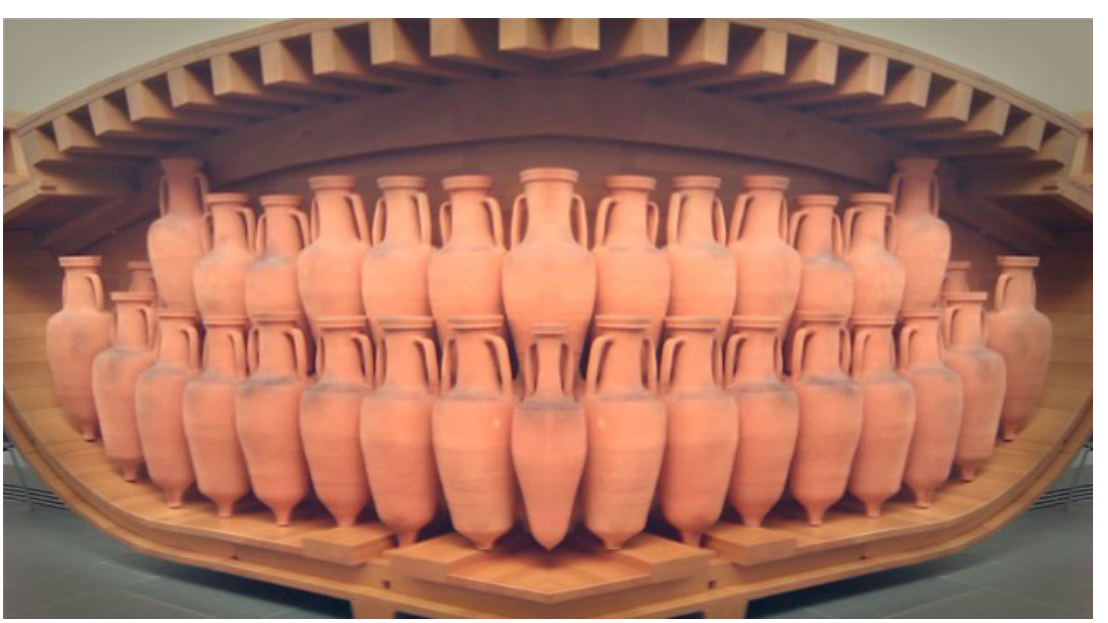

Les àmfores eren col·locades a la bodega del vaixell sobre fustes que tenien un forat rodó per estibar-la i per aquest motiu acabaven en punxa.

El tap era una peça rodona de ceràmica i subjectada amb ciment. Si el vi era el barat, és a dir amb poc envelliment, el tap duia un forat amb un canyeta perquè respirés, ja que en cas contrari arribava vinagre pur.

Vaixell romà carregat d'àmfores (Dibuix J Surroca)

Identifiquen vi de Baetulo en tres vaixells enfonsats al Mediterrani al segle I

Redacció - 14/02/2014

Un estudi realitzat per la Universitat de Barcelona en col·laboració amb el Museu de Badalona ha identificat àmfores amb vi de Baetulo en tres vaixells del segle I enfonsats a la costa mediterrània. El treball confirma la importància d'aquesta antiga ciutat romana en la producció i comercialització del vi en època d'August.

Foto: Arxiu Gencat

Les anàlisis petrogràfiques i químiques fetes en les àmfores trobades en emostren que aquests contenidors de vi varen ser fabricats en els centres terrissers apareguts en les excavacions realitzades a l'àrea suburbana de Baetulo, concretament a la zona de Can Peixau i a l'actual plaça de Pompeu Fabra.

Dels tres vaixells estudiats, dos es van enfonsar al nord de la costa catalana a causa del mal temps. Un ho va fer a la zona dels Ullastres, a Palafrugell, entre l'any 25 aC i el canvi d'era. L'altre va naufragar al Cap de Volt, a Port de la Selva, entre els anys 10 aC i 5 dC. El tercer es va localitzar al sud de la costa francesa, a Portvendres. En aquest cas, el naufragi es va produir entre els anys 10 i 20 dC com a conseqüència d'un fort temporal.

Els resultats de l'estudi proven que el carregament dels vaixells estava format per àmfores amb el vi que es produïa al territori de Baetulo, on es conreava majoritàriament la vinya. El seu destí era la ciutat romana de Narbo, l'actual Narbona, que fou un important centre de distribució de mercaderies durant l'imperi romà.

Vaixells romans ensorrats amb àmfores de vi de Baetulo

C) ELS PORCI DE NARBO (NARBONA)

NARBO (Narbona) va ser fundada pels romans l'any 118 abans Crist

Maria José Pena, de la Universitat Autònoma de Barcelona, ha estudiat la família dels Porci i la relació amb la Narbonense.

En l'arbre genealògic de Marc Porci el Censor, veiem que el darrer descendent va morir a Narbona i d'ell sabem que va ser edil curul i pretor i el coneixem per les cròniques d'Auli Gelli, que ens parla que va morir en combat prop de Narbona.

Altres historiadors no ens donen la certesa de la seva mort i hi ha la possibilitat que en retirar-se de la política als 40 anys no fos per mort sinó retir obligat per ferida greu i que continués vivint a Narbona, o que realment fos mort, però la família continues a Narbona.

Altre cosa curiosa és a Tarraco on a finals del segle I trobem un Marc Porci Narbonensis (és a dir la seva família era procedent de Narbona) que va ser prefecte de l'Ora Marítima, és a dir, cap suprem de la costa des de Dènia fins al Pirineu.

El cert és que a finals del segle I a Narbona els Marc Porci estableixen el magatzem central de repartiment del vi de Baetulo**.**

Làpida dedicada a M. Porci - Narbona

Narbona és una ciutat privilegiada com a centre de comunicacions per França i la situació propera al Mediterrani facilitava l'arribada de productes per mar, i la seva situació amb rius cabalosos i ben connectats amb altres rius mitjançant canals i comportes, ja en època romana, va propiciar que el vi de Baetulo arribés a tot França i pel riu Loira fins a la Bretanya i d'allà a Anglaterra.

Descarregant d'un vaixell gran a naus petites per al transport fluvial. Port de Narbona

Transport fluvial per França des de Narbona

Grans cel·les vinàries a Narbona (visitables) on es guardaven les àmfores amb vi de Baetulo per repartir per França, sud d'Alemanya i Anglaterra.

De Narbona, el vi de Badalona arriba a Londinium (Londres)

El barri de mercaders i cellers del segle I - Londres

Londinium

EL VI ENTRE ELS ROMANS

El *famulus* o majordom prova el vi que se servirà a la festa que organitza el senyor de la casa

La trobada setmanal d'amics i les libacions

I UNA MATISACIÓ A FAVOR DELS ROMANS

Podríem pensar per un moment que el negoci del vi no era el més adient en una civilització com la romana, però estaríem totalment equivocats.

A l'inici ja hem parlat de les virtuts medicinals del vi (pres amb prudència) i l'atenció que hi donaven per evitar borratxeres, poc corrents en l'imperi Romà i mal vistes.

Molts dels emperadors, en els mosaics, es veuen brindant amb la copa o bevent vi, ja que era un signe de salut i desig de prosperitat.

Sí que tenien la festivitat de les Bacanals, les festes dedicades al déu Bacus de les quals deriva el nostre Carnaval, però eren cinc dies de disbauxa enfront dels 360 d'austeritat.

Doncs qui va espatllar aquest panorama? *Els convents religiosos.*

A partir del segle XVI (fixeu-vos que ja feia mil anys que no hi havia romans), els monjos enclaustrats (que tenien molt de temps) als cellers del convent disposant d'alambins, un invent musulmà, fan mescles i provatures i elaboren espirituosos i aiguardents, creiem que amb finalitats medicinals.

Fem ara una petita relació d'aquestes begudes que, en el mercat públic, apareixen profusament al segle XVIII i amb ells les borratxeres:

Wisqui: convent Irlandès que el passà al seus convents d'Escòcia.

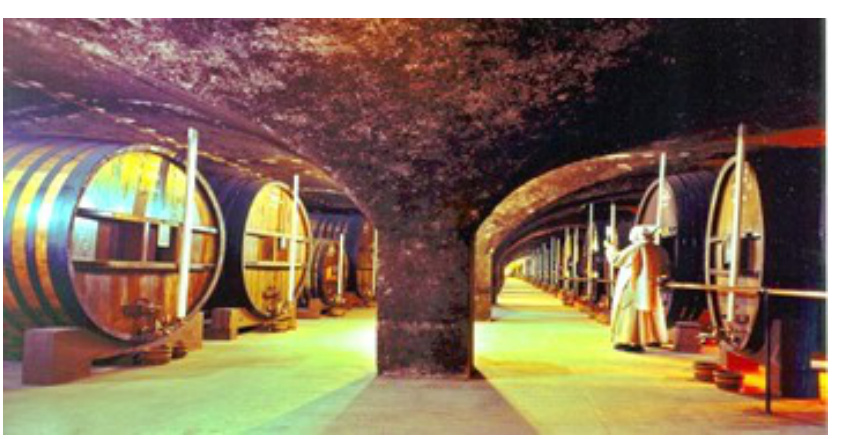
Licor Benedictino: monjos francesos.

Chartreuse: orde cartoixà de Sant Bru (Gran Cartoixa a França).

Aiguardent: abadia d'Aiguabelle a França.

Genciana: abadia de Grenoble.

Ginebra: monjos milanesos posteriorment desplaçats a Holanda.

Com veiem, a l'Imperi romà, l'alcohol que bevien no superava els 13 graus, mentre que partir del segle XVI passem als 40 o 70 graus.

EL FINAL DEL GRAN NEGOCI DEL VI A BAETULO

Dos factors importants determinaren el final del negoci del vi a la nostra ciutat.

El primer va ser l'edicte de l'emperador Domicià que per protegir els negocis de la península itàlica, en la qual tots els senadors estaven subjectes a invertir en compra de terrenys i conreus, va obligar que en tot l'imperi s'haguessin d'arrancar un 50 % dels ceps, prohibint de plantar-ne de nous, a excepció d'Italia.

El segon fenomen és que ja França produïa importants quantitats de vi.

Evidentment no va desaparèixer, ja que existia el negoci de proximitat, però naturalment no era el mateix. S'abandonen molts dels grans cellers de Baetulo i el fet que a partir de mitjan del segle II no s'estampillin les àmfores amb el nom del comerciant i es passi a dolias fa difícil avaluar la pèrdua de mercat.

7

SEGLES I A VII

Les necròpolis a Baetulo

Decadència i final de l'Imperi romà

LES NECRÓPOLIS DE BAETULO

Voltant de la ciutat (segle I aC a segle VI dC)

Per proximitat a la ciutat cal citar la de l'illa Fradera (recordem que és extra-murs), que es va utilitzar poc temps (50 anys al segle II dC).

Seguint per la Via Augusta, el primer cementiri que trobem és a la actual plaça Alcalde Xifré i al carrer de Sant Ramon.

En les excavacions que s'hi van fer, es va trobar la Via Augusta o carretera imperial que de Roma per Hispània arribava a Cadis. En un dels cantons de la via es va trobar un *ustrinum* o recinte d'incineració funerària del segle I aC, i allà es va recollir un anell d'or amb el qual s'havia cremat un patrici romà.

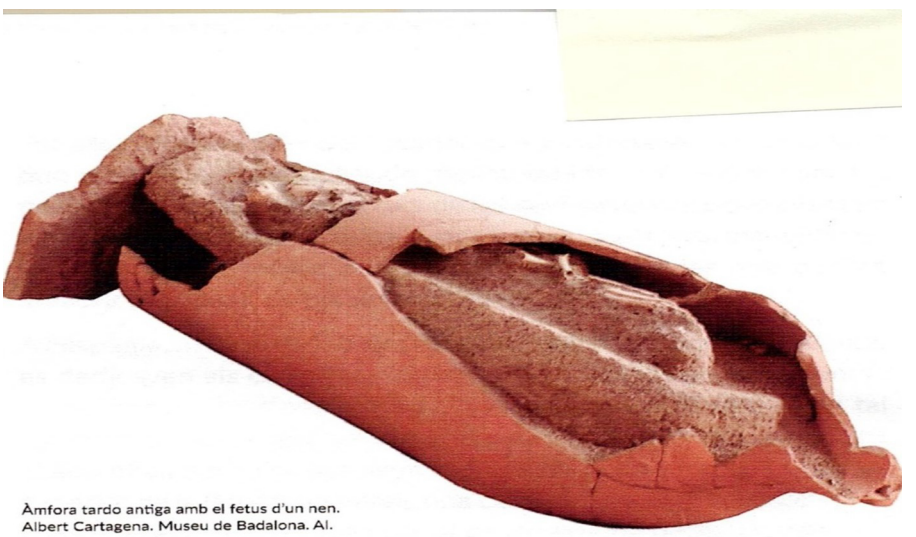
A l'altra banda de la Via Augusta, la troballa va ser un mausoleu i en un cantó, 15 restes humanes, la meitat criatures, i a l'altra banda, separat per una paret, dos esquelets abraçats, però deixant espai perquè just entre tots dos hi capiguen les restes d'una criatura de cinc anys.

Només escriure aquest full, tot el grup de treball ens identifiquem amb el dolor que sentirien els romans de fa dos mil anys.

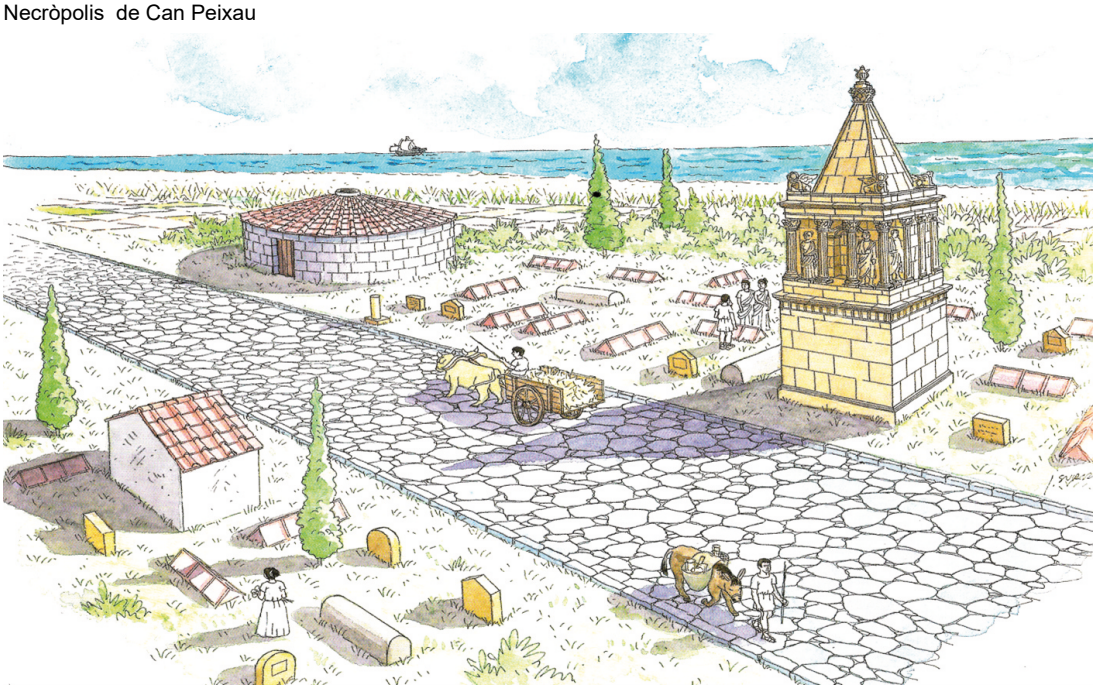
Seguint la Via Augusta i a l'altura d'on teníem la masia de Can Peixau, es va trobar el més important cementiri de la Baetulo romana, amb un edifici sepulcral del segle I i diversos enterraments que van del segle I al V de la nostra era.

Destaquen l'esquelet de diversos adults coberts per teules i un nen dins d'una àmfora de mitjan segle IV.

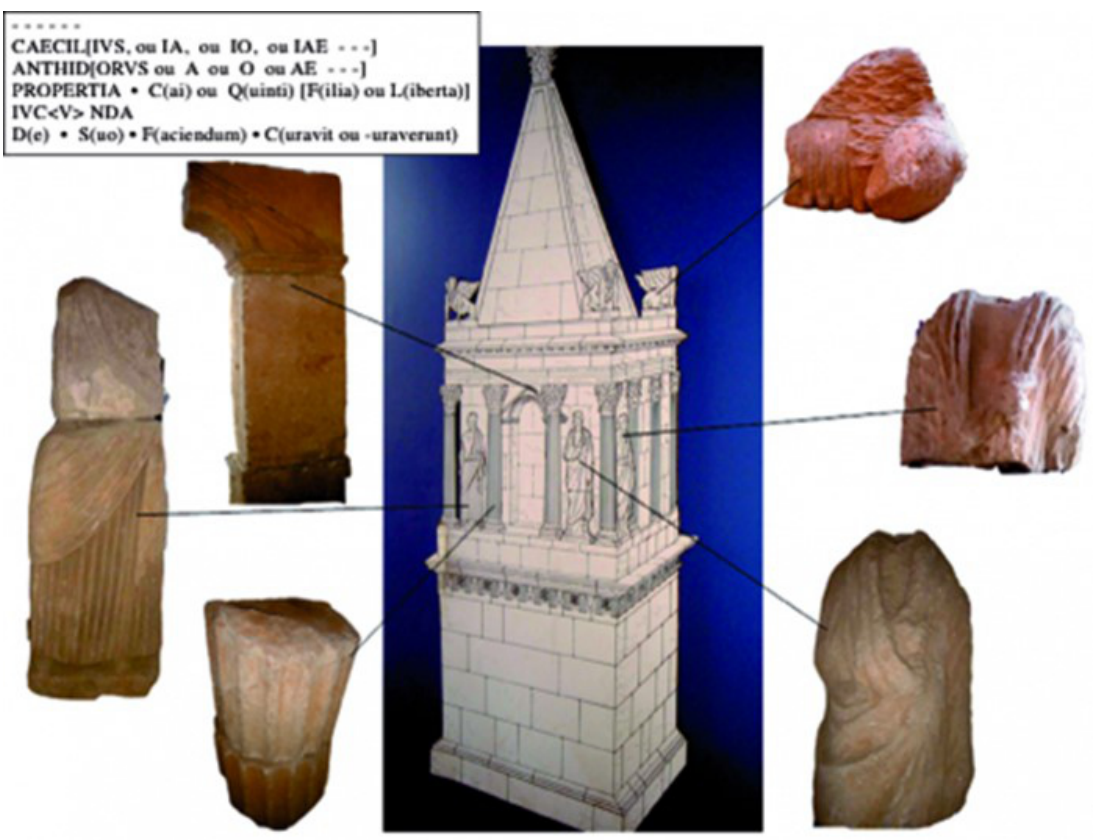
Àmfora tardo antiga amb el fetus d'un nen.
Albert Cartagena. Museu de Badalona. Al.

Necròpolis de Can Peixau

Conjunt sepulcral trobat a la necròpolis de Can Peixau

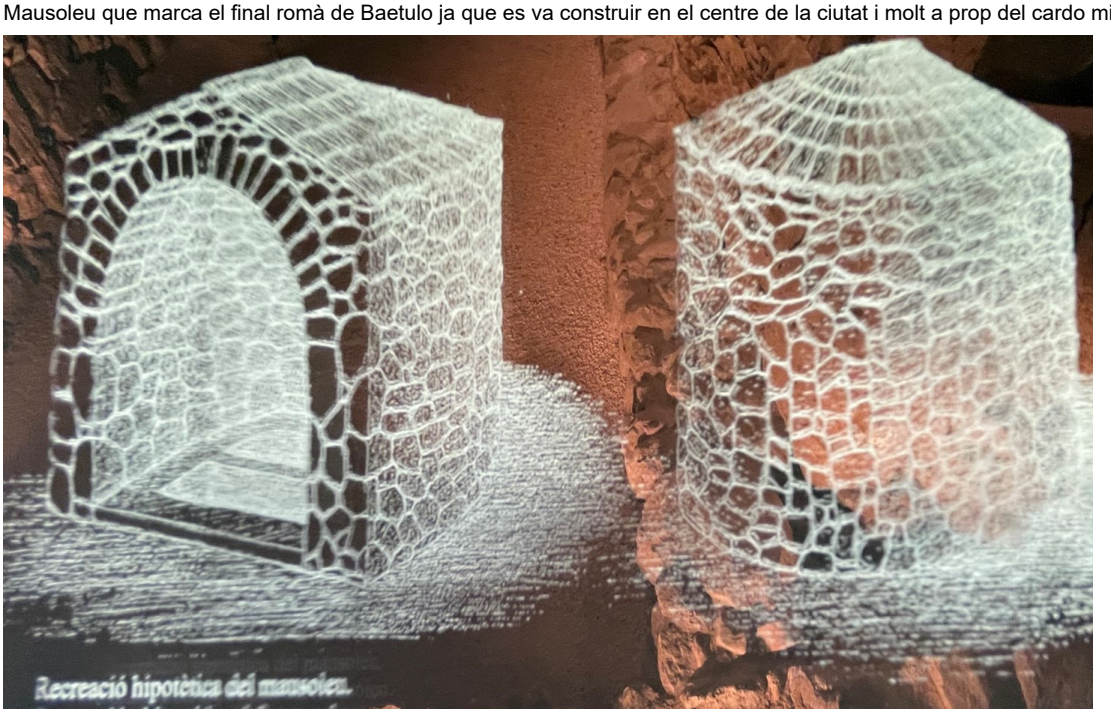

D'aquesta zona és un fragment de sarcòfag amb les escultures dels tres joves hebreus en el forn de Babilonia (de la Bíblia), de la primera meitat del segle IV dC.

Finalment cal citar els enterraments trobats per la zona del fòrum i en el cardo minor fruit de l'abandó gradual de Baetulo i de la pèrdua de l'urbanisme de la ciutat.

Mausoleu que marca el final romà de Baetulo ja que es va construir en el centre de la ciutat i molt a prop del cardo minor

LA DECADÉNCIA i EL FINAL DE L'IMPERI ROMÀ

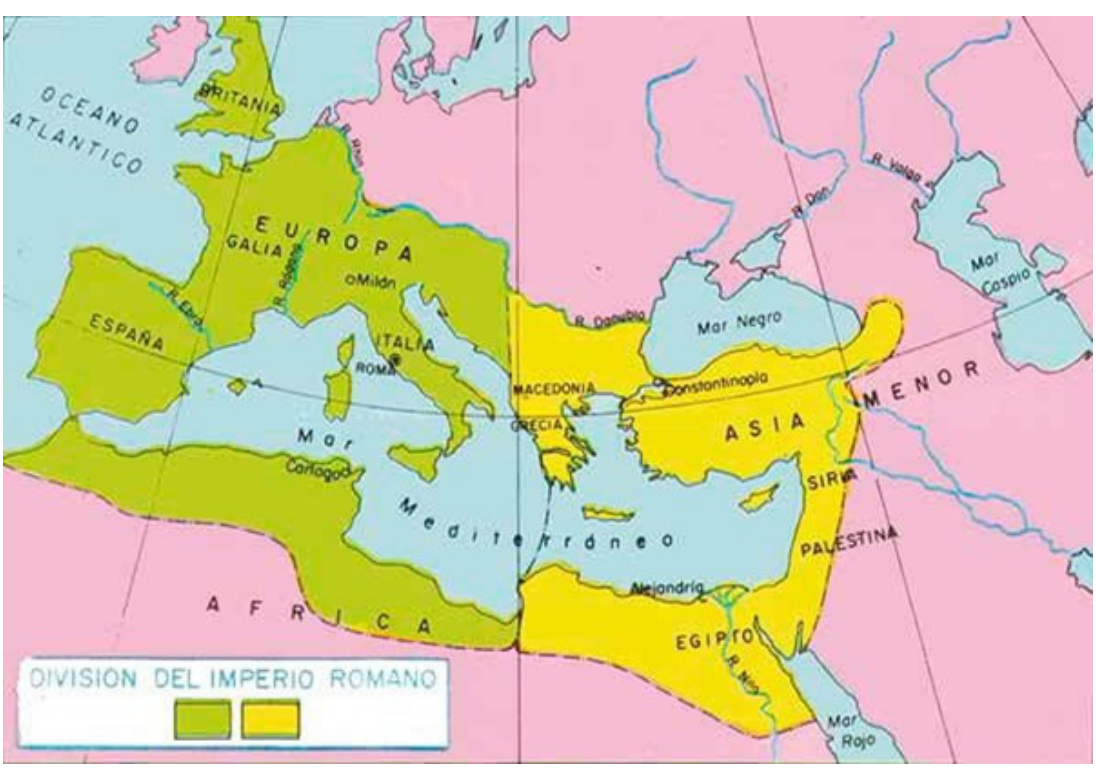
El procés de decadència comença l'any 235 dC per factors econòmics, desorganització militar i corrupció administrativa que propícia invasions de tribus nòrdiques, amb les quals Roma ha de pactar i pagar impostos per no perdre el control de l'Imperi.

Una clara mostra de la desorganització regnant és que, al segle III (denominat de la crisi imperial), en cinquanta anys Roma tingué trenta emperadors, proclamats o deposats per l'exèrcit, mentre que la vida econòmica de la nació es veu marcada per la incertesa de la producció, la dificultat dels transports i la ruïna de la moneda, entre altres.

Afortunadament, passada la crisi, l'imperi romà es va recuperant lentament, però no torna a ser la potència militar que era abans i així continua fins al segle V.

En arribar el segle V, tal era la decadència que l'emperador Teodosi va dividir l'Imperi entre els seus dos fills.

A Arcadi I li va correspondre Orient, capital Constantinoble i a Honori, Occident capital Roma.

I Baetulo què tal evoluciona? Doncs pateix diverses transformacions, la primera a finals del segle II per l'abandó de les grans cases i una preferència de residència dels ciutadans que podríem denominar normals, cap a la part baixa de la ciutat que continua fins al segle V.

Les termes, a inicis del segle III, són abandonades i s'aprofiten les seves estructures per instal·lar-hi un negoci de premsat i decantació de vi que ja treballan només amb dolias.

Ja no es construeixen cases decorades, ja que ni un sol mosaic apareix després del segle II, la ciutat ha canviat la imatge, les clavegueres s'abandonen i Baetulo perd la categoria social que la caracteritzava als dos primers segles de la nostra història.

Creiem que la ciutat continua fins al segle V, en què pateix un abandó parcial per les invasions bàrbares.

L'imperi d'Occident, el nostre, és envaït per tribus denominades bàrbares, l'any 476 saquegen Roma i desfermen les revoltes dels esclaus i classes desafavorides que aprofiten la confusió per cremar, violar i robar i evidentment Baetulo pateix el pas d'exèrcits incontrolats que deixen la ciutat parcialment en ruïnes.

BAETULO QUANTA FUIT!

8

SEGLES V A IX

La Badalona dels segles V a VII

Els visigots de Roma a Barcino

L'arribada dels musulmans

Els francs i Carlemany rei de Bitulona

LA BADALONA DELS SEGLES V a VII

Baetulo, a partir d'aquell moment (segle V), va patir una sèrie continuada de desastres que anaren apagant la que un dia va ser la segona ciutat important de la romana província Tarraconense.

Els desastres ja venien de temps enrere, amb la fundació de Barcino (Barcelona) i l'èxode de les famílies riques cap a la nova ciutat.

Una deficient i empobrida gestió de les autoritats municipals, més preocupades en erigir estàtues o làpides als emperadors que per atendre l'urbanisme i l'economia de la ciutat.

Les dissensions internes per la nova religió (el cristianisme) que portava problemes especialment en les classes treballadores o estaments dels soldats de les legions.

Les invasions de tribus denominades bàrbares, provoquen saquejos i matances i per evitar-ho el consistori del municipi ha de que pagar rescats (recordem que a diferència de Barcino havíem derruït les muralles per ampliar la Ciutat).

Les construccions amb petites cases es van fent més properes al mar, ja que comença a compaginar-se la pesca amb l'agricultura. S'estima que, quan arriba a Baetulo la invasió pacífica dels visigots la població devia tenir uns 400 habitants.

Pesca amb xarxes

ELS VISIGOTS DE ROMA A BARCINO (Barcelona)

Els gots eren un poble considerat bàrbar pels romans. Es van anar traslladant al llarg del segle IV per tot el sud d'Europa, empesos per les tribus dels huns.

L'any 410 el rei Alaric en no arribar a un acord monetari i de tributs amb l'emperador Romà Honori, atacà Roma amb una certa facilitat, ja que les portes de les muralles li varen ser obertes per esclaus i legionaris d'origen bàrbar cada vegada més nombrosos a Roma i revoltats contra els seus generals.

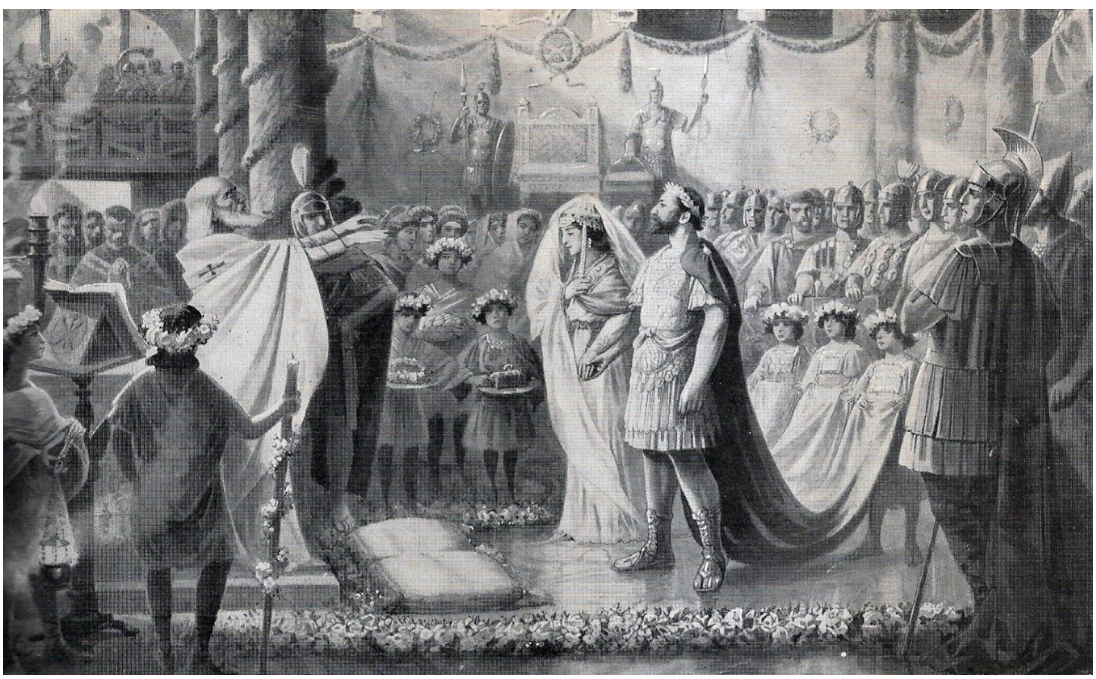
Un dels comandants del rei dels gots era Ataülf, cosí i cunyat del rei.

En el saqueig de Roma es van fer nombrosos captius de la classe dirigent romana, i s'emportaren presonera de Roma, Gal·la Placídia, filla d'emperador romà. Ataülf la va reclamar com a botí de guerra.

Alaric, cap dels gots va morir poc després de l'assalt a Roma i es va nomenar rei dels gots Ataülf, persona molt ambiciosa.

Amb el seu exèrcit va marxar cap al nord d'Itàlia on es reuní amb les tropes del general romà Jovino, revoltat contra l'Imperi romà, però a la nit, els gods mataren els alts comandaments dels militars romans revoltats. A Jovino li tallaren el cap, que enviaren amb una ambaixada de pau a l'emperador Honori.

Honori concedí a Ataülf honors militars i li assignà la província Narbonensis al sud de França, amb la capital Narbona. Allà, davant l'exercit, es va casar amb la presonera Gal·la Placídia de vint anys, a qui va restituir el tracte honorífic com a filla de l'emperador romà Teodosi.

Cal remarcar que part de la tribu no va acceptar el camí de Narbona i es va separar en dues tribus: visigots i ostrogots, que van adoptar la religió cristiana en la forma arriana.

L'arrianisme es diferenciava del cristianisme en el fet que a la figura de Jesús li negaven la divinitat.

Els visigots, foren de fet, els més romanitzats de tots els pobles denominats bàrbars.

Ataülf decidí traslladar la capital més al sud per defugir els constants atacs de les tribus bàrbares dels francs, que anaven dominant la Gàl·lia.

Va elegir Barcino (Barcelona) com a capital del regne visigot i al gener de l'any 415 va fer l'entrada triomfal per la porta de la muralla i fou rebut amb aclamacions, ja que els visigots garantien un període de pau i estabilitat.

Estem segurs que en aquesta recepció, representants del municipi de Baetulo i els propietaris de les grans vil·les romanes de l'entorn de Badalona devien estar-hi presents, ja que l'arribada dels visigots comportava noves lleis, tributs i pactes sobre la continuïtat de l'Església cristiana i un factor de negociació era que tota la part agrícola estava en mans dels antics habitants romans, ja que els visigots representaven un 7% de la població i estaven establerts a les ciutats, no al camp.

El rei visigot Ataülf entra a Barcino (Barcelona)

Muralles de Barcino (Barcelona) al segle IV

Ataülf poc va gaudir dels honors a Barcelona, ja que va ser assassinat als cinc mesos de la seva arribada

Va ser nomenat Walia rei dels visigots qui durant dos anys continuà tenint Barcino (Barcelona) com a capital del regne per finalment traslladar-la a Toledo.

Gal·la Placídia va retornar a Ravenna al nord d'Itàlia, on s'havia refugiat la família imperial romana.

L'Imperi romà es va fraccionar en diversos estats i només restà com a hereu d'aquell gran imperi l'Orient romà, amb el nom d'Imperi bizantí i amb capital a Constantinoble.

Baetulo (Badalona), propera a Barcino, va anar renaixent de les destrosses que hi havien ocasionat diverses invasions bàrbares.

Es reconstrueixen cases a la part baixa de la població i als voltants sorgeix nova vida, com el barri de Llefià.

Com a centre aglutinador del nucli poblacional de Llefià durant l'edat mitjana trobem les restes d'un temple o capella catòlica amb advocació al sant Salvador (dedicat a la Transfiguració del Senyor - Santoral 6 d'Agost).

Diverses excavacions han posat al descobert les restes de la capella identificada com a visigòtica amb troballes de restes d'impostes, capitells i pica baptismal.

Proper a l'assentament de cases trobem un forn de ceràmiques fines visigòtiques com a testimoni de la continuïtat de vida.

Imposta visigòtica de la capella de Ssnt Salvador

Restes de parets de la capella de Sant Salvador

El centre de la ciutat (perdó) ja no és ciutat, sinó un *vicus* hi ha un petit agrupament de cases amb una població entre 200 i 300 habitants i al voltant de l'església dedicada a Santa Maria, la mare de Déu, situada en el mateix lloc que l'actual.

La fe catòlica continua ja que els visigots toleraren el catolicisme amb l'arrianisme. A Barcelona, tenim dos bisbes a la època, un d'arrià i un de catòlic, encara que aquesta dualitat no durà molt de temps, ja que el rei Recadero, en el concili de Toledo de l'any 589, proclamà com a única religió la catòlica.

La vida continua amb les activitats agrícoles als camps del voltant i el terme municipal anava des del Besós fins passat Montgat i Tiana, i pel nord fins a les muntanyes de Sant Mateu.

Una mostra de la presència visigoda entre nosaltres és el tros de cancell de marbre procedent del subsòl de la parròquia de Santa Maria i aprofitada per gravar-hi un text a la part posterior, dedicat al mestre que va dirigir les obres del temple cristià en època posterior.

L'ARRIBADA DELS MUSULMANS

Sabies que durant cent anys Bitulona (Badalona) va estar sota el poder musulmà?

Les lluites entre els nobles visigots, la mala administració i corrupció que caracteritzà la fi del període visigòtic van facilitar l'entrada de tropes musulmanes pel sud d'Espanya l'any 711 i l'arribada a les nostres costes un any després.

Els simpatitzants visigots, els antics governants i terratinents de diverses masies dels voltants de Badalona fugiren cap al sud de França. Posteriorment quan Carlemany va recuperar la Septimània molts dels antics habitants de Badalona i voltants s'establiren a Cannetum, l'actual Canet de Mar .

Cal reflexionar sobre aquest èxode de gent de les nostres terres cap a la Septi-mània i en especial a la zona de Cannetum, ja que quan el rei dels francs, Carlemany recluta tropes per conquerir l'actual Catalunya i crear la Marca Hispànica que protegís França de les constants invasions dels musulmans, part de l'exèrcit va estar format per tots els antics fugitius de les nostres terres i entendrem també perquè ressorgeixen les masies de Tiana i Canyet, ja que eren gent que en definitiva recuperen les terres dels seus familiars exiliats.

A Catalunya és significatiu la diferent presència del domini musulmà, molt marcat per la franja que aniria des de Vilanova del Penedès fins a la Seu d'Urgell i convertiria la part nord és a dir cap al Pirineu a la Catalunya Vella i la part sud en la Catalunya Nova.

Hem citat que vam ser musulmans a Badalona cent anys, però la Catalunya Nova ho van ser més de quatre-cents.

A Badalona, poques variants va haver-hi en els temes d'impostos i obligacions municipals, ja que es coneix que els representants dels vicus o pobles signaren tractats de capitulació per poder mantenir la propietat de les terres (sempre que en el període visigot no haguessin tingut càrrecs polítics ni militars ni lluitat contra ells) i quant a la religió, l'Islam va permetre la pràctica del cristianisme i, per tant la parròquia de Badalona seguiria existint però també una mesquita probablement al barri de Llefià anomenat Nimphià, ja citat.

De la Badalona del segle *VIII* o època musulmana és interessant conèixer els acords entre els invasors musulmans i els habitants del nostre vicus.

Els nostres ancestres no podien fer (excepte si es convertien al islamisme):

1. Anar a dalt de cavall, havia de ser en mula o ase. El cavall era per a musulmans.
2. Prohibit tenir treballadors a les vil·les que fossin musulmans.
3. A les reunions, els millors seients eren per als seguidors de Mahoma.
4. Els cristians no podien casar-se amb dones musulmanes.
5. Dret prioritari als fills convertits a l'islamisme en les herències.
6. Les esglésies cristianes havien de estar obertes a la nit, ja que les tropes musulmanes podien aixoplugar-s'hi.

En positiu hem de reconèixer que ens aportaren un clar desenvolupament de l'agricultura establint regadius i sínies per a l'elevació d'aigües, i varietats de fruits i llegums desconegudes a les nostres terres.

Dirham trobat a les excavacions de Sentromà

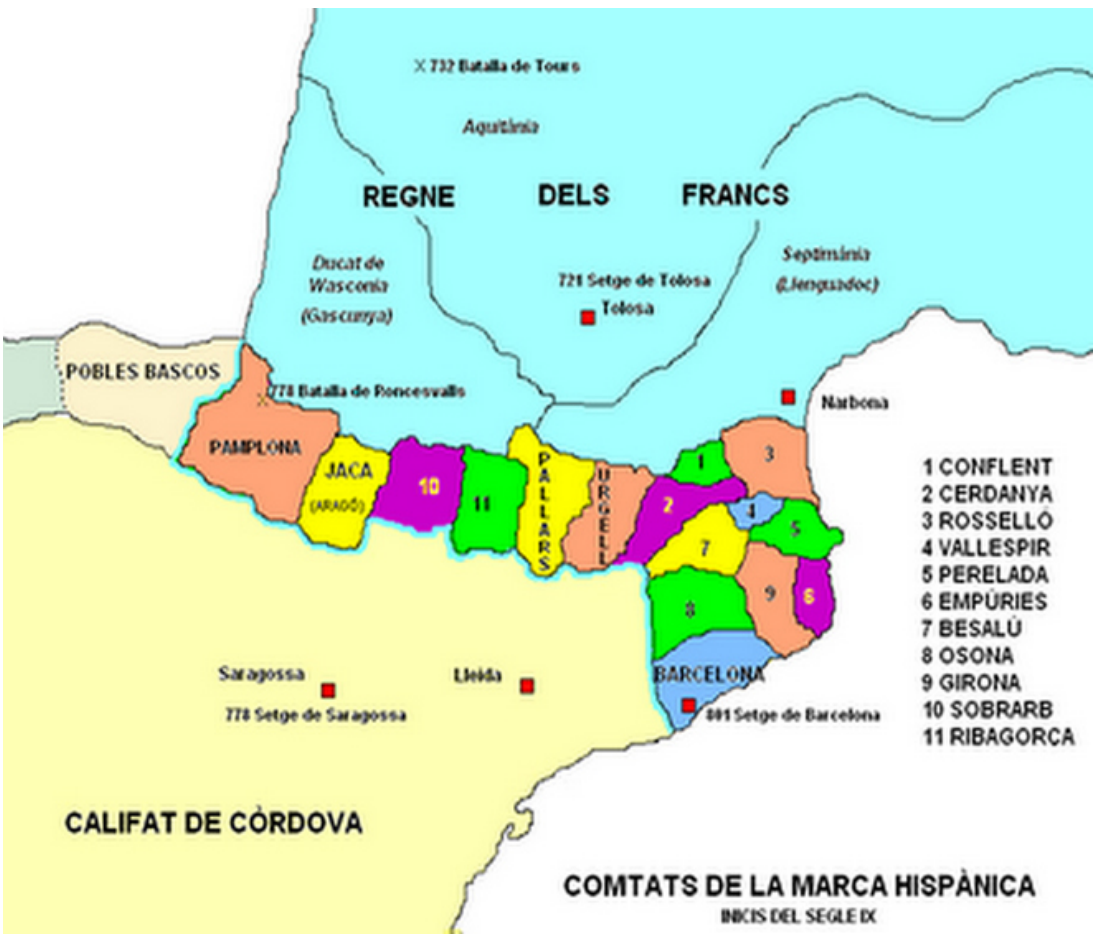
Recreació d'un carrer de Badalona en època musulmana

Ceràmica del nord d'Àfrica, segle VIII. Excavacions de Can Sentromà

ELS FRANCS i CARLEMANY, REI DE BITULONA (BADALONA)

L'emperador de l'imperi Franc anomenat Carlemany va decidir posar fi a les incursions sarraïnes pel sud de França i confià al seu fill Lluís el Pietós l'organització d'un exèrcit, que travessant els Pirineus, avancés la frontera francesa fins passat Barcelona i establí castells i fortificacions amb la prudència de no fer un sol comtat sinó diversos per evitar que les noves terres s'unissin en contra d'ells.

Projecte de Carlemany per després de la conquesta de Barcelona

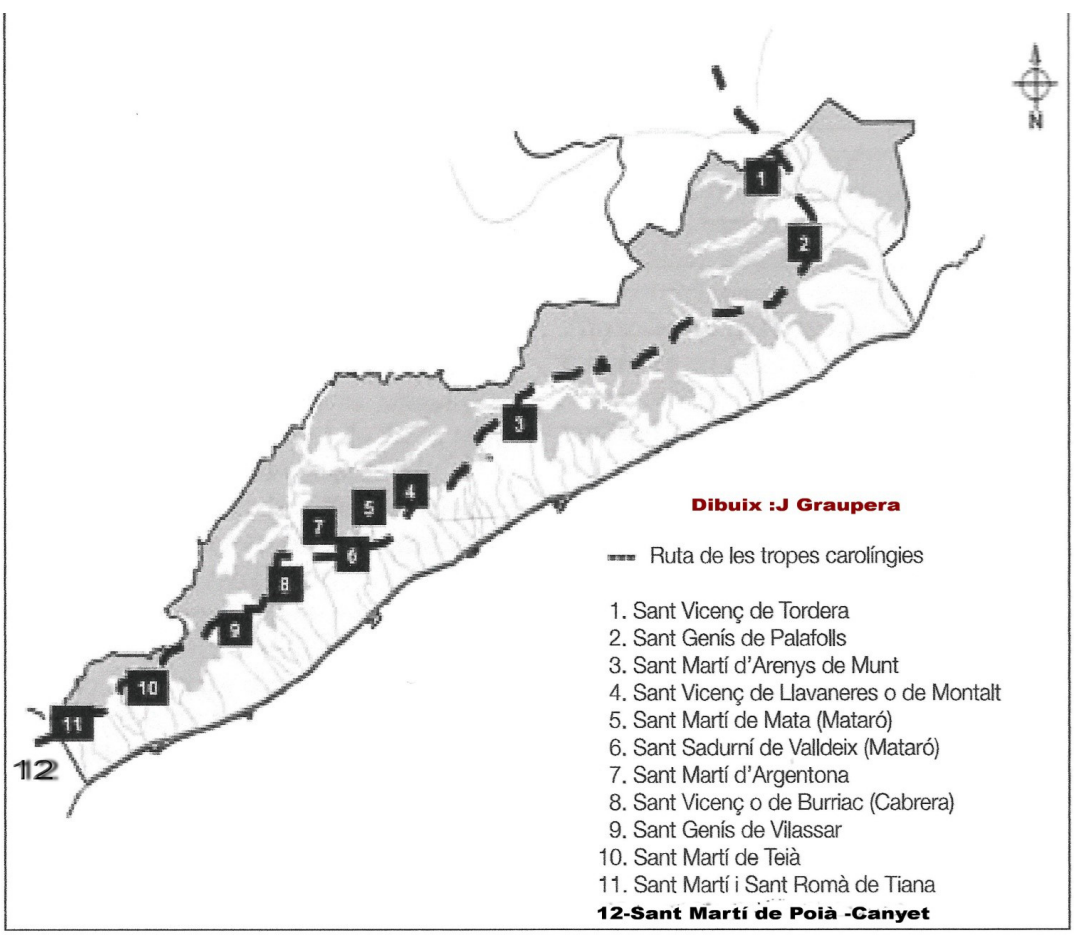
Al sud de França es formà un gran exèrcit amb el comandament del fill de Carlemany, del comte Guillem de Tolosa i el comte de Girona (ja reconquerida), de nom Rostany.

Els exèrcits avançaren per les comarques de la Selva i el Maresme, seguint el camí medieval anomenat del Mig, situat prop de les muntanyes i apartat del mar per por de les naus sarraïnes.

El camí de les tropes per les nostres terres, evidentment, comportà la destrucció de tot signe musulmà i la construcció de petites esglésies.

Predominen les dedicades a Sant Martí *patró de la cavalleria franca,* Sant Martí d'Arenys de Munt; Sant Martí de Mata, a Mataró; Sant Martí d'Argentona, Sant Martí de Teià, Sant Martí de Montgat i Sant Martí de Poià a Canyet de Badalona.

La conquesta de Barcelona no fou fàcil ja que el setge durà set mesos i finalment fou conquerida el 4 d'abril de l'any 801.

L'objectiu del rei franc contra els musulmans es va completar creant una línia de castells i fortaleses que podríem esquematitzar assenyalant una línia de Vilanova del Penedès a la Seu d'Urgell.

El domini franc a Bitulona (Badalona) va durar dos-cents anys en què de dependre dels musulmans vam passar a ser dominats pels francs.

Hem escollit el nom de Bitulona en aquesta època perquè es troba en la majoria d'escrits i, encara que té variants, aquest és el que més predomina.

Emperador Carlemany

FUNDACIONS DELS FRANCS AL TERME DE BITULONA

Sant Cebrià de Tiana. Dins del terme de Bitulona (Badalona)

Sant Martí de Montgat. Foto de la segona capella ja que l'anterior va ser destruïda en època musulmana
Dins del terme de Bitulona (Badalona)

Torre defensiva d'origen carolingi. Can Sentromà Tiana

CANYET (Canetum), fundat per les tropes de l'Emperador Carlemany

***Còpia del nom de Canet de mar (Fra*nça) d'un pergamí, segle X**

Amb aquest nom va signar Guadamir de Canetum (propietari d'una masia a Canyet l'any 1025)

Vall de Canyet (Badalona)

Masies amb restes o documentades d'època carolingia

Torre Codina (Canyet)

Can Butinyà (vall de Sant Jeroni - Canyet), amb restes carolíngies. Masia veïna a l'esglesiola de Sant Martí de Poià

Castell de Godmar (Pomar)

La Torre Pallaresa va formar part del municipi de Badalona fins a l'any 1923

Torre Pallaresa (dins del terme de Bitulona - Badalona)

Després del domini franc, neix Catalunya, i segur que vosaltres, lectors, ja esteu emboirats de tantes invasions, Per tant abans d'acabar el capítol dels francs i iniciar sentir-nos catalans, fem un repàs de la NOSTRA I LA VOSTRA història

Estada anys	CRONOLOGIA
350	IBERS: visquesen a dalt dels turons protegits per muralles des del segle V abans de Crist fins a l'arribada dels romans. Com a exemple: a Badalona el Turó d'en Boscà i als voltants de Badalona el Turó de Montgat, Castell Ruf, les Maleses i el Puig Castellar.
640	ROMANS: en capítols anteriors hem parlat dels romans que s'establiren a les nostres terres des d'inicis del segle I aC, fins al segle V, moment en què arriben les invasions dels visigots que ocupen les nostres terres.
300	VISIGOTS: en convivència amb els antics habitants, hi visqueren uns 300 anys, fins a l'any 716, que cau Barcelona en poder dels musulmans, cosa que provocà un desplaçament massiu de fugitius cap a Septimània (sud de França). Hem arribat a un moment històric en què moltes famílies de la nostra terra abandonen l'actual Catalunya per creences religioses, per problemes polítics amb els musulmans etc., i es refugien als actuals Rosselló i Languedoc, és a dir dels Pirineus a Arles, que va ser el darrer territori visigot.
85	MUSULMANS: de l'any 716 fins a l'any 801, les terres del Barcelonès i fins a Girona estigueren sota l'Islam, fins a l'arribada de les tropes del rei dels francs, Carlemany.
190	FRANCS: l'any 801 conquisten Barcelona les tropes comanades per cabdills francs que exerceixen el poder fins a l'any 988, en què davant la destrucció de Barcelona per les ràtzies d'Almansur, Catalunya es declara independent.
	CATALANS: l'any 988 el comte Borrell II retira el jurament de fidelitat al monarca franc. És l'inici de la independència de Catalunya com a nació.

9

SEGLES IX A XIV

Les ràtzies d'Al-Mansur i el naixement de Catalunya

El feudalisme a la nostra vila i comarca

Badalona protegida pel castell al turó de Montgat

LES RÀTZIES D'AL-MANSUR i EL NAIXEMENT DE CATALUNYA

Algunes vegades les desgràcies ens aporten les solucions. (Les ràtzies d'Al-Mansur versus el naixement de Catalunya).

Tenim les nostres terres vinculades l'imperi de Carlemany i fent frontera amb els sarraïns d'Al-Andalus (l'Espanya musulmana).

El califat de Còrdova no feia atacs a les nostres terres per por de l'exèrcit dels francs (alguns d'esporàdics però poc importants), i aquesta situació va durar uns cent vuitanta anys.

A mitjan del segle IX un guerrer musulmà, enèrgic i ambiciós (es va apoderar de la voluntat del califat) i conscient que l'imperi franc està travessant una forta crisi per problemes de successió al tron, decideix iniciar els atacs contra les nostres terres.

Aquest cabdill militar es deia Al-Mansur.

Amb els seus exèrcits, entre els anys 978 i 1001, va fer 52 campanyes militars.

Al-Mansur

De la seva ferotgia podem explicar que quan va atacar Santiago de Compostel·la, després de la victòria, va obligar les autoritats i rics de la ciutat a carregar amb les campanes de la catedral i, a peu, traslladar-les fins a Còrdova.

L'any 985 vingué a atacar Barcelona, passà primer pels monestirs de Sant Cugat i Sant Pau del Camp, els destruí i assassinà les comunitats religioses.

Ja davant de les muralles de Barcino (Barcelona) Al-Mansur va fer bastir una màquina de setge amb la qual van llançar els caps de mig miler de cristians morts en batalles properes a Barcelona, caps que van anar caient a la plaça de l'església dels sants Just i Pastor. El 6 de juliol entraren a la ciutat escalant i rompent les portes de la ciutat.

Van fer molts presoners, es van emportar els rics per demanar rescat i molts nens i nenes joves per vendre'ls com esclaus als mercats andalusins.

El comte de Barcelona, Borrell II, que va poder fugir de la ciutat, va patir l'abandó dels reis francs que no atengueren els missatges demanant ajuda.

Com dèiem a l'inici, les desgràcies aporten solucions, ja que Borrell II es negà a refermar el seu vassallatge als reis Francs i començà un procés d'independència de tots els comtats catalans.

Ha nascut Catalunya!!

I Badalona? Aquesta vegada sortí afavorida, ja que supervivents de l'assalt a Barcelona vingueren a establir-se a la nostra vila i en especial van comprar masies del voltant. Les tropes d'Al-mansur passaren properes a Bitulona però no hi entraren ja que l'objectiu era Mataró a on havia arribat en vaixell Borrell II fugint de Barcelona, i allà incendiaren i destruïren la ciutat.

Creix Bitulona i creix Catalunya ja que, a partir d'aquell moment, els comtats que formaven la marca hispànica o barrera de protecció del sud de França es converteixen pas a pas en el comtat lliure de Catalunya.

Els comtats catalans van ser els següents:

1. El comtat de Barcelona.
2. El comtat de Berga (independent fins al 1117; annexat per Barcelona).
3. El comtat de Besalú (independent fins al 1111; annexat per Barcelona).
4. El comtat de Cerdanya (independent fins al 1117; annexat per Barcelona).
5. El comtat de Conflent (independent fins al 897; annexat a Cerdanya).
6. El comtat d'Empúries (independent fins al 1325; annexat per la Corona d'Aragó).
7. El comtat de Girona (unificat amb Barcelona des de finals del segle IX).
8. El comtat de Manresa (subordinat sempre a Barcelona).
9. El comtat de d'Osona (subordinat sempre a Barcelona).
10. El comtat de Ribagorça (independent fins al 1045; annexat pel Regne d'Aragó).
11. El comtat de Pallars (dividit el 1110 a dos comtats: Pallars Jussá (annexionat per Barcelona el 1193) i Pallars Sobirá (independent fins al 1484); vasallatge nominal a Barcelona o Aragó).
12. El comtat de Rosselló (independent fins al 1172; annexat per la Corona d'Aragó).
13. El comtat d'Urgell (independent de facto fins a l'annexió per Jaume d'Urgell el 1413).

EL FEUDALISME A LA NOSTRA VILA i COMARCA

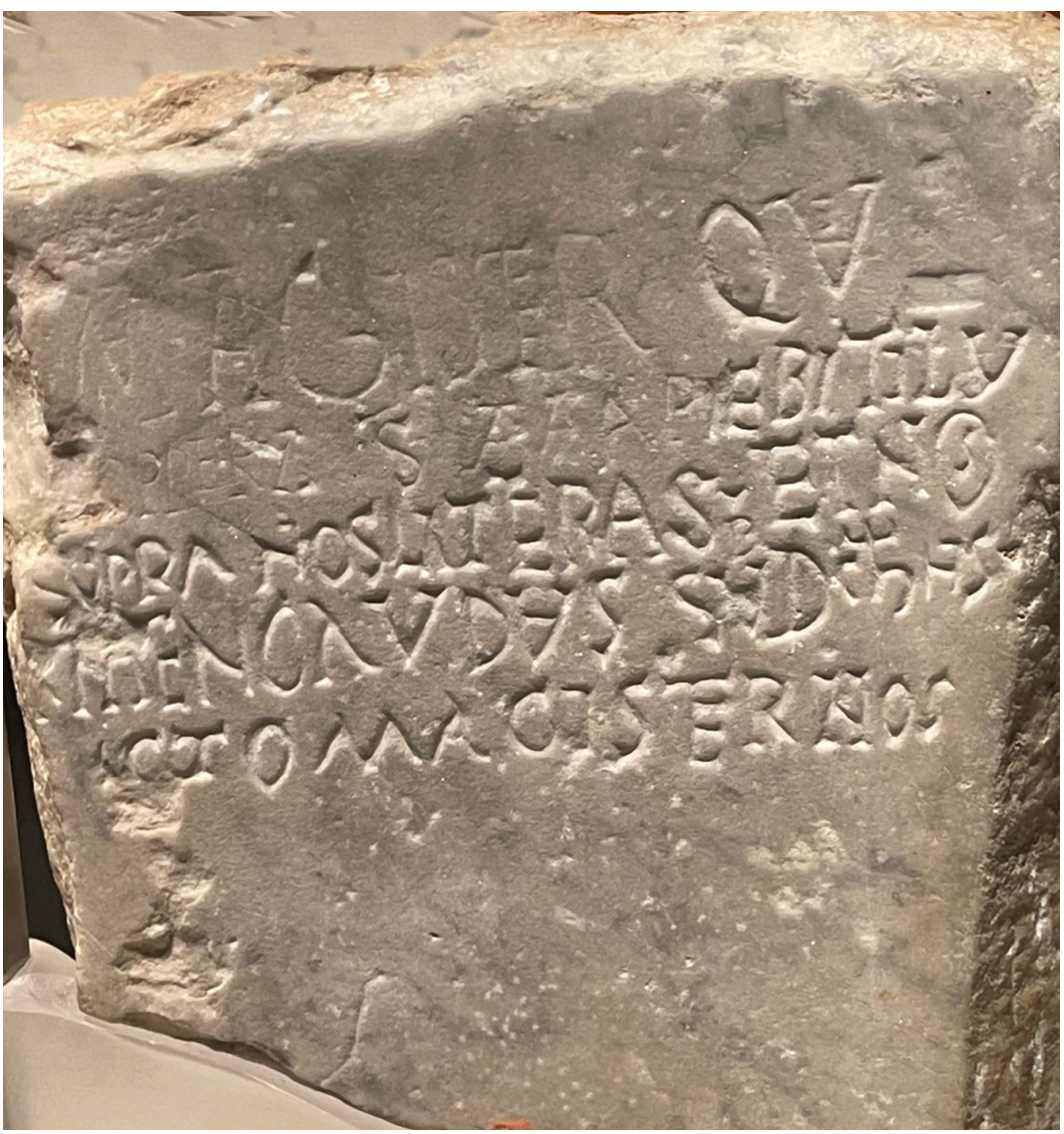
Podem parlar dels segles X a XIV com de l'etapa feudal a Badalona.

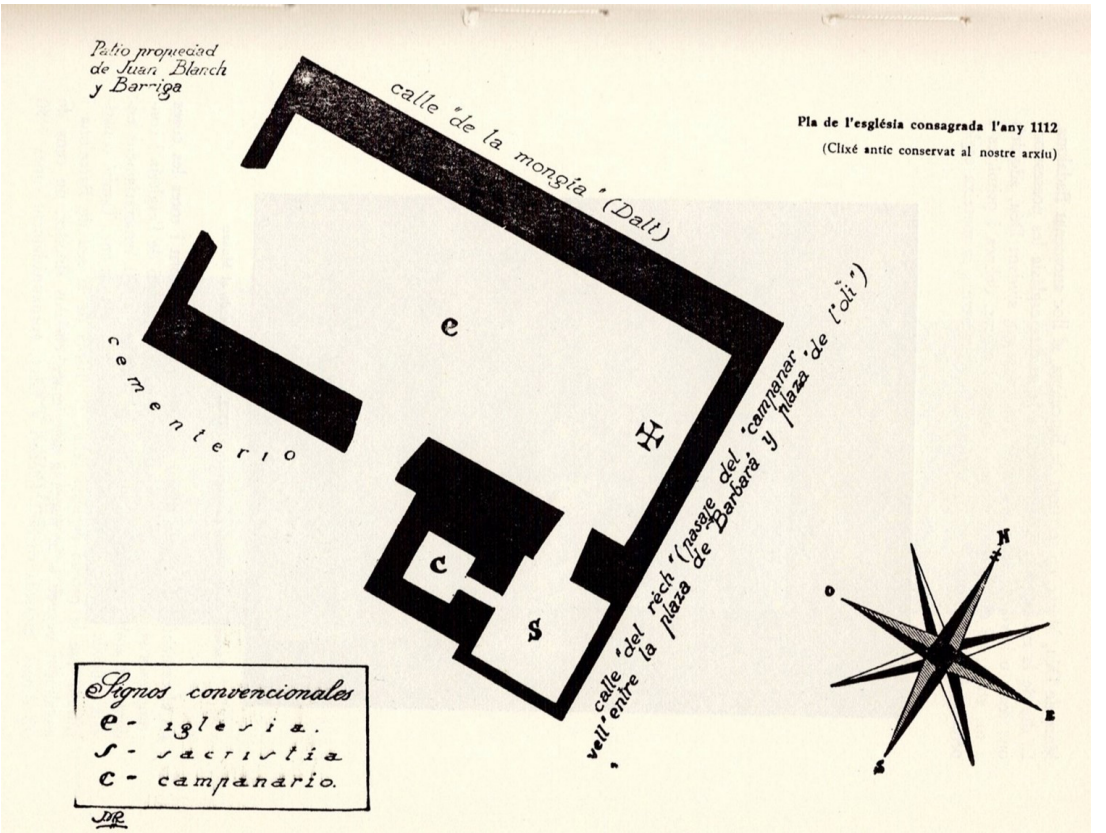
El nostre territori anava del castell de Montgat (a dalt del turó, arran de mar) fins el riu Besòs, i de la Serralada litoral fins a mar.

Per tant, comprenia els actuals termes de Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet i Montgat.

El primer document amb el nom de BEDELONA és de l'any 938.

També d'aquesta època, és la làpida del mestre de Badalona que es un cenotafi dedicat al constructor del primer temple medieval, al segle X, de Santa Maria.

Església de Santa Maria i pica baptismal (any 1112v)

Per descripcions documentals de l'època, així seria l'església de Santa Maria de l'any 1112.

Retaule dedicat a Sant Joan i Sant Esteve de la parròquia de Santa Maria, obra del denominat *Mestre de Badalona* any 1438. Parròquia de Santa Maria i actualment al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Clau de volta de l'església de Santa Maria, col·locada en la reforma del sostre al segle XIV

Pica baptismal de Santa Maria, del segle XII. És possible que algun avantpassat vostre hagués estrat batejat en aquesta pica

La catedral de Barcelona a partir del segle XIII, va estenent la seva influència canviant el concepte de v*icus* amb que era designat Badalona amb el de *parròquia.*

La nostra església de Santa Maria passa a ser propietat del capítol catedralici de la seu de Barcelona, que té adscrits com a feudataris molts dels pagesos dels voltants.

Aquest és el motiu que comprin a Badalona una gran masia i hi instal·len la rectoria, no per ser l'oficina administrativa parroquial i habitatge del rector, sinó per ser el centre de recapta dels delmes i primícies que, en productes del camp, tributen els pagesos per impostos del vassallatge amb l'Església i per tant necessiten espai per emmagatzematge de gra i altres productes del camp i el celler.

Curiosament no teníem ni rector ni capellans, ja que la nostra parròquia en quedar integrada a la seu catedralícia, rebia la visita dominical d'un canonge de Barcelona per celebrar la santa missa i les confessions.

I així es mantingué fins a l'any 1686 quan construïren l'actual rectoria, més propera a l'església i ja amb rector i capellà.

Ca l'Andal: fins a mitjans del segle XIX, els nostres avantpassats utilitzaren el que fou espaiós graner per fer-hi representacions teatrals amb permís del capítol de la seu Barcelonina.

Rectoria segle XV, instal·lada a la masia avui coneguda com *Ca l'Andal I molt propera a l'áutopista*

Dalt de la Vila. Carrer de la Costa (sortida del poble cap a mar)

A partir del segle X tenim ja documentació que ens permet conèixer millor la vida dels nostres antecessors badalonins.

Unes quantes cases es construïren al voltant de l'església protegides por la Sagrera.

En concilis i decrets s'havia fixat que l'església i trenta passes al voltant d'ella eren lloc sagrat (això era la Sagrera) i les persones que s'hi refugiaven en cas d'atacs de tropes o bandolers, tenien protecció total, i es castigava amb horribles martiris i excomunions als que profanessin aquest decret.

Curiosament el creixement de Badalona es troba més en las quantioses vil·les del seu voltant que en el mateix nucli urbà.

Els rics barcelonins inverteixen a comprar finques en els nostre territori i en especial les fortificades o amb torre de defensa, mentre els pagesos de petites finques regalen la potestat de la finca al domini de l'Església i prefereixen pagar delmes a la catedral o al monestir de Sant Cugat, que era l'enemic declarat dels barons del feudalisme català.

Carrer Barcelona, la sortida principal del poble cap als camps o per baixar a cercar el camí ral que, passant per voramar, unia Barcelona amb els pobles de la costa

BADALONA PROTEGIDA PEL CASTELL DEL TURÓ DE MONTGAT

Parlant del camí ral, en el límit del nostre terme teníem el castell de Montgat en aquella època poble sufragani de Badalona.

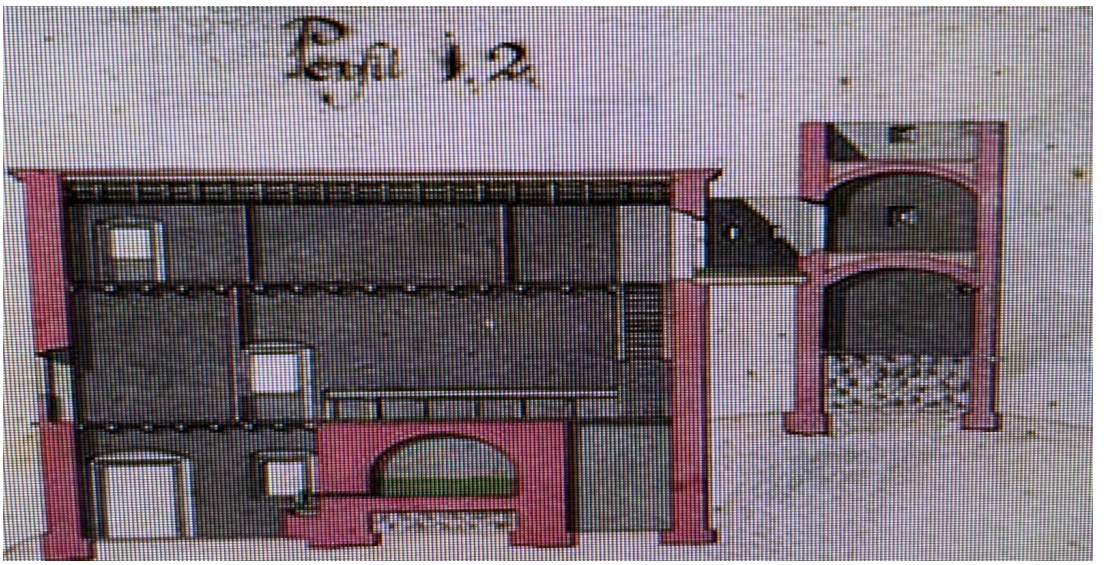
En el turó on anys després es construí el primer túnel a Espanya per al pas del tren, s'alçava un castell construït l'any 1006 per protegir el nostra litoral ja que era l'únic punt en què es divisava tota la platja badalonina.

Allà s'establí una petita guarnició amb el responsable o guaita que vigilava la costa davant de qualsevol perill (naus sarraïnes o pirates), encenia una foguera de dia amb troncs fumerals i de nit amb grans focs, així les tropes de Barcelona coneixien el perill i actuaven.

Destruït parcialment al segle XIV, va ser reconstruït al segle XVI a causa les invasions pirates a les nostre costes.

Castell al Turó de Montgat

Dibuix d'alçat i planimètric del castell del turó de Montgat derruït l'any 1808

Estat actual del turó de Montgat

10

SEGLES XIV A XVII

Masies del voltant de Badalona

La Torre Vella i presència dels reis catalanoaragonesos a Badalona

Incursions corsàries a les nostres terres

MASIES DEL VOLTANT DE BADALONA

Amb el pas del temps Badalona va agafant més importància, primer per la construcció d'una torre senyorial promoguda com a defensa del nucli urbà ja que en cas d'atac d'incursions sarraïnes pogués la gent del poble refugiar-s'hi al seu interior.

Segon, la qualitat de les nostres terres pel cultiu que portà molts inversors a comprar finques a Badalona. Cal només visitar les importants masies del nostre terme en aquella època i en els dos segles següents per comprendre aquesta afirmació. Per comprovar-ho, fem una ullada a les masies en les quals no repetirem les esmentades: Can Butinyà, Torre Codina i el castell de Godmar i les complementem amb altres ja solament de l'actual terme municipal.

Can Ruti

Can Mas

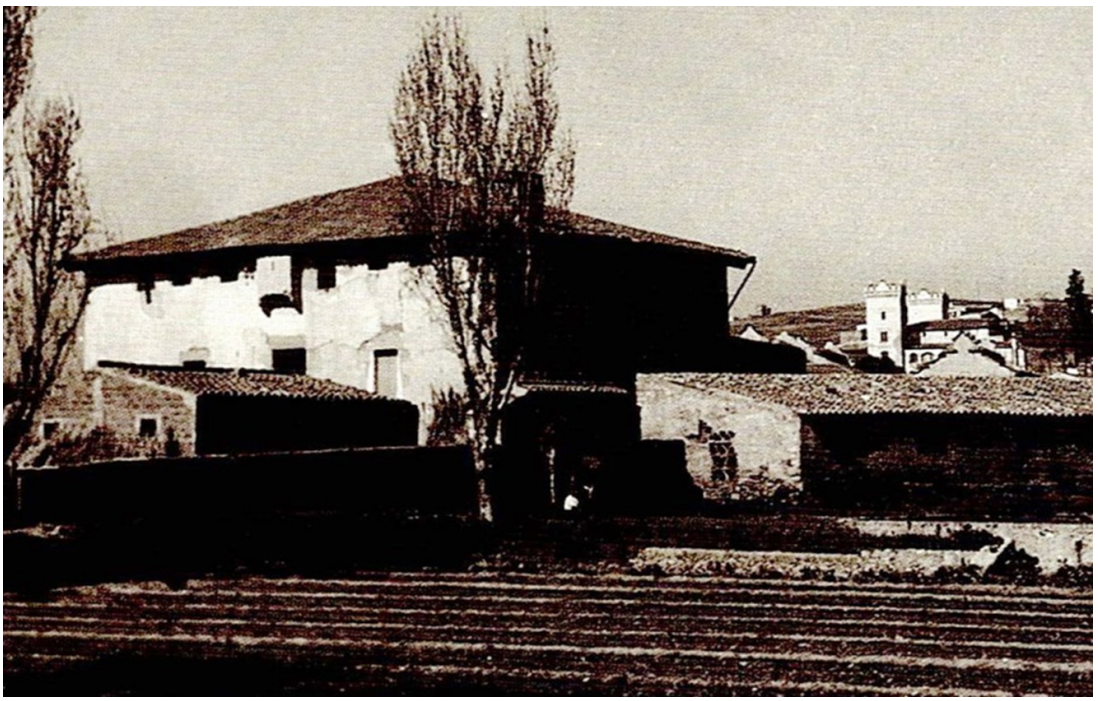

Can Campmany

Can Grapa

Can Claris (avui Palau municipal d'Esports)

Can Ferrater

Can Pujol

Can Mora

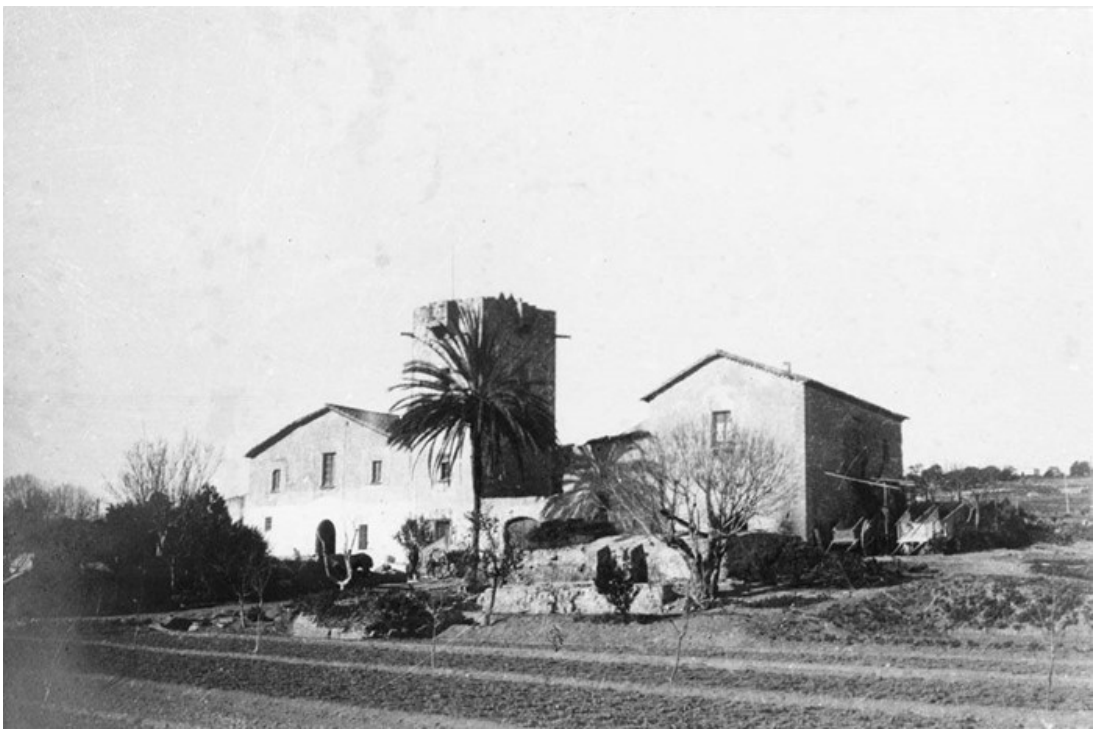

Can Miravitges

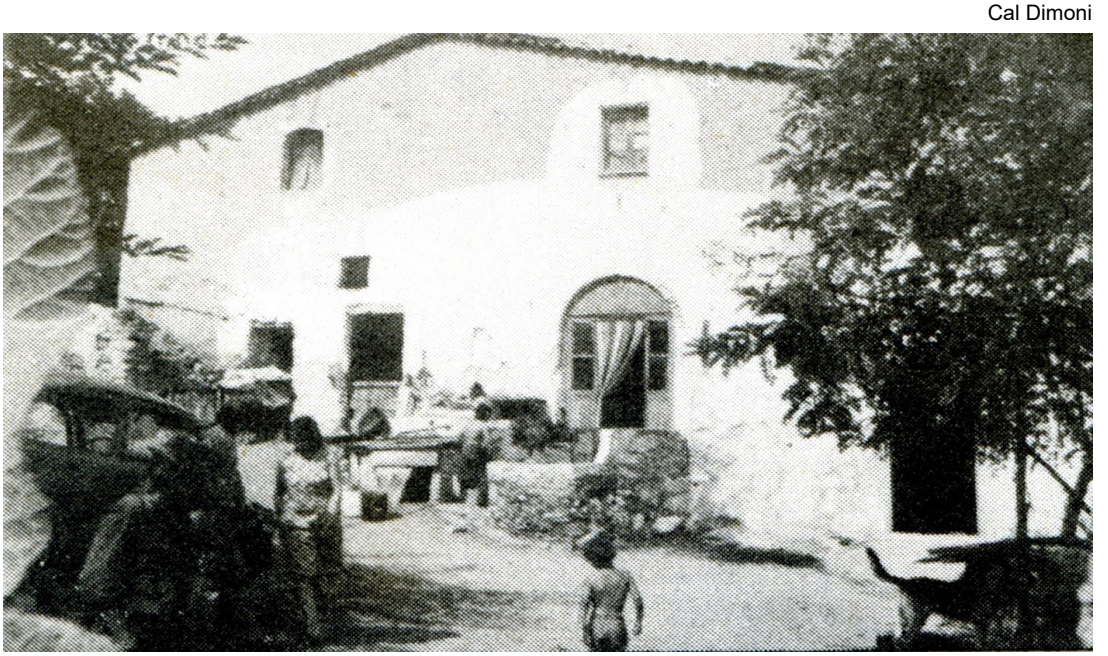
Ca l'Amigó

Can Canyadó

Cal Dimoni

Can Boscà

Ca l'Arquer

Ca l'Alemany

Can Bofi Vell

Masia de Can Llagosta (avui Teatre Principal-Margarida Xirgu)

Un trist espectacle. Masia del carrer de Sant Sebastià

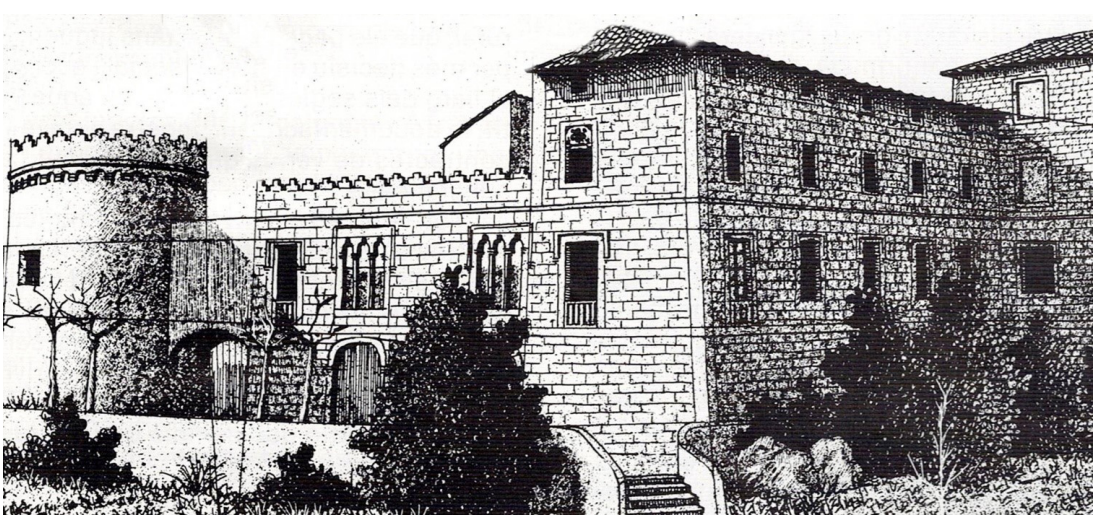

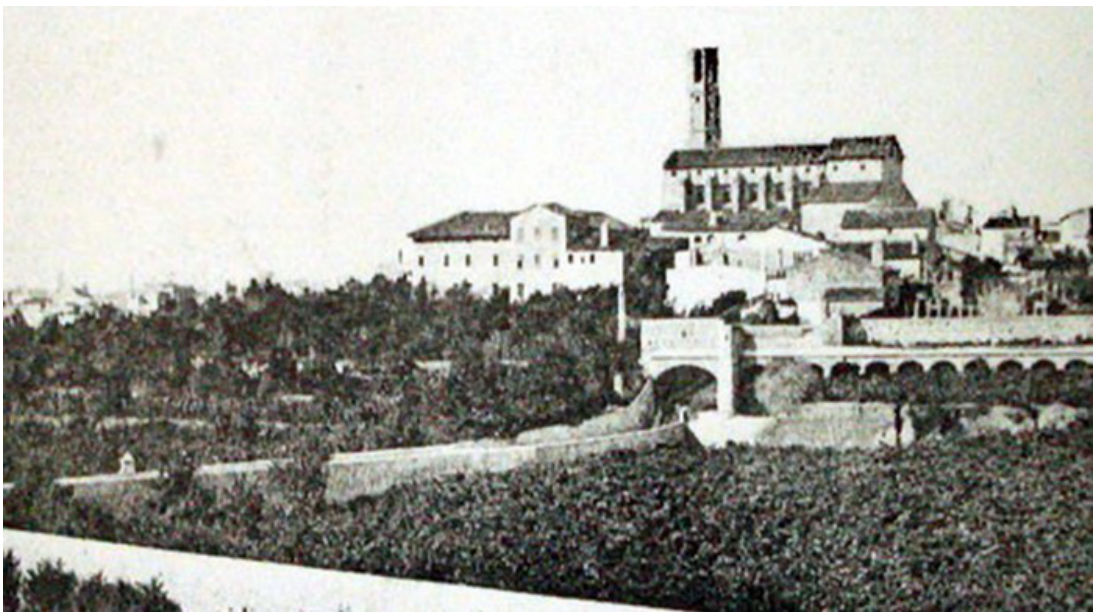
LA TORRE VELLA i LA PRESÈNCIA DELS REIS CATALANOARAGONESOS A BADALONA

Els primers senyors feudals amb domini sobre Badalona van ser la família Montcada, molt propers als comtes catalans i emparentats amb les millors famílies regnants en aquella època.

Eren senyors del castell que a dalt del turó de Montcada, controlava l'accés a Barcelona pel Vallès i riu Besòs. L'any 1260 Gastó VII de Montcada va vendre el domini de Badalona i la Torre Vella a Pere de Sentmenat, una pura operació mercantil ja que disset anys després aquest el vengué a Guillem Dufort i finalment aquest, quatre anys més tard, la vengué a Pere de Santcliment a qui ja trobem un fort arrelament a Badalona ja que durant tres-cents setanta anys s'establiren a la nostra ciutat. Les característiques residencials de la Torre Vella atragueren reis i reines de la corona catalanoaragonesa que vingueren a pernoctar i passar dies a Badalona gaudint de la pau de la vila i del bon acolliment dels Santcliment o l'afició a la cacera, ja que les veïnes muntanyes de Pomar o la Conreria era lloc plaent per trobar porcs senglars o sino i tot algun animaló mes gran.

Finalment, en aquest resum citar que l'any 1600 els Santcliment vengueren la Torre Vella a Berart Galceran de Pinós, la família del qual, l'any 1702, rebé el títol de marquès de Barberà, nom pel que son coneguts avui dia.

Al redós de Santa Maria, la Torre Vella. En la imatge els extensos horts de la Torre

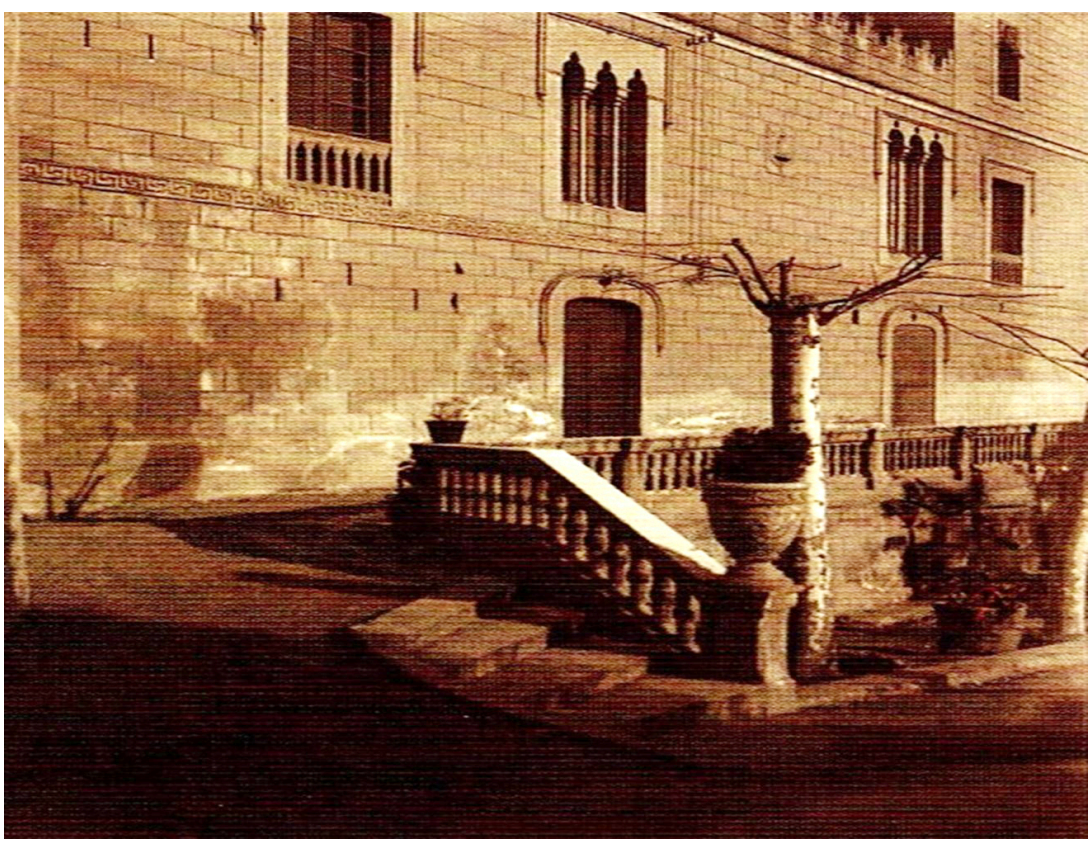
Portal d'entrada protegit per la torre circular enderrocada al segle XX

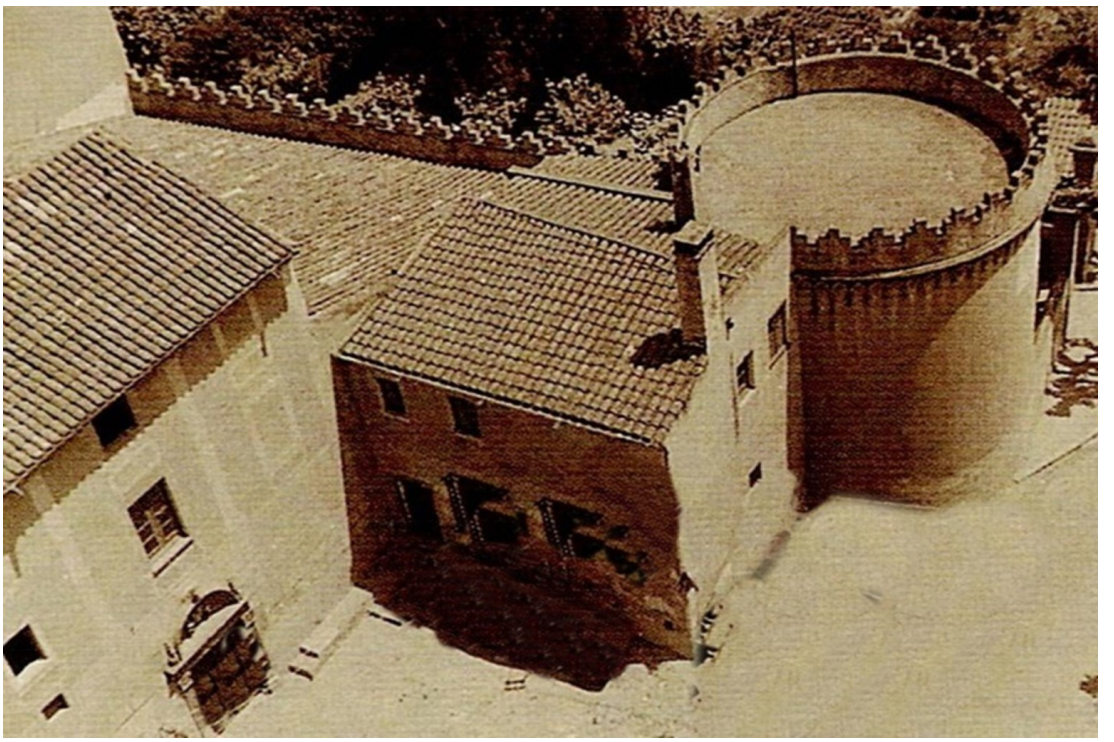

Escut dels Santcliment

Recreació del saló renaixentista de la Torre Vella

REIS QUE S'HOSTATJAREN A LA TORRE VELLA. Badalona

Jaume II el Just (1285–1327) Corona catalanoaragonesa. Rei de València i Sicília

Els anys 1317 i 1325 pernoctà diversos dies a Badalona, a on signà documents *in Turri Veteri.*

Alfons III el Benigne (1327–1336) Corona catalanoaragonesa, rei de València, de Còrsega i Sardenya. L'any 1335 passà uns dies a las Torre Vella, on es reuní amb els seus consellers.

PERE III el cerimoniós (1336 -1387)

Recreació de la visita de Pere III el Cerimoniós a la Torre Vella

Pere III el Cerimoniós

Pere III el Ceremoniós: corona Catalana-Aragonesa, Rei de València, Sardenya, Mallorca, duc d'Atenes i Neopàtria.

Les seves polítiques de guerra i conquesta el portaren a navegar pel Mediterrani i moltes vegades desembarcava a Badalona a reposar a la casa Santcliment o Torre Vella, on es reunia amb els consellers per fer anàlisis dels enfrontaments militars i les estratègies.

Arribada del rei Pere III a Badalona

Entre els problemes podem destacar:

Tenim constància d'un extens epistolari amb el rei Jaume II de Mallorca comminant-lo a reunir-se amb ell a la Torre Vella, cosa que acceptà .

Més tard amb desavinences amb Jaume II, Pere III envaí l'illa que incorporà al seu regne.

Un altre dels problemes eren les tropes catalanoaragoneses denominades almogàvers en les lluites primer contra turcs a Constantinoble i després per conservar els ducats d'Atenes i Neopàtria.

També lluites a Sicília, Còrsega i Sardenya contra França i el Papat.

Finalment, cal citar les batalles navals contra els genovesos pel poder del Mediterrani en que triomfà el domini catalanoaragonés.

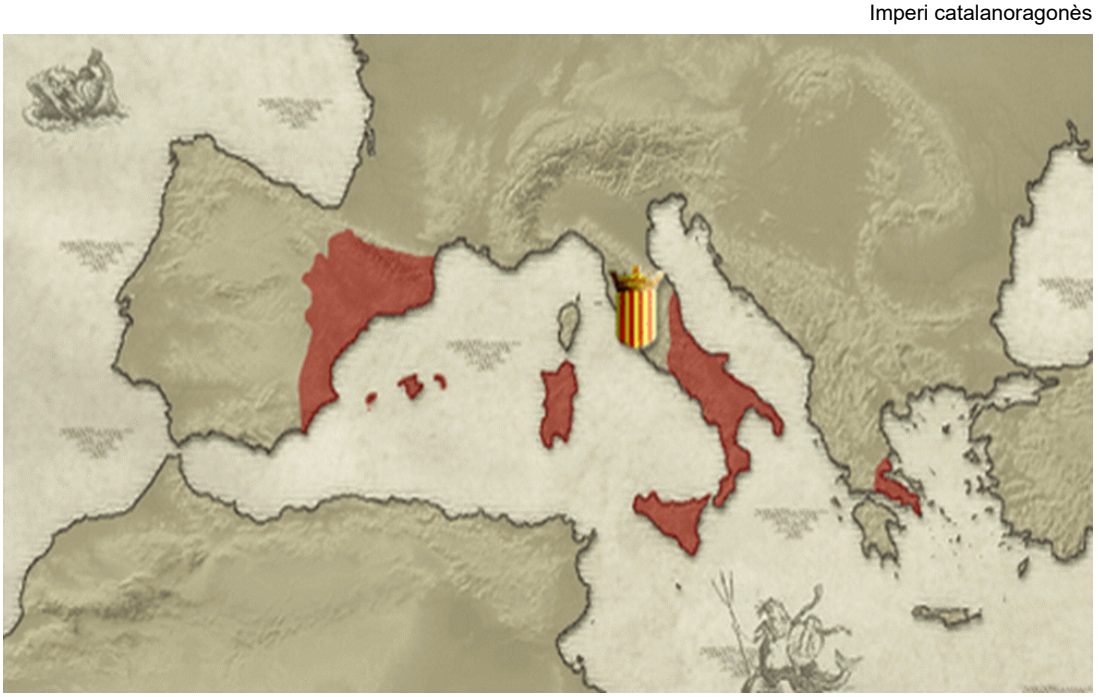
Les tropes catalanoaragoneses entrant a Constantinoble

El domini del mediterrani

Imperi catalanoragonès

Coronació del rei. El cronista Zurita, en el seu llibre *Anales de la Corona de Aragón,* escriu: el rei essent a Badalona rebé l'arquebisbe de Saragosa i alts dignataris de la Corona que li pregaren anés a Saragossa a jurar els furs i ser coronat.

El rei accedí i després d'uns dies es traslladà a la Catedral de Saragossa on es va fer la coronació. Però refusà que el bisbe el coronés i fou ell mateix qui s'imposà la corona.

PERE III es casà quatre vegades. Primer matrimoni: Maria de Navarra, filla del rei de Navarra.

Segona esposa: Elionor filla, de Ferran, rei de Castella i de la reina Constança de Portugal. Visità diverses vegades la nostra ciutat.

El tercer matrimoni va ser amb Elionor de Sicília.

El quart matrimoni va ser amb Sibil·la de Fortià.

Amb el seu fill practicava la caça a les nostres muntanyes.

Li agradava la caça, afició que va transmetre al seu fill Joan I e*l caçador*, i amb ell quan era jovenet (va començar als 14 anys) recorrian les muntanyes de Pomar i la Conreria a Badalona, cercant animals salvatges.

Acompanyaven el rei nobles i un es va enamorar d'una novícia del convent de monges agustines en el lloc avui anomenat Conreria on fins fa pocs anys hi havia el seminari conciliar, i aquesta és la llegenda anomenada *L'arbre dels nassos*.

> *Diu la llegenda que un dia, un dels cavallers del seguici del rei es va fixar en una novícia molt bella que destacava entre les altres. El cavaller es va enamorar de cop d'ella i li va expressar el seu amor. Curiosament el que més l'atreia d'ella era el seu nas, i sabent-ho la novícia va decidir acabar aquella situació per tal d'evitar temptacions i pecats.*
>
> *Un dia va agafar les tisores del jardiner i es va tallar el nas. El cavaller es va decebre tant que perdé el seu interès per la novícia.*
>
> *La sang, en caure a terra, va fer que naixés en aquest lloc un arbre amb flors vermelles que recorden la forma del nas.*

L'arbre que fins fa poc hi havia a prop d'un restaurant denominat el Cau era conegut com *l'arbre dels nasos*.

JOAN I el Caçador. (1387-1395) Corona catalanoaragonesa, rei de Mallorca, de València, de Sardenya, de Còrsega, comte del Rosselló i la Cerdanya. Enamorat de les nostres muntanyes veïnes i de la bellesa del nostre mar i platja hi va fer estades de uns dies.

Dues ocasions que tenim registrades oficialment més altres visites que, amb caire no oficial, va fer a les nostres terres hostatjant-se al palau de la Torre Vella per practicar la cacera pels nostres boscos.

La seva esposa, Violant de Bar, ens va visitar a la Torre Vella fent estada en dates diferents a les registrades de les visites del rei (creiem que els cronistes esmenten la reina, però el rei devia estar corrent per les muntanyes).

Joan I el Caçador

MARTÍ L'HUMÀ. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1395–1410) Corona catalanoaragonesa, rei de Mallorca, València, Sardenya, Còrsega, Sicília, comte del Rosselló i la Cerdanya.

Les estades a Badalona es caracteritzen per no ser com a descans com era el cas d'altres monarques, sinó de treball amb consellers ministres i secretaris.

La primera va tenir lloc quan arribà a Badalona amb les seves naus procedents de Sicília, a on havia sufocat una rebel·lió i amb el seu nombrós seguici s'instal·là a la Torre Vella.

La cort dels nostres reis era llavors de les més fastuoses d'Europa, no cal dir com s'engalanà la nostra vila per rebre tan distingit hoste, i com els cortesans, patges i personal del servei reial no desatengueren el més petit detall perquè llur senyor es presentes davant dels seus súbdits amb tota la majestat que el càrrec li exigia.

Desfilada reial de Martí l'Humà i el seu fill Martí el Jove

Maria de Luna, esposa de Martí l'Humà

En època del rei Martí, l'Església catòlica patí el denominat cisma d'Occident en què teníem un Papa a Roma i un altre a Avinyó.

El primer Papa elegit a Roma era Benet XIII (Pere Martínez de Luna), que els cardenals influïts pel rei de França, van elegir. I era parent de l'esposa de Martí l'Humà.

El poble de Roma es va rebel·lar i va obligar a una segona votació que va elegir Urbà VI.

El Papa Luna com anomenaven Benet XIII, es refugià a Avinyó i durant 40 anys dirigí una part de l'Església mentre Urbà VI feia el mateix des de Roma.

Finalment, un Concili ecumènic a Roma va deposar els papes anomenats i va unificar l'Església catòlica en un sol Papa.

Benet XIII es retirà a Peníscola a on va ser assassinat.

Curiosament, Badalona tingué una participació en l'etapa final del cisma.

El personatge es deia Domènec de Bonafè, fill de Badalona (Turris Veteris) i era monjo cartoixà. Va arribar a ser el primer prior de la recent fundada cartoixa de Montalegre, molt propera a Badalona.

Les seves simpaties pel Papa Luna el van portar a enfrontar-se amb la comunitat i finalment fou empresonat a la torre fortalesa que la comunitat tenia a Sant Pol de Mar.

Assabentat el Papa Benet XIII a Peníscola, envià un vaixell amb soldats que desembarcats a Sant Pol, alliberaren a Domènec de Bonafé i el portaren a Peníscola on fou nomenat cardenal i membre del Concili Apostòlic (seguirà).

Acabem amb la vida del rei Martí l'Humà que morí sense descendència i va ser necessari convocar el Compromís de Casp,que donà entrada a la dinastia castellana en el regne català, amb el rei Ferran I.

ALFONS IV (1416-1458) era fill de Ferran I i regnà pocs anys.

Seguim amb el Papa Luna. Al pas del temps el Papa va morir enverinat i els cardenals en cònclave elegiren Clement VIII que, influït per Alfons IV, renuncià ja que el rei desitjava acabar amb el cisma, però un grup de cardenals de Peníscola no aprovà la renúncia i elegí a Domènec de Bonafé nou Papa.

El rei Alfons IV atacà Peníscola i empresonà els cardenals i el nomenat Papa a qui portaren a les presons de Tortosa i allà, martiritzat morí.

Record i memória a Domènec de Bonafè, un papa badaloní.

Alfons IV

Diverses vegades el rei s'hostatjà a la Torre Vella. En tenim constància escrita d'una després d'una campanya militar a Nàpols en què vingué a Badalona, on fou rebut per la població, tingué audiència amb els prohoms de la vil·la i ens consta que volgué departir vivències amb els components de la família Santcliment.

Vingué altres vegades, com el 17 d'agost de 1419, en què s'embarcà a la nostra platja i amb deu galeres feu via cap a València.

Nau capitana d'Alfons IV

JOAN II (1458-1479) corona catalanoaragonesa, rei de Navarra, Sicília, València, Mallorca, Còrsega, Sardenya, comte del Rosselló i la Cerdanya.

Probablement el rei més vinculat amb Badalona per les seves llargues estades tant a la Torre Vella com al recent fundat monestir de Sant Jeroni de la Murtra, del qual va ser un gran benefactor.

Joan II el Gran

Badalona fou lloc d'acollida del rei, primer la Torre Vella i després el Monestir de Sant Jeroni van ser punts de sojorn i descans.

De Joan II tenim la crònica completa d'una gran festa celebrada a la nostra vila en què l'any 1477 arribà a la Torre Vella el duc de Calàbria, fill del rei de Nàpols, que venia comissionat pel seu pare per fixar el seu casament amb la filla del rei Joan II.

Després d'uns dies de descans, el duc de Calàbria anà a Barcelona a visitar el rei Joan II i la seva muller Blanca de Navarra, a la nit tornà a la Torre Vella de Badalona.

Dos dies després, Joan II decidia tornar la visita i ara deixem al cronista que ens ho expliqui:

> El dimecres el senyor rei, la senyora reina i sa filla decidiren tornar la visita i amb una flota de dames anà a Badalona i amb cobla de ministres i trompetes cap a la via de Badalona on el senyor duc de Calàbria havia presa posada i descavalcant els senyors rei i reina el senyor duc sortí en companyia dels qui amb ell eren fins a la porta de la casa, fent gran reverència a les majestats i acompanyant-se amb ells a la sala de la casa i allí es celebrà gran festa i grans danses i fou feta una bella col·lació i el mateix dia, hora molt tardana les majestats del rei i la reina se'n tornaren a la veïna ciutat.

COMENTARI FINAL

Tenim constància documentada del pas d'altres reis per la nostra ciutat i entre ells podem citar Pere IV o al mateix emperador d'Alemanya i rei d'Espanya, Carles I.

Però el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, a la àrea de Canyet i regit per la comunitat jerònima, molt estimada pels reis d'Espanya com a consellers reials, eclipsà les estades dels nostres reis a la vila i castell dels Santcliment a Badalona.

11

SEGLES XV I XVI

El monestir de Sant Jeroni de la Murtra i les visites dels Reis Catòlics, Felip II i Carles I

REFLEXIÓ

Heu copsat bé el que pretenem aquest grup d'amics al presentar-vos aquest llibre?

Penseu per un moment que el que fem és recollir el treball de molta gent que, amb les seves publicacions, fotografies i dibuixos, han anat presentant-vos la història de Badalona.

Nosaltres ho hem resumit perquè ho pogueu visionar millor.

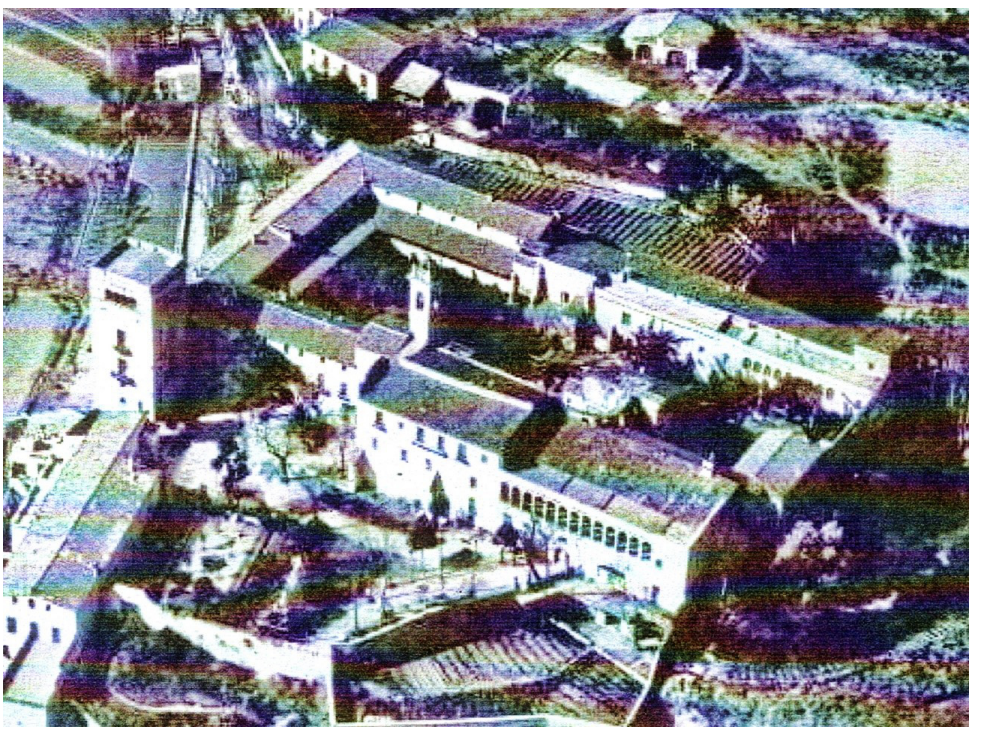
Però si al final de la lectura no heu copsat la importància que històricament té la nostra ciutat, i no enteneu que el que pretenem és que ajudeu a millorar el concepte QUE LA PREMSA ENS ESTÀ DONANT, hem fracassat.

No som una barriada de Barcelona, som Badalona ciutat romana i vila medieval, que amb les restes que ens ha deixat el pas dels anys, guardem un autèntic tresor que hem d'aprofitar per poder dir amb orgull i cridant:

SOM DE BADALONA!

Monestir de Sant Jeroni de la Murtra-Badalona

Aïllat de Badalona, ja que no tenim carretera per comunicar-nos-hi, curiosament és la joia més important de la nostres ciutat (declarat Bé Cultural d'Interès Nacional) i no s'ha de fer més que veure les imatges que presentem.

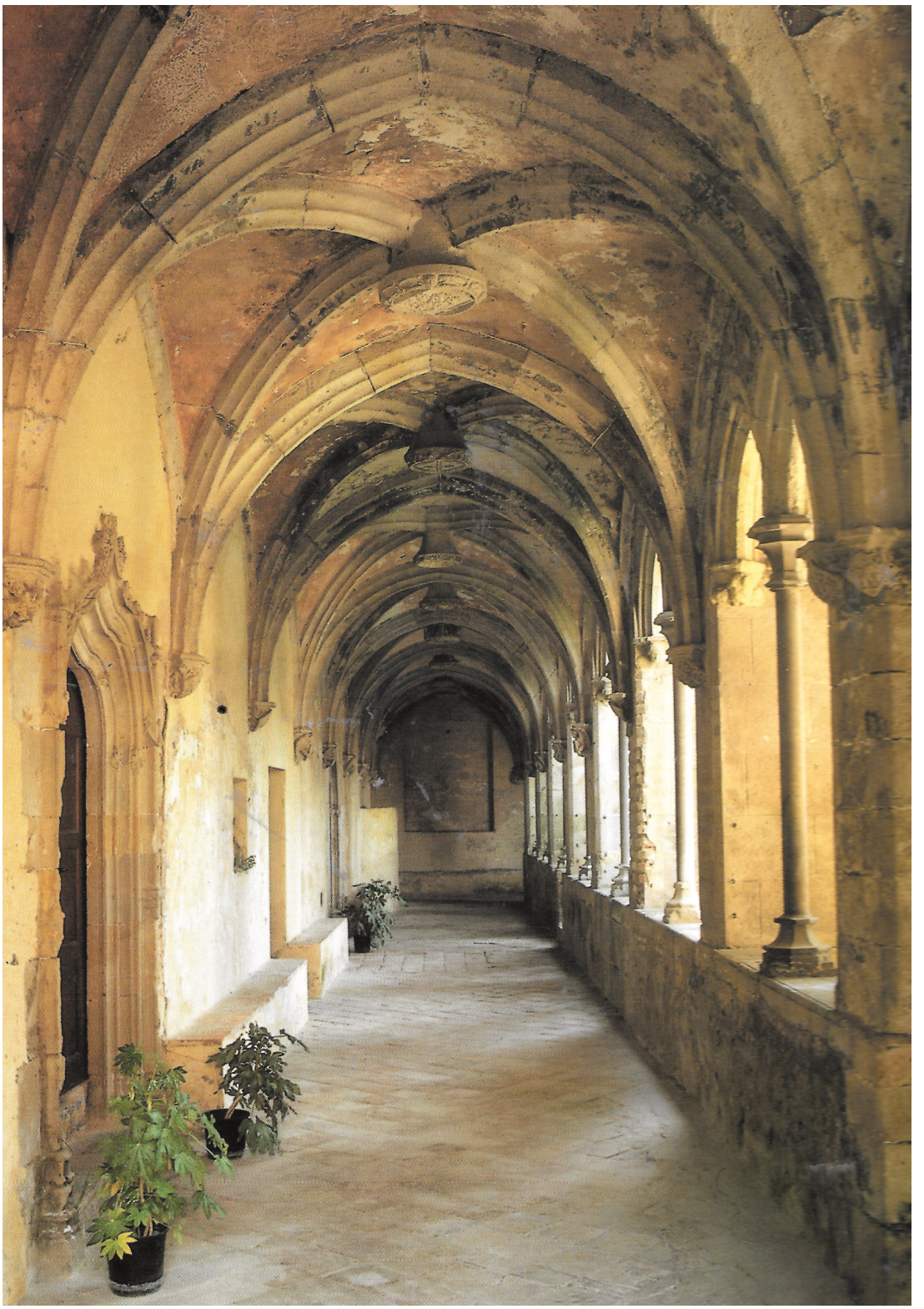

Pintura del monestir de Sant Jeroni Segle XIX

El claustre és com una galeria fotogràfica de màxim interès ja que hi trobem esculpits, en la base de l'arc, personatges de la nostra història.

Joan II que va subvencionar la construcció del refectori i les cel·les monacals

Ferran el Catòlic que amb la seva esposa Isabel la Catòlica, visità el Monestir diverses vegades. Diu la tradició que a causa d'un atemptat a Barcelona, el rei Ferran es traslladà al monestir amb la reina per passar la convalescència, i en aquelles dates arribà Cistòfor Colom del seu primer viatge a les Amèriques i fou rebut al monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

La reina Isabel la Catòlica

Cristòfor Colom (?)

En estudi

LA ESTANCIA DE CRISTOBAL COLON EN BADALONA

ÚLTIMAMENTE ha sido publicado en DIARIO DE BARCELONA un interesante trabajo titulado «Colón estuvo en Barcelona en 1493» de don Federico Udina Martorell, director del Archivo de la Corona de Aragón, de Barcelona.
Dado que acaso para muchos es [illegible] sabido el casi indiscutible paso ta María, para llegar a poder de Cristóbal Colón, también muy aficionado a las «antiguallas»? Es lógico suponer lo conocería en la propia casa rectoral o a través de la familia Sanciment, señores de la «Casa y Torre de Badalona», que durante el siglo XV tuvieron gran valimento en la Corte de los Reyes de Aragón, lle-

Diverses publicacions han parlat de la presència de Colom a Badalona i concretament al monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

Molts en positiu ja que de l'arribada de Colom a Barcelona poques notícies en tenim.

El que sí és evident és que la lògica de l'estança dels Reis Catòlics a Sant Jeroni coincidint amb les dates de l'arribada de Colom confirmaria aquest especial esdeveniment.

Bertran Nicolau, mecenes de Sant Jeroni

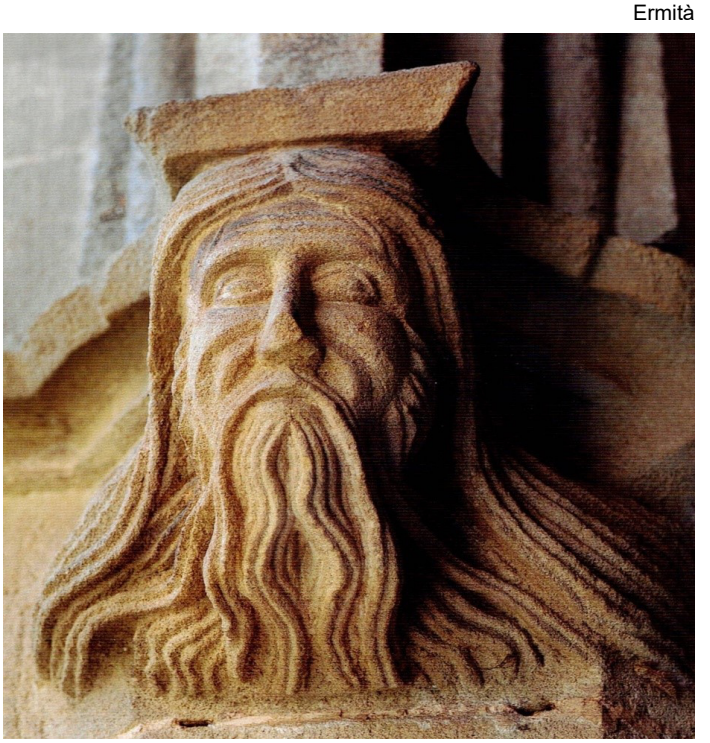
Climent XII, el Papa Luna

Cardenal Margarit

Ermità

Caps de personatges eclesiàstics en estudi

Passem ara a veure les claus de volta

Escut dels Reis Catòlics que van sufragar una ala del claustre
És anterior a l'any 1492 ja que no hi figura l'escut de Granada

Sant Jeroni

Sant Joan Baptista

Sant Joan evangelísta

Sant Agustí

Clau de volta amb els àngels camí de la glòria

Columna del claustre amb les figures d'Adam i Eva

Arbust de la Murtra amb el qual s'identifica el monestir dedicat a Sant Jeroni

Refetor de Sant Jeroni segle XV (Iniciada la restauració)

Pintura al refetor: emperador Carles I, virrei Francesc de Borja, la seva esposa Elionor de Castro, l'almirall Andrea Dòria i una dama de la cort

A la clau de volta, amb l'escut del rei hi ha escrit *Rex Joannes me fecit*

Església del monestir

Cuina del monestir

Retaule de Sant Sebastià. Monestir de Sant Jeroni

Hem parlat de l'estança a Sant Jeroni de Joan II i els Reis Catòlics, passem a citar altres reis que ens visitaren i de vegades, com el reis Joan II i Carles I, pernoctaren a la Torre Vella de Badalona i al monestir de Sant Jeroni.

Carles I d'Espanya i V d'Alemanya

Maria d'Àustria, emperadriu d'Àustria, filla de Carles I, s'hostatjà en el monestir de Sant Jeroni. En el seu seguici venia Sant Lluís Gonçaga.

Felip II rei d'Espanya

Infantes d'Espanya filles de Felip II: Isabel Clara Eugènia i Catarina Micaela que des del monestir de Sant Jeroni contemplaren els primers focs artificials a Badalona.

Diu el cronista: *cert dia li senyalà (el rei al Almirall Andrea Doria) que desde Badalona sent pujàs alt a la mar a la tarda y que després baxàs galejant, ab grans artificis de foch i altres invencions per donar contento a las infantes.*

Des de Sant Jeroni es veieren els focs disparats dels vaixells.

12

SEGLES XV A XVII

Les incursions pirates

El creixement de Dalt de la Vila

La nova parròquia

La reconquesta d'Espanya expulsa els musulmans, desplaçats al nord d'Àfrica, inician unes campanyes intenses d'atacs, amb vaixells armats, contra les vil·les de la costa espanyola. Catalunya patí intensament el atacs comandats per els corsaris: Nauzinet, Perosa, Joan Roig, Cavaroques, Grimant, Escarrinxo i els germans Barba-rosa.

Els germans Barba-rosa que assaltaren diverses poblacions del Maresme i de la Costa Brava

A Badalona, l'any 1467, una nau pirata intentà sorprendre el poble. Amagats i esperant que es fes de nit, varen ser descoberts per uns pescadors que avisaren la gent de la rodalia i uns a peu i altres en cavalls formaren un petit exèrcit que els encerclà i, presoners, van ser enviats al castell de la Roca.

Reproducció del vaixell pirata *Corsari Negre*

Pocs anys després, Queredin soldà d'Alger envià Catxidiable, cabdill corsari, amb 17 galions perquè recorregués el nostre litoral i saquegés les poblacions que per llur importància li permetessin un ric botí.

El dijous 13 de juny del 1527, disset naus pirates a la nit s'acostaren a la nostra platja i desembarcaren 500 guerrers, aquests a través del camí del mar (actual carrer de Mar) arribaren a Dalt de la Vila. Encerclaren les portes de la Torre Vella perquè ningú pogués refugiar-s'hi i començaren a saquejar i cremar on trobaven resistència.

Molts habitants moriren aquell dia i respectaren la vida a 30 dones i infants que s'emportaren cap a Alger per ser venuts com a esclaus.

Els habitants de Badalona que havien pogut escapar-se cap als afores del poble, en tornar, presenciaren l'horror del saqueig amb els cadàvers estirats al carrer.

Recreació d'esclaves badalonines al palau d'Alger (Nord d'Àfrica)

Catxidiable, cabdill corsari que saquejà Badalona l'any 1527

Més incursions pirates a les nostres costes

L'any 1564 vingueren setze galions de moros i desembarcaren a la costa de Badalona cap al Besòs.

S'emportaren tres-cents cinquanta moltons dels corrals dels carnissers de la ciutat i captivaren una dona i dos minyons.

L'any 1568 s'atansaren a Badalona amb sis galions, però, havent estats descoberts a temps hagueren de reembarcar precipitadament i fugir mar endins.

Altres atacs pirates se succeïren pels voltants de Badalona ja que tenim constància de noms de pescadors o pagesos de la nostra ciutat que foren redimits pels ordes religiosos, que, sota l'advocació de la Mare de Déu de la Mercè negociaven amb els moros la redempció de captius pagant els corresponents rescats.

EL CREIXEMENT DE DALT DE LA VILA

Els segles XVI i XVII Badalona va creixent a Dalt de la Vila, és un poble de pau amb la riquesa que la fèrtil terra dels voltants proporciona, i l'inici de la pesca en unes privilegiades costes que, ja absents de pirates va animant a construir petites barraques per guardar-hi les barques dels pescadors.

Imatges de la platja de Badalona amb bous i cavalls arrossegant les barques

Van ser segles d'epidèmies (pesta negra, lepra, etc.) i de forts aiguats i sequeres, desastres que movien a cercar en la religió l'ajuda i protecció divina.

ERMITA DE SANT ONOFRE, l'ermita de Sant Onofre construïda en estil gòtic l'any 1498 era lloc d'oració i penitència dels monjos del monestir veí i on la comunitat pujava anualment per beneir el terme de Badalona i demanar ajuda divina contra plagues i catàstrofes.

Tot el seu interès històric i arquitectònic no s'ha inclòs al catàleg de monuments de Badalona (per interessos inexplicables de la propietat?) , a diferència de la veïna ermita de Sant Climent construïda dos-cents anys mes tard i de menor interès.

ERMITA DE SANT CLIMENT, patró de la pluja. Del monestir de Sant Jeroni es pujava en processó en èpoques de sequera per implorar la pluja

El Sant Crist de Sant Jeroni es considerava miraculós, i en època d'epidèmies o desastres naturals es baixava a Badalona per fer les rogatives.

LAMENTOS,
Y CLAMORS
A LA MIRACULOSA IMATGE
DEL SANT CHRISTO,
QUE SE VENERA EN LA IGLESIA
del Monastir de la Murtra, Orde de
Monjos de Sant Geroni.

AB perfeta devoció
digám ab cor molt constant:
Misericordia, y perdó
concediunos Christo Sant.
Plorém smats Christians
devant desta Imatge pura,
plorém tots ab amargura
ab llagrimas abundants,
digám ab contrició
al anell en Creu penant:
Misericordia, y perdó, &c.
Plora la Verge MARIA,
del Temple se romp lo vel,
lo Sol se eclipsa en lo Cel,
tot tremola, en aquest dia,
de veurer tal passió:
digám tots ab cor clamant, &c.
Vos escarnit, y escupit,
açotát, y coronát,
tot lo cos vos han llagát
per pagar nostre apetit;
ó amor, y compassió,
de un Deu enamorát, &c.
Si mira la vostra cara
lo mes ingrát Pecador,
li inspirau tal foch de amor,
quel deixáu com la aygua clara
dolorit, y ab contrició,
vos está luego clamant, &c.
O hermosura Divina!
cruelment desfigurada,
nostres pecats la han mudada
fent burla della, y juguina;
cert tindrém lo galardó
la mala vida esmenant, &c.
Fré del mar, Mariners cridan
de la Murtra Christo Sant,
per Vos se libran del plant
los qui ab fé viva Vos miran,
clar ho diu la oblació
de tants vots, que están devant, &c.
Arrogant Tropa volent
saquejar sens pietát
al Monastir respectát
per vostra Imatge excelent;
desde la Creu de Passió:
no gosa passar avánt, &c.
Tots los Arbres de esta aldéa
aparexian Soldats,
Esquadrons molt forts armats
per desterrir tal idéa,
causant gran admiració
al Soldat mes arrogant, &c.
Dos Angels per cert preguegren
modo, y forma peregrina,
y vostre Imatge Divina
sens materials la feren;
aixi per la tradició
crehém tots ser molt constant, &c.
Per ja may aveu permés
la tovalla renovarvos,
ni la corona tindarvos,
per mes que se hajs pretés:
en tot sou de candició
pobre, desnú, y sanch llansant, &c.
Vostra cara compassiva
à tots nos crida mudansa,
y encara apar que se llansa
la sanch que's mostra tan viva;
la que vista ab compassió
romp lo cor de diamant, &c.
A vostras plantas rendits
venerám vostres dolors,
suplicám vostres favors
contra los mals esperits:
donaunos la benedicció,
puix de cor estám clamánt, &c.
Digám tots ab devoció
à JESUS sanch derramant:
Misericordia, y perdó
concediunos Christo Sant.

℣. *Exaudi Domine preces servorum tuorum.* ℟. *Et per Crucem tuam dimitte peccata nostra.*

OREMUS.

Domine Jesu-Christe, qui clavis affixus, felle, & acéto potatus, & lancea vulneratus, copiosam apud te nobis Redemptionem fecisti: concede supplicibus tuis humiliter deprecantibus, ab omni vinculo criminis absolutis, copiosam gratiam misericordiæ tuæ; ut sicut pro salute nostra, non dubitasti acerbissimum Crucis subire supplicium, per eandem Crucem tuam, ab æternis eruamur tormentis. Qui vivis, & regnas in sæcula &c.

Lo Ilustrissim Señor D. Francisco de Castillo, y Vintimilla, Bisbe de Barcelona, ha concedit quaranta dias de Indulgencia à totas las Personas, que devotament cantarán, ù ohirán cantar aquestos espirituals suspirs.

Barcelona: Per Joan Serra y Centené, Estamper y Llibreter, baixada de la Canonja.

Dalt de la Vila, gràcies a l'Associació de Veïns, manté encara alguns racons com la Badalona del segle XVII.

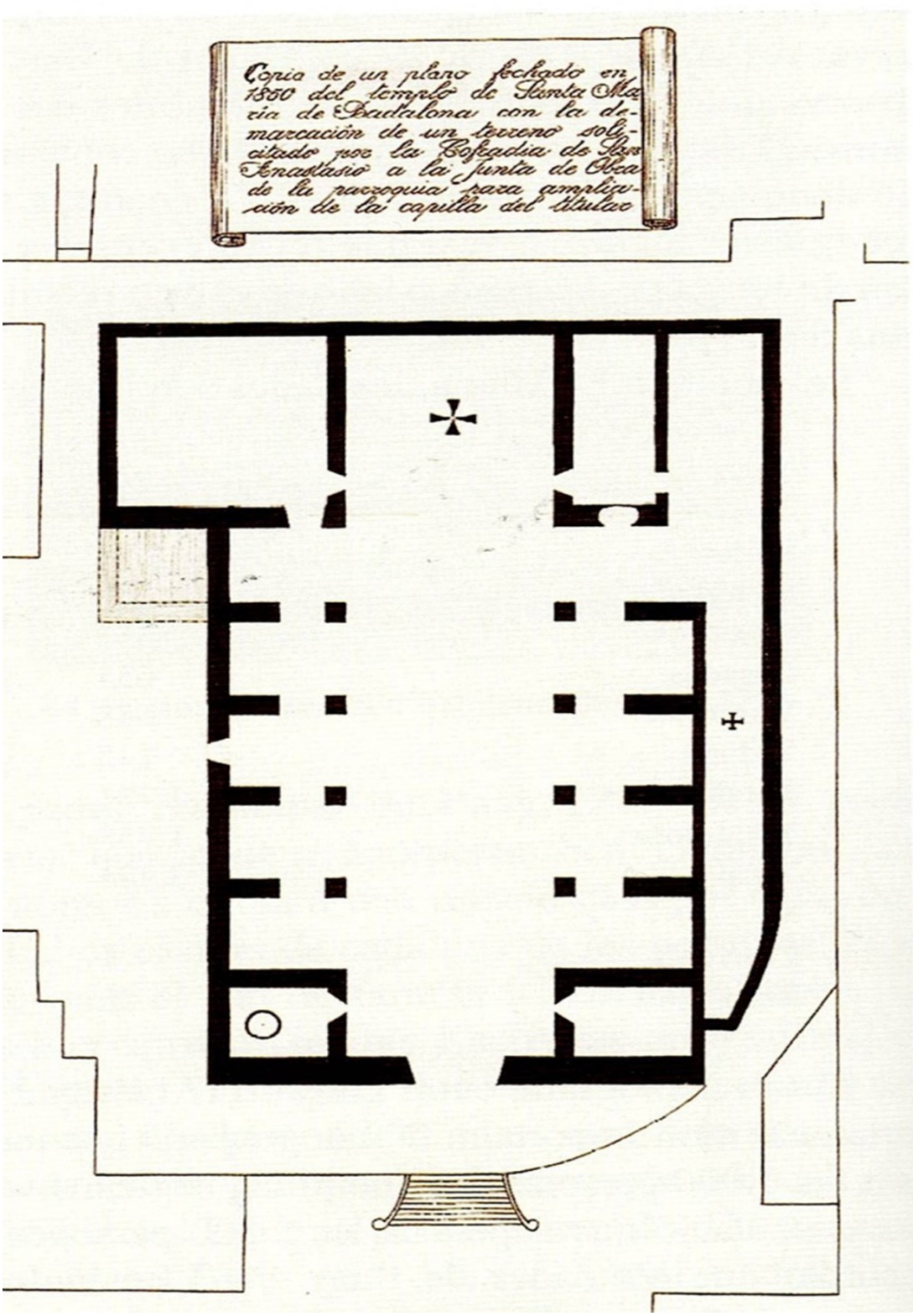
Plaça Constitució. Al número 6 hi hagué l'Ajuntament anterior a l'actual

Imatge de Dalt de la Vila des del campanar de Santa Maria

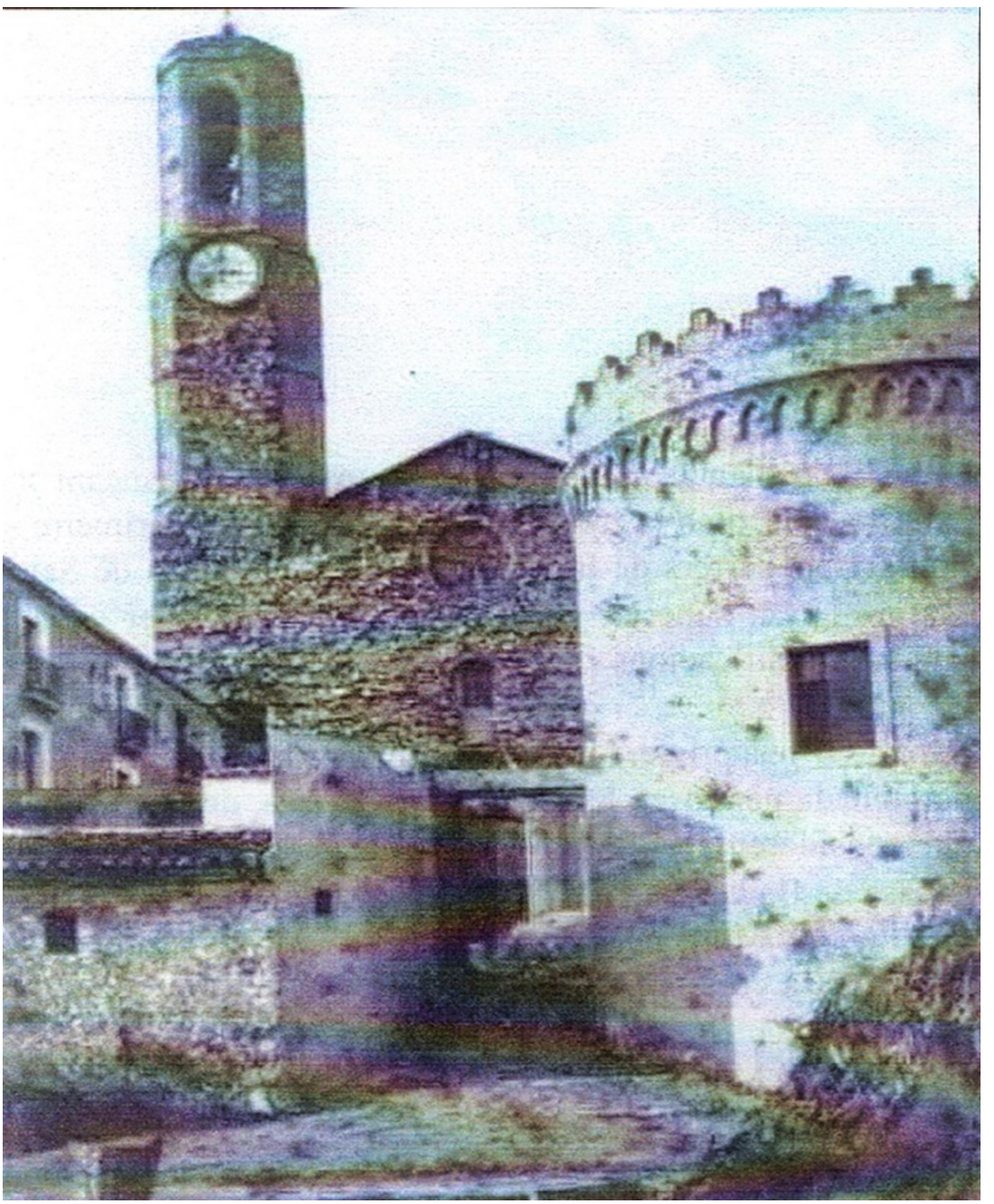

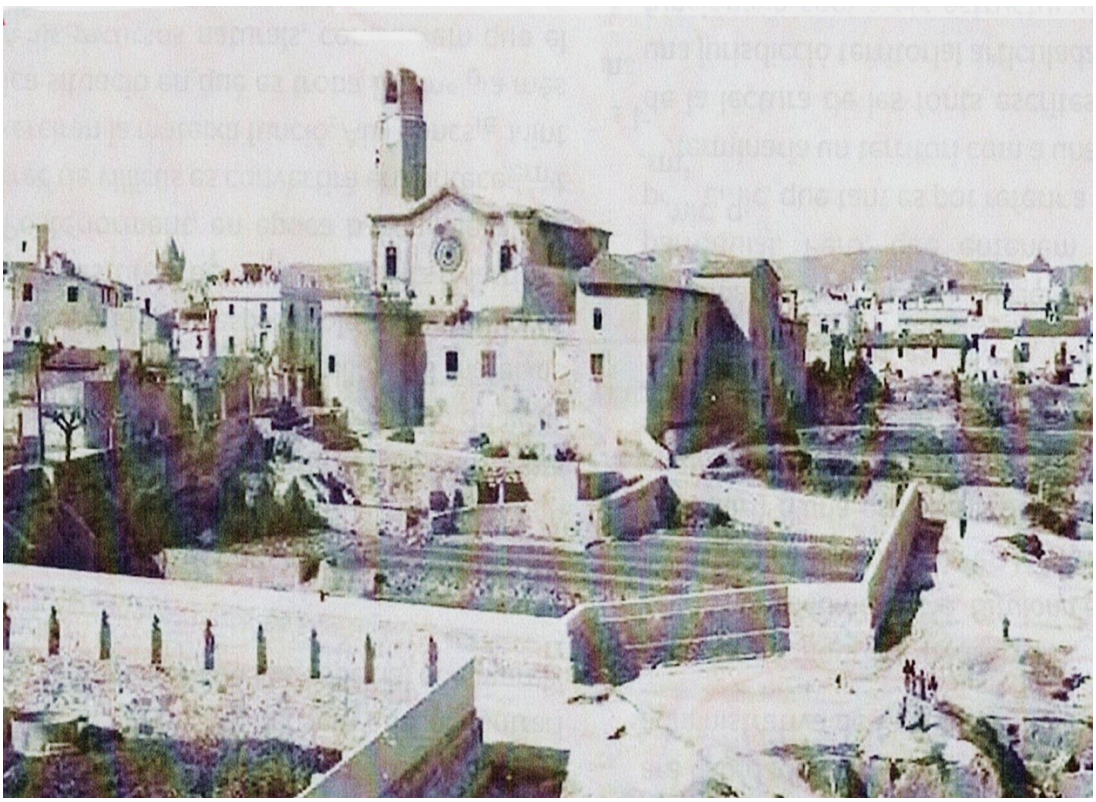

Cases del carrer Pujol

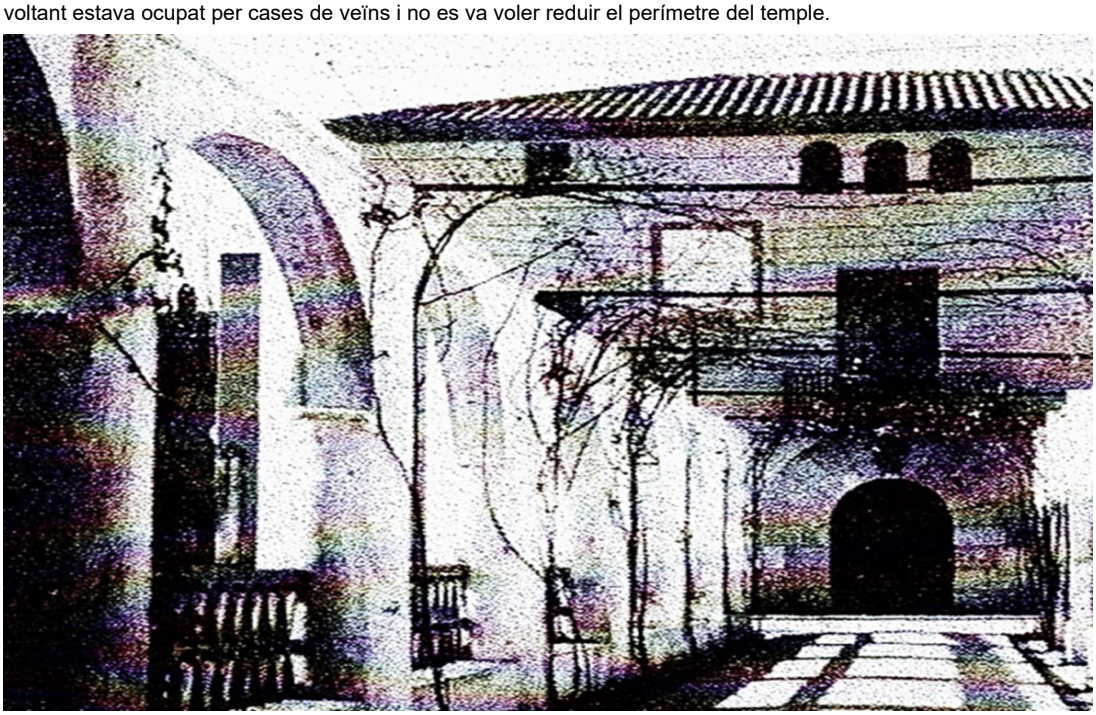

Plànol de la nova església de Santa Maria, construïda l'any 1760

Rectoria de Santa Maria, construïda al segle XVII apartada de l'església ja que al seu voltant estava ocupat per cases de veïns i no es va voler reduir el perímetre del temple.

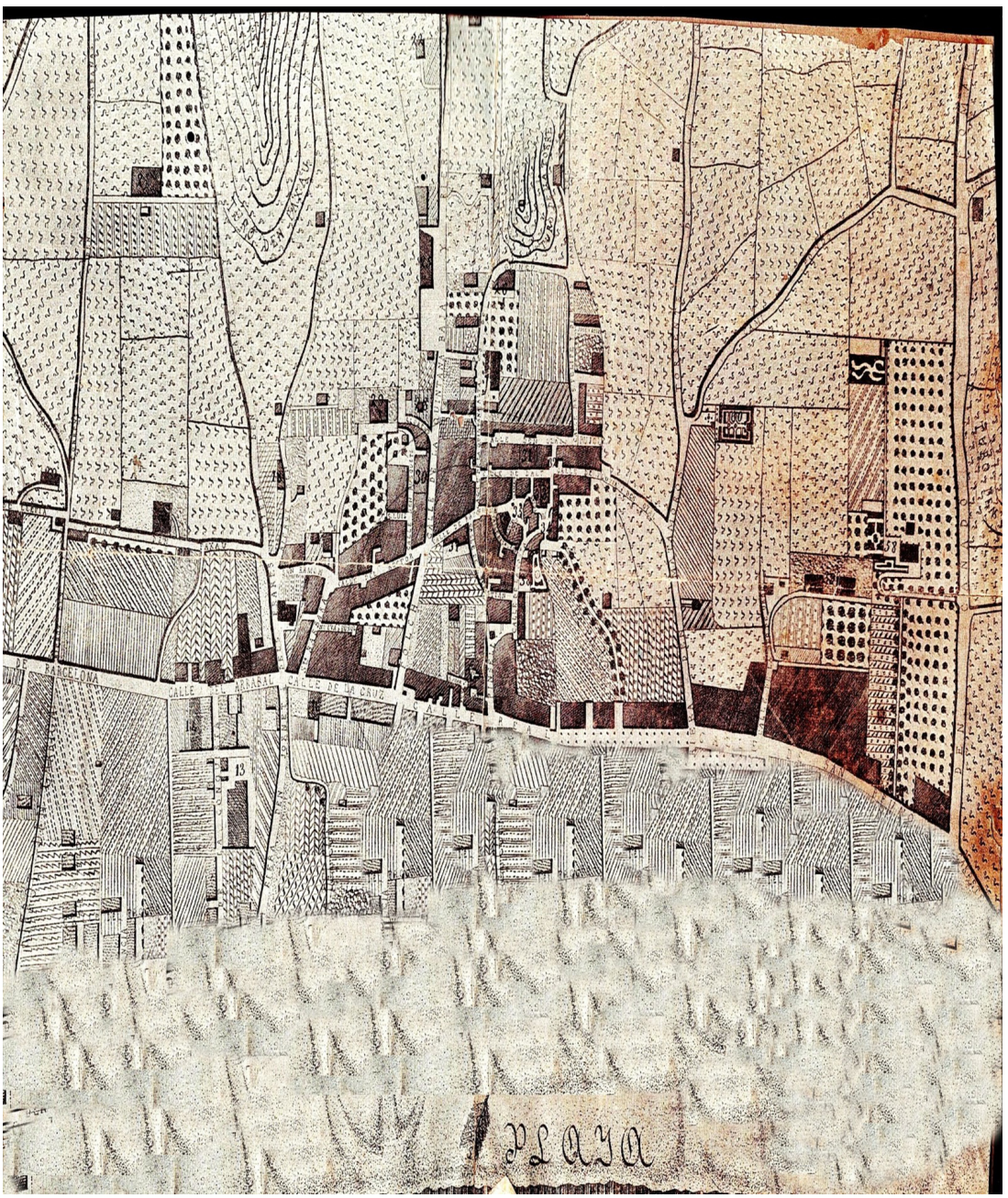
Per acabar aquest panorama del nucli urbà de la Sagrera durant l'època moderna volem transcriure una estadística de veïns datada l'any 1746. Aquesta estadística ens informa del nom dels carrers i del nombre de cases que hi havia en cada un d'aquest carrers.

Carrer de la Rectoria (c. Dalt)	13 cases
Carrer d'en Lladó i plaça de l'Oli	13 cases
Carrer de Fluvià i cases del Racó	13 cases
Racó de Canals i carrer Sr. Mestre	5 cases
Plaça de Badalona (pl. Constitució)	8 cases
Carrer de Barcelona	21 cases
Carrer de les Eres de la Sagrera	20 cases
Plaça de Pinós amb la davallada (pl. Barberà i c. Costa)	15 cases
Camí ral	33 cases
Barraques de Mar de la Sagrera	20 cases
Riera de la Sagrera (av. Martí Pujol)	2 cases
Carrer Rectoral (c. Rector)[18]	24 cases

A final de segle, l'any 1794, les dades de professions recollides per Isidre Sabater, són les següents:

Barbers	2
Cirurgians	4
Confiter	1
Constructors de carros	3
Corders	12
Espardenyers	18
Estanquer	1
Farmacèutics	2
Ferrers	4
Forner	1
Fusters	6
Mestre	1
Mestres de cases	8
Mestres que ensenyen a fer blondes	4
Metges	2
Pescadors amb barca pròpia	40
Remitgers (jornalers de mar)	127
Sabaters	8
Sastres	8
Semolers	2
Serraller	1
Teixidors de lli (amb 13 telers)	5

EL SORRAL. La nova Badalona, de la carretera al mar i de la riera de Canyet avui Martí Pujol, a la riera de Matamoros.

Amb privilegis concedits pels reis als propietaris de la Torre Vella aquests tenien els drets sobre el sorral que ja hem descrit anteriorment i en un dels documents reials podia llegir-se *i es dona la propietat de tots els terrenys que el mar posi al descobert fins a Mallorca.*

En època romana el mar arribava quasi fins a la carretera Reial (avui Francesc Layret) i al pas dels anys anà reculant i fins i tot s'hi habilitaren conreus amb el permís dels senyors de la Torre vella.

Tenim constància que. al segle XVIII, el primer nucli construït al sorral comprenia els actuals carrers: est riera de Canyet; oest, carrer de la Mercè; nord, carretera Reial; sud, carrer de la Granota (actual Ribas i Perdigó) i carrer Sant Pere.

Acabem la nostra història l'any 1843 amb el nou edifici de l'Ajuntament de Badalona.

CONSIDERACIONS FINALS

Primer fem un resum del que emboirà la nostra ciutat, que per la seva història es mereix un lloc destacat i no la imatge actual.

- A Badalona al segle passat se li va donar el títol de *Primera ciutat d'Espanya per la varietat de la seva indústria* (les fàbriques si eren a Badalona, però la majoria de les oficines per pagar impostos i els seus propietaris NO).
- A causa de la forta competència de mà d'obra més barata en altres països i la modernització de la maquinària en altres ciutats, Badalona tancà totes les seves fàbriques importants (ens quedem amb uns barris perifèrics de gent treballadora a l'atur i amb molts problemes)
- Les fàbriques abandonades atrauen *sense sostre* i cada dia són més forts els problemes.

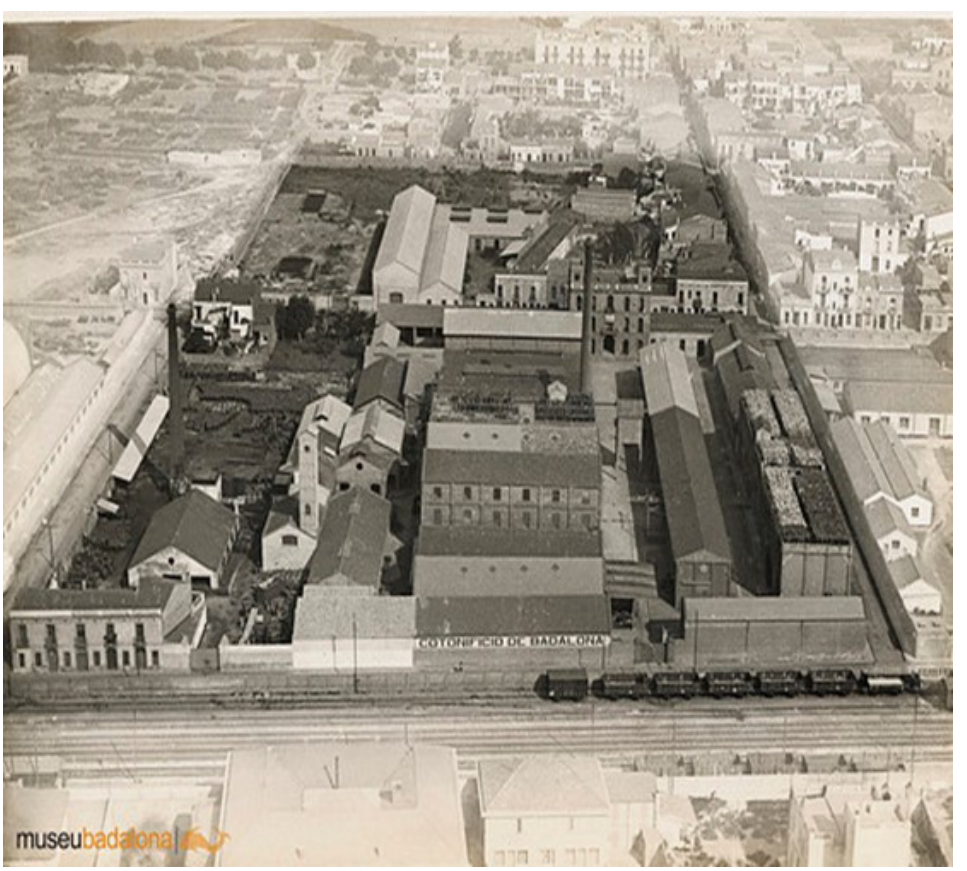
Passem ara una mostra de les fàbriques de Badalona.

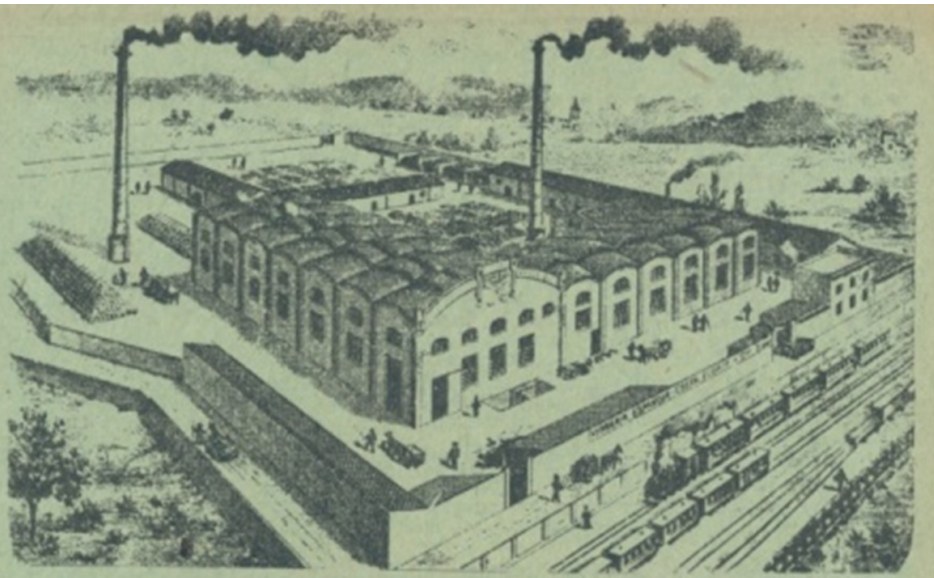

badalona

museubadalona

museubadalona

museubadalona

VIDRIERÍA ESPAÑOLA

Despacho: Paseo de la Aduana, 5, 1.º - BARCELONA ★ Dirección telegráfica: FLOTA - Teléfono número 2019

FÁBRICA EN BADALONA

COSTA, FLORIT Y Cª, S. en C.

Especialidad en botellas para vinos, licores y bebidas gaseosas. — Bombonas para ácidos y garrafones enmimbrados. — **Baldosas y Baldosillas**

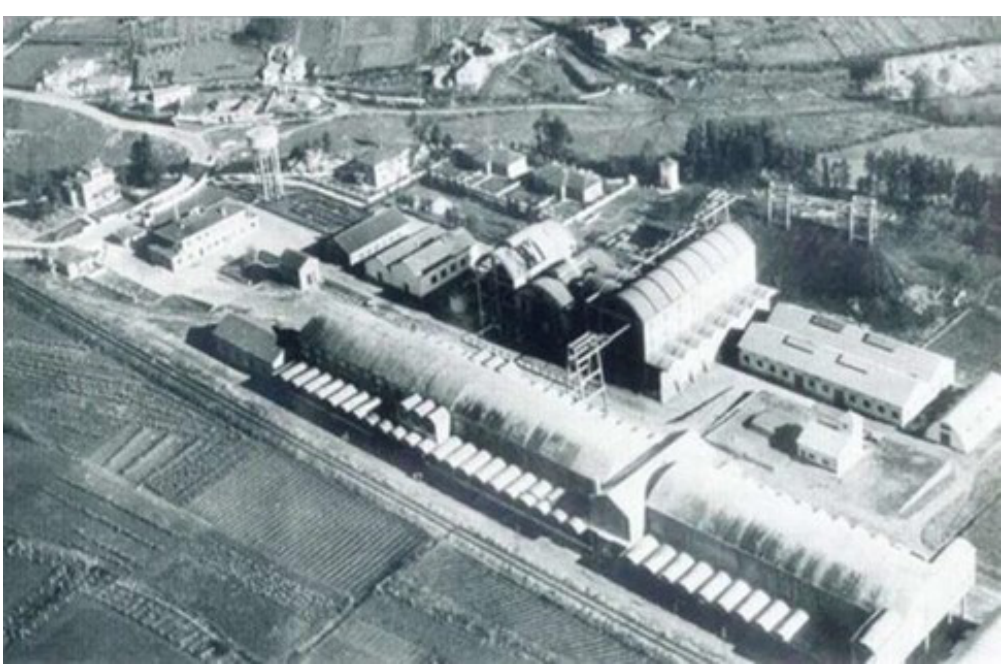

museubadalona

museubadalona

museubadalona

museubadalona

RECORDA

El grup que hem fet aquest treball hem parlat tant amb algun membre del govern municipal com també de l'oposició.

Algunes idees que ens han donat:

- Contractació d'una bona agència de publicitat amb un sol objectiu: donar a conèixer la imatge positiva de Badalona a Catalunya ja que la negativa la coneixen prou bé.
- Remarcar en la premsa i televisió en petites notes als telediaris per exemple: la festa romana Magna Celebratio, la crema del dimoni, l'acte a la platja amb el desembarc pirata i símil de torre de defensa, l'arribada dels reis d'Aragó i Catalunya a la Torre Vella i Jocs Florals. Invertir i molt en el Festival internacional de Filmets, campionats escolars provincials de natació i vela al mar (però primer netejar l'aigua de mar), campionats escolars provincials de bàsquet (premis substanciosos, pagar despla-çaments, invitacions als atletes i federatius en bons restaurants, etc.)
- Bons advocats i cobrar dels que han creat el cinturó de problemes de la nostra ciutat (FÀBRIQUES). Si no recollim diners i molts de la Comunitat Europea, el govern d'Espanya, la Generalitat i les associacions empresarials NO FAREM RES.
- Sensibilitzar la població.
- Completar els 5.332 m^2 de l'actual Museu i passar als 7.072 m^2 factibles per convertir-lo en el museu cobert més gran d'Europa.

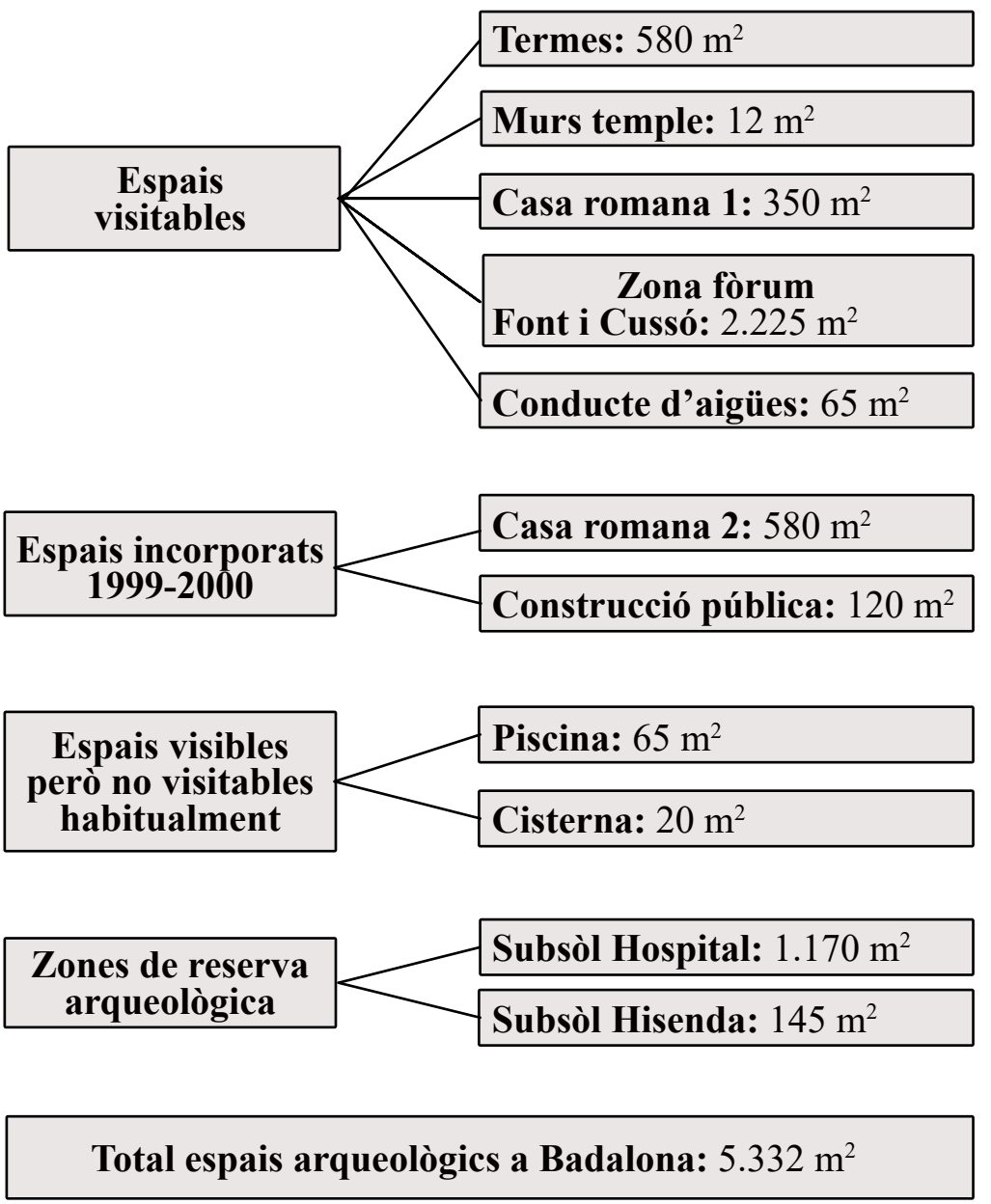
Un cop al mes autocar turístic molt econòmic a Barcelona, però només per residents de Catalunya i amb la finalitat de donar a conèixer la nostra ciutat.

- Molta publicitat a les associacions de veïns i entitats culturals del país.

  Itinerari: Rambla (els corsaris) - Museu (els romans) - Plaça Font i Cussó (la Torre Vella) - Pujar a l'autocar i visita al camp de la Penya i per la nova carretera a Sant Jeroni (molt urgent fer-la o Sant Jeroni acabarà canviant de municipi) anar al monestir i allà visita i fi de festa.

- Formar un grup de professors dinàmics i comunicatius per fer 15 classes d'història de Badalona a l'any a les escoles i editar fulls de la nostra història per a una millor comprensió.
- A la Rambla, posar-hi un triple monument amb tres escenes de la història de Badalona.
- Davant el pavelló olímpic de bàsquet, una estàtua que commemori la fundació de Badalona.

EL MUSEU DE BADALONA

FUTURES AMPLIACIONS

Espais visitables	**Casa de Quint Licini 190 m²** **Està excavada i en curs de museïtzació i obrir túnel carrer Termes Romanes**
Espais de futur segur	**Hort de les Monges (actual pati del col·legi Marista) 870 m²** **Es visitarien les termes monumentals.**
Espais de futur incert	**Excavacions de Font i Cussó davant el Museu 680 m²** **En fer les noves oficines municipals es trobaren les muralles a dos metres de profunditat i es parlà de posar la muralla, Via Augusta i part de la casa de Quint Licini en soterrani enllaçat amb el Museu.**

Amb l'espai arqueològic actual més les futures ampliacions tindríem un museu de 7.072 m², el més gran museu cobert amb restes romanes de tot Europa.

Ajudar la nostra cultura

Ajudar el nostre esport

Potenciar Badalona

Nou Hotel Marina Badalona

RECORDEM EL PASSAT

TREBALLEM EL PRESENT

PERÒ NO OBLIDEM MAI

L'ORGULL DE SER BADALONINS

AGRAÏMENTS

Expresem agraïment a tots els que ens han ajudat a dur a terme aquest llibre i als que amb els seus estudis, publicacions i texts a internet ens han orientat en el treball (demanem perdó quan no hem interpretat correctament les notes històriques).

El grup d'estudiosos de Badalona.

A tot el personal del Museu de Badalona per la seva col·laboració.

Especials a:

Margarida Abras, Clara Forn, Esther Gurri, Joan Rosàs, Carles Díaz, Josep M. Gurt, Montserrat Carreras, Mn. Jaume Aymar, Joaquim Moga, Jordi Núñez, Mercè Mirabet de Rojo, Berta Mir.

A publicacions que hem llegit

Núria Casals i Jordi Padró. *Història gràfica de Badalona. Vol I i II*

Montserrat Comas. *Baetulo les Àmfores.*

Josep M. Cuyàs. *Història de Badalona.*

Carles Díaz, Anna Molina i Antonio Guillén. *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra. 600 anys d'història.*

Joaquim Font i Cussó. *62 Articles.*

Josep Guitart. *Baetulo.*

Museu de Badalona. *Baetulo - Ciutat Romana.*

Museu de Badalona. *1r i 2n col·loquis d'arqueologia romana. El vi a l'antiguitat.*

Pepita Padrós. *Baetulo. Arquologia Urbana.*

Josep M. Padrós. *Abans que la memòria se m'esborri.*

Marta Prevosti. *Cronologia i Poblament a l'àrea rural de Baetulo.*

Joan Villarroya i Margarida Abras; Montserrat Carreras, Núria Casals, Montserrat Comas, Francesca Garcia, M. Dolors Nieto, Pepita Padrós, Joan Rosàs, Josep M.Sabater. *Història de Badalona*

A les persones que ens han facilitat informació amb publicacions per internet.

Wikipedia, Alfondy Gèza, Berni Piero, César Carreras, Michel Christal, Francisco Cisneros, Alejandro Díaz, Mª Carmen González, Verónica Martínez, Maria José Pena, Oriol Olesti, Rasola, Rosa Plana, Inmaculada Richaud, Chimisanas, Lluis B. Moranta, Silvia Vila.

A causa de la limitada edició d'aquest llibre, us demanem que, un cop llegit, el passeu a un familiar o amic.

Però que us el torni!!!

Tant si heu nascut a Badalona com si porteu anys vivint-hi, quan passegeu pels carrers de la nostra ciutat heu de pensar que viviu en un lloc privilegiat per la seva història.

Vam ser la ciutat més important de Catalunya després de Tarragona al segle I abans de Crist.

Vam ser la ciutat més important d'Hispània per l'exportació de vins a l'est de l'Imperi romà al segle I després de Crist.

Vam ser la ciutat d'acollida dels reis catalanoragonesos al segle XIV i dels reis d'Espanya al segle XV.

Vam ser la primera ciutat espanyola al segle XX per la diversitat de les nostres indústries.

Aquest és un llibre per mirar, llegir i pensar

Té moltes fotografies que simplifiquen la lectura, però hi són per evitar molta lletra i fer que la teva imaginació treballi.

Dos consells:

Recorda que és la història de la ciutat on vius.

Si tens fills / nets menors de dotze anys els pots comentar tu les fotos.